





وضعیت شناسی پژوهش های  
اسلامی رمزارزها در جهان

تیر ۱۳۹۹  
شماره اثر: ۹۹/۰۱۶

# وضعیت‌شناسی پژوهش‌های اسلامی رمزارزها در جهان

تهیه شده در: دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی  
پژوهشگاه فضای مجازی

تهیه‌کنندگان:

حجت الاسلام محمود رفیعان / سعید مهدیان  
ناظر علمی:  
علیرضا صدوق

قم، بلوار فردوسی، بعد از خیابان شهید حسن پور، دفتر  
مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی  
کدپستی: ۳۷۱۳۱۶۶۷۰۵ شماره تماس: ۰۲۵-۳۲۹۴۲۳۱۲  
[csri.majazi.ir](http://csri.majazi.ir)

حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به مرکز ملی فضای مجازی است و  
استفاده از مطالب آن صرفاً با ذکر مأخذ بلامانع است.

محتوای انتشار یافته در این اثر، الزاماً بیانگر دیدگاه مرکز ملی فضای مجازی نمی‌باشد.

# فهرست

|     |   |
|-----|---|
| ۶   | سخن نخست  |
| ۸   | مقدمه   |
| ۹   | اهمیت پژوهش حاضر  |
| ۱۰  | سیر تحقیق   |
| ۱۱  | معیار انتخاب آثار   |
| ۱۱  | کلیدواژه‌ها   |
| ۱۲  | پایگاه‌های علمی   |
| ۱۴  | موانع و محدودیت‌ها  |
| ۱۵  | <b>فصل اول: یافته‌های مربوط به مجموع پژوهش‌ها</b>                 |
| ۱۵  | شاخص‌های ساختاری  |
| ۱۵  | قالب آثار   |
| ۱۶  | کشورها  |
| ۲۰  | زبان آثار   |
| ۲۳  | سال تولید آثار  |
| ۲۵  | شاخص‌های محتوایی  |
| ۲۵  | مذهب  |
| ۲۶  | طبقه‌بندی موضوعی  |
| ۲۸  | حکم بیت‌کوین  |
| ۲۹  | علت حرمت بیت‌کوین در آثار   |
| ۳۰  | علت جواز بیت‌کوین در آثار   |
| ۳۱  | پیشنهادها   |
| ۳۳  | <b>فصل دوم: گزارش پژوهش‌های اسلامی</b>                            |
| ۳۳  | مقالات  |
| ۲۶۶ | پایان‌نامه‌ها   |
| ۲۷۶ | کتاب‌ها   |
| ۲۹۶ | <b>ضمیمه اول: جدول پژوهش‌های اسلامی رمزارزها در خارج از ایران</b> |

## سخن نخست

فضای مجازی زیست‌بومی است که هم‌زمان با توسعه فزاینده خود، اندیشه حاکم و فرهنگ ممزوج با آن را نیز منتشر می‌کند. جریان تولید اندیشه و پویایی‌های تمدنی حاصل از فضای مجازی، بر کاربر غلبه پیدا می‌کند و می‌تواند هویت او را متحول، متکامل یا متزلزل کند.

لکن از منظری دیگر، فضای مجازی موانع فضای واقعی را در ابلاغ جهانی پیام وحی کاهش داده و بدلیل تنوع نمادهای آن، در اشکال مختلف تصویری، پویانمایی، آواتارها و موارد مشابه از قاصریت بیان کلامی و نوشتاری کاسته و فرصت کم‌نظیری در تبلیغ دین و پردازش کلام وحی در تکامل ادراکی انسان‌ها فراهم کرده است.

بدیهی است در مواجهه فعالانه و فرصت‌محور با چنین پدیده‌ای، آنچه که اولویت پیدا می‌کند، اندیشه حاکم بر آن است. اندیشه‌ای که علاوه بر روحیانی بودن، سعادت دنیا و آخرت انسان را مد نظر داشته و جزء جزء حرکت انسان را در راستای غایتی بزرگ و روحانی برنامه‌ریزی نماید. اندیشه‌ای که به فضای مجازی تعالی بخشیده و ایده‌های ناب برای تولید فضای مجازی پیشرفته، سالم و مفید داشته باشد. این اندیشه که جز در اسلام و آموزه‌های اهل بیت علیهم‌السلام قابل جستجو نیست، دقیقاً نقطه قوت و دست برتر حکومت اسلامی در ارائه فضای مجازی مطلوب به مسلمانان و مستضعفان جهان است. مرکز ملی فضای مجازی با عنایت به اهمیت این مسئله، «دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی» را که وابسته به پژوهشگاه فضای مجازی می‌باشد، در شهر مقدس قم راه‌اندازی کرده و در تلاش است تا از این طریق بتواند اندیشمندان و عالمان دینی را در فرآیند تصمیم‌گیری‌های کلان در حوزه فضای مجازی دخالت داده و زمینه را برای ورود نظامند حوزه به عرصه‌های سیاستگذاری نظام فراهم آورد.

یکی از اقدامات دفتر مطالعات اسلامی از بدو شکل‌گیری تاکنون، تدوین گزارش‌های علمی در زمینه مطالعات اسلامی فضای مجازی است. این گزارش‌ها تلاش می‌کنند تا از یکسو، بستری برای آشنایی هرچه بیشتر فضلاء و اندیشمندان حوزوی با پدیده‌ها و اقتضائات عصر فضای مجازی و تاثیرات آن بر ساحت‌های مختلف حیات انسانی فراهم نموده و از سوی دیگر مسئولین و سیاستگذاران فضای مجازی کشور را با ابعاد دینی پدیده‌های دنیای مجازی آشنا ساخته و آن‌ها را در مسیر سیاست‌گذاری مبتنی بر فقه و شریعت یاری رساند.

سید ابوالحسن فیروزآبادی

دبیر شورای عالی و رئیس مرکز ملی فضای مجازی

## مقدمه

ارتباطات عنصر مهمی در این عصر به‌شمار می‌آید و به‌همین دلیل، عصر امروز به «عصر ارتباطات» معروف شده است. مردم در سرتاسر جهان تصاویر، مقالات و افکار خود را در بستری اینترنت و شبکه‌های اجتماعی همچون فیسبوک و اینستاگرام به اشتراک می‌گذارند، اما همچنان جای خالی مبادلات اقتصادی و سریع بین مردم جهان احساس می‌شود. ارزشهای مجازی همچون بیت‌کوین تاکنون نتوانسته‌اند این خلأ را جبران کنند و فاصله بسیار زیادی با این نیاز بشری دارند و به‌جای آنکه برای مبادلات اقتصادی باشند، به وسیله‌ای برای سودآوری یک شبه و بادآورده برخی، و زیان هنگفت برخی دیگر تبدیل شده‌اند.

پیش از پرداختن به موضوع این پژوهش، باید به‌طور مختصر درباره ماهیت رمزارزها و فناوری بلاک چین توضیحی ارائه کنیم. به‌طور کلی بلاک چین، نوعی سیستم ثبت اطلاعات و گزارش است که با دیگر سیستم‌ها تفاوت دارد. تفاوت آن با سیستم‌های دیگر در این است که اطلاعات ذخیره‌شده روی این نوع سیستم، میان همه اعضای شبکه به اشتراک گذاشته می‌شود و ادعا می‌شود که با استفاده از رمزنگاری، امکان حذف و دستکاری اطلاعات ثبت‌شده تقریباً ناممکن است.

سیستم بلاک چین را با یک مثال می‌توان بهتر درک کرد. فردی یک تراکنش یا مسئله‌ای را در برگه‌ای ثبت می‌کند و آن برگه را در اختیار همه قرار می‌دهد تا همه با تلفن همراهشان از آن عکس بگیرند. حال اگر آن اطلاعات نابود شود یا تغییری در آن پدید آید، دیگر برای آن جمع قابل پذیرش نیست؛ چون آن‌ها یک کپی از نسخه اصلی نزد خود دارند، مگر آنکه موبایل همه افراد مصادره و اطلاعات آن‌ها حذف شود. این جمعی که از آن صحبت کردیم، می‌تواند بیش از چندین میلیون نفر باشد که در بیت‌کوین و دیگر ارزشهای بلاک چینی شاهد آن هستیم. اگر بلاک چین یک سیستم عامل باشد، بیت‌کوین



نرم‌افزاری روی این سیستم عامل است. بیت‌کوین نخستین کاربرد از فناوری بلاک چین بود که به دست شخص یا گروهی ناشناس تحت نام «ساتوشی ناکاموتو» اختراع و در سال ۲۰۰۹ به عنوان نرم‌افزاری متن باز عرضه شد. هم‌اکنون بیش از دو هزار رمزارز در جهان وجود دارد. بیت‌کوین، اتریوم، تتر، لایت‌کوین، زی‌کش، ریپل و بیت‌کوین‌کش در صدر این فهرست قرار دارند و بیشترین مبادلات را به خود اختصاص داده‌اند.

این کتاب، مقدمه‌ای در باب شناسایی منابع علمی اسلامی در خصوص رمزارزها است. در این اثر کوشیده‌ایم تمام آثار پژوهشی به زبان عربی و انگلیسی را ملاحظه و خلاصه‌نگاری کنیم. در این اثر از نقد آرای نویسندگان مقالات خودداری شده است، اما می‌تواند گام مهمی برای پژوهش‌های فقهی تطبیقی پژوهشگران شیعه در خصوص ارزهای رمزپایه باشد.

آقایان روح‌الله رفیعان، علی آران‌دشتی آرانی و حسین میرزایی در بخش زبان عربی و حجت‌الاسلام علی مهربانی و خانم اکرم رضانی در بخش زبان انگلیسی در تدوین این اثر ما را یاری کرده‌اند که بر خود لازم می‌دانیم از زحمات ایشان قدردانی کنیم.

## اهمیت پژوهش حاضر

حوزه‌های علمیه که پرچم دار مرجعیت علمی و فقهی هستند، باید نظر خود را درباره مسائل اقتصادی مستحدثه بیان کنند و پاسخ‌گوی سؤالات باشند. در گذشته فقیهان کتاب‌ها و ابواب بسیاری درباره تجارت و کسب و کار نوشته‌اند و ضوابط دینی را در خصوص آن بیان کرده‌اند. شهید اول و ثانی کتاب متاجر، و شیخ انصاری کتاب مکاسب محرمة را به رشته تحریر درآوردند. امروز نیز حوزه‌های علمیه باید پس از موضوع شناسی و تطبیق

قواعد فقهی و اصولی، احکام این نوع مبادلات اقتصادی نوپدید را بیان کنند. در این راستا، دانستن آرای علمای دیگر مذاهب اسلامی فواید بسیاری دارد. از همین روست که در گذشته شیخ طوسی کتاب خلاف، و محقق کتاب معتبر، و علامه حلی کتاب‌های تذکره و منتهی را نگاشتند و آرای علمای مذاهب اهل سنت را بررسی و فقهی مقارن و تطبیقی ارائه کردند. افزون بر اینکه در عصر ارتباطات، فقه مقارن که نتیجه ارتباط اقوام با یکدیگر است، باید شکوفایی بیشتری داشته باشد.

پژوهش‌های فراوانی در خصوص بیت‌کوین و رمزارزها از منظر اسلام به زبان‌های انگلیسی و عربی صورت پذیرفته که بسیاری از آن‌ها برای مخاطب فارسی‌زبان ناشناخته است. اثر حاضر، مقدمه منبع‌شناختی درباره منابع علمی تولیدشده در خصوص رمزارزها از منظر اسلامی است. در این اثر کوشیده‌ایم تمام کتاب‌ها، مقالات و رساله‌ها به شیوه‌ای نظام‌مند تقدیم خوانندگان محترم شود و نقطه آغازی برای تمام محققان و پژوهشگران گرامی برای پژوهش و برگرداندن برخی از آثار تولیدشده باشد.

## سیرتحقیق

در این پژوهش ابتدا کلیدواژه‌های انگلیسی و عربی مربوط به بحث را گردآوری کردیم و سپس این کلیدواژه‌ها را در سایت‌ها و منابعی که به دنبال می‌آید، جست‌وجو نمودیم. با توجه به اینکه پیش از این پژوهش‌های اسلامی رمزارزها در ایران در اثری مستقل<sup>۱</sup> بررسی شده است، مقالات فارسی مورد ارزیابی مجدد قرار نگرفت. در جست‌وجوی

۱. رنک: سید علی اکبر فال اسیری، وضعیت‌شناسی پژوهش‌های بلاک‌چین و رمزارزها در ایران، دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی، آبان ۱۳۹۸.

اولیه بیش از ۲۵۰ اثر به دست آمد و در نهایت پس از غربالگری، ۱۳۳ اثر پژوهشی مورد ارزیابی و مطالعه قرار گرفت.

## معیار انتخاب آثار

معیار انتخاب آثار بدین قرار است:

- ۱- پژوهشی بودن آثار: اثر باید حداقل استانداردهای یک پژوهش را دارا باشد. بنابراین، آثار و مقالات اینترنتی که حد نصاب‌های اثر پژوهشی را نداشته‌اند، کنار گذاشته شدند.
- ۲- فقهی و اسلامی بودن: نویسنده باید با رویکرد فقهی یا اسلامی به مسئله ارزش‌های رمزی پایه پرداخته باشد. بنابراین، آثاری که با رویکرد صرفاً حقوقی یا فنی به مسئله رمزارزها پرداخته بودند، از مجموعه حذف شدند.
- ۳- ارتباط نزدیک با مسئله رمزارزها: با توجه به اینکه فناوری بلاک چین گستردگی فراوانی دارد و رمزارزها تنها بخشی از این فناوری شمرده می‌شود، مقالات و پژوهش‌های اسلامی مربوط به بلاک چین کنار گذاشته شد.

## کلیدواژه‌ها

|                  |                 |                    |                   |
|------------------|-----------------|--------------------|-------------------|
| عمله رقمیه       | نقد رقمی        | عمله افتراضیه      | نقد افتراضی       |
| العملة الرقمية   | النقد الرقمي    | العملة الافتراضية  | النقد الافتراضي   |
| عملات رقمیه      | نقود رقمیه      | عملات افتراضیه     | نقود افتراضیه     |
| العملات الرقمية  | النقود الرقمية  | العملات الافتراضية | النقود الافتراضية |
| عملات معاصره     | نقود معاصره     | عمله معاصره        | نقد معاصر         |
| العملات المعاصرة | النقود المعاصرة | العملة المعاصرة    | النقد المعاصر     |

|                    |                   |                        |                         |
|--------------------|-------------------|------------------------|-------------------------|
| نقد تقلیدی         | عملة تقلیدیة      | نقود تقلیدیة           | عملات تقلیدیة           |
| النقد التقلیدی     | العملة التقلیدیة  | النقود التقلیدیة       | العملات التقلیدیة       |
| معاملة مشفرة       | معاملات مشفرة     | عملة رقمية مشفرة       | عملات رقمية مشفرة       |
| المعاملة المشفرة   | المعاملات المشفرة | العملة الرقمية المشفرة | العملات الرقمية المشفرة |
| نقد معمأة          | عملة معمأة        | نقود معمأة             | عملات معمأة             |
| النقد المعمأة      | العملة المعمأة    | النقود المعمأة         | العملات المعمأة         |
| بلوك تشين الإسلامي | بلوك شاین         | البلوكتشين             | الاسلام                 |
| Islam              | Shariah           | Shari'a                | Sharia                  |
| Blockchain         | Bitcoin           | Crypto-Currency        | Cryptocurrency          |
|                    | Virtual Currency  | digital currency       | block-chain             |

جدول شماره (۱): کلیدواژه‌ها

## پایگاه‌های علمی

| زبان    |      | سایت   | ردیف |
|---------|------|--|------|
| انگلیسی | عربی |  |      |
| ✓       | ✓    | <a href="https://scholar.google.com">https://scholar.google.com</a> <sup>۱</sup>           | ۱    |
| ✓       | ✓    | <a href="https://www.semanticscholar.org">https://www.semanticscholar.org</a> <sup>۲</sup> | ۲    |

۱. موتور جست‌وجوی منابع و مقالات علمی و پژوهشی گوگل.

۲. «سمانتیک اسکالر» پروژه و سرویس رایگانی است که از سوی «مؤسسه تحقیقاتی هوش مصنوعی آلن» توسعه یافته است. این سایت دارای بیش از ۱۸۰ میلیون اثر و مقاله علمی است.

|   |   |  |    |
|---|---|--|----|
| ✓ | ✓ | <a href="https://ieeexplore.ieee.org/Xplore/home.jsp">https://ieeexplore.ieee.org/Xplore/home.jsp</a> <sup>۱</sup> | ۳  |
| ✓ | × | <a href="https://link.springer.com">/https://link.springer.com</a> <sup>۲</sup>                                    | ۴  |
| ✓ | ✓ | <a href="https://books.google.com">https://books.google.com</a>  | ۵  |
| ✓ | ✓ | <a href="http://www.researchgate.net">www.researchgate.net</a> <sup>۳</sup>  | ۶  |
| ✓ | ✓ | <a href="https://academic.microsoft.com/home">https://academic.microsoft.com/home</a> <sup>۴</sup>                 | ۷  |
| ✓ | ✓ | <a href="https://library.stanford.edu">/https://library.stanford.edu</a> <sup>۵</sup>                              | ۸  |
| ✓ | × | <a href="https://doaj.org">/https://doaj.org</a> <sup>۶</sup>  | ۹  |
| ✓ | × | <a href="http://www.mycite.my">/http://www.mycite.my</a> <sup>۷</sup>  | ۱۰ |
| ✓ | × | <a href="http://www.springerprofessional.de/en">www.springerprofessional.de/en</a>                                 | ۱۱ |
| × | ✓ | <a href="http://arhive.org">http://arhive.org</a>  | ۱۲ |
| × | ✓ | <a href="https://www.alukah.net">/https://www.alukah.net</a>   | ۱۳ |
| × | ✓ | <a href="https://www.al-mostafa.com">/https://www.al-mostafa.com</a>   | ۱۴ |

### جدول شماره (۲): پایگاه‌های علمی

۱. «آی تریپل ای اکسپلور» یک پایگاه داده پژوهشی دانشگاهی با بیش از پنج میلیون رکورد است.
۲. پایگاه اشپرینگر مشتمل بر بیش از دوازده میلیون سند و مقاله پژوهشی است.
۳. یک شبکه اجتماعی علمی برای پژوهشگران، دانشمندان، استادان و دانشجویان سراسر جهان در جهت ارتباط، همکاری، پرسش و پاسخ و مبادله‌های علمی است. در این شبکه بیش از یازده میلیون پژوهشگر عضو هستند و مقالات و پژوهش‌های خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارند.
۴. وبگاه‌های با بیش از ۸۸ میلیون مقاله پژوهشی که از سوی مؤسسه تحقیقاتی مایکروسافت راه‌اندازی شده است.
۵. وبگاه کتابخانه دیجیتال دانشگاه استنفورد.
۶. پایگاه مجلات علمی دواج دارای بیش از چهار میلیون مقاله است.
۷. پایگاه علمی پژوهشی متعلق به کشور مالزی.

## موانع و محدودیت‌ها

برخی از مهم‌ترین موانعی که در مسیر این پژوهش به آن برخوردیم عبارت‌اند از: عدم وجود پایگاه جامع منابع علمی: به همین دلیل، پژوهشگر برای یافتن مقالات، مجبور به جست‌وجوی سایت‌های فراوانی است.

تحریم علمی ایران: برخی از سایت‌های مرجع فقط در صورت پرداخت وجه دلاری حاضر به ارائه خدمات هستند و بر فرض پرداخت، به دلیل تحریم شدن ایران، حاضر به ارائه خدمات علمی نیستند.

عدم ارائه متن کامل مقالات در برخی سایت‌های مرجع: برخی از سایت‌های مرجع، متن کامل مقالات را ارائه نمی‌کنند و فقط چکیده پژوهش‌ها را در اختیار پژوهشگر می‌گذارند.

محدودیت قدرت جست‌وجوی سایت‌های مرجع: قدرت جست‌وجوی برخی از سایت‌های مرجع بسیار پایین است؛ لذا پژوهشگر برای یافتن مقالات مدنظر باید وقت زیادی را صرف کند.

برای غلبه بر برخی از این موانع و یافتن متن کامل برخی از کتاب‌ها و مقالات از طریق سایت‌های سای‌هاب<sup>۱</sup> و لایب‌جن<sup>۲</sup> اقدام شد.

1. [www.sci-hub.tw](http://www.sci-hub.tw)

2. <https://libgen.is/>

## فصل اول: یافته‌های مربوط به مجموع پژوهش‌ها

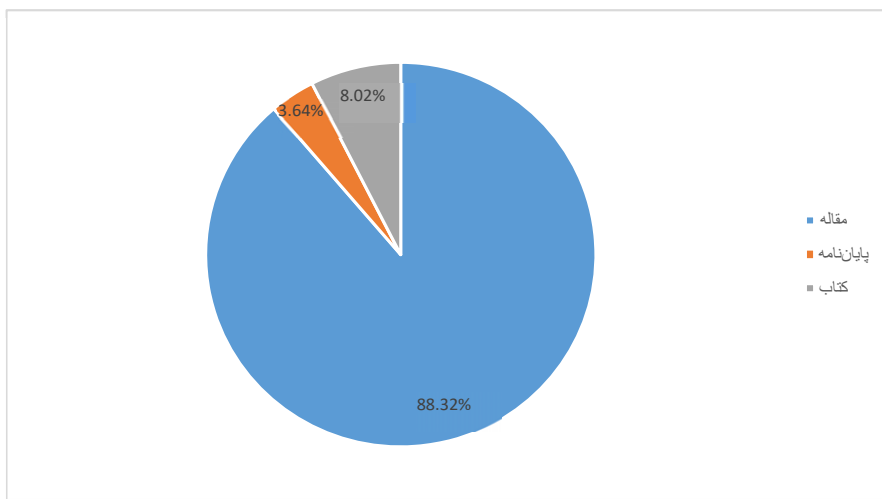
پس از جست‌وجو، گردآوری و غربالگری آثار، ۱۳۷ مقاله به زبان‌های انگلیسی و عربی انتخاب شد. از مطالعه و خلاصه‌نگاری، یافته‌ها و نتایجی به دست آمد. حاصل یافته‌های ما در این پژوهش، استخراج شاخص‌هایی است که در ادامه آن را ارائه می‌کنیم.

### شاخص‌های ساختاری

#### قالب آثار

در این پژوهش، مقاله‌های علمی پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها را بررسی کرده‌ایم. ۸۸,۳۲ درصد از پژوهش‌ها در قالب مقاله، ۸,۰۲ درصد در قالب کتاب و ۳,۶۴ درصد در قالب پایان‌نامه بوده‌اند. این امر لزوم نگارش پایان‌نامه‌های بیشتر را درباره رمزرها نشان می‌دهد.

| نوع پژوهش  | تعداد | درصد  |
|------------|-------|-------|
| مقاله      | ۱۲۱   | ۸۸,۳۲ |
| پایان‌نامه | ۵     | ۳,۶۴  |
| کتاب       | ۱۱    | ۸,۰۲  |
| مجموع آثار | ۱۳۷   | ۱۰۰   |



نمودار شماره (۱): قالب پژوهش‌های مرور شده

## کشورها

بررسی این شاخص از آن نظر مهم است که می‌تواند به دغدغه‌مندی پژوهشگران ملت‌های مختلف در بررسی مسائل اسلامی رمزارزها کمک کند. سهم پژوهشگران ایرانی در این موضوع با توجه به «کتاب وضعیت‌شناسی» پژوهش‌های بلاک چین و رمزارزها در ایران، ۱۹ اثر بوده است. شایان ذکر است ترجمه پژوهش‌های کشورهای دیگر برای کشور نویسنده ثبت شده است، نه مترجم؛ لذا دو اثر پژوهشی ترجمه شده و خلاصه شده در کتاب پیش‌گفته، در فهرست آثار پژوهشی ایرانی ثبت نگردید.

در این رتبه‌بندی مالزی و عربستان بیشترین آثار پژوهشی را به خود اختصاص داده‌اند. امارات در جایگاه سوم و ایران در رتبه چهارم قرار دارد. همه این‌ها با این فرض است که کشورهای دیگری چون ترکیه هیچ پژوهش اسلامی‌ای درباره رمزارزها نداشته‌اند؛ در صورتی که مادر خلال پژوهش به مقالات علمی‌ای دست یافتیم که به زبان‌هایی غیر



از انگلیسی و عربی نگاشته شده بودند، اما به دلیل محدودیت‌های زبانی، بررسی آن‌ها در این پژوهش مقدور نشد. این مسئله ضرورت پژوهش‌های بیشتر را در این مسئله می‌رساند؛ چراکه یکی از شاخص‌های مهم سند چشم‌انداز سال ۱۴۰۴ کشور، تولید علم و وضعیت پژوهش کشور بوده است. لذا سیاست‌گذاران این حوزه باید تمهیداتی را برای ورود اجتهادِ فقیهان و محققان به تحقیقات مرتبط با حوزه رمزارزها در نظر بگیرند.

کشور امارات با برگزاری یک همایش بین‌المللی، باعث تشویق پژوهشگران اماراتی برای نشر مقاله در این حوزه شد. در فرودین ۱۳۹۸ (شانزدهم و هفدهم آوریل ۲۰۱۹) اجلاس اسلامی تحت عنوان «العملات الافتراضیه فی المیزان؛ بررسی ارزهای رمزپایه» با مدیریت دانشگاه «شریعت و مطالعات اسلامی شارجه» در امارات برگزار شد و شرکت‌کنندگان در آثار خود به بررسی ابعاد فقهی این ارزهای نوپدید پرداختند. ۳۷ مقاله برترین اجلاس در کتابی بالغ بر ۹۸ صفحه با عنوان «وقائع المؤتمر العملات الافتراضیه فی المیزان» به چاپ رسید. در این همایش، هفده اثر از پژوهشگران اماراتی برگزیده شد و رتبه پژوهشی این کشور را در حوزه مطالعات اسلامی رمزارزها ارتقا داد.

پژوهش‌های اسلامی در حوزه رمزارزها سبب پیشرو بودن برخی از کشورهای اسلامی در عرضه رمزارزهای اسلامی شده است. برای نخستین بار در سال ۲۰۱۵ ارز مجازی اسلامی با پشتوانه طلا با نام هلوگلد (HelloGold) در مالزی عرضه شد. سپس در ۲۵ خرداد ۱۳۹۷ در امارات رمزارز اسلامی با پشتوانه طلا عرضه گردید. این ارز دیجیتال اسلامی «وان گرام» (One Gram) با نام اختصاری OGC است. امارات در حال تحقیق روی عرضه رمزارزی به نام «ام کش» نیز می‌باشد.

برخی کشورهای غربی همواره به مطالعات اسلامی در حوزه اقتصاد توجه داشته‌اند و با جذب نخبگان مسلمان، به تأیید شاخص‌های مد نظر خود پرداخته‌اند از این رو، در تولید پژوهش‌های اسلامی در حوزه ارزهای رمزپایه، انگلستان و آمریکا بالاتر از بسیاری

از کشورهای اسلامی، از جمله عراق، قطر و پاکستان قرار دارند. دکتر محمد القاری (Mohamed Ali Elgari) از جمله پژوهشگران مسلمانی است که می‌توان در این مجال به او اشاره کرد. وی دانش‌آموخته دانشگاه کالیفرنیا و عضو شورای فقهی شاخص اسلامی داوجونز است. شورای فقهی شاخص اسلامی داوجونز زیرمجموعه شرکت امریکایی داوجونز است که در سال ۲۰۰۲ میلادی در بحرین تأسیس شد<sup>۱</sup>.

استاندارد مدنظر ما برای این شاخص، تابعیت شخص نویسنده نبوده است، بلکه مهم کشوری است که نویسنده و پژوهشگر فعالیت پژوهشی خود را در آنجا سامان داده است. برای نمونه، محمد معصوم بلاه که با سیزده اثر پژوهشی اسلامی درباره رمزارزها، بیشترین اثر را در این بخش به خود اختصاص داده است، تابعیت مالزیایی دارد، اما فعالیت پژوهشی او در دانشگاه‌های کشور عربستان صورت پذیرفته است. لذا پژوهش‌های او در حوزه رمزارزها برای کشور عربستان در نظر گرفته شده است. پژوهشی که توسط چند نویسنده در یک کشور سامان یافته، یک اثر برای همان کشور محسوب شده است، اما پژوهشی که توسط دو نفر در دو کشور و مرکز پژوهشی مختلف سامان یافته، برای هر دو کشور محسوب شده است.

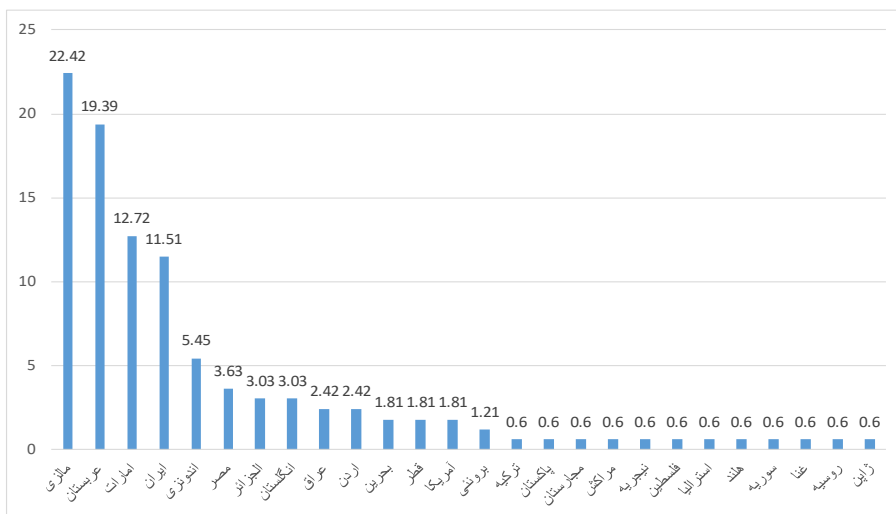
گفتنی است تابعیت نویسندگان چهارمقاله در این پژوهش مشخص نشد.

| رتبه | کشور    | فراوانی | درصد  |
|------|---------|---------|-------|
| ۱    | مالزی   | ۳۷      | ۲۲,۴۲ |
| ۲    | عربستان | ۳۲      | ۱۹,۳۹ |
| ۳    | امارات  | ۲۱      | ۱۲,۷۲ |
| ۴    | ایران   | ۱۹      | ۱۱,۵۱ |

۱. محمد أحمد الأندلي، الجذور الفكرية للأزمة المالية والاقتصادية العالمية و صعود التمويل الإسلامي، ص ۱۷۶.

|      |   |          |    |
|------|---|----------|----|
| ۵,۴۵ | ۹ | اندونزی  | ۵  |
| ۳,۶۳ | ۶ | مصر      | ۶  |
| ۳,۰۳ | ۵ | الجزائر  | ۷  |
| ۳,۰۳ | ۵ | انگلستان | ۸  |
| ۲,۴۲ | ۴ | عراق     | ۹  |
| ۲,۴۲ | ۴ | اردن     | ۱۰ |
| ۱,۸۱ | ۳ | بحرین    | ۱۱ |
| ۱,۸۱ | ۳ | قطر      | ۱۲ |
| ۱,۸۱ | ۳ | آمریکا   | ۱۳ |
| ۱,۲۱ | ۲ | برونئی   | ۱۴ |
| ۰,۶  | ۱ | ترکیه    | ۱۵ |
| ۰,۶  | ۱ | پاکستان  | ۱۶ |
| ۰,۶  | ۱ | مجارستان | ۱۷ |
| ۰,۶  | ۱ | مراکش    | ۱۸ |
| ۰,۶  | ۱ | نیجریه   | ۱۹ |
| ۰,۶  | ۱ | فلسطین   | ۲۰ |
| ۰,۶  | ۱ | استرالیا | ۲۱ |
| ۰,۶  | ۱ | هلند     | ۲۲ |
| ۰,۶  | ۱ | سوریه    | ۲۳ |
| ۰,۶  | ۱ | غنا      | ۲۴ |
| ۰,۶  | ۱ | روسیه    | ۲۵ |
| ۰,۶  | ۱ | ژاپن     | ۲۶ |

جدول شماره (۴): رتبه کشورها در تولید آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمزارزها



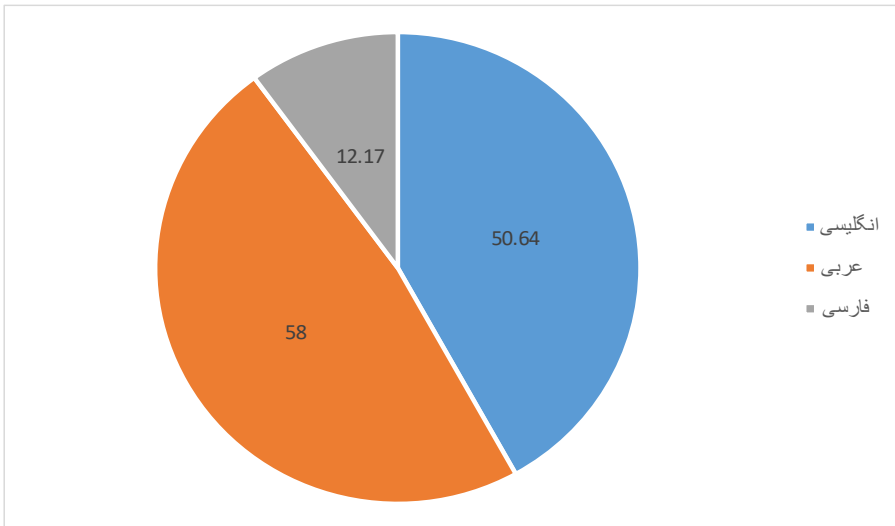
نمودار شماره (۲): رتبه کشورها در تولید آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمز‌ارزها

## زبان آثار

از مجموع ۱۳۷ اثر پژوهشی بررسی شده در این کتاب، ۷۹ اثر به زبان انگلیسی نگاشته شده است و ۵۸ اثر به زبان عربی. با توجه به نوزده اثر نگاشته شده در این موضوع به زبان فارسی، تعداد آن به ۱۵۶ اثر می‌رسد.

| زبان آثار  | تعداد | درصد  |
|------------|-------|-------|
| انگلیسی    | ۷۹    | ۵۰٫۶۴ |
| عربی       | ۵۸    | ۳۷٫۱۷ |
| فارسی      | ۱۹    | ۱۲٫۱۷ |
| مجموع آثار | ۱۵۶   | ۱۰۰   |

جدول شماره (۵): زبان آثار



نمودار شماره (۳): زبان آثار

براین اساس، نیمی از پژوهش‌های اسلامی در حوزه رمزارزها به زبان انگلیسی نگاشته شده است. به نظر می‌رسد این امر ناشی از این است که زبان انگلیسی، زبان اول علمی در سطح بین‌الملل بوده، بیشتر آثار علمی دنیا به زبان انگلیسی نگاشته می‌شود. با نگاهی به این پژوهش‌ها، درمی‌یابیم که مقالات منتشر شده در برخی کشورهای عربی، به زبان انگلیسی منتشر شده است تا در سطح بین‌الملل بتواند در دسترس مخاطبان بیشتری باشد. محمد معصوم بلاه از جمله پژوهشگرانی است که در دانشگاه‌های عربستان مشغول پژوهش است، اما آثار خود را در حوزه رمزارزها به زبان انگلیسی منتشر می‌کند. نکته‌ای که درباره نوزده پژوهش فارسی در حوزه رمزارزها مهم می‌نماید، این است که این پژوهش‌ها و حتی چکیده انگلیسی آن‌ها در خارج از ایران به سختی قابل مشاهده است؛ چراکه بسیاری از این مقالات، تنها در پایگاه‌های علمی ایرانی، از جمله SID، سیولیکا و نورمگز نمایه شده است. لذا مخاطب خارج از ایران هنگامی که در پایگاه‌های علمی به دنبال پژوهش است، حتی به چکیده انگلیسی این مقالات هم دسترسی

نخواهد داشت. علت آن را می‌توان در رتبه جهانی این سایت‌ها مطابق سایت الکسا یافت. در جدول زیر می‌توان رتبه جهانی سایت‌های علمی بین‌المللی را با سایت‌های ایرانی مقایسه نمود. برای مثال در تاریخ ۳۱ خرداد ۱۳۹۹ رتبه جهانی و الکسای سایت ریسرچ گیت ۱۶۷ است؛ این در حالی است که بهترین رتبه در بین سایت‌های علمی ایرانی، متعلق به سایت سیولیکا و ۱۰۵۴۹ است. از این رو، برای دیده شدن بیشتر و راحت‌ترین مقالات برای مخاطب خارج از ایران، باید آن‌ها در سایت‌هایی همچون ریسرچ گیت منتشر شود. شایان ذکر است انتشار این مقالات در سایت ریسرچ گیت امر مشکلی نیست. بسیاری از مجلات پژوهشی ایرانی متعلق به دانشگاه‌ها، پیش از این در پایگاه‌های علمی جهانی نمایه شده‌اند و پژوهش آن‌ها ولو به فارسی در آن‌ها قابل مشاهده است، اما مجلات و مقالات علوم انسانی و به ویژه حوزوی تاکنون اهمیتی به این مسئله نداده‌اند.

پیشنهاد می‌شود ابتدا پژوهش‌های اسلامی مربوط به حوزه ارزهای رمزپایه که در ایران منتشر شده، به همراه چکیده انگلیسی و عربی آن‌ها در پایگاه ریسرچ گیت درج شود. در مرحله بعد پژوهش‌های برتر فارسی در این حوزه به زبان انگلیسی یا عربی ترجمه گردد و سپس این مقالات در پایگاه‌هایی که روند پذیرش آن‌ها سهل است، از جمله DOAJ منتشر شود و در مراحل بعدی در خصوص نمایه شدن این مجلات در پایگاه‌های مهم، از جمله اسکوپوس اقدام گردد.

| رتبه جهانی | آدرس سایت                   |                          |
|------------|-----------------------------|--------------------------|
| ۲۴         | academic.microsoft.com/home | سایت‌های علمی بین‌المللی |
| ۱۶۷        | researchgate.net            |                          |
| ۲۸۸        | academia.edu                |                          |
| ۲۹۷        | sciencedirect.com           |                          |
| ۴۵۹        | springer.com                |                          |
| ۱۳۰۹       | semanticscholar.org         |                          |
| ۱۵۶۶       | ieeexplore.ieee.org         |                          |
| ۲۹۲۵۵      | doaj.org                    |                          |
| ۱۰۵۴۹      | civilica.com                |                          |
| ۱۴۸۳۹      | sid.ir                      |                          |
| ۱۷۰۶۸      | ensani.ir                   |                          |
| ۲۰۰۳۶      | magiran.com                 |                          |
| ۲۷۷۵۷      | noormags.ir                 |                          |

جدول شماره (۶): رتبه جهانی سایت‌های علمی

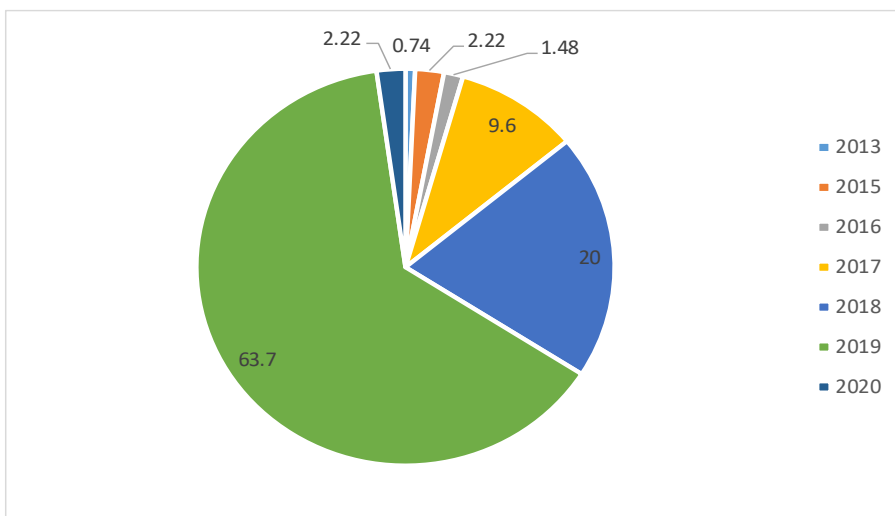
## سال تولید آثار

بازه زمانی تولید آثار اسلامی در حوزه رمزارزها نشان می‌دهد دغدغه بررسی پژوهش‌های اسلامی رو به فزونی است و سال ۲۰۱۹ مجامع و مجلات علمی اهتمام بیشتری به این مسئله داشته‌اند. ناگفته نماند که این پژوهش در ابتدای سال ۲۰۲۰ (ژانویه) پایان یافته، از این رو، تنها سه اثر در سال ۲۰۲۰ یافت شده است. یادآوری این نکته لازم است که در این پژوهش، ۱۳۷ اثر بررسی شده است و در جدول زیر تاریخ تألیف ۱۳۵ اثر آمده است.

این اختلاف در آمار ناشی از نامعلوم بودن تاریخ دواثر است. در بیان این شاخص به سال تولید آثار پژوهشی در ایران اشاره نشد؛ چراکه تاریخ نگارش این آثار براساس تاریخ شمسی است.

| سال تولید | فراوانی | درصد |
|-----------|---------|------|
| ۲۰۱۳      | ۱       | ۰,۷۴ |
| ۲۰۱۵      | ۳       | ۲,۲۲ |
| ۲۰۱۶      | ۲       | ۱,۴۸ |
| ۲۰۱۷      | ۱۳      | ۹,۶  |
| ۲۰۱۸      | ۲۷      | ۲۰   |
| ۲۰۱۹      | ۸۶      | ۶۳,۷ |
| ۲۰۲۰      | ۳       | ۲,۲۲ |
| مجموع     | ۱۳۵     | ۱۰۰  |

جدول شماره (۷): سال تولید آثار اسلامی در حوزه رمزارزها



نمودار شماره (۴): سال تولید آثار اسلامی در حوزه رمزارزها



## شاخص‌های محتوایی

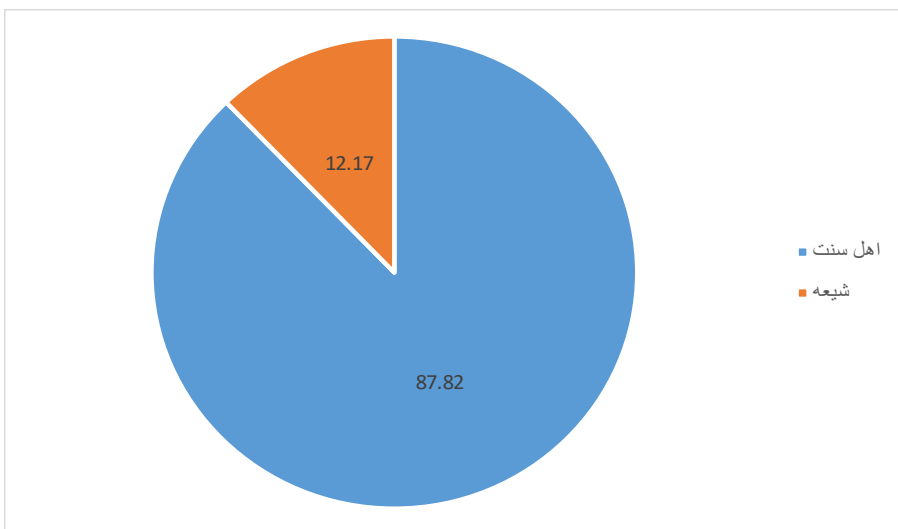
### مذهب

تمام آثار یافت‌شده در این مجموعه، متعلق به اهل سنت است، اما با توجه به آثاری که در ایران نگاشته شده، می‌توان نتیجه گرفت که ۸۸ درصد از آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمزارزها، با توجه به فقه اهل سنت، و مابقی (۱۲ درصد) با توجه به فقه اهل بیت در ایران نگاشته شده است و مراکز پژوهشی شیعی متعلق به کشورهای دیگر، از جمله عراق و لبنان هیچ اثری در این حوزه منتشر نکرده‌اند. این در حالی است که در سال ۲۰۱۳ مرکز تحقیقات و پژوهش‌های آمارگیری استراتژیک انگلیس، ویژه ادیان و مذاهب و اعتقادات دینی موسوم به «لیوفرم» در لندن، در گزارشی نوشت: تعداد شیعیان جهان به چهارصد میلیون نفر افزایش پیدا کرده و این یعنی شیعیان در حدود یک چهارم (۲۵ درصد) جمعیت یک میلیارد و ششصد میلیون نفری مسلمانان جهان را تشکیل می‌دهند.<sup>۱</sup> به نظر می‌رسد برای رسیدن به نقطه مطلوب، باید دست کم بیست اثر دیگر با توجه به مکتب اهل بیت منتشر شود.

با توجه به اینکه مطالب بسیاری از مقالات غیرایرانی بر مبنای اقوال علمای اهل سنت، از جمله دیدگاه‌های فقهی ابن تیمیه نگاشته شده و تقریباً از روایات پیامبر اکرم (ص) خالی است، لزوم ترجمه آثار اسلامی مبتنی بر فقه اهل بیت (ع) بیشتر احساس می‌شود. پیش از آغاز پژوهش، گمان می‌رفت آثار فراوانی از دانشگاه الازهر یافت شود، اما پس از پایان جست‌وجو و مطالعه آثار، این نکته به دست آمد که عربستان با جذب دانشجویان کشورهای دیگر، رهبری جریان علمی و پژوهش‌های مذاهب اهل سنت را در دست گرفته و آثار پژوهشی بر اساس مذهب فقهی مالکی، حنفی و شافعی بسیار نادر است.

| مذهب       | تعداد | درصد  |
|------------|-------|-------|
| اهل سنت    | ۱۳۷   | ۸۷,۸۲ |
| شیعه       | ۱۹    | ۱۲,۱۷ |
| مجموع آثار | ۱۵۶   | ۱۰۰   |

جدول شماره (۸): سهم مذاهب در تولید آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمز‌ارزها



نمودار شماره (۵): سهم مذاهب در تولید آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمز‌ارزها

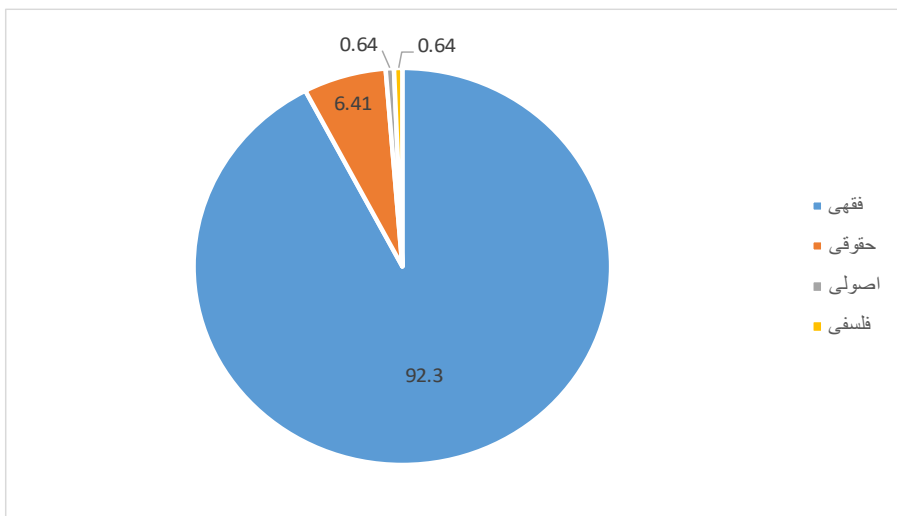
### طبقه‌بندی موضوعی

بیشتر مقالات در سطح بین‌الملل، با رویکردی فقهی نگاشته شده است. در این میان، هشت مقاله به ابعاد حقوقی ارزهای رمزیایه پرداخته و تنها یک اثر با عنوان «النظر المآلی وعلاقته بالحکم علی المستجدات: العملة الافتراضية نموذجاً» با رویکرد اصولی نوشته شده است. مقالات فقهی مطالب تکراری بسیاری دارد و به‌طور عموم درباره بیت‌کوین

نگاشته شده است. از میان نوزده پژوهش اسلامی منتشر شده در ایران، تنها دو اثر به ابعاد حقوقی و یک اثر با رویکرد فلسفی به مقوله رمزارزها پرداخته است.<sup>۱</sup> با توجه به این آمار، اولاً لزوم پژوهش درخصوص رمزارزهای دیگر و ثانیاً پژوهش با رویکردهای دیگر ضروری به نظر می‌رسد.

| مذهب  | تعداد | درصد |
|-------|-------|------|
| فقهی  | ۱۴۴   | ۹۲٫۳ |
| حقوقی | ۶     | ۶٫۴۱ |
| اصولی | ۱     | ۰٫۶۴ |
| فلسفی | ۱     | ۰٫۶۴ |
| جمع   | ۱۵۶   | ۱۰۰  |

جدول شماره (۹): طبقه‌بندی موضوعی آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمزارزها



نمودار شماره (۶): طبقه‌بندی موضوعی آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمزارزها

۱. نک: سید علی اکبر فال اسیری، وضعیت شناسی پژوهش‌های بلاک چین و رمزارزها در ایران، دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی، آبان ۱۳۹۸.

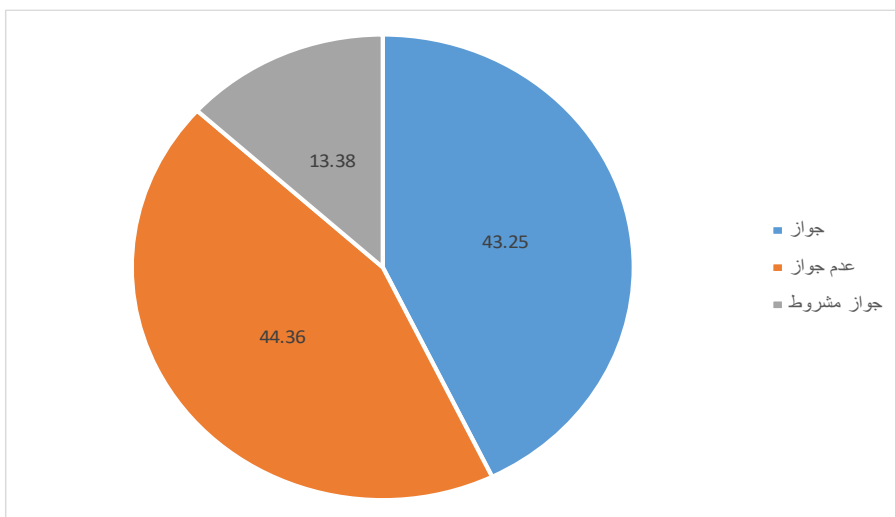
## حکم بیت‌کوبین

در بین ۱۳۷ اثر اسلامی احصا شده در این پژوهش، موفق به یافتن نظر نهایی ۱۲۷ اثر شدیم؛ سایر آثار، یا فاقد متن بودند و یا نویسنده از اظهار نظر نهایی خودداری کرده است. نکته مهم در اینجا، محدود کردن بررسی حاضر به مورد بیت‌کوبین از بین رمز‌ارزهاست؛ زیرا بیشتر محققان این آثار خاطرنشان کرده‌اند که بین رمز‌ارزها تفاوت وجود دارد و حکم آن‌ها یکسان نیست. بنابراین، تنها حکم بیت‌کوبین را بررسی کرده و حکم سایر ارزهای رمزپایه را به بررسی‌های دیگر حواله داده‌اند.

با توجه به کتاب وضعیت‌شناسی پژوهش‌های بلاک‌چین و رمز‌ارزها در ایران از میان نوزده پژوهش اسلامی منتشر شده در ایران، دو اثر قائل به جواز، هشت پژوهش قائل به عدم جواز و پنج اثر قائل به جواز مشروط شدند و چهار اثر نظری بیان نکردند. در جدول ذیل حکم بیت‌کوبین از نظر محققان اسلامی، در سه ساحت جواز، عدم جواز و جواز مشروط بررسی شده است. منظور از مشروط آن است که محقق پس از رفع ایرادها و اشکال‌های مترتب بر بیت‌کوبین، به جواز قائل شده است.

| درصد  | فراوانی | حکم بیت‌کوبین |  |
|-------|---------|---------------|--|
| ۴۳،۲۵ | ۶۰      | جواز          |  |
| ۴۴،۳۶ | ۶۳      | عدم جواز      |  |
| ۱۳،۳۸ | ۱۹      | جواز مشروط    |  |
| ۱۰۰   | ۱۴۲     | مجموع         |  |

جدول شماره (۱۰): حکم فقهی بیت‌کوبین در آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمز‌ارزها



نمودار شماره (۷): حکم فقهی بیت‌کوبین در آثار پژوهشی اسلامی در حوزه رمزارزها

## علت حرمت بیت‌کوبین در آثار

نویسندگان بیشتر مقالاتی که به حرمت بیت‌کوبین معتقدند، ضرب سکه و انتشار پول را وظیفه حکومت، و انتشار رمزارزها را بدون اذن حاکم و نظارت بانک مرکزی، علت عدم جواز معامله با بیت‌کوبین می‌دانند. برخی از نویسندگان نوسانات شدید ارزش بیت‌کوبین و سود هنگفت برخی را مصداق اکل مال به باطل<sup>۱</sup> و آیه شریفه «لا تأکلوا اموالکم بالباطل» دانسته‌اند. برخی نیز بر عدم صدق پول بر بیت‌کوبین و آلت قمار بودن آن اشاره کرده‌اند. در این میان، بسیاری از نویسندگان برای روشن شدن ماهیت پول، به نظر علمای اهل سنت، از جمله ابوحنیفه و علمای سلفیه، از جمله ابن تیمیة استدلال کرده‌اند.

۱. مضمون قاعده «اکل مال به باطل» چنین است که هرگونه تصرف در اموال باید بر اساس حق و عدالت و بر مبنای صحیح صورت گیرد و هرچه غیر از این باشد، حرام و باطل است. به عبارت دیگر، تحصیل درآمد از راه‌هایی که عرف آن را باطل به حساب آورد یا استفاده از آن از نظر شرع ممنوع باشد، مشمول ممنوعیت و حرمت اکل مال به باطل می‌باشد.

چهار اصل و قاعده فقهی لاضرر،<sup>۱</sup> نفی غرر،<sup>۲</sup> سد ذرائع،<sup>۳</sup> و جلب المصالح و درء المفسد<sup>۴</sup> قواعدی هستند که بسیاری از نویسندگان در عدم جواز بیت‌کوبین به آن‌ها استدلال کرده‌اند.

## علت جواز بیت‌کوبین در آثار

استدلال بیشتر نویسندگانی که به جواز بیت‌کوبین معتقدند بر محور سه اصل است: اصالة الاباحه، قاعده استحسان،<sup>۵</sup> و المسلمون علی شروطهم.<sup>۶</sup> بعضی از قائلان به جواز، با برشمردن برخی از ویژگی‌های مال، از جمله قابل ملکیت بودن، قابلیت ذخیره ثروت داشتن و ارزشمند بودن، نتیجه می‌گیرند که بیت‌کوبین مال است. ایشان ناملموس بودن و عین نداشتن را مانع شرعی در حلال بودن بیت‌کوبین نمی‌دانند؛ زیرا بیت‌کوبین شرایط مالیت را داراست. این گروه شفافیت و نظارت همگانی را بر تراکنش‌ها، مزیت دیگر بیت‌کوبین معرفی کرده‌اند و تأمین مالی تروریسم و پولشویی را دلیل مناسبی برای عدم جواز بیت‌کوبین ندانسته‌اند؛ چراکه این دو مشکل در ارزها و پول‌های دیگر نیز وجود دارد و حرمت این دو، موجب عدم جواز کامل بیت‌کوبین نمی‌شود.

۱. قاعده لاضرر از قواعد مشهور فقهی است که در بیشتر ابواب فقه کاربرد دارد و مضمون آن، این است که ضرر در اسلام مشروعیت ندارد و هرگونه ضرر و اضرار در اسلام نفی شده است. معروف‌ترین حدیثی که به آن استدلال شده، داستان «سمره بن جندب» است که ذیل آن عبارت «لا ضرر و لا ضرار» آمده است.

۲. مستند این قاعده، حدیث معروف نبوی (ص) است که در آن آمده است: «نهی‌النبی عن بیع الغرر»، و مشهور فقیهان شیعه و اهل سنت به این حدیث عمل، و در موارد ذیل از آن استفاده کرده‌اند؛ ۱. اشتراط قدرت بر تحویل عوضین معامله؛ ۲. اشتراط علم بر مقدار و کیفیت عوضین؛ ۳. اشتراط علم بر امور مربوط به معامله، چون زمان تحویل یا زمان خیار.

۳. سد ذرائع به جلوگیری از فعل مفسده‌آور اطلاق می‌شود. بسیاری از علمای اهل سنت معتقدند هر عملی که به حسب عادت سرانجام به مفسده‌ای منتهی می‌شود، به استناد اصل «سد ذرائع» باید ممنوع اعلام گردد؛ یعنی هر عملی که وسیله حرام شود، باید ممنوع گردد.

۴. از جمله قواعد فقهی پرکاربرد است که از فروع قاعده کلی «لاضرر و لاضرار» شمرده می‌شود. این قاعده بیشتر نزد اهل سنت مطرح شده است.

۵. قاعده استحسان در فقه اهل سنت عبارت است از عدول از حکم مستفاد از قاعده کلی به دلیل وجود مصالح جزئی، چون منابع استخراج احکام در نظر علمای اهل سنت محدودتر از شیعه است، آنان برای تعیین تکلیف مواردی که در منابع، به صراحت حکمی درباره آن نمی‌یابند، به عقل ظنی (قیاس) و در مواردی که احکام به دست آمده از استنتاج‌های عقلی و قیاس با مصالح موافق نیست، به قواعدی مانند استحسان و مصالح مرسله تمسک می‌کنند.

۶. مفاد قاعده یادشده آن است که بر همه مسلمانان و اهل ایمان، واجب است به تمامی شروط و تعهداتی که گردن می‌نهند، وفا و عمل نمایند.

## پیشنهادها

۱. انتشار پژوهش‌های اسلامی مربوط به حوزه ارزش‌های رمزی‌پایه که در ایران منتشر شده، به همراه چکیده انگلیسی و عربی در پایگاه‌های علمی بین‌المللی، از جمله ریسرچ گیت؛
۲. ترجمه کامل آثار برگزیده مربوط به حوزه ارزش‌های رمزی‌پایه که با توجه به فقه اهل بیت نگاشته شده به زبان‌های عربی و انگلیسی و انتشار آن‌ها در پایگاه‌های علمی بین‌المللی؛
۳. ترجمه برخی از آثار نگاشته شده مربوط به حوزه رمزارزها در خارج از ایران به زبان فارسی؛
۴. برگزاری همایشی با موضوع بررسی‌های اسلامی حوزه رمزارزها در ایران و دعوت از پژوهشگران غیرایرانی برتر در این حوزه؛
۵. پژوهش و نگارش مقالات فقهی در خصوص رمزارزهایی مانند اتریوم و ریپل؛
۶. پژوهش و نگارش مقالات با رویکردهای دیگر در حوزه علوم انسانی، بدون تکرار مکررات مقالات پیشین؛
۷. پژوهش و نگارش مقالات با رویکرد فقه مقارن و تطبیقی.





## فصل دوم: گزارش پژوهش‌های اسلامی

### مقالات

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار  | کشور    | جایگاه علمی   | نویسنده   | ترجمه عنوان  | عنوان  |   |
|-------------|---|---------|---|---|--|--|---|
| ۶۰          | ۲۰۱۷<br>المجلة العلمية<br>للاقتصاد<br>والتجارة،<br>دانشگاه عین<br>شمس (قاهره) | عربستان | استاد دانشکده<br>اقتصاد، دانشگاه<br>اسلامی امام<br>محمد بن سعود | عبدالله بن<br>سلیمان بن<br>عبدالعزیز<br>الباحوث | پول‌های<br>رمزپایه؛<br>مفهوم و<br>انواع و آثار<br>اقتصادی آن | النقود<br>الافتراضية؛<br>مفهومها<br>وأنواعها وآثارها<br>الاقتصادية | ۱ |

### گزارش اثر

نویسنده در این مقاله به بیان منظور از پول‌های رمزپایه، انواع و ویژگی‌های پول‌های رمزپایه، میزان انتشار پول‌های رمزپایه در دنیا، موضع رسمی کشورهای دنیا در برابر این نوع پول‌ها و همچنین آثار اقتصادی استفاده از این نوع پول‌ها می‌پردازد. او بیان می‌دارد: اتفاقات و حوادثی که پول‌های رمزپایه شاهد آن‌ها بوده، میزان ضعف و سستی زیرساخت‌های آن و نیز آثار منفی ناشی از نبود سازمانی که وظیفه صدور این پول‌ها، نظارت بر آن‌ها و

حمایت از آن‌ها را به عهده گیرد، مشخص کرده است. پول رمزپایه اصلی (بیت‌کوین) با ساده‌ترین اتفاقات اقتصادی، دچار افت و خیزهای شدید در ارزش شده است. نویسنده می‌گوید: در معامله با این نوع پول‌ها، تنها پذیرش دوطرف معامله ضامن آن بوده، هیچ نهادی مسئولیت قانونی نظارت، حمایت و ضمانت پرداخت این نوع پول‌ها را به عهده نگرفته است. هدف برخی از کسانی که این نوع پول‌ها را به وجود آورده‌اند، استفاده از افت و خیزها در قیمت این نوع پول‌ها و بهره‌گیری از آن‌ها در برخی معاملات غیرقانونی بوده است. آثار پول‌های رمزپایه بر سیاست‌های پولی، میزان انتشار و گستردگی معامله با آن‌ها مبتنی است.

رواج معامله با این پول‌ها موجب کاهش نقش مرزهای سیاسی و جغرافیایی کشورها و کاهش اثر سیاست‌های پولی هر کشور شده است. با وجود مزایای پول‌های رمزپایه، خطرهای آن به عنوان وسیله‌ای برای تجارت، برای معامله‌گران و اقتصاد همه کشورها بسیار زیاد است.

نویسنده پیشنهاد می‌کند هماهنگی و همکاری بین‌المللی برای وضع چارچوب‌هایی برای حمایت از معامله‌کنندگان با این پول‌ها و نیز وضع قوانینی برای صدور آن‌ها و سازوکارهای مبادله‌شان شکل گیرد. همچنین می‌گوید سازمان‌های بین‌المللی مسئول مسائل مالی، به ویژه صندوق بین‌المللی پول باید گام‌هایی در پیش گیرند تا افراد و بخش‌های تجاری را با قوانین و مقررات لازم برای ادغام این فناوری جدید با قوانین نظام پولی جهانی آشنا سازند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                          | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده                             | ترجمه عنوان                             | عنوان  |   |
|-------------|---|---------|--|-------------------------------------|---|--|---|
| ۶۴          | دانشگاه اسلامی مدینه، واحد پژوهش‌های علمی | عربستان | استادیار گروه فقه دانشکده شریعت دانشگاه اسلامی مدینه | عبدالله بن محمد بن عبدالوهاب العقیل | احکام فقهی پول‌های الکترونیک (بیت‌کوین) | الأحكام الفقهية المتعلقة بالعملة الإلكترونية (Bitcoin) | ۲ |

### گزارش اثر

نویسنده این مقاله معتقد است پول‌های الکترونیک مانند بیت‌کوین، اموالی مستقل هستند که همان وظایف پول را به عهده دارند و واسطه‌ای برای تبادل کالاها و خدمات و مقیاسی برای تعیین ارزش اموال شمرده می‌شوند. پول‌های الکترونیک (بیت‌کوین) ویژگی‌ها و خطرهایی دارند که باید در تجارت با آن‌ها هوشیار بود.

معامله پول‌های الکترونیک بیت‌کوین با هم جنسش در صورت همانند بودن (بیشتر یا کمتر نبودن) و قبض دوطرف معامله جایز است، ولی در معامله این پول‌ها با غیرهمجنس خود، همچون پول‌های الکترونیک دیگر، پول کاغذی، طلا یا نقره، تنها قبض دوطرف معامله شرط است.

ربای معاملی و ربای قرضی در پول‌های الکترونیک جاری می‌شود. به همین دلیل، فروش مقداری از این پول‌ها در برابر مقداری دیگری در مقابل پول‌های نقد دیگر، همچون طلا و نقره یا غیر آن دو به صورت نسبه مطلقاً جایز نیست. فروش مقداری از پول الکترونیک در برابر مقداری از همان نوع پول با گرفتن اضافه جایز نخواهد بود؛ چه این معامله به صورت نسبه باشد یا به صورت غیرنسبه. فروش مقداری از پول‌های الکترونیک با مقداری دیگر از غیرهمجنس آن، در صورتی که نسبه نباشد، مطلقاً جایز است؛ زیرا از قبیل فروش یک جنس با غیرهمجنس است و اشتراک در نام با وجود اختلاف در حقیقت پول، اثری

در حرمت این معامله ندارد. همچنین خرید و فروش طلا و نقره با پول بیت‌کوین، نوعی عقد صرف است که تنها به صورت غیرنسیه جایز است. قبض در پول‌های الکترونیک، قبض حکمی است و به همین دلیل، تأخیری که بیشتر از ده دقیقه نباشد (مدت زمان لازم برای مستند کردن پول که استخراج‌کنندگان انجام می‌دهند) اشکالی ندارد. استخراج پول‌های الکترونیک بیت‌کوین عملی مباح و حلال بوده، تجارت با ابزارهای استخراج پول‌های الکترونیک جایز است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                  | کشور    | جایگاه علمی                          | نویسنده                      | ترجمه عنوان  | عنوان   |   |
|-------------|-----------------------------------|---------|--------------------------------------|------------------------------|--|---|---|
| ۹۸          | ۲۰۱۹<br>دانشگاه اسلامی<br>(مدینه) | عربستان | دانشیار<br>دانشگاه<br>جوف<br>عربستان | محمد<br>رایق<br>رشید<br>عوده | ارزهای رمزیایه،<br>بررسی فقهی آن و<br>حکم معامله با آن<br>(مطالعه موردی<br>بیت‌کوین) | العملات<br>الافتراضیه<br>تکلیفها الفقهی<br>و حکم التعامل<br>بها (البیتکوین<br>نموزجا) | ۳ |

### گزارش اثر

بیت‌کوین مبتنی بر احتکار است؛ زیرا این پول در اختیار مجموعه‌ای اندک از افراد است که دستگاه‌های رایانه هوشمند دارند و به خوبی می‌توانند از فناوری اطلاعات استفاده کنند. این احتکار تهدیدی برای آینده اقتصاد جهانی به شمار می‌آید؛ زیرا افراد احتکارکننده این پول‌ها می‌توانند مطابق میل خود بر آن اعمال نظر نمایند. معامله با ارز بیت‌کوین و ارزهای دیجیتال مانند آن، هیچ اثر مثبتی بر صنعت و تجارت واقعی ندارد و تنها نوعی معامله است.

به دلیل از بین رفتن اموال به خاطر معامله با ارزهای رمزیایه، ممکن است بحران مالی جهانی تازه‌ای به وقوع بپیوندد؛ زیرا صدها میلیون دلار در مناطقی که نیاز زیادی به نقدینگی و پول واقعی دارند، صرف خرید این ارزهای رمزیایه می‌شود و می‌تواند بزرگ‌ترین عملیات کلاهبرداری را در دنیا رقم بزند.

با توجه به حقیقت ارزهای رمزیایه، می‌فهمیم شروط و وظایف پول در ارزهای رمزیایه وجود ندارد و بنابراین، نمی‌توان ارزهای رمزیایه (بیت‌کوین) را به معنای حقیقی پول به‌شمار آورد. می‌توان ارز رمزیایه را کالایی با منشأ مجهول و خیالی برشمرد که هیچ ضمانتی ندارد و مبتنی بر قمار و ضرر فاحش است. خرید و فروش و معامله بیت‌کوین و ارزهای رمزیایه مانند آن، با وضعیت کنونی جایز نیست تا زمانی که وضعیت آن اصلاح

شود. در صورتی می‌توان ارزهای مجازی را ارزهای صحیح دانست که از سوی نهادهای رسمی و مشخص سازمان‌دهی شوند؛ به‌گونه‌ای که ملاک‌های ارز قانونی برای آن قرار داده شود و قوانینی که دوام معامله با آن‌ها را ضمانت می‌کند، وضع گردد و شروط ارزها و پول‌ها برای آن‌ها محقق شود. در این صورت، حکم معامله با آن‌ها، همان حکم معامله با ارزهای معتبر رسمی خواهد بود.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                  | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده                                     | ترجمه عنوان   | عنوان   |   |
|-------------|---|-------|---|---|---|---|---|
| ۲۵          | ۲۰۱۹<br>مجله دانشکده<br>الهیات دانشگاه<br>گوموشان | ترکیه | دانشجوی<br>دکتری، انستیتوی<br>علوم اجتماعی<br>دانشگاه<br>گازیانتپ<br><br>مدرس دانشکده<br>الهیات دانشگاه<br>گازیانتپ، گروه<br>علوم پایه اسلامی،<br>حقوق اسلامی | احمد<br>سرحیل<br><br>دکتر<br>عدنان<br>الکول | ماهیت<br>بیت کوین و<br>حکم فقهی<br>و شرعی<br>معامله با آن | البتکونین ماهیته،<br>تکلیفه الفقهی<br>و حکم التعامل<br>به شرعاً | ۴ |

### گزارش اثر

این مقاله به زبان عربی است و سه بخش و یک خاتمه دارد. در بخش اول، نویسندگان به توضیح ماهیت بیت کوین پرداخته‌اند. ایشان در این بخش به پنج مخاطره و مشکل بیت کوین اشاره می‌کنند؛ از جمله نوسانات شدید ارزش آن، احتراز ثروتمندان بزرگی چون مدیر جی پی مورگان از بیت کوین و پیش بینی برخی همچون وارن بافت، یکی از ثروتمندترین افراد جهان در خصوص از بین رفتن بیت کوین در آینده.

نویسندگان در بخش دوم (مفهوم النقود و وظائفها و تکلیفها الفقهی) به بیان ماهیت و حکم شرعی پول و اسکناس پرداخته‌اند و در بخش سوم، به بیان فتوای حرمت بیت کوین از طرف دارالافتاء علمای مصر، فلسطین، امارات و ترکیه به صورت جدا می‌پردازند. ایشان فتوای دارالافتاء علمای فلسطین را در یک صفحه به تفصیل نقل و به مشکل عدم شیوع این نوع پول و جهالت و معلوم نبودن حاکمیت رمزارز بیت کوین به عنوان مهم ترین دلیل حرمت اشاره می‌کنند. آن‌ها در ادامه می‌نویسند: قائلان به حرمت بیت کوین، عمدتاً دو دلیل اصلی را مطرح می‌کنند: جهالت، و عدم اذن ولی امر مسلمین و بانک‌های مرکزی

کشورهای اسلامی. ایشان سپس به بیان سه دلیل حلیت بیت‌کوین، از جمله اصالة الاباحه ورد آن‌ها می‌پردازند.

نویسندگان این مقاله در پایان آن، نظرشان را درباره بیت‌کوین بدین صورت بیان می‌کنند که بیت‌کوین ارزی است که هیچ سازمان مرکزی از آن پشتیبانی نمی‌کند و معامله با آن، به صورت مستقیم و بدون واسطه صورت می‌پذیرد. در معامله با این ارز، خطر و ضرر فاحشی وجود دارد که به دلیل افت و خیزهای بسیار و غیرپیش‌بینی شده در ارزش این ارز است. به دلیل همین خطرها، با وضعیت فعلی معامله با بیت‌کوین حرام است، اما هیچ بعید نمی‌دانیم که در آینده فتوهای رسمی صادر شوند که معامله با بیت‌کوین را جایز بدانند. فتوهای جواز معامله با بیت‌کوین در صورتی ممکن است صادر شوند که بررسی‌های گسترده‌تر انجام شود و نیز دلایل اصلی تحریم این ارز از بین برود.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور    | جایگاه علمی | نویسنده                       | ترجمه عنوان | عنوان              |   |
|-------------|------------------|---------|-------------|-------------------------------|-------------|--------------------|---|
| ۲۶          | ۲۰۱۸             | عربستان | نامعلوم     | یاسرین عبدالرحمن آل عبدالسلام | رمزارزها    | العملات الافتراضية | ۵ |

### گزارش اثر

نویسنده در این مقاله به اختصار به بحث رمزارزها می پردازد و می گوید: در سخن از رمزارزها، باید نخست از فناوری بلاک چین گفت که درحقیقت بستری است که رمزارزها روی آن عمل می کنند. سپس رمزارزها را تعریف می کند و می گوید: رمزارزها ارز دیجیتال با منشأ نامعلوم هستند، و به بیت کوین به عنوان اساس رمزارزها اشاره می کند و چند تعریف از آن به دست می دهد. در ادامه بیان می کند که با انتشار این نوع ارز، چند هدف برای استفاده کنندگان از آن محقق می شود؛ از جمله دور ماندن از نظارت بانک مرکزی یا حکومت، نقل و انتقال آسان اموال میان کشورهای جهان و خرید کالا و خدمات در جهان با یک ارز بدون نیاز به تبدیل ارز. سپس به راه های دستیابی به بیت کوین اشاره کرده، به ماهیت بیت کوین می پردازد و می گوید سه نظر در این باره وجود دارد:

۱. بیت کوین ارز دارای ارزش است.

۲. بیت کوین کالاست و ارزش نیست.

۳. بیت کوین تنها ارقامی روی صفحه مانیتور است، و به ادله هریک می پردازد. او سپس پذیرش آن را در کشورهای مختلف بیان می کند و پس از آن، جریان ثمن بودن رمزارزها را با تشبیه آن به فلوس (سکه ای که از مس یا آهن ضرب می شد و ریشه در طلا یا نقره نداشت) بررسی می کند و به دو قول در مسئله فلوس، یعنی الحاق و عدم الحاق آن به پول اشاره می کند. در بخش بعدی به حکم انتشار پول از سوی غیرحاکم می پردازد

و به دو قول در مسئله و ادله آن اشاره کرده، در نهایت عدم جواز ضرب پول را به وسیله غیرحاکم ترجیح می‌دهد.

نویسنده درباره بیت‌کوین می‌گوید: بیت‌کوین نوعی پول مجازی است که هیچ سازمان مرکزی یا دولت مشخصی بر آن تسلط ندارد و تنها برنامه‌ای باز در فضای اینترنت است که مردم با آن معامله می‌کنند. نویسنده نتیجه می‌گیرد که معامله با بیت‌کوین با وضعیت فعلی‌اش جایز نیست؛ زیرا خارج از تسلط حاکم است. حاکم نیز مصالح و مفاسد جامعه را در مسائل مختلف در نظر می‌گیرد و تصمیماتی اتخاذ می‌نماید. با این وضعیت، معامله با بیت‌کوین موجب مفاسدی می‌شود؛ از جمله این مفاسد می‌توان به افت قیمت این ارز و پنهان شدن آن از صفحه رایانه‌ها و از بین رفتن اموال مردم اشاره کرد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده              | ترجمه عنوان   | عنوان   |   |
|-------------|--|-------|---|----------------------|---|---|---|
| ۲۷          | ۲۰۱۹<br>مجله جامعه<br>الشارقة للعلوم<br>الشرعية و<br>الدراسات<br>الاسلامية | بحرين | دانشيار اقتصاد<br>اسلامی و فقه<br>معاملات،<br>دانشگاه بحرين | باسم<br>أحمد<br>عامر | رمزارزها مطالعه<br>موردی بیت کوین<br>و میزان سازگاری<br>آن با ضوابط<br>پول در اسلام | العملات الرقمية<br>البتكويين انموذجاً<br>ومدى توافقتها<br>مع ضوابط النقود<br>في الاسلام | ۶ |

### گزارش اثر

مؤلف در بخشی از این مقاله ذیل عنوان «اصدار النقود من قبل الدولة والسلطات المركزية» این اصل را مطرح می‌کند که صدور پول و ارز، مخصوص حاکم و دولت است. او در این خصوص قول احمد بن حنبل، قاضی ابویعلی، نووی، ابن خلدون و ابویوسف را بیان می‌کند.

ارزهای دیجیتال با ارزهای الکترونیک از این نظر تفاوت دارند که ارزهای الکترونیک در اصل پول‌های نقد حقیقی هستند که به صورت واحدهای الکترونیک تبدیل شده‌اند که باید از قبل به نظام بانکی پرداخت شده باشند تا به همان مقدار در دستگاه‌های الکترونیک ذخیره شود، اما ارزهای دیجیتال نماینده هیچ نوع ارز واقعی قانونی نیستند. آن‌ها در اصل نوعی ارز مستقل‌اند که با هیچ ارز دیگری پوشش داده نمی‌شوند و با هیچ سازمان نظارتی ارتباط ندارند. نمی‌توان به هویت واقعی افراد یا سازمانی که ارز بیت‌کوین را اختراع نموده و برای معامله درست کرده است، دسترسی پیدا کرد. نام‌هایی که گفته می‌شوند، مستعار و غیر واقعی هستند و به همین دلیل، ابهام‌هایی درباره سازمانی که از این ارز پشتیبانی می‌کند و انگیزه آن برای ایجاد این ارز، وجود دارد.

از نظر شرعی، ارزهای دیجیتال و به صورت مشخص بیت‌کوین، مشخصات و ضوابط شرعی پول را ندارد. این ارزها از سوی سازمان نظارتی یا بانک مرکزی مشخصی صادر نمی‌شوند و در میان کشورها و اشخاص مختلف، مورد پذیرش عمومی قرار نگرفته‌اند. افرادی هستند که به شدت معامله با این ارزها را رد می‌کنند. همچنین ارزش این نوع ارزها به شکل فاحش و زیادی متغیر است و افت و خیز فراوانی دارد. به همین دلیل، نویسنده مقاله معتقد است معامله با این ارزها با وضعیت فعلی، حرام است و خرید و فروش با آن‌ها، ذخیره کردن و سرمایه‌گذاری یا هرگونه معامله با آن‌ها نیز جایز نیست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده        | ترجمه عنوان  | عنوان   |
|-------------|------------------|-------|---|----------------|--|---|
| ۹           | ۲۰۱۸             | مالزی | دانشجوی دکتری مطالعات اسلامی، دانشگاه پژوهشی مالایا | منیر ماهر احمد | بازخوانی علمی پژوهش «پول‌های دیجیتال از منظر شرع و پیامدهای اقتصادی» دکتر عبدالستار ابوغده | مراجعة علمية لبحث «النقود الرقمية الرؤية الشرعية والآثار الاقتصادية» للباحث الدكتور عبد الستار أبوغدة |

### گزارش اثر

منتقد ابتدا با بیان گزارشی توصیفی از این پژوهش، به نقد و بررسی آن می‌پردازد و بیان می‌کند که با توجه به مرسوم نبودن نقل متن پژوهش پیش از نقد آن، فرض بر آن است که خواننده پیش از این اصل پژوهش را خوانده باشد؛ البته ما هنوز متن اصلی پژوهش را تا این لحظه به دست نیاورده‌ایم).

منتقد ابتدا به شیوه پژوهش می‌پردازد و به مواردی اشاره می‌کند؛ از جمله:

- در عنوان، رمازرها آمده، ولی در پژوهش، به بیت‌کوبین پرداخته شده است؛ بنابراین، بهتر بود در عنوان هم می‌آمد: از باب نمونه بیت‌کوبین.

- ساختار پژوهشی مانند ذکر پرسش اصلی، اهداف، اهمیت و... در پژوهش وجود ندارد.

- پژوهشگر بحث را با مسائل فناوری آغاز، ولی از ذکر حکم فقهی آن خودداری کرده است.

سپس به بخش‌های پژوهش پرداخته و هر بخش را جداگانه بررسی کرده است و انتقادهایی

به هر یک از بخش‌های «تعریف»، «ماهیت»، «ویژگی‌های رمازرها» و... وارد می‌کند.

منتقد معتقد است بهتر بود نویسنده مقاله، خطرهای بیت‌کوبین را به چهار دسته

اقتصادی، قانونی، فناوری و شرعی تقسیم می‌کرد. نویسنده معتقد است تقسیمی که

در ارزیابی بیت‌کوبین ایجاد شده، ناشی از افزایش قیمت آن است، اما در بخش خطرهای

ارزهای الکترونیک، منتقد بیان می‌کند درست آن است که این تقسیم به خاطر عوامل مختلفی است که یکی از آن‌ها، عدم توانایی این ارز برای اجرای عملیات زیاد در زمانی اندک با وجود کثرت تقاضا برای آن است.

همچنین منتقد در بخش خطرهای ارزهای الکترونیک بیان می‌کند که صدور ارز جدید حتماً باعث کاهش قیمت ارز قدیمی نمی‌شود و این مسئله بر عرضه و تقاضای خود ارز مبتنی است. آنچه ذکر شده، یکی از عواملی است که بعید است اثری داشته باشد و بین آن‌ها ارتباط مستقیمی وجود ندارد؛ زیرا صدها نوع ارز صادر شده است و همچنان ارزش بیت‌کوین افزایش می‌یابد.

در پایان مقاله، منتقد در عنوان «ملاحظات ثانویه» بیان می‌دارد که این پژوهش به «تبویب بهتر»، «پاسخ به پرسش‌های مطرح شده و بی‌پاسخ در آن» و «حذف برخی تیرها» نیاز دارد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی   | نویسنده                      | ترجمه عنوان                      | عنوان                            |   |
|-------------|--|---------|---------------|------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|---|
| ۲۲          | مرکز پژوهشی فقه معاصر دانشگاه اسلامی امام محمد بن سعود | عربستان | دانشجوی دکتری | ابراهیم بن أحمد بن محمد یحیی | پول مجازی، مطالعه موردی بیت‌کوین | النقد الافتراضی، بتکوین أنموذجاً | ۸ |

### گزارش اثر

پول‌های مجازی، پول‌های خاصی هستند که در جامعه محدودی در برابر قیمت کالاها پرداخت می‌شوند یا شبیه پول‌هایی هستند که در برخی محل‌های داد و ستد به عنوان وسیله پرداخت قیمت به کار می‌روند. در این صورت، پول‌های مجازی نزد افرادی که با آن‌ها معامله می‌کنند و به آن‌ها رضایت دارند، پول و قیمت کالا شمرده می‌شوند. حاکم نیز حق دارد به خاطر مصالحی از مبادله این پول‌ها جلوگیری کند. از جمله دلایلی که می‌تواند مستند این فتوا قرار گیرد، فتوای علمای مذهب حنفی در سرزمین‌های ماوراءالنهر درباره درهم‌های مغشوشی است که «غطارفه و عدالی» نامیده می‌شدند و درباره آن‌ها می‌گفتند: «این پول‌ها از کمترین میزان نقره در میان پول‌های ما برخوردار است و ما پول‌های خود را بهتر می‌شناسیم». بزرگان مذهب حنفی در آن سرزمین‌ها به عدم جواز فروش این پول‌ها در برابر همجنس خود با دریافت اضافه فتوا داده‌اند. برای این فتوا این‌گونه دلیل آورده‌اند که این پول‌ها در آن سرزمین، از جمله رایج‌ترین پول‌ها هستند. حلوانی و سرخسی این نظر را پذیرفته‌اند و علمای خراسانی نیز این نظر را به عنوان یکی از دیدگاه‌های علمای شافعی بیان کرده‌اند. از سوی دیگر، بیشتر علمای هر دو مذهب، قائل به عدم صلاحیت این پول‌ها به عنوان ثمن معامله هستند. جوینی می‌گوید: «هیچ‌یک از علما اجازه نداده‌اند فلوس وام داده شود؛ هر چند

در برخی مناطق، چنین کاری متداول است. پول غطریفیة در مناطق ماوراءالنهر نیز همین وضعیت را دارد».

بیت‌کوین جنس نقدی است که هنگام مبادله با همجنس خود، تقابض (قبض دوطرفه) و همانندی در آن لازم است و در صورت مبادله آن با پول‌های رمزگذاری شده یا با پول‌های نقدِ دیگر، فقط تقابض واجب است.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                | کشور  | جایگاه علمی | نویسنده                   | ترجمه عنوان  | عنوان   |   |
|-------------|---------------------------------|-------|-------------|---------------------------|--|---|---|
| ۳۰          | ۲۰۱۸<br>مجله بیت<br>المشورة قطر | مالزی | نامعلوم     | منیر ماهر<br>أحمد         | راهنمایی شرعی<br>برای معامله با<br>ارزهای مجازی:<br>مطالعه موردی<br>بیت کوین | التوجیه الشرعی<br>للتعامل<br>بالعملات<br>الإفتراضية:<br>البتکوین نموذجا | ۹ |
|             |                                 |       | نامعلوم     | أحمد<br>سفیان<br>عبد الله |  |   |   |
|             |                                 |       | نامعلوم     | سهیل بن<br>شریف           |  |   |   |

### گزارش اثر

علما اتفاق دارند که حق صادر کردن پول در نظام طلا و نقره، با حاکم و نمایندگان او است و در غیر طلا و نقره نیز این قول رجحان دارد. این حقی است که برای اقامه عدالت میان مردم به عنوان تکلیف برگردن حاکم قرار داده شده است. حاکم وظیفه دارد نظام پولی ای درست کند که خودکفایی اقتصادی را برقرار سازد. در ارزهای مجازی رمزیابه، ملاک ثمن بودن وجود دارد؛ زیرا مورد قبول عام قرار گرفته است و در مجامعی که آن را مورد توجه قرار می دهند، رواج دارد. به همین دلیل، ویژگی مال بودن یافته است و در نتیجه، احکام شرعی پول نیز بر آن صدق می کند. این حکم از اقوال فقهای نسل های قبل و معاصر درباره ثمن بودن هر چیزی که رواج می یابد و بین مردم به این عنوان شناخته می شود، به دست می آید.

واجب است ارزها از سوی سازمان قانونی عادلانه صادر شود که تحت نظارت حاکمی مشروع اداره می شود، و اینکه این ارزهای مجازی رمزیابه از سوی افرادی صادر می شود که به احتمال قوی از صدور آنها منافعی به دست می آورند، حرام است. لذا رواج این

ارزها به‌عنوان وصف و سبب برای ثمن معامله بودن، کافی برای اجازه معامله با آن‌ها در سطح عمومی جامعه نیست. این ارزها خطرهای اقتصادی، فنی و قانونی دارند که موجب شده ما توصیه کنیم مبادله با آن‌ها در سطح عمومی جامعه ممنوع شود تا اهداف اقتصادی قانونی بین کشورها حفظ گردد.

ارزهای مجازی رمزپایه، شروط لازم را برای پذیرش آن به‌عنوان پول ندارد. این پول‌ها از سوی حکومتی صادر نمی‌شود و طبیعتی منتشر و نامتمرکز دارد. هنوز مسئله نظارت حکومت بر آن‌ها ثابت نشده است؛ هرچند ممکن است در آینده چنین چیزی امکان پذیر شود. اگر این مسئله محقق گردد، صدور آن‌ها تنها از طرف حکومت باید باشد و در آن صورت، دیگر نام این ارزها، «پول‌های مجازی رمزپایه» نخواهد بود، بلکه پول‌هایی رسمی خواهد شد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                    | کشور | جایگاه علمی                                | نویسنده                   | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|---|------|--|---------------------------|--|--|----|
| ۲۱          | ۲۰۱۹<br>مجله مطالعاتی پژوهشی موته دانشگاه موته اردن | اردن | استادیار دانشکده شریعت، دانشگاه یرموک اردن | نیبال محمد ابراهیم العتوم | عرف و اثرآن در قبض ارزهای دیجیتال (بررسی فقهی، تحلیلی و مقارن) | العرف وأثره في قبض النقود الرقمية (دراسة فقهية تحليلية مقارنة) | ۱۰ |

### گزارش اثر

ویژگی‌های ثمن معامله عبارت‌اند از: واجب بودن مشخص کردن آن، توافق درباره آن، قابلیت اندازه‌گیری آن و نقد بودن. همچنین مانعی از وجوب وفا به معامله صورت گرفته با ارزهای بیگانه نیست. درباره روش وفا به معامله، چیزی که مانع تصور پیشرفت ارزها یا پیشرفت روش‌های تبادل با آن‌ها باشد، وجود ندارد. از جمله ادعاهایی که نمی‌توان در خصوص تشکیک در جواز معامله با این نوع ارزها پذیرفت، خطر تبادلات شبکه‌ای با پول است. تجربه‌های عملی از مدت‌ها پیش ثابت کرده که این نوع معامله بر تبادل در خارج از شبکه برتری دارد، بلکه این وسیله، در مقایسه با حمل پول خطر کمتری دارد. نویسنده مقاله معتقد است تعیین روش قبض به عرف بازمی‌گردد؛ زیرا در شریعت اسلامی به روش معینی برای قبض تصریح نشده است، بلکه شارع آن را مطلق قرار داده و مسئله را به تبادل مردم و روش‌هایی که در زندگی‌شان انتخاب می‌کنند، واگذار کرده است. پس از بررسی مفهوم ارزهای دیجیتال، روش صادر کردن و معامله با آن، نویسنده به این نتیجه رسیده که مانع شرعی برای معامله با ارزهای دیجیتال وجود ندارد و در معامله با آن‌ها، ربا پیش نمی‌آید؛ مانند اینکه پول‌های عادی به پول‌های رمزپایه بدون دریافت مبلغی اضافه تبدیل گردد؛ زیرا مبلغ اضافه ربا شمرده می‌شود؛ بدین معنی که هرگاه بخواهیم صد دینار عادی اردن را به پول رمزپایه تبدیل کنیم، باید صد دینار اردنی

رمزپایه، مساوی با آن صد دینار عادی دریافت کنیم و اگر بیش از آن پرداخت کنیم، ربا خواهد بود، مگر اینکه دریافت مبلغ اضافی در برابر ارائه خدمتی باشد. شرط دریافت این مقدار اضافی، ثبات و مشخص بودن قیمت آن است. پول‌های رمزپایه از نظر ماهیت و ویژگی‌ها با پول‌های سنتی، همچون پول‌های کاغذی فرقی ندارد و دلیل شرعی برای حرمت تبدیل ارز کاغذی به مقادیری از پول‌های دیجیتال از راه دستگاه‌ها و برنامه‌های رایانه‌ای دیده نمی‌شود.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                           | کشور | جایگاه علمی   | نویسنده                         | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|--|------|---|---------------------------------|--|--|----|
| ۷۸          | ۲۰۱۸<br>مجله<br>دانشکده<br>شریعت<br>وقانون | مصر  | استاد فقه<br>تطبیقی<br>دانشکده<br>شریعت و<br>قانون دقهلیة<br>دانشگاه الازهر | یاسر عبد<br>الحمید<br>جاده الله | پول ها الکترونیک<br>واحکام فقهی<br>آن ها؛ مطالعه<br>موردی بیت کوین،<br>بررسی فقهی<br>اقتصادی مقارن | النقود الکترونیة<br>وأحكامها الفقهیة؛<br>البتکوین نموذجاً،<br>دراسة فقهیة<br>اقتصادیة مقارنة | ۱۱ |

### گزارش اثر

بیت کوین ارز الکترونیک خیالی و رمزگذاری شده است که به تازگی در دنیا به وجود آمده است. این ارز وجود فیزیکی در دنیای واقعیت ندارد و معامله با آن تنها از طریق اینترنت صورت می گیرد. فردی با نام مستعار «ساتوشی ناکاموتو» بیت کوین را برای نخستین بار در یک برگه جست و جو مطرح کرد. هدف از ساختن این پول که برای اولین بار در سال ۲۰۰۹ رایج شد، تغییر دادن اقتصاد جهانی به همان صورتی است که وب و فضای مجازی باعث تغییر روش های نشر اطلاعات شد. راه دستیابی به بیت کوین، خریدن این پول و استخراج آن است.

فقها و دانشمندان اقتصاد برای پول سه کارکرد بیان کرده اند: وسیله معامله، معیاری برای تعیین قیمت کالاها و وسیله نگهداری قیمت ها، اما بیت کوین هیچ یک از سه کارکرد پول را ندارد. فقها اتفاق دارند که وظیفه ضرب و ساختن سکه و پول فقط با امام، حاکم یا رئیس حکومت است؛ زیرا در غیر این صورت، ضررهای خطرناکی بر اشخاص و جامعه ها وارد می آید. به همین دلیل، فقها برای فردی که پول مسلمانان را تغییر دهد، مجازات تعزیری تعیین کرده اند.

فقهای معاصر در حکم معامله با بیت‌کوین اختلاف دارند و به‌طور کلی سه قول در این مسئله وجود دارد:

۱. جایز بودن معامله با بیت‌کوین و ارزش‌شمردن آن؛

۲. حرمت معامله با بیت‌کوین و ارزش‌نشمردن آن؛

۳. توقف در حکم به ارزش‌بودن بیت‌کوین.

معامله با بیت‌کوین خطرهای بسیاری دارد که یکی از آنها، نبود مقام و مؤسسه‌ای مسئول به صورت رسمی است؛ چنان‌که بیت‌کوین یک ارز در معرض سرقت و دارای نوسان است. همچنین می‌توان از بیت‌کوین در معامله کالاهای ممنوعه و عملیات پولشویی استفاده کرد. با توجه به این خطرها و نیز به دلیل لزوم حفظ اموال مردم، نویسنده نظر «حرمت معامله با بیت‌کوین و دیگر پول‌های مجازی» را برگزیده است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                         | کشور | جایگاه علمی                                 | نویسنده                         | ترجمه عنوان   | عنوان  |
|-------------|--|------|---|---------------------------------|---|--|
| ۹           | ۲۰۱۷<br>مجله دانشگاه<br>ششم اکتبر<br>مصر | مصر  | استاد دانشکده<br>بازرگانی<br>دانشگاه الازهر | سلوی<br>محمود<br>أبوضيف<br>أحمد | پول الکترونیک و<br>اثر آن بر معاملات<br>مالی: بررسی<br>فقهی و اقتصادی | النقود الإلكترونية<br>وأثرها على<br>المعاملات<br>المالية: دراسة<br>فقهية واقتصادية |

### گزارش اثر

با توجه به بررسی فقهی اثر پول‌های الکترونیک بر معاملات مالی می‌توان گفت که مخالفت تجارت الکترونیک [و ارزهای مجازی مانند بیت‌کوین] با برخی قوانین شریعت، تنها به عملیات تجارت الکترونیک اختصاص ندارد. این مسائل در همه انواع تجارت معمولی ممکن است به وجود آید و می‌توان با استفاده از روش‌های فنی و قانونی، این مسائل را جبران و اصلاح کرد. این پژوهش برای برآوردن الزامات تبادلات مالی الکترونیک توصیه‌هایی دارد که مهم‌ترین آن‌ها، توسعه زیرساخت‌ها و فناوری بانک الکترونیک است. همچنین ضروری است از راه‌آشنایی با کانال‌های الکترونیک، آگاهی کاربران را در خصوص مسائل مالی افزایش داد و نیز به گسترش فرهنگ بانکداری الکترونیک و وسایل آن یاری رساند؛ چنان‌که لازم است بانک‌های مرکزی، قوانین استفاده از بانکداری الکترونیک را بازنگری کنند و مؤسسه‌های صادرکننده پول‌های الکترونیک تحت اشراف و نظارت دقیق قرار گیرند.

در صورتی که بانک مرکزی عملیات صدور پول‌های الکترونیک را به عهده گیرد، در این حالت از سوی نهاد دیگری نظارتی وجود نخواهد داشت و فقط سختی کار بیشتر می‌شود؛ آن هم زمانی که بانک مرکزی تعهد می‌دهد این پول‌ها را به طرف بانکی دیگری انتقال

دهد. این پژوهش همچنین توصیه می‌کند که مقررات امنیتی بر قانون‌گذاری پول‌های الکترونیک قرار داده شود تا از مشکلات مالی که ممکن است به وجود آید، همچون پولشویی و مسائل امنیتی پیشگیری شود. بنابراین، فقط نباید بر مرجع صادرکننده پول‌های الکترونیک تمرکز کرد، بلکه باید این قانون‌گذاری بر انواع پول‌های الکترونیک که قرار است صادر شود، متمرکز گردد. همچنین لازم است مرجع صادرکننده پول‌های الکترونیک، گزارش‌های آماری مالی در دوره‌های زمانی ارائه دهد؛ زیرا پول‌های الکترونیک از راه تأثیر بر عرضه پول، بر سیاست مالی اثر می‌گذارد. لازم است مؤسسات صادرکننده این پول‌ها، به تبدیل این پول‌ها با پول‌های معمولی ملزم شوند؛ چنان‌که می‌توان صادرکننده پول‌های الکترونیک را به نگهداری ذخایر پشتیبان در بانک مرکزی ملزم نمود و این مسئولیت، یعنی حفظ ثبات قیمت‌ها بر عهده بانک مرکزی است؛ چنان‌که به خاطر بعد بین‌المللی پول‌های الکترونیک، لازم است هماهنگی و همکاری بین‌المللی وجود داشته باشد. تا زمانی که هماهنگی و همکاری بین‌المللی با توافق‌نامه‌های دو و چندجانبه ایجاد نشود که در آن‌ها، مسئولیت‌های شهروندان هر کشور مشخص گردد، تنظیم مقررات ملی برای این پول‌ها با وضعیت کنونی کارگشا نخواهد بود.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار  | کشور    | جایگاه علمی   | نویسنده                           | ترجمه عنوان                    | عنوان                 |    |
|-------------|---|---------|---------------|-----------------------------------|--------------------------------|-----------------------|----|
| ۶           | ۲۰۱۸<br>مرکز پژوهشی فقه<br>معاصر دانشگاه<br>اسلامی امام<br>محمد بن سعود | عربستان | دکترای اقتصاد | سامی<br>بن<br>ابراهیم<br>السویلیم | درباره پول‌های<br>رمزگذاری شده | حول النقود<br>المشفرة | ۱۳ |

### گزارش اثر

پول‌های رمزپایه بر فناوری جدیدی مبتنی است که به آن «بلاک چین» می‌گویند. این فناوری نشان‌دهنده انتقالی جدید در فناوری اطلاعات است. پول‌های رمزپایه در خودداری از بزرگ‌ترین چالش در پول‌های سنتی موفق بودند؛ ضمن اینکه این پول‌ها از فناوری‌های جدید بهره می‌گیرند.

اصل در معاملات حلال و مباح بودن است. دلیل شرعی برای حکم به حرمت و منع تولید پول‌های جدید یا اختراع وسایل و دستگاه‌های جدید برای پرداخت و تسویه حساب براساس مصالح جامعه وجود ندارد.

اشکال پول‌های رمزگذاری شده در صادرکننده آن است. پول برای اینکه وظیفه‌اش را برآورده سازد، باید مورد قبول مجموعه‌ای مشخص از مردم قرار گیرد و برای اینکه مورد قبول قرار گیرد، باید به صادرکننده پول اعتماد داشت، اما صادرکننده پول‌های رمزگذاری شده هنوز در مرحله تأسیس است. او این پول‌ها را صادر می‌کند تا به تدریج مورد قبول و اعتماد واقع شود و هنوز به صادرکننده این پول‌ها اعتمادی وجود ندارد. این یک دور منطقی است که عقلاً ممتنع است و غالباً در واقعیت به ایجاد حساب‌هایی می‌انجامد

که سبب زیان دیدنِ عده بسیاری از سرمایه‌گذاران می‌شود. این نتیجه با عقیده عده‌ای از فقها درباره ضرر فاحش در پول‌های رمزگذاری شده موافق است.

تأخیر در قبض که در پول‌های رمزپایه وجود دارد و به خاطر مطمئن شدن از درستی معامله است، با شرط قبض دوطرفه در معامله صرف منافاتی ندارد. زمانی که طول می‌کشد تا از درستی معامله اطمینان یابند، راهی برای اطمینان از قبضی است که شرعاً مقصود دوطرف است؛ همچون زمانی که درهم با دینار معاوضه و معامله منعقد می‌شود، ولی هریک از دو طرف معامله می‌خواهد پول را بررسی کند و این، با مقتضای عقد منافاتی ندارد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار             | کشور    | جایگاه علمی | نویسنده                  | ترجمه عنوان  | عنوان  |
|-------------|------------------------------|---------|-------------|--------------------------|--|--|
| ۳۲          | ۲۰۱۳<br>مجله دانشگاه<br>عراق | نامعلوم | دکترا       | صبحی<br>فندی<br>الکبیبسی | ارتباط علم<br>اصول به مسائل<br>اقتصادی<br>(مطالعه موردی<br>پول های<br>الکترونیک) | علاقة علم<br>الأصول بالمسائل<br>الاقتصادية<br>(النقود الالكترونية<br>انموذجاً) |

### گزارش اثر

مسئله پول در اقتصاد اسلامی، قضیه ای اصطلاحی است و امری شرعی درباره نوع معینی از پول، چه طلا یا غیر آن در منابع دینی دیده نمی شود. اینکه در قرآن کریم و سنت مطهر در بیان احکام شرعی، طلا و نقره ذکر شده، به خاطر بیان واقعیت پول در زمان نزول شریعت است و الزامی به استفاده از آن ها در معاملات نیست.

پول های الکترونیک مرحله ای از مراحل پیشرفت پول به شمار می آیند. نشانه هایی دیده می شود از اینکه پول های الکترونیک به زودی در دنیا منتشر و تبدیل به پول اصلی می شوند. از آنجاکه پول، مسئله ای عرفی است، به زودی طلا و نقره از راهبری مالی معاملات پولی داخلی و خارجی کنار گذاشته می شوند. این سرنوشت برای پول های کاغذی نیز رقم خواهد خورد و در آینده، پول های جدید جای پول های کاغذی را خواهند گرفت. هرچند هم اکنون این پول ها نماینده پول های کاغذی هستند، اما در آینده کاملاً به صورت مستقل در خواهند آمد.

این پول های جدید ممکن است به خودی خود پول شمرده شوند؛ چنان که پول های کاغذی، پولی مستقل شمرده شدند. در این صورت، پول های الکترونیک تحت احکام طلا و نقره قرار می گیرند. بر اساس قاعده «استحسان» می توان گفت از آنجاکه مشخص

نیست مسئله ربا در پول‌های الکترونیک پیش آید، می‌توان آن‌ها را از شمول قاعده ربا خارج کرد؛ چنان‌که برخی از فقها به سبب قاعده استحسان، مضاربه با فلوس (پول‌های خرد) را جایز می‌دانند؛ زیرا مانند طلا و نقره، به عنوان قیمت کالاها پرداخت می‌شوند. بنابراین، می‌توان گفت مضاربه با پول‌های الکترونیک براساس قاعده استحسان جایز است؛ زیرا این پول‌ها مانند درهم و دینار به عنوان قیمت پرداخت می‌شوند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده           | ترجمه عنوان                               | عنوان  |    |
|-------------|------------------|-------|---|-------------------|---|--|----|
| ۳۵          | ۲۰۱۸<br>قطر      | سوریه | دانشیار دانشکده مطالعات اسلامی دانشگاه حمد بن خلیفه قطر | عبد العظیم ابوزید | آیا شریعت، ثمن بودن رمزارزها را می‌پذیرد؟ | هل تعترف الشريعة بتمنية العملات الرقمية المشفرة؟ | ۱۵ |

### گزارش اثر

پیدایش رمزارزها چالش‌های جدیدی فراروی فقه اقتصاد اسلامی قرار داد. گسترش تجارت و معامله با آن، بیان حکم شرعی آن را می‌طلبد و برای این منظور لازم است ماهیت، ویژگی‌ها و ابعاد اقتصادی این ارزها شناخته شود. احکام شرعی رمزارزها شامل رواج و تجارت مردم با آن می‌شود و اگر شریعت ثمن بودن آن را بپذیرد، احکام پول را خواهد داشت؛ همانند احکام ربا در پول. همچنین این احکام شامل حکم انتشار پول از نهادهای رسمی و غیررسمی، نوسانات شدید ارزش آن، امکان هک شدن و عدم امکان نظارت بر استفاده از آن در اعمال غیرقانونی، مانند تجارت مواد مخدر می‌گردد. پژوهش حاضر بردار را بودن صفات اصلی پول در این ارزها تأکید دارد؛ زیرا دارا بودن این صفات، سنگ بنای حکم کردن به پول بودن آن‌هاست. از آنجاکه بیت‌کوین معروف‌ترین رمزارز است، در این پژوهش از باب نمونه بررسی می‌شود.

در پایان نویسنده چنین نتیجه می‌گیرد که گرچه رمزارزها ابزار پیشرفته پرداخت، پس‌انداز و تبادل میان مردم است، نمی‌توان آن را از نظر شرعی پول دانست؛ زیرا همه وظایف پول را به‌انجام نمی‌رساند؛ البته رمزارزها برخی از وظایف پول را به‌صورت جزئی برآورده می‌سازند. ممکن است در آینده با تغییراتی شرایط شرعی پول را فراهم آورده و به‌عنوان پول شناخته شود و حتی پول‌های سنتی را از میان بردارد و جای آن‌ها را در مبادلات

بگیرد، ولی لازمه این مهم، پیراستن آن از اشکالات است. مهم‌ترین این اشکالات، نبود نظارت بر آن است که بدون آن نمی‌تواند از مخاطرونوسانات شدید به دور بماند. یکی دیگر از نتایجی که نویسنده به آن می‌رسد، درباره موفقیتی است که بیت‌کوین به دست آورده است. او معتقد است این موفقیت ناشی از استقبال مردم از بیت‌کوین برای به دست آوردن سود است، نه به خاطر استفاده از آن به عنوان پول.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار         | کشور | جایگاه علمی | نویسنده            | ترجمه عنوان   | عنوان  |    |
|-------------|--------------------------|------|-------------|--------------------|---|--|----|
| ۳۰          | ۲۰۱۸<br>مالزی<br>پاکستان |      |             | گروهی از نویسندگان | بیانیه انجمن اقتصاد اسلامی درباره حکم شرعی بیت کوین | بیان منتدی الاقتصاد الاسلامی بشأن مشروعیة البتکوین | ۱۶ |

### گزارش اثر

این بیانیه را انجمن اقتصاد اسلامی به ریاست عبدالباری مشعل نگاشته‌اند و در ابتدای بیانیه، نام ۳۲ پژوهشگر اقتصاد اسلامی در چهار گروه که در نگاشتن آن همکاری کرده‌اند، ذکر شده است. برخی از این پژوهشگران صاحب تألیفی در این موضوع هستند؛ از جمله خانم مرجان محمد، پایان‌نامه‌ای با عنوان، Shariah analysis of cryptocurrency، bitcoin درباره حکم شرعی بیت کوین نگاشته است. از این بیانیه چهاربخشی، دو بخش اول مربوط به ماهیت بیت کوین است. بخش سوم نظر رسمی دارالافتاء‌هایی همچون مصر، ترکیه و فلسطین را مطرح کرده است. بخش پایانی با عنوان «الرؤية الشرعية» به تبیین دیدگاه‌ها و فتاوای محتمل در این باب پرداخته و برای هر یک مستندی شرعی به اختصار بیان نموده است.

دلایل جواز مبادله با بیت کوین عبارت است از: بقای اصل مباح بودن، مال بودن پول بیت کوین شرعاً و انجام برخی از وظایف پول یا ارزها به وسیله بیت کوین با وجود صادر نشدن از سوی حکومت.

دلایل حرمت مبادله با بیت کوین هم عبارت است از: ناشناخته بودن منبع صادرکننده این پول، ناشناخته بودن آینده این ارز، نبودن سازمان صادرکننده یا ضمانت‌کننده این

نوع پول، نبودن سازمانی دولتی برای نظارت بر آن، فراوانی معاملات و عدم ثبات نسبی در ارزش آن، فراوانی استفاده از آن به صورت غیرقانونی، مالیت نداشتن از نظر شرعی. چهار دلیل اول باعث می‌شوند که استفاده از این پول در معاملات، سبب وارد شدنِ ضرر فاحش بر معامله‌کنندگان شود. برخی نیز گفته‌اند استفاده از بیت‌کوبین در معاملات بنا بر احتیاط حرام است؛ زیرا این پول اموری مشتبه دارد که با معاملات شرعی منافات دارند. نویسندگان این بیانیه از اختیار و ترجیح جواز یا حرمت خودداری کرده، در خاتمه سه مطلب را یادآور شده‌اند؛ از جمله اینکه بیان قول به جواز بیت‌کوبین به معنای تشویق مسلمانان به تبادل این رمز ارز نیست؛ چراکه ارزش آن نوسانات شدیدی دارد.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور   | جایگاه علمی   | نویسنده                       | ترجمه عنوان   | عنوان  |    |
|-------------|--|--------|---|-------------------------------|---|--|----|
| ۳۶          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | امارات | استاد فقه و<br>اصول اسلامی<br>بخش زبان عربی<br>و بررسی های<br>اسلامی دانشگاه<br>عجمان | دکتر<br>غسان<br>محمد<br>الشیخ | مبانی فقهی<br>ارزهای رمزی؛<br>مطالعه موردی:<br>بیت کوین | التأصيل الفقهي<br>للعملات الرقمية؛<br>البتكوين نموذجاً | ۱۷ |

## گزارش اثر

نویسنده بعد از بیان مفهوم، انواع و تاریخ پول در اسلام، به بررسی ماهیت بیت کوین و حکم شرعی آن پرداخته و پس از بیان ادله جواز بیت کوین، از جمله «اصالة الاباحه»، به تضعیف آن پرداخته است. وی همچنین به هفت دلیل حرمت بیت کوین اشاره کرده و همه را ضعیف دانسته است. دکتر غسان پس از بررسی و تحلیل ادله، دو دلیل حرمت بیت کوین را تقویت کرده است: یکی، عدم اذن ولی امر مسلمین و بانک های مرکزی، چراکه انتشار پول بنابر نظر فقها از وظایف حاکم است، و دیگر، معلوم نبودن انتشار دهنده بیت کوین و اینکه چه کسی ضامن این پول است که این موجب غرر می شود.

او در پایان بیان می کند که پیشرفت، سنتی از سنت های خداوند متعال است. تاکنون مسائل مالی بسیاری وجود داشته که ابتدا حرام شمرده شده (مانند اجاره به شرط تملیک)، اما با گذر زمان و شیوع آن و منطبق شدن با شرع، علما حکم به حلیت آن داده اند. به اعتقاد وی، بیت کوین در شرایط فعلی حرام است، اما با توجه به نیاز جوامع به ارزهای دیجیتال و لزوم پیشرفت آن ها، دولت ها باید به دنبال تأسیس نظامی مالی و راهکارهایی برای رمزارزها باشند تا آن ها با مسائل و احکام شرعی منافات نداشته باشند. از جمله اتفاقاتی که این نظر نویسنده را تأیید می کند، آن است که بانک مرکزی هلند، از دو سال

پیش‌نوعی ارز دیجیتال به نام «DNB coin» را برای معاملات داخلی‌اش درست کرده و این کار با هدف بررسی نحوه عمل این نوع ارز صورت گرفته است. آنها نتیجه گرفتند که فناوری بلاک‌چین برای تسویه معاملات مالی پیچیده مفید است. از این رو، نویسنده مقاله معتقد است ساخت ارز الکترونیک شبیه به ارز بیت‌کوین، پس از پیرایش آن از مخالفت با احکام شرعی ممکن خواهد بود؛ مشروط بر اینکه حکومت با استفاده از نظام‌های مالی مرکزی برای نوع ارز نظارت کند و سازمان‌هایی قدرتمند برای حمایت از نظام این ارز الکترونیک تشکیل دهد. در همین راستا، باید همکاری بین‌المللی برای وضع قوانین درباره ارزهای الکترونیک، و نیز سازوکارهای عمل این ارزها و مبادله آن‌ها به صورت یکپارچه صورت گیرد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده                           | ترجمه عنوان                   | عنوان                                   |    |
|-------------|--|---------|--|-----------------------------------|-------------------------------|---|----|
| ۳۴          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | عربستان | استاديارفقه<br>در بخش<br>فرهنگ اسلامی<br>دانشکده تربیت<br>دانشگاه حائل | دکتر<br>عبدالله<br>راضي<br>الشمري | مبانی فقهی<br>ارزهای رمزیپایه | التأصيل الفقهي<br>للعملات<br>الاقتراضية | ۱۸ |

## گزارش اثر

مؤلف بعد از بیان ماهیت رمزارزها، به تبیین سه فرق این نوع ارز با اسکناس‌های رایج در عصر فعلی می‌پردازد که عبارت‌اند از: تفاوت از نظر انتشار، مصرف و ثمن بودن. مهم‌ترین نتایج این مقاله بدین شرح است:

۱. پول دارای ضوابط و حد مشخص فقهی نیست، بلکه عادت و عرف مردم معیار است و همین‌که ارزی نزد مردم برای تبادل اجناس رایج شود، کفایت می‌کند.

۲. اگر استفاده از رمزارزها رواج یابد و به واسطه‌ای برای تبادل و معاملات تبدیل شوند و ارزش کالاها با آن‌ها سنجیده شود، احکام برگه‌های پولی را می‌گیرند و جایگزین آن‌ها می‌شوند.

۳. رمزارزها به وسیله یک مدیر یا نقطه کانونی، همچون بانک مرکزی منتشر نمی‌شوند و این موجب جهل و در نتیجه غرر خواهد شد. از منظر فقه اهل سنت، انتشار پول از وظایف حاکم مسلمانان است و حاکم باید آن را از فساد محافظت کند.

۴. در صورت رواج رمزارزها به عنوان واسطه تبادل و معاملات در بین مردم، احکام پول و اسکناس بر آن‌ها نیز بار خواهد شد. در این صورت، باید در مجلس معامله، هنگام تبدیل رمزارزها به پول دیگر، قبض دوطرفه صورت گیرد. در این حکم فرقی نمی‌کند که رمزارزها با پول‌های کاغذی مبادله شوند یا اینکه یک نوع رمزارز با نوع دیگری مبادله گردد؛

زیرا این‌ها جنس‌های مختلفی هستند. همچنین وقتی یک نوع رمزارز با همان نوع رمزارز مبادله می‌شود، باید مشابهت رعایت گردد و مثلاً بیت‌کوین با بیت‌کوین معامله شود. ۵. از شروط اعتبار یک پول به عنوان ثمن در معامله این است که آن پول به عنوان مقیاسی برای تعیین قیمت به شمار آید. در صورتی یک پول، مقیاس تعیین قیمت قرار می‌گیرد که حکومت آن را به عنوان پول بپذیرد و این مسئله نیز فقط با نظارت حاکم (بانک مرکزی) ممکن می‌شود؛ در غیر این صورت، اموال و ارزش آن‌ها به صورت منظم در نمی‌آیند؛ چنان‌که این وضعیت امروزه در رمزارزها مشاهده می‌شود.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور | جایگاه علمی             | نویسنده                       | ترجمه عنوان                                | عنوان  |    |
|-------------|---|------|-------------------------|-------------------------------|--|--|----|
| ۲۲          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | عراق | استاد دانشگاه امام اعظم | دکتر إسماعيل عبد عباس الجميلي | انتشار رمزارزها؛ ضوابط شرعی و مقتضیات زمان | إصدار العملات الافتراضية بين ضوابط الشریع ومتطلبات العصر | ۱۹ |

## گزارش اثر

نویسنده مطالب خود را ذیل سه مبحث بیان کرده است:

مبحث اول: نویسنده در این بخش ابتدا به مفهوم لغوی و اصطلاحی اصدار (انتشار) پول اشاره کرده و سپس با بررسی مفهوم پول، به تبیین انواع رمزارزها، از جمله بیت کوین، اتریوم و ریپل پرداخته است. او در بخشی با عنوان «المطلب الثالث: علاقة العملات الافتراضية بالنقود الإلكترونية» وجه تشابه و تفاوت میان ارزهای دیجیتال و ارزهای رمزپایه را مطرح می‌کند.

مبحث دوم: در این قسمت نگارنده به ضوابط فقهی انتشار پول و میزان تطبیق آن بر ارزهای رمزپایه پرداخته و آرای علمای اهل سنت، از جمله احمد بن حنبل، ابن خلدون و ابن تیمیه را ذکر کرده است.

مبحث سوم: در این مبحث، نویسنده به لزوم انتشار پول از طرف حاکم بنا بر دیدگاه مذاهب اربعه اشاره کرده و علل این مسئله را در قول برخی از فقهای اهل سنت بررسی نموده است. نویسنده معتقد است تنظیم تولید پول در جامعه، ضرورتی اقتصادی برای حفظ و نگهداری اقتصاد امت از اختلال و تقلب است و به همین دلیل، فقها در تعیین قوانین عملیات صادر کردن پول گفته‌اند باید حکومت یا نماینده آن وظیفه صادر کردن پول را برعهده گیرد؛ زیرا این وظیفه‌ای است که به حکومت اختصاص دارد. همچنین

باید صادر کردن پول سبب ایجاد ثبات نسبی ارزش پول شود تا عدالت در اموال برقرار گردد و نباید قصد و نیت از صادر کردن پول، کسب سودهای کلان باشد. او در پایان به این نتیجه رسیده است که از نظر فقهای اهل سنت، ارزهای رمزپایه در زمان کنونی و با شکل موجود با ضوابط شرعی موافق نیست و از این رو، علما و دارالافتاءها به دو دلیل «ضرر» و «غرر» این ارزها را حرام اعلام کرده‌اند. به همین دلیل، باید قوانینی برای ارزهای رمزپایه گذاشته شود و مقرراتی وضع گردد تا افرادی که از این ارزها استفاده می‌کنند، اموالشان حفظ شود و در جامعه، سرمایه‌گذاری حقیقی صورت گیرد تا فقرا را از بین ببرد و فرصت‌های شغلی برای از بین بردن بی‌کاری پدید آید.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور   | جایگاه علمی | نویسنده                  | ترجمه عنوان                              | عنوان   |    |
|-------------|--|--------|-------------|--------------------------|--|---|----|
| ۲۸          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الافتراضية<br>في الميزان» | امارات | نامعلوم     | اسامة<br>اسعد<br>ابوحسين | حکم شرعی<br>معامله با<br>ارزهای رمزیپایه | الحکم الشرعی<br>للتعامل<br>بالعملات<br>الافتراضية | ۲۰ |

### گزارش اثر

نویسنده در ابتدای مقاله به تعریف لغوی و اصطلاحی واژگان مربوط به بحث پرداخته، تلاش کرده تفاوت میان سه اصطلاح ارز دیجیتال، رمزارز و ارز مجازی را تبیین کند. سپس به بررسی پروژه رمزارز «عابر» که به زودی به وسیله دولت های امارات و عربستان سعودی افتتاح می شود و همچنین ای ام کش «EM-Cash» پرداخته و حکم معامله با این رمزارزها را حلیت می داند؛ چراکه به وسیله حکومت و دولت منتشر شده است. نویسنده در ادامه به مسئله انحصار انتشار پول به دست حاکم پرداخته و چنین بیان کرده است: «حتی اگر به انحصار انتشار پول از طرف حاکم معتقد باشیم، معامله با ارزهای رمزیپایه حلال است؛ زیرا تاکنون هیچ یک از دولت های اسلامی جز دولت الجزایر، این نوع ارز را صریحاً ممنوع نکرده است و بانک های مرکزی تنها به ارائه توصیه هایی بسنده کرده اند. فتاوی دارالافتاءها نیز در حرمت معامله با این رمزارزها لزوماً مساوی با نظر حکومت ها نیست».

نویسنده سپس به بررسی دلیل جهالت که از سوی برخی مطرح شده، می پردازد و می نویسد: «جهالت در رمزارزها، یا در ماهیت آنهاست و یا در جهت انتشار و یا جهل در اشخاصی است که با یکدیگر معامله می کنند». وی در ادامه اقوال علما و دارالافتاءها را درباره رمزارزها و بیت کوین بررسی و به اقوال علمای اهل سنت در خصوص حرمت، جواز و توقف اشاره می کند. نویسنده در خاتمه رمزارزهایی را که در امور محرمه استفاده می شود،

حرام دانسته است و دو مورد از آن‌ها را نام می‌برد. وی رمزارزهای منتشرشده به دست دولت‌ها را حلال، و بقیه رمزارزها را با رعایت دو شرط «نبودن غرر فاحش و تضييع مال» و نیز «مشخص بودن دوطرف معامله» جایز می‌داند. او درباره رمزارزهای حلال می‌نویسد: «رمزارزها برای کسانی که راضی به معامله با آن‌ها می‌شوند، نوعی پول به شمار می‌آید و بر آن‌ها احکام پول‌ها، همچون زکات، وصیت، ارث، ربا و غیره جاری می‌شود».



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور | جایگاه علمی                                  | نویسنده                         | ترجمه عنوان                               | عنوان   |    |
|-------------|--|------|--|---------------------------------|---|---|----|
| ۲۲          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الافتراضية<br>في الميزان» | اردن | استاد دانشکده<br>الشریعة دانشگاه<br>الاردنية | دکتر<br>محمد<br>محمود<br>أبولیل | انتشار رمزارزها<br>از منظر<br>سیاست و شرع | حکم إصدار<br>العملات الرقمية<br>من منظور<br>السیاسة الشرعية | ۲۱ |

### گزارش اثر

نویسنده، مقاله را در چهار مبحث ارائه کرده است. در مبحث اول به تعریف سیاست شرعی در لغت و اصطلاح پرداخته و در مبحث دوم، ویژگی های ارزهای دیجیتال و موضع کشورهای را در قبال آن بیان کرده است. در مبحث سوم به تعریف پول و موازین اعتبار آن در فقه اسلامی اشاره کرده و در مبحث چهارم، نقش قوانین اسلامی را در جهت دهی انتشار ارزهای رمزی پایه مورد بررسی قرار داده است.

اوبه لزوم انحصار نقش آفرینی حکومت ها در انتشار پول اعتقاد دارد و برای آن ادله ای برمی شمارد. نویسنده در خاتمه توصیه می کند با توجه به شرایط موجود در زمان حاضر، انتشار رمزارزها در کشورهای اسلامی به صلاح نیست؛ زیرا صادر کردن این ارزها خطرهای بسیاری دارد و مثلاً این ارزها مطلقاً دارای هیچ پوشش و نظارتی نیستند. آن ها کالاهایی خیالی اند که بدون ضوابط خاصی مبادله می شوند و به همین دلیل، ضررهای منفی بسیاری بر اقتصاد کشورها می گذارند. همچنین گسترش صادر کردن این ارزها موجب می شود مقدار بسیاری از پول های رایج اضافه باشند و بدین وسیله، میزان تورم بدون ضوابط مشخص و نظارت دولت افزایش می یابد.

دلیل دیگر برای ممنوعیت انتشار این ارزها در زمان کنونی آن است که باید پیش از آن به برخی از پرسش ها و شبهه ها در این موضوع پاسخ داده شود؛ از جمله اینکه: اگر

حکومت تصمیم گرفت ارز دیجیتال خاصی صادر کند، آیا آثار تورمی این ارز در محدوده جغرافیای خارج از تسلطش مورد توجه قرار می‌گیرد یا اینکه مبادله با آن محدود به حکومت صادرکننده است؟ آیا این ارزها جایگزین ارزهای محلی هستند یا اینکه همراه با ارزهای محلی مبادله می‌شوند؟ آیا کافی است که ارز دیجیتال از سوی یک حکومت صادر شود یا اینکه به نظر جمعی کشورها و سازمانی بین‌المللی نیاز است؛ به ویژه اینکه این ارزها در سایه روند جهانی سازی و گشایش اقتصادی صورت می‌گیرد؟

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                 | کشور   | جایگاه علمی   | نویسنده               | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|--|--------|---|-----------------------|---|---|----|
| ۱۶          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | استاد دانشکده<br>شریعت و<br>مطالعات اسلامی<br>دانشگاه شارقة | دکتر<br>محمد<br>سماعی | ضرورت ثمن<br>بودن و تأثیر<br>آن در احکام<br>شرعی رمزارزها | التعلیل بالثمنیة<br>وأثره فی أحكام<br>العملات<br>الافتراضیة | ۲۲ |

### گزارش اثر

نویسنده در این مقاله تلاش کرده است تا با توجه به حکم شرعی ثمن بودن طلا و نقره و جریان ربا در نقدین، حکم شرعی رمزارزها را به دست آورد. او می نویسد: «ثمن بودن طلا و نقره اصل و ذاتی است، اما ثمن بودن غیر این دو، چه وسیله ای محسوس باشد یا دیجیتال، عُرفی و اعتباری است و قابلیت تغییر دارد. و این، مقتضای قاعده «تغییر احکام با تغییر زمان» است».

وی با بررسی اقوال فقها درباره سکه ها، پول های ضرب شده قدیمی و اسکناس ها، حکم آن ها را در ارزش های رمز پایه نیز جاری کرده است؛ چراکه ماهیت رمزارزها را با اسکناس های عصر حاضر یکی دانسته است. او می گوید: «اسکناس های امروزی و رمزارزها به تنهایی و به صورت مستقل از طلا و نقره ارزشی ندارند. این پول ها تابع اموری خارجی هستند که مهم ترین آن ها عبارت است از: پذیرش عرفی و قانونی آن ها به عنوان وسیله ای مورد اعتماد برای مبادله، و مقیاسی منظم و دارای انتشار وسیع برای مبادله و ذخیره ثروت». نویسنده بر آن است که مبادله با ارزش های مجازی هنوز در ابتدای مسیر است و به بحث و بررسی فراوان نیاز دارد و باید افراد متخصص درباره آن بیندیشند و نظر دهند. آنچه تاکنون درباره رمزارزها گفته شده، اجتهادهایی فردی بوده که آرای صاحب نظران را بیان نمی دارد و نمی توان برای تعیین نظر شرعی بر آن ها تکیه کرد. هنگامی که ثابت

شود برنامه‌های رمزارزها موضوعی حقیقی است، نه وهمی، و زمانی که ارزش‌های دیجیتال خودشان را بر بازار تحمیل کنند و به درجه‌ای از اعتماد برسند، دیگر مانعی شرعی برای پذیرش آن‌ها وجود ندارد. حکم و فتوا دادن برای این موضوعات، به فتوای دسته‌جمعی مجامع فقهی، کمیته‌های افتا و هیئت‌های رسمی نیاز دارد و نباید با عجله درباره این موضوعات فتوا داد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور   | جایگاه علمی                           | نویسنده                   | ترجمه عنوان                              | عنوان   |    |
|-------------|---|--------|---------------------------------------|---------------------------|--|---|----|
| ۲۰          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | استاد اصول فقه، دانشگاه شارقه، امارات | دکتر عمر عبد عباس الجميلي | بررسی فقهی رمزارزها؛ ماهیت و حکم شرعی آن | العملات الافتراضية واقعتها وتكيفها الفقهي وحكمها الشرعي | ۲۳ |

### گزارش اثر

نویسنده در بخش اول، ماهیت چهار رمزارز بیت کوین، ریپل، اتریوم و پاسکال کوین را بیان و به هفت مشکلی که در وضعیت فعلی این رمزارزها وجود دارد، اشاره کرده است. وی علت گرایش مردم را به سمت رمزارزها، بحران اقتصادی جهانی در سال ۲۰۰۸ دانسته که باعث کاهش اعتماد مردم به پول های سنتی شد. وی تعداد ارزهای رمز پایه را تاکنون ۲۱۱۶ دانسته و نام چهار بورس و مرکز معامله این رمزارزها را بیان کرده است.

نویسنده در ادامه به واکنش دولت ها و بانک های مرکزی در مقابله با این پدیده نوظهور اشاره کرده و کلامی از اقتصاددان امریکایی و برنده جایزه نوبل اقتصاد درباره بیت کوین نقل کرده است: «بیت کوین از بین خواهد رفت؛ چراکه همانند بقیه ارزهای سنتی، مثل دلار و طلا اعتماد مردم را جلب نکرده است و تا وقتی اجماع جهانی بر پذیرش بیت کوین نباشد، این رمزارز هیچ ارزشی نخواهد داشت».

نویسنده در بخش دوم به انتشار پول و انحصار آن در دست ولیّ امر و حاکم جامعه پرداخته و ایجاد آن را به وسیله دیگران، تداخل در امور دولتی و حرام دانسته است. او معتقد است رمزارزها شروط و ضوابط صادر شدن پول را ندارند و این کافی نیست که آن ها ارزی کالا شمرده شوند. به همین دلیل، نویسنده این نظر را می پسندد که رمزارزها

به‌عنوان پول شمرده نمی‌شوند و از آنجاکه مبادله با این پول‌ها خطرهای اقتصادی، قانونی، فناورانه و شرعی دارد، مبادله با آن‌ها جایز نخواهد بود. در خاتمه او توصیه می‌کند که باید بررسی‌های بیشتری درباره رمزارزها صورت گیرد تا به نظر جمعی محکمی درباره حکم شرعی آن‌ها دست یافت. همچنین نویسنده توصیه می‌کند دولت‌های اسلامی وارد میدان ایجاد ارزهای رم‌پایه شوند و رمزارزهایی متناسب با ضوابط اسلامی تأسیس کنند و قوانین و ضوابطی برای مبادله با رمزارزها وضع نمایند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور             | جایگاه علمی  | نویسنده                           | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|--|------------------|--|-----------------------------------|--|---|----|
| ۲۹          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | عربستان<br>سعودی | استاد فقه در<br>بخش بررسی های<br>اسلامی دانشکده<br>علوم اداری و<br>انسانی دانشگاه<br>الجوف | دکتر مراد<br>رایق<br>رشید<br>عوده | بررسی فقهی<br>کارکردها و شروط<br>پول و میزان<br>تحقق آن در<br>ارزهای رمزپایه | وظائف وشروط<br>النقود ومدی<br>تحققها في<br>العملات<br>الاقتراضية<br>دراسة فقهية | ۲۴ |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه، اقوال فقهای اهل سنت را درباره حقیقت پول در دو دسته بررسی کرده است: دسته اول پول را منحصر در طلا، نقره و مسکوکات می داند و دسته دوم پول را منحصر در نقدین نمی داند. او در ادامه، اقوال دسته دوم را به تفصیل بیان کرده و به این نتیجه رسیده است که پول، امری عرفی و وسیله ای برای معامله و معیاری برای قیمت اشیا و حفظ ثروت است که از طرف عموم مردم پذیرفته شده است. وی سپس شروطی را در پول معتبر می داند؛ از جمله «عدم نوسان شدید ارزش» که به اعتقاد او، وجود آن موجب اکل مال به باطل می شود. نویسنده اگرچه هیچ نص صریحی از شارع نیافته، اما به خاطر توافق فقها، صدور پول را منحصر در حکومت و وسیله ای برای اقامه عدل و قسط در اموال مردم دانسته، همچنین خلق پول را بدون نظم و انضباط، مصداق دو آیه شریفه «ویل للمطففین» و «ولاتبخسوا الناس اشیاءهم ولا تعثوا فی الارض مفسدین» می داند. نویسنده معتقد است با وضعیت کنونی باید معامله با رمزارها ممنوع شود. او برای این حکم، دلایل زیر را بیان می کند:

- این ارزها از نظر صادرکننده، ارزش، سرنوشت و نیز وجود مؤسسه ای برای ضمانت حقوق و از بین نرفتن، دارای جهالت و غرر فاحش هستند و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از بیع غرری

نهی فرمود. همچنین در شرع مقدس اسلام به حفظ اموال و از بین نبردن آن‌ها امروز خوردن مال به باطل نهی شده است.

- مضاربه با رمزارزها با وضعیت فعلی، نوعی قماربازی است که خداوند متعال آن را حرام کرده است. وظیفه پول این است که معیاری برای ارزش کالاها باشد، نه کالایی برای تجارت.

- پوششی قانونی و رسمی برای رمزارزها، به صورت مؤسسه دولتی یا حکومتی که بر این ارزها نظارت داشته باشد، وجود ندارد. این مسئله موجب می‌شود که ارزش آن‌ها در معرض فراز و نشیب‌های فراوانی شود و بروضعیتشان تأثیر منفی بگذارد.

- رمزارزها وظایف و شروط پول را ندارند. همچنین آن‌ها ویژگی‌هایی را که باعث می‌شوند یک پول معیاری برای ارزش کالاها باشد، ندارند.

- رمزارزها با وضعیت کنونی، عملیات پولشویی و فعالیت‌های مجرمانه، مانند تجارت مواد مخدر را تسهیل می‌کنند.

- رمزارزها با وضعیت فعلی، ارزی در پرتو اقتصاد اسلامی شمرده نمی‌شوند. آن‌ها اصول و قوانین مشخص ندارند و به سهام یا سکه تبدیل نشده‌اند و به همین دلیل خرید و فروش و مبادله آن‌ها تا زمان اصلاحشان مجاز نخواهد بود.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده                                 | ترجمه عنوان                             | عنوان   |    |
|-------------|--|---------|--|---|---|---|----|
| ۴۴          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الافتراضية<br>في الميزان» | عربستان | استاد فقه بخش<br>بررسی‌های<br>اسلامی دانشکده<br>علوم انسانی<br>دانشگاه المجمعة | دکتر بندر<br>بن عبد<br>العزیز<br>الیحیی | حقیقت و<br>احکام فقهی<br>ارزهای رمزیابه | العملات<br>الافتراضية<br>حقیقتها<br>و احکامها الفقهية | ۲۵ |

### گزارش اثر

نویسنده بعد از بیان تاریخی سکه و پول، به تبیین دیدگاه‌های هشت‌گانه فقه‌ها درباره اسکناس‌های عصر حاضر پرداخته است. او تمام احکام نقدین (طلا و نقره) را بر اسکناس، جاری دانسته و اسکناس‌ها را به دلیل تفاوت در جهت صدور، متفاوت می‌داند؛ در نتیجه، بر این باور است که در معامله آن‌ها با یکدیگر ربا وجود نخواهد داشت. نویسنده می‌نویسد: «همه فقها اتفاق نظر دارند که ضرب پول و صادر کردن آن و نظارت بر آن از وظایف حکومت است، بلکه از مهم‌ترین وظایف اقتصادی و سیاست‌های پولی حکومت است».

نویسنده سپس به بیان ماهیت ارزهای رمزیابه پرداخته و به دلیل رواج، حکم آن‌ها را همانند طلا و نقره، اما به علت سازمان‌های صادرکننده متفاوت، مختلف الاجناس می‌داند. وی معتقد است پول‌های دیجیتال که بانک‌های مرکزی تلاش می‌کنند راه‌اندازی نمایند، گامی در جهت مقابله با خطرهای ارزهای رمزیابه است. این ارزها در نظر نویسنده همان حکم پول‌های کاغذی را دارند؛ زیرا تنها شکلی دیگر از پول هستند. او رواج و صدق ثمن بودن را برای جواز معامله یک ارز کافی ندانسته و مخاطرات اقتصادی و اجازه حاکم را نیز مؤثر می‌داند. نویسنده می‌نویسد: «باید ارزهای رمزیابه به وسیله سازمان قانونی عادلانه کنترل شود. این سازمان باید به وسیله حکومت مرکزی راه‌اندازی

شود و قانونی باشد». همچنین نویسنده توصیه می‌کند برای وضع چارچوب‌های لازم در حمایت از معامله‌کنندگان با پول‌های رمزپایه و بررسی امکان ساخت پولی رمزپایه که تحت نظارت حکومت مرکزی قانونی باشد، همکاری قانونی بین‌المللی صورت گیرد. نگارنده در بخشی با عنوان «الفرع الثانی: الاحکام الفقهية المتعلقة بالمعاملات الافتراضية» زکات در این نوع ارزها را واجب دانسته، احکام صرف را نیز در آن جاری ساخته و نوشته است: «مبادله نسیه ارزهای رمزپایه با مثلاً ریال سعودی، حرام و مبادله هرکدام از این ارزهای مجازی با دیگری مثلاً بیت‌کوین با اتریوم مجاز است؛ چراکه جهت صدور هر یک متفاوت بوده، بیع جنس با غیرجنس است».

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور   | جایگاه علمی                                    | نویسنده                   | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|---|--------|--|---------------------------|--|---|----|
| ۱۶          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | استاد فقه و اصول دانشکده شریعت دانشگاه الشارقة | دکتر محمد علی صالح سمیران | بررسی تحلیلی انتقادی ضوابط کاربردی انتشار پول و ارزهای رمزپایه | ضوابط عملیة إصدار النقود والعملات الرقمية «دراسة تحليلية نقدية» | ۲۶ |

### گزارش اثر

این مقاله مختصر در دو مبحث ارائه شده است. در مبحث اول، تعریف اصطلاحات عنوان مقاله، از جمله ضوابط، پول و ارزهای رمزپایه بیان و سپس تاریخچه‌ای مختصر از تطور و پیشرفت پول در جوامع، در پنج مرحله ارائه شده است.

نویسنده در مبحث دوم به حق انحصاری حاکمیت در ضرب پول و نظر علمای عامه، از جمله احمد بن حنبل، ابن خلدون، شریینی و ابن تیمیه اشاره کرده و آن را یکی از ضوابط پول دانسته است. به عبارت روشن‌تر، پول باید به وسیله حاکم یا نماینده او صادر شود؛ زیرا مصلحت عامه مردم، اساس تعهد سیاسی و عمل در امور مردم است و عمل برای مردم منوط به رعایت مصلحت آن‌هاست. رمزارها ضوابط صادر شدن پول را ندارند. منظور از ضوابط پول، صادر شدن از سوی حاکم یا بانک‌های مرکزی تحت نظارت وی و عدم معامله با آن‌ها به دلیل سودهای کلان است. رمزارها مبتنی بر شرط بندی برای بالا رفتن نشانگر است که نوعی قمار به شمار می‌آید.

زیادی صادر شدن رمزارها سبب اختلاف ارزششان بر حسب میزان گسترش آن‌ها در اینترنت شده است؛ همچنین موجب شده ارزش این ارزها ثبات نداشته باشد و به شکل ناگهانی تغییر کند. این مسائل با ضوابط پول که ثبات ارزش است، مغایرت دارد. نویسنده عدم ثبات قیمت بیت‌کوین و حالت قمارگونه آن را یکی دیگر از علل تحریم

آن برمی‌شمارد. او همچنین هدف بسیاری از رمزارزها را مبادله ارز با ارز و سود قمارگونه، نه مبادله ارز با کالا می‌داند. نویسندگان دیگری از آسیب‌های ارزهای رمزی پایه راناشی از مجهول بودن افراد در بستراین فناوری به شمار می‌آورد که سبب پولشویی و تخلفات مالی دیگری می‌شود.

نویسندگان پنج ضابطه برای معامله و مبادله به وسیله پول بیان می‌کنند؛ از جمله اینکه مبادله پول با پول به صورت نسیه و بیع آتی ممنوع و تجارت با ارز به قصد احتکار یا ضرر به جامعه، حرام است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی                 | نویسنده                                    | ترجمه عنوان                  | عنوان                                    |    |
|-------------|--|---------|-----------------------------|--|------------------------------|--|----|
| ۱۸          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الافتراضية<br>في الميزان» | عربستان | استاد دانشگاه<br>الملك خالد | دکتر منتهی<br>صالح<br>عبد العزیز<br>ابوعین | ضوابط شرعی<br>ارزهای رمزپایه | الضوابط الشرعية<br>للعملات<br>الافتراضية | ۲۷ |

### گزارش اثر

نویسنده این اثر، مقاله را در دو مبحث نوشته است. او در ابتدای مبحث اول با عنوان «أدلة وتأسيس القائلين بجواز التعامل بالعملات الافتراضية» بر آن است که هیچ‌گونه نص یا دلیل شرعی که صریحاً بر شکل سیستمی پولی در اقتصاد اسلامی تأکید کرده باشد، وجود ندارد. نویسنده اصل اولی در بیع و معاملات مستحدثه را با استدلال به آیه «واحل الله البيع و حرم الربا» حلیت می‌داند؛ مگر آنچه شرع بالخصوص از آن نهی کرده باشد. ایشان سپس با اشاره به آیه شریفه «لاتأكلوا اموالكم بينكم بالباطل» و حدیث «المسلمون علی شروطهم» رضایت دو طرف معامله را نیز از اصول و قواعد کلی فقهی مربوط به بحث برمی‌شمارد. نویسنده ثمن و رایج بودن را برای حلیت ارزهای رمزپایه کافی ندانسته، با استدلال به آیه «یا ایها الذین امنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم» ضرب و انتشار نقود را از وظایف حکومت می‌داند. وی ذیل عنوان «المطلب الثالث، قواعد العملات الافتراضية» به برخی از مشکلات و عیب‌های ارزهای رمزپایه پرداخته و تبادل این رمزارزها را در سطح دولتی و با مبالغ بزرگ، دارای ریسک و خلاف اصل «جلب المصالح و درء المفاسد» دانسته است.

دکتر منتهی صالح در ابتدای مبحث دوم با عنوان «الضوابط الشرعية للعملات الافتراضية» نیز به آیه «و من أحسن من الله حکما لقوم یوقنون» اشاره کرده است و از

قول ابن عربی می‌گوید: «خداوند، احکام را در قرآن به صورتی که همه مردم بفهمند، قرار نداد، بلکه آن را به گونه‌ای جعل کرد که علما آن را متوجه شوند». سپس به آیه «یرفع الله الذین آمنوا منکم والذین أتوا العلم درجاتٍ والله بما تعملون خبیر» اشاره کرده است. او سپس مبحث دوم را با این مطلب به پایان می‌رساند: «قواعد احکام، گاهی به صورت نص صریح یا تأویلاً و یا به صورت قواعد کلی و اصل جامع می‌آیند؛ در این بین حوادث جدید نیز پایان ندارد و علما نیز این احکام را از دل قرآن و سنت بیرون می‌کشند». نگارنده در خاتمه توصیه می‌کند دولت‌ها با بررسی دقیق این مسئله، به دنبال صدور ارزش‌های حلال و بدیل رمز‌ارزهای فعلی باشند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                 | کشور   | جایگاه علمی                                | نویسنده                               | ترجمه عنوان                                | عنوان                                      |    |
|-------------|--|--------|--|---------------------------------------|--|--|----|
| ۲۰          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | استادیار<br>دانشگاه<br>پلی تکنیک<br>ابوظبی | دکترایمن<br>صالح<br>مرعی<br>السامرائی | ضوابط و<br>معیارهای شرعی<br>ارزهای رمزپایه | العملات الافتراضية؛<br>ضوابط ومعايير شرعية | ۲۸ |

### گزارش اثر

نویسنده، مقاله خود را در دو مبحث نگاشته است. او در مبحث اول با عنوان «التعريف بمصطلحات البحث»، به تبیین اصطلاحات مبحث پرداخته و آن را به سه بخش تقسیم کرده است. عنوان بخش اول مبحث اول «مفهوم العملات الافتراضية» است و در بخش دوم از مبحث اول با عنوان «مفهوم الضوابط والمعايير الشرعية»، به ارائه توضیحاتی در خصوص مفهوم معیارها و ملاک‌های شرعی می‌پردازد؛ همچنین در بخش سوم، همین تعریف را در خصوص ارزهای رمزپایه مطرح می‌کند.

نویسنده پس از نقل قول ابوحنیفه در امکان صدور پول از سوی مردم، سعی در جمع آن با قول جمهور فقها کرده است؛ بدین صورت که ابوحنیفه صدور پول را مشروط به عدم ضرر نموده و گفته است: «لا بأس بقطعها إذا لم يضر ذلك بالإسلام وأهله». وی سپس قول فقها را درباره انحصار ضرب پول برای حکومت، مربوط به نقدین و مسکوکات قدیمی، یعنی طلا و نقره خالص و دارای قیمت ذاتی دانسته و نوشته است: «به طریق اولی در خصوص ارزهای مجازی که قیمت ذاتی ندارند، به اذن حاکم نیاز است».

او مبحث دوم را به پنج قسمت تقسیم کرده و در بخش اول آن با عنوان «سلطة الإصدار في العملات الافتراضية» می‌گوید: «روایات بسیاری در خصوص منع ضرب سکه به دست غیر امام داریم»، سپس این کلام را با قول امام مالک تأیید می‌کند. نویسنده «عدم نوسان

شدید ارزش» را از دیگر معیارهای شرعی پول و ارز دانسته و به قول ابن تیمیّه و ابن قیم در این خصوص استناد کرده، سپس نوسان ارزهای رمزپایه را مانعی برای مشروع شمردن آنها دانسته است. او «عدم جهل و معلوم بودن صادرکننده» و «عدم اضرار» را به عنوان معیار سوم و چهارم مطرح کرده و پولشویی گسترده را در بستر رمز ارزها، از مصادیق ضرر این نوع ارز برشمرده است.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی                                       | نویسنده                                       | ترجمه عنوان                               | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|---|---|---|--|----|
| ۳۲          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الافتراضية<br>في الميزان» | عربستان | استادیار<br>دانشکده<br>شریعت<br>دانشگاه<br>القصیم | دکتر<br>خالدة<br>ربحی<br>عبدالقادر<br>الناطور | ضوابط شرعی<br>معامله با<br>ارزهای رمزیابه | الضوابط<br>الشرعية للتعامل<br>مع العملات<br>الافتراضية | ۲۹ |

### گزارش اثر

نویسنده در این مقاله، از بین ارزهای رمزیابه به بررسی بیت‌کوین پرداخته است. ایشان با اشاره به رواج این نوع معاملات در بین مسلمانان و عدم توجه آنان به قواعد و احکام شرعی ارزهای رمزیابه، می‌کوشد تا حکم فقهی آن را بررسی کند. او در مبحث اول و دوم، ماهیت بلاک‌چین، ارزهای رمزیابه و بیت‌کوین را به اختصار مطرح کرده است. در مبحث سوم، پول را منحصر در طلا و نقره ندانسته، معتقد است هر آنچه شرایط پول را داشته باشد و عرف آن را به عنوان پول و وسیله معامله بپذیرد، پول است. ایشان شرایط اصلی پول را در کلام فقهای اهل سنت بررسی کرده، سپس به انطباق این شرایط بر بیت‌کوین پرداخته است. نویسنده در بخشی از این مقاله می‌نویسد: «بیت‌کوین رواج نداشته و از جانب دولت‌های زیادی مقبول واقع نشده است. ثانیاً ارزش آن دائماً در حال نوسان شدید است و به همین دلیل، نمی‌تواند بیانگر قیمت اجناس یا پایه‌ای برای پرداخت‌های آینده و نسبی در نظر گرفته شود».

ایشان در معامله، انتفای «جهل»، «غرر»، «ضرر» و «عدم اکل مال بالباطل» را شرط دانسته و در ادامه، این شرایط را بر بیت‌کوین تطبیق داده، به این نتیجه رسیده است که هیچ‌یک از این چهار شرط در بیت‌کوین وجود ندارد.

نگارنده در مبحث چهارم، مزایا و محذوره‌های بیت‌کوبین را مطرح کرده و در مبحث پنجم نیز به بررسی حکم شرعی استخراج بیت‌کوبین پرداخته و قول به عدم جواز را ممکن دانسته است. ایشان معامله، اجاره و عقود دیگر را با بیت‌کوبین جایز ندانسته و به فتوای دارالافتاء مصر، فلسطین، ترکیه و برخی از بزرگان عصر حاضر در این خصوص اشاره کرده است. در مبحث ششم، نویسنده پیشنهاد صدور یک پول اسلامی مجازی منطبق با معیارهای اسلامی را داده است که از طرف دولت اسلامی صادر شود و با پشتوانه طلا، اسکناس یا املاک باشد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور   | جایگاه علمی   | نویسنده               | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|--|--------|---|-----------------------|--|--|----|
| ۲۰          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الافتراضية<br>في الميزان» | امارات | دانشجوی دکتری<br>دانشکده فقه و<br>اصول دانشگاه<br>الشارقة | سامی<br>مطر<br>الحمود | قوانین انتشار<br>رمزارها در فقه<br>اسلامی؛ مطالعه<br>موردی: بیت کوین | ضوابط إنشاء<br>العملات في الفقه<br>الإسلامي عملة<br>البتكوين نموذجاً | ۳۰ |

### گزارش اثر

این مقاله در قالب یک مقدمه و دو مبحث نگاشته شده است. نویسنده در مقدمه، ماهیت ارزهای مجازی رمز پایه را به اختصار بیان کرده و در این خصوص می نویسد: «ارزهای رمز پایه، یکی از اشکل های پول و ارز محسوب شده که در ده سال اخیر در اقتصاد دنیا رواج پیدا کرده است». سپس در مبحث اول با عنوان «ماهية العملات الافتراضية المشفرة وسماتها» به بیان ماهیت و شرایط پول در اقتصاد اسلامی و بیان سه نظریه در این باره پرداخته است. او در مبحث اول می گوید: «هرچند ثمن بودن، منحصر در طلا و نقره نیست، اما این منجر نمی گردد که هر چیز دیگر غیر از نقدین نیز ثمن معاملات قرار گیرد؛ چراکه ضوابط دیگری نیز مطرح است که در مبحث دوم بیان خواهد شد». همچنین در قسمت دیگری از مبحث اول می نویسد: «ارزهای رمز پایه بر اساس سیستم بلاک چین پایه گذاری شده و این سیستم، مبتنی بر یک پایگاه داده هستند که همه طرف های معامله در آن مشترک اند؛ سپس مجموعه این عملیات در قسمتی جمع و رمزگذاری می شوند» و بعد به تاریخچه پول و انواع آن اشاره می کند.

نویسنده در مبحث دوم، سه ویژگی مهم برای پول برمی شمرد که عبارت اند از: «واسطه مبادله»، «ابزار ذخیره ارزش» و «معیار ارزش اشیا و خدمات». او با توجه به قول جمهور فقها، انتشار پول را نیز در انحصار دولت و حکومت می داند، نه افراد.

نویسنده در بخش سوم از مبحث دوم، به مشکلات و مخاطرات ارزهای رمزپایه در عصر حاضر پرداخته، سه موضوع را برای بیان اهمیت ضوابط ارزهای رمزپایه مطرح می‌کند که بدین شرح است:

۱. حفظ ارزش پول به دلیل عدم ضرر به منافع مردم؛
۲. برقراری توازن و برابری میان عرضه و تقاضای ارز برای پاسخ‌گویی به نیاز بازار؛
۳. جلوگیری از ضرب بی‌رویه پول که آثاری سوء بر ارزش و فعالیت اقتصادی دارد. وی در نهایت، بیت‌کوین را دارای مخاطر دانسته و از این رو، معامله با آن را حرام دانسته است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور    | جایگاه علمی                               | نویسنده         | ترجمه عنوان                   | عنوان                                   |    |
|-------------|---|---------|---|-----------------|-------------------------------|---|----|
| ۳۰          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | الجزاير | استاد دانشکده علوم اسلامی دانشگاه الجزاير | دکتر احمد معبوط | آثار شرعی رواج ارزهای رمزپایه | الآثار الشرعية لتداول النقود الافتراضية | ۳۱ |

### گزارش اثر

نویسنده این مقاله را در قالب یک مقدمه، چهار مبحث و یک خاتمه نگاشته است. در مقدمه به اهمیت این پژوهش، مشکل، اهداف، روش و بیان ساختار مقاله پرداخته، می نویسد: «اگر خاصیت پول حفظ شود و برای اندازه گیری مناسب آنچه به ذمه می آید، مناسب باشد، هیچ مانعی برای منحصر کردن پول در رمزپایه بودن وجود ندارد». او در مبحث نخست، به ماهیت پول و کارکردهای آن پرداخته و در مبحث دوم ماهیت ارزهای دیجیتال و ویژگی های آن را در شش مورد بیان کرده است. نویسنده مبحث سوم را به بیان مفهوم ارزهای رمزپایه، خاستگاه و ویژگی های آن اختصاص داده است و پنج تعریف برای آن ذکر می کند. همچنین در قسمت چهارم از مبحث سوم، به بیان مزایا و عیوب ارزهای رمزپایه پرداخته، آن ها را به طور کامل برمی شمارد. در آخرین مبحث نیز به مسائل فقهی ارزهای رمزپایه پرداخته، ابتدا ارزهای رمزپایه را تبیین فقهی نموده و سپس حکم شرعی آن را طی چند نکته تبیین کرده است.

نگارنده حکم کلی ارزهای رمزپایه و اصل در حکم شرعی آن را اباحه دانسته است؛ چه در انتشار، چه در ارزش گذاری و چه در مبادله، اما گاه این اباحه با احکام شرعی دیگر، مانند استحباب، وجوب، کراهت یا حرمت تداخل پیدا می کند. ایشان در ادامه حکم ارزهای رمزپایه را با توجه به «باعث و سد ذرائع»، «اصل نفی غرر» و «جهل در

معاوضه» بررسی کرده و سپس نقش این ارزها را در سیاست‌های شرعی مورد مذاقه قرار داده است. نگارنده پس از آن، به ارزیابی نگرانی‌های موجود از ارزهای رمزپایه پرداخته است. در خاتمه نیز ارزهای رمزپایه را حلقه‌ای از زنجیره تحول پول از شکل مادی به حالت انتزاعی دانسته، ولی شایستگی آن را برای ادای تمام و کمال وظیفه اصلی پول نقد ثابت نشده می‌داند؛ از این رو، در الحاق شرعی آن به نقدین (طلا و نقره) یا نقود جایگزین آن، اشکال‌هایی را مطرح کرده است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور | جایگاه علمی                                    | نویسنده                      | ترجمه عنوان                                       | عنوان  |    |
|-------------|---|------|--|------------------------------|---|--|----|
| ۲۴          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | اردن | دانشجوی مقطع دکتری دانشکده شریعت دانشگاه یرموک | مساعد راشد جمهور             | زکات ارزهای رمزیابه؛ بررسی فقهی و آثار اقتصادی آن | زکاة العملات الافتراضية معالجاتها الفقهية وآثارها الاقتصادية | ۳۲ |
|             |   |      | دانشیار  | دکتر ابراهیم عبدالحلیم عبادة |   |  |    |

### گزارش اثر

هدف اساسی این پژوهش، بیان احکام زکات ارزهای رمزیابه و آثار اقتصادی آن است تا چگونگی آن‌ها از منظر فقهی و میزان انطباق وظایف پول بر آن‌ها مشخص شده، در نهایت معلوم شود که تا چه مقدار برارزهای رمزیابه زکات واجب است؟ همچنین مقاله سعی دارد به این پرسش‌ها پاسخ دهد که اولاً، حکم فقهی ارزهای رمزیابه چیست و آیا می‌توان آن را مانند پول به شمار آورد؟ ثانیاً، آیا زکات بر آن‌ها واجب است؟ دلیل این مدعا چیست؟ ثالثاً، نصاب آن چگونه مشخص می‌شود؟ به چه چیزی از آن‌ها زکات تعلق می‌گیرد و مهم‌ترین حالت آن چیست؟ رابعاً، بارزترین آثار اقتصادی و اجتماعی آن پس وجوب زکات بر آن چیست؟

نگارندگان ابتدا ماهیت فقهی رمزارزها و میزان تطابق کارکرد پول بر آن‌ها بیان کرده و سپس به بررسی مقدار زکات آن‌ها پرداخته‌اند. ایشان در ادامه، بارزترین آثار اقتصادی و اجتماعی ناشی از وجوب زکات این نوع ارزها را تبیین کرده‌اند و در نهایت، به این نتیجه رسیده‌اند که ارزهای رمزیابه، نوع ویژه‌ای از پول هستند که برخی کارکردهای پول، مانند

پذیرفته شدن به عنوان واسطه مبادله را دارا هستند و بنابراین، وجوب زکات در آن رجحان دارد و زکات آن هم همانند زکات نقود است.

این پژوهش شامل مقدمه، تمهید، سه مبحث و خاتمه است. مؤلفان در مقدمه به اهمیت، اهداف، پیشینه، روش و ساختار علمی پژوهش پرداخته و در تمهید، عنوان پژوهش را در دو بخش بیان کرده‌اند: مفهوم ارزهای رمزپایه، و مفهوم زکات و شروط وجوب آن. ایشان در مبحث اول، ماهیت فقهی ارزهای رمزپایه را بیان کرده و در مبحث دوم، احکام زکات ارزهای رمزپایه را در چهار مطلب بیان نموده‌اند:

۱. زکات ارزهای رمزپایه و دلیل آن؛

۲. نصاب ارزهای رمزپایه؛

۳. میزان زکات این ارزها؛

۴. حالت‌های زکات ارزهای رمزپایه. نگارندگان در آخرین مبحث، به مهم‌ترین آثار اقتصادی و اجتماعی ناشی از وجوب زکات ارزهای رمزپایه پرداخته و در خاتمه، مهم‌ترین نتایج پژوهش و برخی توصیه‌ها را ذکر کرده‌اند.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                 | کشور   | جایگاه علمی           | نویسنده                    | ترجمه عنوان                        | عنوان                               |
|-------------|--|--------|-----------------------|----------------------------|------------------------------------|-------------------------------------|
| ۲۸          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | پژوهشگر اقتصاد اسلامی | محمد ربیع محمد صابر الحافی | ارزهای رمزی پایه در شریعت و واقعیت | العملات الرقمية بين الشريعة والواقع |

### گزارش اثر

مقاله سه فصل دارد. فصل اول با عنوان «حقیقه النقود الالکترونیة ووظائفها وتکییفها» به سه بخش تقسیم می شود. فصل دوم با عنوان «المخاطر الأمنية للنقود الالکترونیة»، در سه بخش به خطرهای امنیتی، قانونی و مخفی (خصوصی) پول الکترونیک می پردازد. در فصل سوم این مقاله با عنوان «التنظیم القانوني لإصدار النقود الالکترونیة»، نویسنده به سازمان قانونی برای ضرب این نوع پول اشاره کرده و در دو بخش با عنوان های «مؤسسه ضرب کننده پول الکترونیک» و «ضوابط ضرب پول الکترونیک» توضیحاتی ارائه داده است. پژوهش به بررسی جنبه اقتصادی ارزهای رمزی پایه و حکم شرعی استفاده از آن پرداخته و از میان وسایل مختلف پرداخت الکترونیکی، بر آن وسایلی تأکید دارد که اسم ارز بر آن اطلاق می شود که عبارت اند از همان ارزهای رمزی پایه ای که ارزش مالی اسکناس را دارند و به دو صورت ارزهای شبکه ای و هوشمند محافظت شده صادر می شوند. توضیح این مطلب ضمن بیان تعریف، خاستگاه، منابع، ابزار تعامل با آن و مقایسه آن با ارزهای دیگر آمده است تا با آن ارزها اشتباه نشود.

نویسنده که در اثنای این مقاله به تاریخچه پول های مجازی اشاره کرده، به بیان مطابقت استفاده از ارزهای رمزی پایه با احکام شرعی در فقه معاملات پرداخته و در نهایت،

هر دو نوع ارزهای رمزپایه (ارزهای شبکه‌ای و هوشمند محافظت شده) را، نوع تغییر یافته اسکناَس می‌داند که تا زمانی که با مبادی شریعت اسلامی معارض نباشد، در اسلام پذیرفته است.

این پژوهش خطرهای ارزهای رمزپایه و آثار آن را بر سیاست پولی با بیان مبادی شریعت اسلامی در بررسی آن خطرها و ضوابط صدور این ارزها بررسی کرده است. نگارنده در پایان، به آثار استفاده از ارزهای رمزپایه در برخی داد و ستدهای معاصر، مانند تجارت الکترونیک، و حکم مبادله آن با کالا و طلا و نقره از طریق شبکه پرداخته است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور   | جایگاه علمی                            | نویسنده               | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|---|--------|--|-----------------------|--|---|----|
| ۲۸          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | استادیار دانشکده حقوق دانشگاه فلاح دبی | دکتر لمیاء محمد رسلان | ارزهای رمزیایه و آثار شرعی آن (مطالعه موردی: بیت کوین) | العملات الافتراضية وآثارها الشرعية حالة البتكوين نموذجاً. | ۳۴ |

### گزارش اثر

مؤلف در این پژوهش درصدد پاسخ به پرسش‌هایی درخصوص مفهوم ارز رمزیایه (بیت کوین) به عنوان وسیله‌ای مبتکرانه و جدید برای پرداخت است که با انواع دیگر پول‌های الکترونیک تفاوت دارد. همچنین پس از بیان سازوکار، ویژگی‌ها، مزایا و عیوب آن، به حکم شرعی آن می‌پردازد و به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهد که: آیا حکم ربا بر آن جاری می‌شود یا خیر؟ آیا زکات به آن تعلق می‌گیرد یا خیر؟

وی این مقاله را در دو فصل با عنوان‌های «مفهوم النقود الالکترونية والعملية الافتراضية "البیتکوین"» و «التأصيل الشرعي للعملة الافتراضية "البیتکوین"» ارائه کرده و هرکدام از فصل‌ها را در سه بخش توضیح داده است. هدف این پژوهش، بررسی جنبه شرعی ارزهای رمزیایه و از باب نمونه، بیت کوین است. نویسنده در خلال بیان ماهیت بیت کوین که نمونه‌ای از ارزهای رمزیایه است، به تفاوت میان آن و از ردیجیتال و ویژگی‌هایش، خاستگاه، مهم‌ترین مزایا و معایب آن و سپس بیان مبنای شرعی و آثار این ارزها و احکام ربا و زکات در آن پرداخته است؛ همچنین در اثنای مقاله به تعدادی روایت نیز استناد می‌کند.

این پژوهش شامل مقدمه، دو مبحث و خاتمه است که در مقدمه به اهمیت، سؤال اصلی، محدوده، اهداف و روش این پژوهش می‌پردازد. در مبحث اول، ضمن سه

مطلب، مفهوم ارز دیجیتال و ارزرمز پایه «بیت‌کوین» را بیان می‌کند: مطلب اول: مفهوم ارز دیجیتال و ارزرمز پایه «بیت‌کوین»؛ مطلب دوم: خاستگاه ارزرمز پایه «بیت‌کوین» و ابزار رواج آن؛ مطلب سوم: ویژگی‌های ارزرمز پایه «بیت‌کوین»، مزایا و معایب آن. در مبحث دوم، مبنای شرعی ارزرمز پایه «بیت‌کوین» را در سه مطلب بیان می‌کند: مطلب اول: مبنای شرعی ارزرمز پایه «بیت‌کوین»؛ مطلب دوم: علت جریان ربا در ارزرمز پایه «بیت‌کوین»؛ مطلب سوم: حکم زکات در ارزرمز پایه «بیت‌کوین». خاتمه شامل نتایج و توصیه‌هاست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور   | جایگاه علمی  | نویسنده                                   | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|--|--------|--|---|---|---|----|
| ۳۸          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | امارات | دانشجوی دکتری<br>رشته فقه و<br>اصول، دانشکده<br>شریعت و<br>مطالعات اسلامی<br>دانشگاه شارقه | ظلال<br>أم الخیر<br>أحمد<br>تیسیر<br>کعید | نگاه نتیجه‌گرایانه<br>و رابطه آن با حکم<br>مسائل مستحدثه<br>(مطالعه موردی:<br>ارزرمزپایه) | النظر المآلي<br>وعلاقته<br>بالحکم علی<br>المستجدات<br>«العملة<br>الاقتراضية<br>نموذجاً» | ۳۵ |

## گزارش اثر

نویسنده در این مقاله به سه سؤال پاسخ می‌دهد:

۱. قواعد مآلی (نتیجه‌گرایانه) که بتوان از آن‌ها برای استنباط احکام در مسائل مستحدثه استفاده کرد، چیست؟

۲. نقش قواعد مآلی و شیوه‌های آن در حکم شرعی ارزرمزپایه چیست؟

۳. چه چیزی سبب ترجیح مصالح و مفاسد ارزهای رمزپایه شده و راه شناخت آن ترجیح چیست؟

این پژوهش به شیوه اجتهاد نتیجه‌گرایانه از دو جنبه پرداخته است. جنبه تئوری، شامل قواعد و ابزارهای اجتهاد نتیجه‌گرایانه و ارتباط آن با حکم مسائل مستحدثه است. جنبه عملی، به بررسی تطبیقی آن قواعد تئوری بر موضوع ارزرمزپایه می‌پردازد. اهمیت این پژوهش از آن نظر است که به بررسی یکی از مسائل مستحدثه زمانه حاضر در قالب اصول مصلحت‌اندیشانه در پرتو مقاصد شرعی، مانند موازنه و تغلیب می‌پردازد تا تلاش‌های صورت‌گرفته درباره این موضوع را از جنبه‌های فقهی، هنری و قانونی تکمیل کند.

این پژوهش شامل مقدمه، تمهید، دو مبحث و خاتمه است. در مقدمه اهمیت، پرسش، اهداف و روش پژوهش ذکر شده و در تمهید به تعریف مفاهیم اساسی این پژوهش

پرداخته است. مبحث اول، تصویر اصولی رابطه دیدگاه نتیجه‌گرایانه با حکم مسائل مستحدثه است که در سه مطلب بیان شده است: مطلب اول: شرح مفهوم «اقتضای تبعی» که دیدگاه نتیجه‌گرایانه غالباً براساس آن بنا می‌شود؛ مطلب دوم: بیان قواعد دیدگاه نتیجه‌گرایانه و ارتباط آن با واقعیت هنگام صدور احکام شرعی؛ مطلب سوم: بیان قواعد مرتبط با دیدگاه نتیجه‌گرایانه و رابطه آن با حکم مسائل مستحدثه. مبحث دوم، بررسی تطبیقی ارزش‌مزیای است که در دو مطلب بیان شده است: مطلب اول: ترسیم ماهیت و تبیین ماهیت این موضوع؛ مطلب دوم: بیان حکم این موضوع پس از موازنه میان مصالح و مفسدات آن. خاتمه شامل پاسخ به پرسش پژوهش و خلاصه نتایج آن است. از جمله نتایج آن، ترجیح کفه مفسد بر کفه مصالح ارزش‌مزیای است؛ البته در صورت تغییر شرایط و اقتضائات اثرگذار در راستای ترجیح کفه مصالح بر مفسدات، امکان تغییر حکم وجود دارد؛ چراکه حکم منوط به وجود و عدم مصلحت است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                 | کشور   | جایگاه علمی  | نویسنده                   | ترجمه عنوان       | عنوان                   |    |
|-------------|--|--------|--|---------------------------|-------------------|-------------------------|----|
| ۱۲          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | استاد دانشکده حقوق                                 | دکتر علی احمد المهداوی    | ابعاد ارز رمزیایه | أبعاد العملة الافتراضية | ۳۶ |
|             |  |        | استاد دانشکده شریعت و مطالعات اسلامی دانشگاه شارقه | دکتر اسماعیل کاظم العیسوی |                   |                         |    |

### گزارش اثر

نویسندگان، این مقاله را به سه مبحث اصلی و یک خاتمه تقسیم کرده‌اند. ایشان در مبحث اول با عنوان «التعريف بالعملة الافتراضية»، ارز رمزیایه را تعریف کرده و در مبحث دوم با عنوان «المقاربة بين النقود الالكترونية والعمللة الافتراضية» کوشیده‌اند نزدیکی و شباهت میان پول الکترونیک و ارز رمزیایه را بیان کنند. نگارندگان در مبحث سوم با عنوان «الأبعاد الاقتصادية والسياسية للعملة الافتراضية» توضیحاتی در خصوص ابعاد اقتصادی و سیاسی ارز رمزیایه ارائه داده‌اند. ارز رمزیایه از موضوعات نوپدید است که در ماهیت، ابعاد و کیفیت شرعی و قانونی خود به بررسی نیاز دارد. برای این بررسی باید به این پرسش‌ها پاسخ داد:

۱. ارز رمزیایه چیست؟
۲. ماهیت شرعی یا قانونی آن چیست؟
۳. تفاوت آن با ارز دیجیتال چیست؟
۴. ابعاد اقتصادی و سیاسی آن کدام است؟

این پژوهش به اختصار و با شیوه توصیف و تحلیل عهده‌دار پاسخ به این پرسش‌هاست. نویسندگان با توجه به شیوع نام ارز رمزپایه، آن را برگزیدند و در آن مفهوم پول یا واحد پول را معتبر نمی‌دانند. این پژوهش به سه مبحث و یک خاتمه تقسیم شده است. مبحث اول: تعریف ارز رمزپایه (ویژگی‌های ارز رمزپایه، اهداف معامله با ارز رمزپایه، تهدیدهای اعتبار دادن به ارز رمزپایه، حکم شرعی و لزوم پرهیز از معامله با آن و ماهیت شرعی و قانونی ارز رمزپایه). مبحث دوم: نزدیکی ارز دیجیتال و ارز رمزپایه. مبحث سوم: ابعاد اقتصادی و سیاسی ارز رمزپایه. نویسندگان در خاتمه با اشاره به کوتاه بودن این پژوهش، نتایج آن را برمی‌شمارند؛ از جمله: «ارزهای رمزپایه همچنان در ابهام هستند و وجود خارجی ندارند و به پذیرش در سطح دولتی و بین‌المللی نیاز دارند و نیز باید تحت نظارت شرعی و قانونی باشند» و «امکان سوءاستفاده غیرشرعی، غیرقانونی و غیراخلاقی در این ارزها وجود دارد؛ مانند پولشویی، تأمین هزینه تروریسم، تجارت مواد مخدر، تجارت انسان و اعضای بدن انسان، فرار مالیاتی و اختلال در نظام اقتصادی».



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور   | جایگاه علمی               | نویسنده                            | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|--|--------|---------------------------|------------------------------------|---|---|----|
| ۲۰          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | امارات | دانشیار دانشگاه<br>ابوظبی | دکتر<br>محمد<br>الهادی<br>المکنوزی | دشواری تعیین<br>محدوده<br>ماهیت قانونی<br>ارزهای رمزیپایه؛<br>بررسی دیدگاه<br>حقوق دانان<br>فرانسوی و اروپایی | صعوبة تحديد<br>الطبيعة القانونية<br>للعملات<br>الاقتراضية:<br>دراسة على ضوء<br>موقف المشرعين<br>الفرنسي والأوروبي | ۳۷ |

### گزارش اثر

نویسنده مقاله در بخش اول از مبحث اول به پیشرفت تدریجی موضع قانون‌گذاران اروپایی در قبال ارزهای رمزیپایه پرداخته است و می‌نویسد: مقامات بانکی اروپا در قبال ارزهای رمزیپایه، دو موضع گرفته‌اند: ابتدا، به دلیل نوظهور بودن این نوع ارز و خطرهای احتمالی اقتصادی آن، با آن با احتیاط برخورد می‌کردند، اما در نهایت آن را به رسمیت شناختند و از معامله با آن اطمینان حاصل کردند.

نویسنده در بحث دوم به تأثیر عدم وضع قوانین مناسب برای ارزهای رمزیپایه اشاره می‌کند. نبود ارزهای رمزیپایه در قوانین اروپایی و فرانسوی و در چارچوب قانونی، به درگرفتن مناقشات حقوقی درباره ماهیت قانونی آن انجامیده است. در این راستا، چند نوع قانون از این ارزها ارائه شده است؛ مانند «ارزهای رسمی رایج»، «ارزهای بیگانه»، «ارزهای رمزیپایه» و «ابزارهای مالی». اما تنها حقیقت قانونی این است که رواج ارزهای رمزیپایه، اقدامی قانونی در شمار فعالیت‌های تجاری مبتنی بر اموال معنوی و ارائه خدمات مالی شمرده می‌شود. از این رو، این پژوهش با هدف توضیح موضع قانون‌گذاران اروپایی

و فرانسوی درباره ماهیت قانونی ارزهای رمزپایه انجام شد که می‌تواند در ایجاد ساختار قانونی ویژه آن سهیم باشد.

پژوهش حاضر شامل مقدمه و دو مبحث است. مبحث اول: تعیین تدریجی محدوده ماهیت قانونی ارزهای رمزپایه از سوی قانون‌گذاران اروپایی و فرانسوی در ساختار قانونی، شامل دو مطلب: مطلب اول: تحول تدریجی موضع قانون‌گذار اروپایی درباره ارزهای رمزپایه؛ مطلب دوم: توجه صاحبان قدرت در فرانسه به اهمیت ساختار ارزهای رمزپایه. مبحث دوم: تأثیر نبود ساختار ویژه ارزهای رمزپایه بر ماهیت قانونی آن، شامل دو مطلب: مطلب اول: انواع قانونی ارزهای رمزپایه؛ مطلب دوم: قانونی و دارای ماهیت تجاری شمرده شدن معامله با ارزهای رمزپایه.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور   | جایگاه علمی                   | نویسنده       | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|---|--------|-------------------------------|---------------|--|---|----|
| ۱۴          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | استاد دانشگاه ابن خلدون تيارت | دکتر بلق محمد | ارزهای رمزیابه در قوانین الجزایر؛ واقعیت و چشم اندازها | العملات الافتراضية في التشريع الجزائري الواقع والأفاق | ۳۸ |

### گزارش اثر

نگارنده، این مقاله را در دو بخش تألیف کرده است. وی در مبحث اول پژوهش با عنوان «مدی مشروعیة العملات الافتراضية» به میزان مشروعیت ارزهای رمزیابه پرداخته و در بخش اول آن، مفهوم ارزهای رمزیابه را بیان کرده است. در بخش دوم این مبحث، به میزان پاسخ‌گویی جهانی در قبال ارزهای رمزیابه می‌پردازد. در مبحث دوم این مقاله با عنوان «حکم العملات الافتراضية في القانون الجزائري» در خصوص قوانین وضع شده در الجزایر درباره ارزهای رمزیابه توضیح داده، آن را به دو بخش تقسیم می‌کند. وی در بخش اول، به رد ارزهای رمزیابه از سوی قانون‌گذاران الجزایری پرداخته و در بخش دوم، توجیهاات و ادله قانون‌گذار را توضیح داده است. رشد استفاده از ارزهای رمزیابه، گفت‌وگوها و پرسش‌های فراوانی درباره ماهیت، ویژگی، ابزارهای کارکرد، موضع دولت‌ها و خطرهای احتمالی رواج این ارزها را در سال‌های اخیر موجب شده است. این نوع ارز با فراهم آوردن مزایایی در مقایسه با ارزهای سنتی برای کاربران، توانست در مدت کوتاهی اعتماد آنان را جلب کند.

این نکته از چشم قانون‌گذار الجزایری پنهان نبود، ولی اولاً، درک خطر رواج این گونه ارزها و در اختیار بودن آن در دست مجموعه‌های ناشناخته و ثانیاً، از آنجاکه می‌تواند توطئه‌ای برای دستیابی به زمام نظام اقتصادی جهانی باشد و ثالثاً، اینکه به زیرساخت

الکترونیکی استواری نیاز دارد که کشور الجزایر از آن محروم است، دولت را وادار به جعل قانونی مبنی بر ممنوعیت هرگونه ارز رمزپایه کرد که دارای پشتوانه مالی نبوده، خارج از سیستم بانکی است.

این پژوهش شامل دو مبحث و خاتمه است. مبحث اول: میزان مشروعیت ارزهای رمزپایه که شامل دو مطلب است: مطلب اول: مفهوم ارزهای رمزپایه؛ مطلب دوم: حکم ارزهای رمزپایه در قانون الجزایر. مبحث دوم: تأثیر استفاده از ارزهای رمزپایه در الجزایر که شامل دو مطلب است: مطلب اول: بازتاب موضع الجزایر بر اقتصاد ملی؛ مطلب دوم: چشم‌انداز ارزهای رمزپایه در الجزایر.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور   | جایگاه علمی                            | نویسنده              | ترجمه عنوان                             | عنوان  |    |
|-------------|--|--------|--|----------------------|---|--|----|
| ۲۸          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | امارات | استاد دانشکده<br>حقوق دانشگاه<br>شارقه | دکتر مراد<br>بن صغیر | چارچوب<br>قانونی رواج<br>ارزهای رمزیابه | الإطار القانوني<br>لتداول العملات<br>الرقمية | ۳۹ |

### گزارش اثر

تکنولوژی رسانه، ارتباط و انقلاب اطلاعات در دوده پیش، سهم بسزایی در تغییر ریشه‌ای معاملات اقتصادی و تسهیل آن در سایه رشد قابل توجه تجارت الکترونیک داشته است؛ به ویژه پس از در دسترس قرار گرفتن تجارت الکترونیک از طریق اینترنت در ماه آوریل ۲۰۱۷. این پژوهش درصدد بیان مسائل دقیقی در خصوص جنبه قانونی ارزهای رمزیابه است. نوپدید بودن موضوع ارزهای رمزیابه و ارتباط آن با فناوری ارتباطات و دیجیتال از یک سو و نیز ارتباط آن با جنبه مالی و اقتصادی از سوی دیگر، موجب طرح مسائل قانونی فراوانی در این دو جنبه شده است که این پژوهش در نظر دارد به بررسی این مسائل پردازد.

نویسنده مقاله به چند سوال پاسخ می‌دهد؛ از جمله: طبیعت قانونی صحیح ارزهای رمزیابه کدام است؟ اساس قانونی ارزهای رمزیابه برای تکیه به آن در جهت رواج آن‌ها چیست؟ آیا ارزهای رمزیابه تابع یک نظام نقدی مرکزی خواهند بود؟ این پژوهش به صورت اساسی می‌خواهد ماهیت قانونی ارزهای رمزیابه و حد و مرز مشروعیت آن را افزون بر جنبه‌های قانونی مرتبط با شرایط و ضوابط رواج آن بررسی کند؛ چنان‌که مهم‌ترین خطرها و موانع پذیرش رواج این‌گونه ارزها را توضیح می‌دهد. همچنین مهم‌ترین آثار قانونی ناشی از استفاده و رواج آن را با تأکید بر مهم‌ترین خلأهای قانونی آن

نشان می‌دهد و به نقش بزرگی که قانون می‌تواند در امکان قانونی شدن ارزش‌های رمزپایه و تعیین شرایط و ضوابط رواج آن بازی کند، اشاره دارد.

این پژوهش از مقدمه، دو مبحث و خاتمه تشکیل شده است. مقدمه به اهمیت، پرسش‌ها، اهداف، روش و تقسیم پژوهش می‌پردازد. مبحث اول شامل ماهیت قانونی ارزش‌های رمزپایه و رواج آن در دو مطلب است: مطلب اول: مفهوم ارزش‌های رمزپایه؛ مطلب دوم: مبادی آزادی رواج آن. مبحث دوم به چالش‌های رواج ارزش‌های رمزپایه در دو مطلب می‌پردازد: مطلب اول: موانع رواج ارزش‌های رمزپایه؛ مطلب دوم: آثار رواج ارزش‌های رمزپایه. خاتمه شامل مهم‌ترین نتایج پژوهش و توصیه‌هاست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور   | جایگاه علمی                             | نویسنده                          | ترجمه عنوان                                    | عنوان  |    |
|-------------|---|--------|---|----------------------------------|--|--|----|
| ۳۰          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | مدرس دانشکده معارف و حقوق امام مالک دبي | دکتر جمال عبد العزيز عمر العثمان | ماهیت قانونی ارزهای رمزیایه و جایگاه قانونی آن | الطبيعة القانونية للعملات الافتراضية والموقف التشريعي منها | ۴۰ |

### گزارش اثر

آنچه نویسنده را به تحقیق واداشته است، ماهیت ارزهای رمزیایه بوده و اینکه این نوع ارز، به عنوان روش پرداختی جدید و مبتکرانه به شمار می آید. نویسنده در این مقاله به چند مطلب می پردازد: تعریف، ویژگی ها و انواع ارزهای رمزیایه؛ ماهیت قانونی ارزهای رمزیایه و تمییز آن ها از دیگر ارزها، مانند ارزهای سنتی یا الکترونیک و همچنین مسئله قانونی بودن آن ها؛ خطرهای ارزهای رمزیایه، از قبیل خطرهای فنی، قانونی و اقتصادی؛ مواضع قانونی کشورها در قبال ارزهای رمزیایه، از قبیل کشورهای که معامله با آن را قانونی دانسته اند و کشورهای که این امر را غیرقانونی برشمرده اند و حتی کشورهای که در قبال آن، موضع سکوت در پیش گرفته اند.

ارزهای رمزیایه ابزارهای دیجیتال مجازی هستند که مجازاً نام ارز بر آن ها اطلاق شده، وجود مادی ملموس ندارند و به وسیله برنامه های رایانه ای تولید می شوند. این نوع ارز تحت نظارت بانک های مرکزی یا نهادهای رسمی نبوده، داد و ستد با آن یا تبدیل آن به ارزهای دیگر از طریق اینترنت صورت می گیرد و پذیرش آن از سوی طرفین معامله به صورت اختیاری است. درباره ارزهای رمزیایه ابهام وجود دارد و قیمت آن افزون بر ماهیت و ویژگی هایش، به علت منشأ و شرایطی که در آن پدید آمده، ناپایدار است.

ارزهای رم‌پایه سامان‌دهی قانونی دولتی یا بین‌المللی ندارند و از این رو، همانند ارزهای سنتی یا دیجیتال صادرشده از بانک‌های مرکزی، نیازمند حمایت دولتی هستند. این پژوهش شامل مقدمه، دو مبحث و خاتمه است. مقدمه به اهمیت موضوع، پرسش، اهداف و روش پژوهش می‌پردازد. مبحث اول به ماهیت ارزهای رم‌پایه و تعریف، ویژگی‌ها، خاستگاه، تغییرات و جایگاه قانونی آن در کشورها پرداخته است. مبحث دوم به ماهیت قانونی ارزهای رم‌پایه با توجه به تفاوت آن با ارزهای دیگر، چالش‌های آن و جایگاه قانونی آن می‌پردازد. در خاتمه نتایج پژوهش و توصیه‌ها آمده است.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور   | جایگاه علمی   | نویسنده                                 | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|--|--------|---|---|--|---|----|
| ۳۰          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | امارات | دکترا، دانشکده<br>حقوق، گروه<br>معارف و<br>مطالعات<br>اسلامی،<br>دانشگاه امارات<br>متحدہ عربی | دکتر<br>الحاج<br>محمد<br>الحاج<br>الدوش | جهل در<br>ارزهای رمزیایه:<br>بررسی تطبیقی<br>فقهی قانونی | الجهالة في<br>العملات<br>الاقتراضية:<br>دراسة فقهية<br>قانونية مقارنة | ۴۱ |

### گزارش اثر

ناآگاهی از ماهیت ارز رمزیایه، ویژگی برخی از معامله‌کنندگان در بازار اوراق بهادار یا بازارهای دیگر در جهان معاصر است. برخی، نهاد صادرکننده ارز را نمی‌شناسند یا در آن ارز، ویژگی‌های لازم برای ارز قابل رواج وجود ندارد؛ همانند آنچه در صدور ارزهای بانک‌های مرکزی و مؤسسات مالی زیر نظر بانک‌های مرکزی و دولت‌ها صورت می‌گیرد و در همه نقاط جهان مطابق آن تبادل انجام می‌شود. گاه ناآگاهی در خصوص ماهیت صدور ارزهای رمزیایه است؛ چراکه در ارزهای رمزیایه با توجه به نبود ماهیت مادی در آن، شرایط فقهی و قانونی در معاملات و خرید و فروش فراهم نیست؛ زیرا این ارزها همانند اتریوم، دس، ریپل و لایت‌کوین، ارزهای ناملموس هستند و نمی‌توان ماده آن را تملک کرد. از این رو، نیاز تئوری و حقوقی به بیان آثار ناآگاهی بر ارزهای رمزیایه از دو جنبه شرعی و قانونی احساس می‌شود؛ به ویژه در جوامع و کشورهای اسلامی که مسئله فتوا یک بعد اساسی برای رواج این‌گونه پول‌ها و ارزهای رمزیایه به شمار می‌آید؛ زیرا به صورت طبیعی تأثیر این ناآگاهی به زندگی دنیا و آخرت مسلمانان کشیده می‌شود و از این رو، این پژوهش به فتوایی می‌پردازد که به ارزهای رمزیایه مرتبط بوده، ناشی از جهل در برخی جنبه‌های آن است.

از نظر فقهی روشن است که معامله باید عاری از هرگونه شبهه در اراده طرفین معامله باشد و از همین رو، در فقه آگاهی به کالای مورد معامله لازم دانسته شده است؛ چنان‌که تبیین صفات، مقدار، قیمت و مدت (اگر مدت دار باشد) واجب است. شاید حکمت فساد یا بطلان معامله همواره مربوط به ناآگاهی در آن باشد که موجب فساد یا فراهم نشدن شرایط لازم در معامله می‌شود. ناگفته نماند که ارزها در هر سه مرحله خود (صدور، رواج و معامله کردن) اقتضای برخی مبادی مانند «افشای اطلاعات حسابداری» و «شفافیت» را دارند و این مبادی سرمایه موفقیت ارزهای رمزپایه نیز هست.

این پژوهش شامل مقدمه، سه مبحث و خاتمه است. مقدمه به تعریف، اهمیت، پرسش، اهداف و روش بحث می‌پردازد. مبحث اول: مفهوم ارز رمزپایه؛ مبحث دوم: نشانه‌های ناآگاهی در ارز رمزپایه؛ مبحث سوم: حکم ناآگاهی (جهل) در ارزهای رمزپایه؛ خاتمه: مهم‌ترین نتایج و توصیه‌ها.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور | جایگاه علمی   | نویسنده                   | ترجمه عنوان                                     | عنوان  |    |
|-------------|---|------|---|---------------------------|---|--|----|
| ۳۶          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | مصر  | استاد و رئیس گروه حقوق جنایی، دانشکده حقوق، دانشگاه حلوان | دکتر اشرف توفیق شمس الدین | چالش های ارزهای رمزی پایه از دیدگاه سیاست جنایی | مخاطر العملات الافتراضية في نظر السياسة الجنائية | ۴۲ |

## گزارش اثر

نویسنده در مقدمه پژوهش به نکاتی اشاره کرده است؛ از جمله:

۱. سه جنبه برای پذیرش عمومی و رواج ارز رمزی پایه وجود دارد: نخست مشخص بودن مالک این ارز، دوم میزان فراهم بودن سازمان دهی و ساختار برای آن، سوم: امکان حل اختلافات ناشی از استفاده از آن.

۲. ارز نقدی نشانه استقلال و حاکمیت دولت است.

۳. پول جهانی، یکی از شکل های جهانی شدن است.

۴. عناصر جذب به ارز رمزی پایه وجود دارند؛ از جمله: «سودهای فراوانی که در بورس های مالی محقق می کند»، «نبود نظارت بانک های مرکزی»، «نبود نظارت دولتی یا موانع در شیوع آن» و ...

۵. عواملی مقابل پذیرش ارز رمزی پایه است؛ از جمله: «نیاز به پذیرش تجاری آن»، «نگرانی از زیان ناشی از هک شدن ارزی که با آن معامله می شود»، «نگرانی از اینکه ارز رمزی پایه یک فریب باشد» و ...

پرسش های پژوهش حضار عبارت اند از: آیا ارزهای رمزی پایه شایستگی حمایت قانونی جنایی را دارد یا با چالش هایی که دارد، می توان به عنوان ارزی پذیرفته شده که همه ضوابط و شرایط ارزهای سنتی را داراست، به آن نگریت؟ چگونه می توان به افراد پشت

پرده این ارزها دست یافت؛ اینکه چه کسانی هستند؟ از چه ملیت‌هایی هستند؟ محل کارشان کجاست؟ دست به چه کارهایی می‌زنند؟

این پژوهش شامل سه مبحث و خاتمه است. مبحث اول: تعریف ارز رمزپایه دارای خطر (اهمیت شناخت ارز رمزپایه دارای خطرهای ناشناخته، ارز رمزپایه می‌تواند حقیقی یا دیجیتال باشد، تعیین ویژگی‌های ارز رمزپایه دارای خطر و ...). مبحث دوم: ارز رمزپایه و اقدامات مجرمانه (بیان ابعاد ارتباط ارز رمزپایه و اقدامات مجرمانه، اقدامات مجرمانه‌ای که ارتباط با ارز رمزپایه را فراهم می‌کند). مبحث سوم: اقدامات و ادله اثبات (پیگیری نشانه معامله به مشخص شدن فرد معامله‌کننده می‌انجامد، دشواری تعقیب این ارز در پی به‌کارگیری فناوری‌های جدید در معامله با آن و ...). خاتمه: نتایج و توصیه‌ها.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور | جایگاه علمی  | نویسنده                             | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|--|------|--|-------------------------------------|--|--|----|
| ۴۰          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | مصر  | مدرس<br>گروه حقوق<br>بین الملل،<br>دانشکده<br>حقوق،<br>دانشگاه قاهره | دکترهایدی<br>عیسی<br>حسن علی<br>حسن | نیاز به بستر<br>قانونی برای<br>کلان پرداخت‌های<br>دیجیتال کنونی<br>و آینده | الحاجة لمظلة<br>تشريعية لمارد<br>الدفع الرقمي<br>الحاضر<br>والمستقبل | ۴۳ |

### گزارش اثر

نویسنده، این مقاله را در سه مبحث اصلی و یک خاتمه تألیف کرده است. این مقاله سعی دارد تا از طریق مسئله توقف در ماهیت جهالت، ارزش‌های رمزپایه را از منظر فقهی و قانونی بررسی کند و اصول و شرایطی را که قانون، آن را درباره جهالت به کار برده است، واکاوی نماید. همچنین قصد دارد ضوابط فقهی را که اسلام برای ارزش‌ها، جایگزین‌ها، پول و... شرط کرده است، بررسی کند. این پژوهش بر محور پاسخ به این پرسش‌هاست: منظور از ارزش‌های رمزپایه چیست؟ جهالت‌هایی که در خصوص ضرب، رواج و معامله با ارزش‌های رمزپایه به وجود می‌آید، کدام است؟ وضعیت و حکم فقهی و قانونی این جهالت در ارزش‌های رمزپایه چگونه است؟ اثر این جهالت بر ارزش‌های رمزپایه چیست؟

نویسنده به برخی پرسش‌هایی اشاره می‌کند که او را بر آن داشته تا دست به این پژوهش بزند؛ از جمله «نبود فناوری‌های لازم و سامان‌دهی شده برای اغلب جنبه‌های این مسئله»، «نامشخص بودن این ارزش‌ها» و «چالش‌های این ارزش‌ها؛ مانند احتمال تقلب، زیان و... که برخی چالش‌های سازمان‌دهی شده و برخی مربوط به حمایت از آن است». این پژوهش شامل مقدمه، دو مبحث و خاتمه است. مبحث اول: ماهیت ارزش‌های رمزپایه و مسائل مرتبط با آن، در سه مطلب: مطلب اول: ماهیت ارزش‌های رمزپایه و هویت قانونی آن؛ مطلب دوم: ویژگی‌های ارزش‌های رمزپایه؛ مطلب سوم: ابزاری بودن کارکرد ارزش‌های

رمزپایه. مبحث دوم: میزان قانونی بودن ارزش‌های رمزپایه از دو جنبه تئوری و واقعی، دردو مطلب: مطلب اول: میزان امکان تطبیق قواعد قانونی بر ارزش‌های رمزپایه؛ مطلب دوم: موضع برخی کشورها درخصوص قانونی بودن ارزش‌های رمزپایه. خاتمه: شامل بارزترین نتایج پژوهش است؛ از جمله: «نیاز شدید برای عهده‌دار شدن موضوع ارزش‌های رمزپایه از نظریین‌المللی، فقهی، قانونی و قضایی»، «وضع قوانین سازمان‌دهی شده برای این ارزش‌ها» و «متصور بودن نیاز به ارزش‌های رمزپایه».

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                 | کشور    | جایگاه علمی   | نویسنده              | ترجمه عنوان                               | عنوان   |    |
|-------------|--|---------|---|----------------------|---|---|----|
| ۱۸          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات الافتراضية في الميزان» | الجزاير | دانشيار مركز<br>دانشگاهي<br>احمد بن يحيى<br>ونشريسي | دکتر<br>شامى<br>يسين | جرمى نوپديد؛<br>پولشويى از<br>طريق رمزرها | تبييض الأموال<br>عن طريق<br>العملات<br>الافتراضية<br>كجريمة مستحدثة | ۴۴ |

### گزارش اثر

نویسنده معتقد است جرایم نوظهور و جدید در بسیاری از کشورها رشد یافته است. اکنون با توجه به این مسئله، میزان تأثیر فناوری برای ایجاد این جرایم جدید، مانند پولشویی و محو آثار آن چیست؟ هماهنگی های اجرایی آن به چه شکلی است؟ پرسش های دیگری که نویسنده با نوشتن این مقاله به آن پاسخ می دهد، به شرح زیر است: ارتباط میان موضوعات جرایم جدید، پول الکترونیک و پولشویی چیست؟ راه های سوء استفاده گروه های سودجو و بزهکاران از پول الکترونیک برای تهدید اقتصاد و امنیت کدام است؟ آیا قانون گذاران عرب، راه حلی برای مبارزه با این نوع جرم ها در پیش گرفته اند؟ هدف این مقاله، ایجاد یک چارچوب مفهومی گسترده برای ارزش های رمز پایه و ماهیت قانونی آن است. همچنین می کوشد تا ارتباط ارزش های رمز پایه و جرایم جدیدی مانند پولشویی را بیان کند، سپس در خصوص سازوکار پولشویی ارزش های رمز پایه نیز توضیحاتی ارائه می دهد و در خاتمه نیز راهکارهای مبارزه با آن را بررسی می کند. در سیستم بیت کوین معاملات به صورت ناشناس صورت می گیرد؛ زیرا هر کاربر می تواند چندین نشانی برای معاملات داشته باشد و بسیار دشوار می توان عملیات هر کاربر را ردیابی کرد. بزهکاران این موضوع را تشخیص داده اند و از این خلأ برای پیشبرد اهداف خود استفاده می کنند.

این مقاله در دو مبحث و یک خاتمه تنظیم شده است. در مبحث اول، نویسنده ابتدا تعریفی فقهی از پولشویی از نظر چند نفر از علمای معاصر و سپس از منظر قانونی ارائه می‌دهد و به موادی از قوانین کشور الجزایر در این باره استناد می‌کند. وی سپس ماهیت ارزهای رمزپایه و تفاوت آن را با کارت‌های پول الکترونیکی مثل بلیت‌های الکترونیکی بررسی کرده است. در مبحث دوم، نویسنده پولشویی و رابطه آن را با رمزارزها تبیین کرده و در خاتمه، قوانین کشور امارات را در مبارزه با پولشویی کافی ندانسته، تدوین قوانین متناسب با جرایم مالی جدید را ضروری می‌داند.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور   | جایگاه علمی  | نویسنده                                 | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|--|--------|--|---|---|---|----|
| ۳۰          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | امارات | دکتر، مدیرکل<br>دفتر وکالت و<br>مشاوره حقوقی<br>عبدالله الکعبی | دکتر<br>سیف<br>الدین<br>محمود<br>ابونحل | بررسی تطبیقی<br>جرائم مالی<br>مربوط به<br>ارزهای رمزپایه<br>وراهبردهای<br>مبارزه با آن در<br>قانون امارات | جرائم العملات<br>الاقتراضية<br>واستراتيجيات<br>مكافحتها في<br>التشريع الإماراتي<br>والمقارن «دراسة<br>مقارنة» | ۴۵ |

## گزارش اثر

این تحقیق در یک مقدمه، دو مبحث و یک خاتمه با هدف بیان انواع جرایمی که در بسترازهای رمزپایه رخ می‌دهد و نیز بررسی تأثیر آن بر اقتصادهای محلی و بین‌المللی صورت گرفته است. پرسش اصلی نویسنده آن است که: ارتباط میان ارزهای رمزپایه و دیگر انواع جرم‌ها چیست و آیا دولت امارات متحده عربی در قبال آن راهکار مناسبی را درپیش گرفته است یا خیر؟ از سوال اصلی این مقاله، چند سوال فرعی نیز مطرح می‌شود: ارز رمزپایه چیست و چه ویژگی‌ها و انواعی دارد؟ موضع فقهی و قانونی در قبال این نوع ارز چیست؟ موضع قانون‌گذاری امارات در قبال ارزهای رمزپایه چیست؟ بارزترین جرایمی که از رواج ارزهای رمزپایه به وجود می‌آید چیست؟

نویسنده، مقاله را به دو مبحث اصلی تقسیم کرده و در مبحث اول با عنوان «صور الجرائم المرتبطة بالعملات الافتراضية» به بیان نقش ارزهای رمزپایه در پولشویی و تأمین مالی تروریسم و بررسی ارزهای رمزپایه به عنوان یکی از جرایم الکترونیکی می‌پردازد. وی در مبحث دوم با عنوان «سبل مكافحة العملات الافتراضية في التشريع الإماراتي» به سه موضوع جرایم مالی از طریق ارزهای رمزپایه، مبارزه با ارزهای رمزپایه در قبال پولشویی و تأمین مالی تروریسم و سازوکار مبارزه با آن به عنوان یکی از جرایم الکترونیکی پرداخته است.

نویسنده در مقدمه تاریخچه‌ای از انتشار رمزارزها بیان کرده و دیوید چام رانخستین مخترع این پدیده دانسته است. وی سپس به رواج این نوع ارز در امارات و خلأ قانونی مبارزه با جرایم در بستر رمزارز اشاره می‌کند. او در مبحث اول به حقیقت و ماهیت انواع جرایم مالی مرتبط با رمزارزها، از جمله پولشویی، تأمین مالی تروریسم، و توزیع و مبادله مواد مخدر پرداخته است. نویسنده مقاله هک، رخنه‌پذیری و دزدی ارزهای رمزپایه برخی افراد را نیز از جمله جرایم مرتبط با این پدیده برشمرده و آمار و ارقامی در این خصوص بیان کرده است. وی در مبحث دوم، مواد قانونی برخورد با این جرایم را ذکر کرده است. برخی از نتایجی که نویسنده در خاتمه به آن رسیده، عبارت است از: ازدیاد جرایم مالی مرتبط با رمزارزها در کشور امارات و ضرورت وضع قوانین سخت‌گیرانه جدید در امارات برای کنترل صدور رمزارزها از سوی بانک مرکزی امارات و مؤسسات بانکی.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور | جایگاه علمی            | نویسنده                               | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|---|------|------------------------|---------------------------------------|---|---|----|
| ۱۶          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | عراق | استاد دانشگاه<br>تکریت | دکتر<br>عبدالعزيز<br>شوش<br>عبدالحميد | تأثير ارزهای<br>رمزپایه بر<br>سیاست پولی<br>بانک‌های<br>مرکزی | أثر العملات الافتراضية في السياسة النقدية للبنوك المركزية | ۴۶ |
|             |   |      | نامعلوم                | ابراهيم<br>محمد<br>احمد               |   |   |    |

### گزارش اثر

نویسندگان در این مقاله به موضوع ارزهای رمزپایه، وظیفه بانک‌های مرکزی در قبال ضرب و صدور این نوع پول و آثار منفی آن‌ها بر سیاست‌های پولی و بانکی می‌پردازند. علاوه بر این، معتقدند هیچ‌گونه قانون یا سازمانی که بر آن نظارت کند، وجود ندارد. بسیاری از تحلیلگران بر آن‌اند که ارزهای رمزپایه، افزون بر مشکلات مالی که به بار می‌آورند، دقیقاً همان وظایف پول را انجام نمی‌دهند. نگارندگان ابتدا به بیان مزایای این نوع ارز پرداخته، در ادامه آثار منفی آن را نیز برمی‌شمارند؛ همچنین پیشنهادهایی برای نظارت بیشتر بر آن و صدور ارزهای رمزپایه مطرح می‌کنند. ایشان تعریف‌هایی از ارزهای رمزپایه ارائه می‌دهند: ارزهای رمزپایه تعبیری عددی برای قیمت‌اند. از نهادی قانونی صادر نمی‌شوند، اما کسانی که از آن استفاده می‌کنند، آن را قبول دارند.

نگارندگان در ادامه مقاله، به رابطه میان سیاست‌های پولی و ارزهای رمزپایه می‌پردازند. ایشان معتقدند این نوع ارز، آثاری نیز بر سیستم مالی دارد. نویسندگان ابتدا بررسی‌های صورت پذیرفته از سوی هفت مؤسسه را به عنوان پیشینه بحث نام می‌برند، سپس به تبیین مفهوم، تاریخچه تأسیس ارزهای رمزپایه و انواع آن پرداخته، به اختصار مزایا و مخاطرات این پدیده را بیان می‌کنند.

ایشان سپس ذیل عنوان «رابعاً: العملات الافتراضية والسياسة النقدية» به دنبال پاسخ سه پرسش می‌روند:

۱. آیا ارزهای رمزپایه کارکردهای پول‌های رسمی و سنتی را دارند؟
  ۲. تأثیرات ارزهای رمزپایه بر سیاست‌های پولی کشورها چه بوده است؟ ایشان در این بخش سه حالت را بیان می‌کنند.
  ۳. ارزهای مجازی چه تأثیری در نظام مالی غیررسمی جهان داشته‌اند؟
- در پایان نویسندگان توصیه می‌کنند بانک‌های مرکزی، خود به انتشار رمزارزهای قانونی اقدام کنند و آن را رواج دهند و از مقابله مستقیم با رمزارزهای موجود خودداری و در فضای رقابتی از گسترش حجم مبادله ارزهای غیرقانونی جلوگیری کنند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی                    | نویسنده                  | ترجمه عنوان  | عنوان  |
|-------------|--|---------|--------------------------------|--------------------------|--|--|
| ۲۶          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الافتراضية<br>في الميزان» | الجزاير | دکترا، استاد<br>دانشگاه غرداية | دکترا حلام<br>بوعبدلی    | ارزهای رمزی؛<br>فرصت‌ها<br>و تهدیدها،<br>آسیب‌شناسی<br>انتشار رمزارزها<br>براقصد<br>کشور الجزایر | العملات<br>الافتراضية: الفرص<br>والتحديات،<br>دراسة حالة<br>صدمة ناتجة عن<br>استخدام العملة<br>الافتراضية على<br>الاقتصاد الجزائري |
|             |  |         | دکترا                          | دکتر حمزة<br>عمی<br>سعید |  |  |

### گزارش اثر

هدف اصلی این مقاله، بیان آثار مثبت و منفی استعمال ارزهای رمزی بر دولت‌هاست. نویسندگان به امنیت و سرعت معاملات در بستربلاک چین و رمزارزها اشاره کرده، مخفی بودن هویت افراد و دوطرف معامله، نبود محدودیت‌های بانکی و کاهش هزینه مبادلات بین افراد در سرتاسر جهان را از جمله فرصت‌های این فناوری می‌دانند. ایشان در مقاله به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهند: آثار اقتصادی ارزهای رمزی چیست؟ فرصت‌ها و چالش‌های پیش رو، در صورت استفاده از این نوع ارز چه خواهد بود؟ ارزهای رمزی، چگونه بر اقتصاد الجزایر تأثیر خواهد گذاشت؟

نگارندگان برخی فرصت‌های در دسترس را در صورت معامله با ارز رمزی بر شمرده و توضیحاتی درباره هر کدام ارائه می‌دهند:

۱. امنیت در معاملات؛
۲. افزایش سرعت معامله و امکان پیگیری؛
۳. کاهش هزینه‌های معامله؛
۴. مخفی بودن و شخصی بودن معامله؛

۵. تراکم بیشتر. ایشان در ادامه به مزایای اقتصادی آن نیز می‌پردازند:
- الف. سودهای غیرعادی برای شرکت‌های سرمایه‌گذار؛
- ب. استفاده از مزایای ارزهای سخت؛
- ج. تسهیل وازیروانتقال بین‌المللی اموال؛
- د. تولید ثروت.

مؤلفان آثار منفی این ارزها را بر اقتصاد دولت‌ها، بیشتر از آثار مثبت می‌دانند و همین مسئله را علت نوسان‌های شدید و کاهش ارزش رمزارزها ارزیابی می‌کنند. ایشان پنهان کردن فعالیت‌های غیرقانونی و مجرمانه، فرار مالیاتی، پولشویی و آثار مخرب استخراج را بر محیط زیست به سبب افزایش شدید نیاز به برق، از جمله مشکلات رواج رمزارزها می‌دانند.

در پایان، نویسندگان ارزهای مجازی موجود را پول و دارای ارزش واقعی و ذاتی نمی‌دانند. ایشان در خصوص چالش‌های امنیتی و اجتماعی ارزهای رمزپایه می‌نویسند: «ارزهای رمزپایه، ذاتی طبیعی دارند و حالت مرکزی ندارند؛ به همین دلیل، ممکن است خطرهای بزرگی مانند فعالیت‌های غیرقانونی و تأمین مالی تروریسم را در پی داشته باشند. همین ویژگی‌ها باعث می‌شود تا پیگردی آن محال شود؛ به طوری که مافیای قاچاق انسان و مواد مخدر نیز در ده سال اخیر از طریق اینترنت مخفی از آن استفاده می‌کنند و شاید همین مسئله، باعث بحران مالی در سال ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ شده است».

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور | جایگاه علمی                                      | نویسنده                          | ترجمه عنوان   | عنوان  |    |
|-------------|---|------|--|----------------------------------|---|--|----|
| ۳۰          | ۲۰۱۹<br>همایش «العملات الافتراضية في الميزان» | مصر  | استاد اقتصاد<br>دانشکده حقوق<br>دانشگاه الرقازیق | دکتر<br>احمد<br>ابراهیم<br>دهشان | آسیب شناسی و<br>آثار ارزهای رمزیایه<br>بر اقتصاد جهانی<br>و دولت ها | العملات الافتراضية إشكالياتها وآثارها على الاقتصاد المحلي والعالمي | ۴۸ |

### گزارش اثر

این مقاله در چهار فصل تنظیم شده است. در فصل اول، اصطلاح «رمزارز» تبیین و در فصل دوم، تاریخ پیشرفت ارزهای رمزنگاری شده، از جمله بیت کوین و ارزش و حجم مبادلات آن بررسی شده است. در فصل سوم، نویسنده به ویژگی های مختص این پدیده اشاره کرده، معتقد است در صورتی که دولت ها این نوع پول را به رسمیت بشناسند، فرار مالیاتی به صفر خواهد رسید؛ چراکه در این نوع پول، واسطه کاری و انسانی وجود ندارد و در بستر بلاک چین می توان به تمام حساب های مالی دسترسی داشت. وی سپس مقایسه ای میان پول های سنتی و پول های رمزنگاری شده کرده و مشابهت ها و اختلاف ها را بررسی می کند. در پایان فصل سوم، نویسنده به آسیب شناسی و چالش های رواج این پدیده نوظهور می پردازد. او به بستر پوشیده دارک نت و مخفی بودن آی پی ها در این فضا اشاره کرده، آن را یکی از آسیب ها برمی شمارد. نوسانات شدید ارزش ارزهای رمزنگاری شده و مصرف شدید برق برای استخراج، فعالیت ماینرها و پولشویی، از جمله آسیب های دیگری است که نویسنده به آن اشاره می کند.

در فصل چهارم، تأثیر رواج رمزارزها بر اقتصاد کشورها و اقتصاد جهانی بررسی شده است. مهم ترین نتیجه ای که این مقاله به آن رسیده، چنین است: ضعف زیرساخت های

ارزهای مجازی و نبود سازمان مرکزی که صدور، پشتیبانی و ضمانت این نوع ارز را به عهده بگیرد. مؤلف پیشنهاد داده دولت‌ها به جای ممنوع کردن کامل این نوع ارز، به دنبال قرار دادن قوانین و ضوابط شرعی بر آن‌ها باشند.

نویسنده در این مقاله درصدد پاسخ به این پرسش‌ها بوده است:

۱. نهاد صادرکننده ارزهای رمزیایه چیست؟
۲. ارزش ارزهای رمزیایه کدام است؟ آیا می‌شود به آن اعتماد کرد؟ آیا این قیمت، در حالت ثبات نسبی است یا خیر؟
۳. چه مقدار می‌توان روند ارزهای رمزیایه و استفاده از آن را مهار کرد؟
۴. آیا امنیت کافی برای دوطرف معامله‌کننده با ارز رمزیایه وجود دارد؟ بازده اقتصادی استفاده یا ممنوع کردن ارزهای رمزیایه چیست؟
۵. آثار اقتصادی شیوع و استفاده از ارزهای رمزیایه چه خواهد بود؟



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                 | کشور   | جایگاه علمی   | نویسنده              | ترجمه عنوان                                  | عنوان   |    |
|-------------|--|--------|---|----------------------|--|---|----|
| ۳۰          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات الافتراضية في الميزان» | امارات | دکتر، مسئول بخش فناوری اطلاعات، دانشکده جامعه‌شناسی دانشگاه الشارقة | دکتر طارق محمد السقا | ارزهای رمزی؛ شتاب تکنولوژی و چالش‌های فناوری | العملات الافتراضية: بين مطرقة التسارع التكنولوجي وسندان المخاطر التقنية | ۴۹ |

### گزارش اثر

این مقاله ماهیت ارزهای رمزی را به صورت مفصل در ضمن جدول، نمودار و تصاویر بیان کرده، وجوه تشابه و اختلاف آن را با ارزهای سنتی، از جمله دلار تبیین می‌کند. نویسنده اولین تاریخ تولید و انتشار این پدیده نوظهور را در سال ۱۹۸۳ به دست دیوید چام می‌داند و بیشترین حجم مبادلات و بیشترین نقدینگی در بین ارزهای رمزنگاری را به ترتیب مختص بیت‌کوین، اتریوم، ریپل و بیت‌کوین کش دانسته است. او سپس به برخورد حکومت‌ها و وضعیت قانونی استخراج و مبادله آن‌ها در کشورهای مختلف پرداخته است. نویسنده در اثنای مقاله، انواع ارزهای رمزی را مطرح می‌کند و می‌گوید: «واضح است که معامله بین افراد و شرکت‌ها، احتیاج به چیزی دارد تا در مقابل دریافت کالا، آن نیز دریافت شود. بر همین اساس، راه‌های بسیاری برای پرداخت وجود دارد، اما این راه‌ها، هزینه‌های بالایی را برای معاملات نقدی در پی دارد؛ چه از طریق شرکت‌های مخصوص پرداخت همچون paypal، چه کارت‌های اعتباری و چه کارت‌های بدهی آنلاین. شرکت‌های کارت‌های اعتباری، عوارضی را در ابتدای کار برای این خدمات دریافت می‌کنند، اما با استفاده از ارزهای رمزی می‌توان هر مقدار پول را با هزینه‌ای بسیار اندک یا بدون هزینه به هر نقطه‌ای در دنیا انتقال داد».

او در ادامه این مبحث، سه جدول را مطرح کرده است که دو جدول آن درباره برنامه‌های ارزهای رمزیپایه و جدول دیگر مربوط به نسبت قیمت ده ارز رمزیپایه در تاریخ ششم ژانویه ۲۰۱۹ است. وی پس از بیان این مبحث، چگونگی عمل ارزهای رمزیپایه را نیز بیان کرده، می‌نویسد: «چگونگی عمل پول‌های سنتی، به میزان معاملات مردم و خرید و فروش آن‌ها و همچنین میزان پول موجود در حساب شما و برداشت آن از بانک شما و یا بانک دیگران بستگی دارد، اما بیت‌کوین، از طریق شبکه‌باز و غیرمرکزی پرداخت می‌شود». همچنین نویسنده در این مقاله، برخی از موانع و مخاطرات پیش‌رو و چالش‌های امنیتی رواج این نوع ارز را ذکر می‌کند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی | نویسنده        | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|--|---------|-------------|----------------|--|---|----|
| ۳۰          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات<br>الاقتراضية<br>في الميزان» | الجزاير | نامعلوم     | عویسی امین     | آینده پول در<br>جهان اسلام<br>«رمزدینار<br>اسلامی» | مستقبل النقود في<br>العالم الإسلامي<br>«الدینار الإسلامي<br>المشفر» | ۵۰ |
|             |  |         | نامعلوم     | معتوق جمال     |  |   |    |
|             |  |         | نامعلوم     | العيفة عبدالحق |  |   |    |

### گزارش اثر

نویسندگان این مقاله ابتدا برای یافتن ویژگی‌های پول اسلامی، تاریخچه پول را در زمان جاهلیت و اسلام نزد اعراب بیان کرده، سپس آخرین تحولات پول را در عصر حاضر و وضعیت ارزهای رمزپایه، همچون بیت‌کوین را بررسی می‌کنند. در مرحله سوم پیشنهاد تأسیس پولی رمزپایه و مطابق با موازین شرعی می‌دهند که دارای ثبات قیمت است و نوسانات شدید ندارد و این پول را «رمزدینار اسلامی» نام‌گذاری می‌کنند. براساس این طرح، بانک‌های اسلامی سبدي از قیمت شش جنس (طلا، نقره، گندم، جو، خرما و نمک) را به عنوان قیمت رمزارز اسلامی در نظر می‌گیرند؛ چراکه این شش نوع، دارای قیمت ذاتی هستند و اصل پول در زمان جاهلیت و اسلام همین شش جنس بوده است.

نویسندگان در ابتدای مقاله این سؤال را مطرح می‌کنند: «بهترین نوع پول برای جهان اسلام در آینده چیست؟» و برای سهولت در پاسخ‌گویی، آن را به سه سؤال جزئی تقسیم می‌کنند:

۱. مهم‌ترین شکل‌هایی که پول در اسلام به خود گرفته است چیست؟
۲. آخرین پیشرفت‌های پول در عصر حاضر کدام است؟
۳. بهترین نوع پول برای آینده چیست؟

نویسندگان برای تعیین محدوده موضوع، به طرح فرضیاتی پرداخته‌اند که به شرح زیر است:  
۱. پول‌های اقتصادی، شکل خاصی در جهان اسلام دارند که با جدا کردن مهم‌ترین ویژگی‌های آن‌ها ظهور پیدا می‌کنند.

۲. ارزهای رمزیایه، آینده معاملات در جهان اسلام و تمام دنیا خواهند بود.

۳. ما باید ارزهای رمزیایه‌ای را در جهان اسلام به وجود بیاوریم که با مبانی و مقاصد شرعی منافاتی نداشته باشد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                 | کشور    | جایگاه علمی | نویسنده     | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|-------------|-------------|--|--|----|
| ۳۴          | ۲۰۱۹<br>همایش<br>«العملات الافتراضية في الميزان» | الجزاير | نامعلوم     | حکوم السنیه | بررسی فقهی اقتصادی مالیت ارزهای رمزیایه (امطالعہ موردی بیت کوین) و میزان تطبیق آن بر کارکردهای پول | مالیة العملة الافتراضیة ومدی انطباقها علی النقود من حیث الوظائف (البتکوین أنموذجاً) دراسة شرعیة اقتصادیة | ۵۱ |
|             |  |         | نامعلوم     | باح مد رفیس |  |  |    |

### گزارش اثر

این مقاله در سه مبحث و یک خاتمه تنظیم شده است. در مبحث اول، نویسندگان مفهوم اصطلاحاتی مانند پول، ارزهای رمزیایه، بیت کوین و استخراج ارز را بیان می کنند. در این مبحث همچنین نظر علمای اهل سنت، از جمله غزالی، ابن خلدون، مقریزی، مالک بن انس و علمای معاصر، از جمله عبدالله منیع و احمد سالوس و سپس به اختصار دیدگاه متخصصان اقتصاد درباره ماهیت پول بیان شده است. ایشان سپس تاریخچه ای از پول بیان می کنند و اینکه ابتدا انسان برای مبادلات از کالا استفاده می کرد و سپس سکه، و پس از آن اسکناس و کارت های اعتباری و بانکی رایج شد. نویسندگان رمزارزها را پدیده نوظهوری می دانند که با بیت کوین معروف شد و درصدد بیان حقیقت و توضیح اصطلاحاتی مانند استخراج بیت کوین برمی آیند. در مبحث دوم، کارکردهای پول و ویژگی های بایسته آن از منظر فقها و اقتصاددان ها، و سپس در مبحث سوم میزان تطبیق این کارکردها و ویژگی ها با حقیقت بیت کوین بررسی شده است.

نگارندگان در خاتمه به این نتیجه می رسند که با وضعیت کنونی، ارزهای رمزیایه، مانند بیت کوین را نمی توان پول نقد به شمار آورد؛ زیرا وظایف و ویژگی های پول نقد را

برآورده نمی‌سازد. معامله با بیت‌کوین دارای غرر زیاد و مشتبه به ربا و اکل مال به باطل است. ارزهای رمزپایه و از آن جمله بیت‌کوین، با اینکه منافع کوتاه‌مدتی دارند، از جنبه‌های مختلف آسیب‌هایی بر فرد و جامعه وارد می‌کنند. اگرچه ارزهای رمزپایه، مثل بیت‌کوین در دنیا گسترش یافته‌اند و تبادل با آن‌ها با سرعت و آسانی صورت می‌گیرد و جعل نمی‌شوند، اما از جهات زیر خطرهای بسیاری دارند:

- خطرهایی بر اقتصاد دارند؛ زیرا هیچ مرکز و سازمانی بر آن‌ها نظارت ندارد و از آن‌ها پشتیبانی نمی‌کند.

- مورد سرقت و دستبرد قرار می‌گیرند. نمی‌توان بر سیستم‌های آن، که در معرض دستبرد قرار دارند، کنترل داشت و آنچه مورد دستبرد قرار می‌گیرد، قابل بازگشت نیست.

- عده زیادی از افراد چون این ارزها دارایی‌های سوداگرانه هستند و نه به این دلیل که این‌ها پول هستند آن‌ها را دست‌به‌دست می‌کنند و این مسئله‌ای خلاف شرع است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور    | جایگاه علمی                         | نویسنده                         | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|--|---------|-------------------------------------|---------------------------------|--|---|----|
| ۲۹          | ۲۰۲۰<br>مجله الآداب والعلوم الإنسانية<br>دانشگاه ملک عبدالعزیز | عربستان | دانشیار دانشگاه طائف، دانشکده شریعت | د. یوسف بن هزاع بن مساعد الشریف | احکام و ضوابط فقهی پول‌های دیجیتال (مطالعه موردی بیت‌کوین) | الأحكام والضوابط الفقهية المتعلقة بالنقود الرقمية الإلكترونية (البتكوين أنموذجاً) | ۵۲ |

### گزارش اثر

رمزارزها یکی از پدیده‌های عصر حاضر در معاملات مردم است که از پیشرفت فناوری سرچشمه می‌گیرد. امروزه رمزارزها به سبب پیشرفت چشمگیر فناوری، تهدیدی برای پول‌های کاغذی شمرده می‌شوند؛ زیرا به همراه داشتن حجم زیادی از آن نیاز نیست و نیز با توجه به جهانی بودن آن‌ها، به تبدیل آن‌ها در سفر به کشورهای دیگر نیاز نخواهد بود. معروف‌ترین این رمزارزها بیت‌کوین است. از آنجاکه این ارزها تأثیر رواج و تأثیر فراوانی بر اقتصاد جهان دارند و از سویی برخی ابعاد آن برای مردم، پوشیده مانده و نیاز به بررسی شرعی دارد، نویسنده این مقاله بر آن شده است که این موضوع را بررسی کند.

او ابتدا به صورت فهرست‌وار به تاریخچه پول اشاره می‌کند و مسئله این پژوهش را استخراج احکام فقهی رمزارزها از راه تحلیل ماهیت آن، فهم شیوه معامله با آن و پایه‌گذاری اساس شرعی این احکام می‌داند.

هدف نویسنده در این پژوهش، آشنایی با سه مسئله است:

۱. رمزارزها و شیوه معامله با آن؛

۲. احکام شرعی رمزارزها؛

۳. معیارهای شرعی برای معامله با این ارزها. وی سپس به پیشینه بحث می‌پردازد و آن را هنوز اندک و ناکافی می‌داند و در بیان اهمیت این موضوع به سه نکته اشاره می‌کند: ۱. یکی از مهم‌ترین مسائل مستحدثه فقهی است.

۲. به یکی از جنبه‌های حساس زندگی مردم، یعنی معاملات مالی مربوط می‌شود.

۳. یکی از مسائل پیچیده‌ای است که به بررسی عمیق فقهی نیاز دارد تا ماهیت شرعی آن شناخته شود و سپس حکم شرعی آن به دست آید.

او در مقدمه پژوهش به تاریخچه پول و تحولات آن اشاره می‌کند، سپس در مبحث اول به تعریف و خاستگاه رمزارزها می‌پردازد. در مبحث دوم به ماهیت فقهی رمزارزها پرداخته، در مبحث سوم معیارهای شرعی رمزارزها را بیان می‌کند. در آخرین مبحث احکام فقهی بیت‌کوین را در سه مطلب آورده و خاتمه مقاله را به ذکر مهم‌ترین نتایج پژوهش و پیشنهادهای اختصاص داده است؛ مانند:

۱. اقتصاددانان در ماهیت مالی رمزارزها اختلاف دارند که باعث اختلاف فقها در ماهیت شرعی این نوع ارز شده است، ولی آنچه به واقع نزدیک‌تر است اینکه آن‌ها ارزیابی مستقل در کنار پول‌های الکترونیک هستند.

۲. برای مشروعیت معامله با رمزارزها باید معیارهای شرعی برای تحقق مصالح و دفع غرر و جهالت وجود داشته باشد.

۳. با تطبیق قواعد و معیارهای شرعی بر بیت‌کوین که مشهورترین رمزارز است، درمی‌یابیم که آن فاقد بسیاری از قواعد و معیارهای شرعی است و این به معنای حرمت معامله با آن است؛ چنان‌که بسیاری از علما در عربستان و خارج آن به حرمت آن قائل شده‌اند.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور    | جایگاه علمی         | نویسنده          | ترجمه عنوان                            | عنوان  |    |
|-------------|------------------|---------|---------------------|------------------|--|--|----|
| ۲۳          | ۲۰۱۷             | عربستان | مشاور اقتصاد اسلامی | مفتی محمد ابوبکر | حکم شرعی بیت کوین، رمزارزها و بلاک چین | Shariah Analysis of Bitcoin, Cryptocurrency, and Blockchain <sup>1</sup> | ۵۳ |

### گزارش اثر

نویسنده، مقاله را در پنج مبحث ارائه کرده، در مبحث اول به بررسی تاریخچه و چگونگی شکل‌گیری مفهوم پول می‌پردازد. او در این بخش بیان تاریخچه را در سه مرحله بیان می‌کند:

۱. اینکه مردم در ابتدا در معاملات به جای بهای معامله، به صاحب کالا خدمات ارائه می‌کردند.

۲. در گام دوم وقتی خدمتی نبود یا صاحب کالا آن را طلب نمی‌کرد، به سراغ تهاتر یا مبادله کالا رفتند.

۳. در گام بعدی سراغ طلا و نقره رفتند.

نگارنده در مبحث دوم به تاریخچه و نحوه گسترش بیت‌کوین اشاره کرده، چهار شاخصه اصلی آن را از دیدگاه طرفدارانش برمی‌شمرد که عبارت‌اند از:

۱. ماهیت نامتمرکز بیت‌کوین، کنترل دولت یا مالکیت و دستکاری آن را از بین می‌برد.

۲. شفافیت آن سبب می‌شود از جهل جلوگیری کند.

۳. پرداخت سریع و در هر زمان سبب می‌شود در بسیاری از هزینه‌ها صرفه جویی گردد.

1. <https://www.thescanner.info/wp-content/uploads/2018/05/Shariah-Analysis-of-Bitcoin-cryptoeconomy.pdf>

۴. هویت کاربران در آن مخفی می‌ماند. وی در ادامه به بیان چند نکته درباره بلاک چین می‌پردازد که عبارت‌اند از: کلیه معاملات در این شبکه ذخیره می‌شود. ماهیت نامتمرکز این فناوری سبب می‌شود کاربر تا زمانی که از قوانین پیروی کند، اجازه یابد در معاملات شرکت کند، و نکته مهم‌ترین است که حذف واسطه‌ها موجب افزایش راندمان و امنیت آن شده است.

در مبحث سوم، نویسنده ملاک و شاخص مال بودن را در شریعت اسلام بررسی، و بیان می‌کند که ما برای فهم شریعت سه منبع داریم: قرآن کریم، احادیث و خود زبان عربی که قرآن به آن زبان نازل شده است، و عرف متشرعان. او با بررسی هر سه منبع، بدین نتیجه می‌رسد که در اصطلاح به هر شیئی که قابلیت تملک داشته باشد و برای انسان ارزشمند باشد، «مال» گفته می‌شود.

ایشان در مبحث چهارم ذیل عنوان ملاک قانون اسلام برای پول، به بیان تعریف انواع پول و تفاوت آن با کالا همت گماشته و در مبحث پایانی، به ارائه تحلیل شریعت با استفاده از فتاوی و دیدگاه‌های علما پرداخته، دو دیدگاه را مطرح می‌کند. دیدگاه نخست که مورد تأیید علما و مفتیان مصر، ترکیه، فلسطین و شیخ هیثم اهل انگلیس است، به حرمت رمزارزها معتقد شده‌اند و دیدگاه دوم، دیدگاه برخی علماست که با استناد به اصالة الاباحه در معاملات، به جواز بیت‌کوین قائل شده‌اند.

نویسنده در پایان به جواز قائل شده، دلیل آن را صدق مفهوم مال بر بیت‌کوین می‌داند؛ زیرا قابل تملک است و نزد عقلا ارزش دارد، اما به کاربران رمزارزها توصیه می‌کند مراقب خطرهای آن باشند؛ چون حفظ ثروت یکی از اساسی‌ترین اهداف شریعت است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                      | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده                  | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|---------------------------------------|-------|---|--------------------------|--|--|----|
| ۱۸          | ۲۰۱۸ خبرنامه مجله اقتصاد بانک اندونزی | مالزی | استاد دانشگاه بین‌المللی اسلامی مالزی و رئیس گروه اقتصاد اسلامی | Ahmed kameel mydin meera | ارزهای رمزیابه از منظر اسلام؛ مطالعه موردی: بیت‌کوین | Cryptocurrencies from Islamic perspectives: the case of bitcoin <sup>1</sup> | ۵۴ |

### گزارش اثر

نویسنده در این مقاله که در مجله‌ای متعلق به بانک اندونزی در شهر جاکارتا منتشر شده است،<sup>۲</sup> در پنج بخش به بررسی پیامدهای استفاده از بیت‌کوین در امور مالی اسلامی می‌پردازد و پذیرش آن را به عنوان واسطه مبادله‌ای (پول) براساس همخوانی آن با شریعت مورد سؤال قرار می‌دهد. در بخش اول به بیان کلیاتی درباره فناوری رمزارها و بیت‌کوین و نحوه عملکرد آن‌ها در معاملات پرداخته است. در بخش دوم با تعریف پول، آن را به توافقی در درون یک جامعه برای استفاده از چیزی به عنوان واسطه مبادله تعریف می‌کند و برای صدق پول بر چیزی، شش ملاک بیان می‌دارد. این شش معیار عبارت‌اند از: ارزش ذاتی داشتن، قابل تقسیم بودن، بادوام بودن، داشتن مقدار پایدار، یکنواخت بودن و قابلیت انتقال. او در ادامه بیان می‌کند که علمای اسلام این تعریف از پول را پذیرفته‌اند و برطبق آن حکم صادر می‌کنند. در بخش سوم به این سؤال پاسخ می‌دهد که: آیا چیزی به نام «پول اسلامی» وجود دارد؟ و اسلامی بودن را به دستیابی به مقاصد شریعت و هرامری که ما را در دستیابی به آن یاری کند، معنا می‌کند. در بخش چهارم به این مطلب اشاره می‌کند که چون بیت‌کوین چهار شرط قابل تقسیم بودن، بادوام بودن، داشتن مقدار پایدار، یکنواخت بودن و قابلیت انتقال را دارد، به شرط داشتن

1. [http://digilib.mercubuana.ac.id/manager/t!/@file.artikelLabstrak/Isi\\_ArtikelL818684881712.pdf](http://digilib.mercubuana.ac.id/manager/t!/@file.artikelLabstrak/Isi_ArtikelL818684881712.pdf)

2. Bulletin Monetary Economic and Banking, Volume 20, Number 4, April 2018

پشتوانه، از نظر علمای اسلامی، معامله با آن جایز و مشمول قواعد صرف و ربا می‌شود. در بخش پنجم به بیان نکات مبهم موجود در خصوص معامله با بیت‌کوین، از جمله معلوم نبودن پشت صحنه آن و اینکه چه کسی با چه مقاصدی آن را به وجود آورده است، اشاره می‌کند. نویسندگان همچنین به نوسانات شدید ارزش و نداشتن ارزش ذاتی و هک و به سرقت رفتن و در نتیجه، عدم اطمینان و نبود ضامن در بیت‌کوین اشاره کرده است. این مقاله با تجزیه و تحلیل ماهیت و ویژگی‌های رمز ارزها، نتیجه می‌گیرد که ارزش‌های رمزنگاری شده که از سوی دارایی‌های واقعی پشتیبانی نمی‌شوند، مطابق شرع نیستند. با این حال، اکثر علمای شریعت در صدد تصویب بیت‌کوین بر اساس مصلحت‌هایی هستند؛ در حالی که عدم وجود ارزش ذاتی، عدم نظارت از سوی بانک مرکزی و نیز دارا بودن شرایط غرری و قرار گرفتن به عنوان ابزار قمار، به سوءاستفاده از بیت‌کوین انجامیده، مقاصد شریعت را به خطر می‌اندازد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                      | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده                  | ترجمه عنوان                          | عنوان   |    |
|-------------|---|---------|--|--------------------------|--------------------------------------|---|----|
| ۱۲          | ۲۰۱۹<br>کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | استاد اقتصاد<br>دانشگاه جده<br>عربستان | Mohd<br>Ma'Sum<br>Billah | رمزارها؟<br>روش حلال و<br>جایگزین آن | Cryptocurrency?<br>Its Halal<br>Alternative<br>Model <sup>۱</sup> | ۵۵ |

### گزارش اثر

نویسنده در ذیل شش عنوان به بررسی مدل حلال رمزارها می پردازد. در مطلب نخست ابتدا به تاریخچه شکل گیری بیت کوین اشاره کرده، پیدایش آن را به ساتوشی ناکاموتو در سال ۲۰۰۷ منتسب می کند. در مطلب دوم به طور خلاصه به فناوری رمزارها می پردازد و در توضیح آن بیان می دارد که رمزارها از طریق فناوری بلاک چین در فضای مجازی و دسترس عموم قرار داده شده و کلیه معاملات پس از تأیید، رمزگذاری و به عنوان معامله در بلاک چین ضبط و ثبت می شوند. هر تراکنش زنجیره ای است و به یکدیگر متصل می شود؛ بنابراین، برای هر فرد یک کیف پول دیجیتالی تعریف می کند و شخص راقادر به خرید و فروش می سازد. در سومین عنوان به سناریوی بازار اشاره کرده و ویژگی هایی از قبیل ساده و در دسترس بودن و ایجاد فرصتی برای همه جهان را برای شرکت در اقتصاد، از مزیت های این فناوری می داند. در ادامه به بیان برخی از ابهام ها و مشکلات استفاده از رمزارها پرداخته، آن ها را در قالب پرسش هایی بیان می دارد که عبارت اند: آیا رمزارها کالا هستند یا محصول تولیدی؟ آیا بقا و ماندگاری آن به خودش وابسته است یا پشتوانه دیگری دارد؟ آیا گیرنده آن معلوم است یا مبهم؟ آیا منبع درآمد در رمزارها شناخته شده است یا نامشخص؟ آیا این فناوری مطابق با استاندارد یا سیاست های نظارتی است یا

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

خیر؟ و البته باید به این ابهام‌ها، نبود چارچوب مشخص قانونی، عدم اطمینان و عدم وجود اساس اخلاقی رانیزیفزاییم. همین مشکلات و خطرها سبب می‌شود که ما به فکر ارائه مدل جایگزینی باشیم که این مشکلات را نداشته باشد.

در عنوان پنجم ذیل عنوان استراتژی اصلاحات به بیان برخی راهکارها برای برطرف کردن مشکلات رمزارزها می‌پردازد. این راهکارهای به‌طور خلاصه عبارت‌اند از اینکه چارچوب‌ها، خط‌مشی‌ها و دستورالعمل‌ها درخصوص سیستم نظارتی آن بیشتر شود تا امنیت آن تأمین گردد. همچنین، استاندارد اخلاقی تنظیم شود که همه ملزم به رعایت آن باشند. باید سپرده‌گذاری و حاکمیت در سطح بین‌المللی و در سطح محلی از سوی بانک‌های مرکزی مربوطه صورت پذیرد. باید پرداخت‌ها با روش دیجیتال، مانند انتقال الکترونیکی از طریق تلفن همراه به تلفن همراه دیگر نیز فعال شود و از طریق یک کد دیجیتالی با امضای رمزگذاری شده رسمیت یابد تا کاربر را قادر سازد برای هر نوع معامله‌ای با اعتبار مدنظر اقدام کند. همچنین پیشنهاد می‌شود برای پیشگیری از نقص فنی، هک شدن که علاوه بر دلسرد کردن بازار و شرکت‌کنندگان در آن، برای کل فناوری بلاک‌چین و رمزارزها نیز خطرناک است، یک برنامه استاندارد پیشگیری از خطر ایجاد شود. او در پایان به ارائه مدل رمزارز حلال اشاره می‌کند. نویسنده معتقد است اگر مقاصد شریعت برپایه قوانین تجارت رعایت شود و غرر برطرف گردد، می‌توان رمزارز حلال را پایه‌ریزی کرد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                      | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده                  | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|---|---------|--|--------------------------|---|---|----|
| ۸           | ۲۰۱۹<br>کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | استاد اقتصاد<br>دانشگاه جده<br>عربستان | Mohd<br>Ma'Sum<br>Billah | تحلیل<br>«اس.دبلیو.<br>ا.تی» از ساختار<br>رمزارز حلال | SWOT Analysis<br>of Halal<br>Cryptocurrency<br>Structure <sup>۱</sup> | ۵۶ |

## گزارش اثر

نویسنده معتقد است ماهیت رمزارزها به گونه ای است که خودش به قوی تر شدن و استحکام آن کمک می کند. او ابتدا به برخی از مزایای رمزارزها اشاره کرده که از آن جمله می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱. فرصت های مشترک اقتصادی را برای همه افراد، بدون محدودیت سن، وضعیت مالی، مذهب، رنگ، جنسیت یا حتی ملیت با روش امن و مطمئن در خرید و فروش بر مبنای فناوری بلاک چین ایجاد کرده است.

۲. حداقل تلاش و هزینه کمتر را با سود تجاری بدون محدودیت برای ایجاد قدرت اقتصادی و مشارکت بدون مرز و برداشتن موانع بانکی فراهم آورده است.

۳. به بازسازی رشد اقتصادی کشورها در راه رسیدن به اقتصاد پایدار و در نتیجه صلح جهانی کمک شایانی نموده است.

البته در کنار این مزایا، به برخی از نقص ها و تهدیدهای این فناوری هم اشاره کرده که عبارت اند از: عنصر عدم اطمینان، تمرکز کمتر بر الزام نظارتی، عدم وجود حاکمیت مالی، عدم مدیریت نظام مند، نبود دغدغه بشردوستانه و احتمال بروز انواع جرایم مالی، همچون پولشویی.

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

نویسنده سپس می‌نویسد باید با جایگزین کردن مدل حلال، نقص‌های قانونی و سیاست‌گذاری آن را کاهش داد. پیشنهاد نویسنده درباب حق حاکمیت این‌گونه تقریر شده است: اولاً، حق حاکمیت با خداست و باید مقاصد شریعت لحاظ شود. ثانیاً، هیئت مشورتی برای نظارت بر فعالیت‌ها شکل گیرد. ثالثاً، فعالیت‌ها تحت نظارت بانک مرکزی و مطابق با سیاست‌های پولی بین‌المللی باشد. بحث خطرپذیری، رعایت اصول اخلاقی که برپایه آن می‌توان کارایی سیستم را بالا برد و همچنین از بروز تخلفات نیز جلوگیری کرد و دارا بودن پشتوانه برای رمزارزها، از جمله مواردی است که در مدل حلال پیش‌بینی شده است. برای حل مشکل پرداخت مالیات هم از بحث زکات در سیستم مالی اسلام کمک می‌گیرد و پرداخت بخشی از درآمد را به عنوان مالیات مطرح می‌کند. نویسنده مقاله در پایان نتیجه می‌گیرد که پیدایش این فناوری در جهت ایجاد فرصتی برای همه افراد برای به حداکثر رساندن استفاده از منابع با تلاش کمتر و هزینه کمتر است، اما الگو و فعالیت‌های موجود با طغیان‌ها و تهدیدهای بی‌شماری روبه‌رو شده است. از این رو، باید مدیریت رمزنگاری فرهنگ ابتکاری خود را در خصوص سیستم تضمین کند. فعالیت‌ها، اثربخشی و عملکرد با حاکمیت پویای شرکت‌ها و رعایت فرهنگ الهی، از جمله اصولی است که در مقاصد شریعت بیان شده است و بارعایت آن‌ها می‌توان به بهبود کارایی کل سیستم رمزارزها کمک شایانی کرد.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                          | کشور    | جایگاه علمی                      | نویسنده            | ترجمه عنوان                         | عنوان   |    |
|-------------|---|---------|----------------------------------|--------------------|-------------------------------------|---|----|
| ۱۱          | ۲۰۱۹ کتاب Halal Cryptocurrency Management | عربستان | استاد اقتصاد دانشگاه جده عربستان | Mohd Ma'Sum Billah | اقدام ابتکاری در مدیریت رمزارز حلال | Innovative Action of Halal Cryptocurrency Management <sup>۱</sup> | ۵۷ |

### گزارش اثر

نویسنده ابتدا به بیان اهمیت و ضرورت وجود نوآوری اشاره دارد و معتقد است این نوآوری در مدل حلال رمزارزها لحاظ شده است. او با اشاره به چگونگی فناوری بلاک چین، این نکته را یادآور می‌شود که این فناوری از قانون و سیاست یکپارچه پیروی نمی‌کند. وی در ادامه متذکر می‌شود که در مدل اسلامی این فناوری، اپراتورها به عنوان یک شرکت در بانک ثبت می‌شوند تا هم معاملاتشان شفاف باشد و هم از عدم سوءاستفاده اطمینان داشته باشند. نگارنده نوآوری را در چندین حوزه بیان می‌دارد. ابتدا در حوزه اصل شرکت که باید دوستانه، مبتنی بر اصول اخلاقی و قانونی باشد. سپس در باب حق حاکمیت، سه مرتبه برای آن برمی‌شمارد که باید هر عمل کاربران با توجه به آن‌ها صورت پذیرد. در مرتبه اول حق حاکمیت برای خداست؛ پس باید رضایت او لحاظ شود. در مرتبه دوم مقاصد شریعت مدنظر باشد تا از آن‌ها تعدی صورت نگیرد. در مرتبه سوم اصولی که از طرف بانک مرکزی مربوطه بیان شده، باید رعایت بشود. در گام بعد به حوزه فناوری و سیستم اشاره می‌کند که باید به گونه‌ای اطمینان‌آور باشد و قرار دادن امضای الکترونیکی را برای کاربران برای در امان بودن از هرگونه هک و کلاهبرداری ضروری می‌داند. ایشان درباره دغدغه‌های بشردوستانه نیز این پیشنهاد را مطرح می‌کند که با وضع قانون می‌توان افراد را به پرداخت ۲٫۵ درصد از درآمد برای امور خیریه ملزم کرد.

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

در بحث پرداخت مالیات، وی مدل زکات را پیشنهاد می‌دهد که براساس قانونی که به تصویب برسد، کاربران مقداری از تراکنش مالی را به عنوان مالیات پرداخت کنند. در مرتبه بعد به عرصه منابع انسانی و مدیریت می‌پردازد و معتقد است وجود مدیر و کارمندان کارآمد، ماهر و متعهد، نقشی اساسی در پیشرفت مجموعه دارد. او همچنین در باب برنامه‌ریزی بیان می‌دارد که مدل رمزنگاری حلال باید از طریق نوآوری و استراتژی نوپراحی، اجرایی شود. در ادامه به نوآوری در عرصه‌های فرهنگی، محصولات، بازاریابی و مدیریت خطرپذیر اشاره می‌کند.

نویسنده در نتیجه مطالب، این نکته را بیان می‌دارد که از جمله پیش‌نیازهای موفقیت و حفظ یکپارچگی میان الگوی شریعت و اقتصاد متعارف، وجود فرهنگ خلاقانه در خصوص سیستم، فعالیت‌ها و همه عناصر دخیل در یک سیستم است که در صورت عدم رعایت فرهنگ نوآورانه، ممکن است مدل اسلامی فناوری در معرض تضعیف سیستم قرار گیرد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده              | ترجمه عنوان                      | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|--|----------------------|----------------------------------|--|----|
| ۱۵          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | اقتصاددان<br>ارشد<br>پژوهشکده<br>بانک توسعه<br>اسلامی<br>عربستان | Muhamed<br>Zulkhibri | رمزارز حلال<br>و ثبات<br>اقتصادی | Halal<br>Cryptocurrency<br>and Financial<br>Stability <sup>۱</sup> | ۵۸ |

## گزارش اثر

نویسنده در پنج بخش به بررسی بحث رمزارز حلال و ثبات اقتصادی می پردازد. ابتدا به بیان چستی رمزارزها پرداخته، آن را روشی نوین در پرداخت و خرید و فروش بدون حضور واسطه بیان می کند و چهار شاخصه اصلی رمزنگاری را برمی شمارد که عبارت اند از:

۱. عدم وجود موانع تنظیم کننده خارجی؛

۲. ایجاد کارکردهای همتا به همتا؛

۳. استفاده از زیرساخت های اینترنت عمومی؛

۴. اجرای رمزنگاری کلید خصوصی برای معاملات امن.

در بخش دوم ذیل عنوان «نقش تنظیم و ثبات مالی» واکنش کشورهای مختلف را در خصوص وضعیت قانونی، صدور مجوز و نظارت برارزهای رمزنگاری شده ارزیابی کرده است. برای نمونه، کشور ژاپن قانونی را تصویب کرده که بیت کوین را به عنوان مناقصه قانونی به رسمیت می شناسد؛ در حالی که بنگلادش قانونی را در سال ۲۰۱۴ تصویب کرده که تصریح می کند هرکس با استفاده از ارز مجازی دستگیر شود، می تواند تا دوازده سال به موجب قوانین سخت گیرانه ضد پولشویی در این کشور زندانی شود.

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

نگارنده در ادامه به بررسی رابطه شریعت و رمزارزها همت نهاده است و می‌گوید اکثر علمای شریعت به اتفاق آرا بر این نکته اتفاق نظر دارند که ارز یا پول نقش واسطه را در مبادله ایفا می‌کند و مردم در انتخاب آن آزاد هستند. سپس انواع ارز در اسلام را مورد بررسی قرار داده و ارز را به پول طبیعی (الثلثن الخلقیه) و ارز مصنوعی (النقود الاصطلاحیه) تقسیم می‌کند که هر دو نوع ارز، احکام و قانون‌های خاص خود را دارند که از سوی شریعت اثبات شده است.

در مقصد پایانی، نویسنده با بررسی سه نظریه درباره بیت‌کوین، بیان می‌دارد که برخی از علما ارز دیجیتال و بیت‌کوین را به دلیل نداشتن پشتوانه طلا و نقره، ابزار قمار بودن و داشتن غرر حرام می‌دانند.

ایشان در پایان این‌گونه نتیجه می‌گیرد که در مقایسه با پول رایج در جامعه، مسیر آینده عرضه پول رمزنگاری به علت طراحی قبلی آن، محدود است. لذا بانک‌ها نمی‌توانند نقش کنترلی خود را در کاهش تورم به درستی ایفا کنند. برای جایگزینی ارزهای دیجیتال با پول رایج با حداقل خسارت، باید اعتماد جامعه را به این سیستم افزایش داد که این مهم تنها با طراحی سیستم نظارتی قوی از سوی بانک مرکزی میسر می‌شود تا از کلاهبرداری، هک و سرقت حساب‌ها جلوگیری کند. بنابراین، باید تحقیقات درباره ارز دیجیتال از نظر تأثیر آن بر نقدینگی و داشتن پشتوانه ادامه پیدا کند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور   | جایگاه علمی  | نویسنده                     | ترجمه عنوان   | عنوان  |    |
|-------------|--|--------|--|-----------------------------|---|--|----|
| ۱۶          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | امارات | مدیرانیت<br>وفناوری<br>اطلاعات در<br>اتاق بازرگانی و<br>صنعت دبی | Shajahan<br>K.<br>Kakkattil | فناوری<br>بلاک چین<br>برای مدیریت<br>رمزارزهای حلال | Blockchain<br>Technology in<br>Managing Halal<br>Cryptocurrency <sup>۱</sup> | ۵۹ |

### گزارش اثر

نویسنده با این مقدمه وارد بحث می‌شود که وضعیت مدیریت ثروت جهانی مبتنی بر اصول حلال نیست و نهادهای حلال، از جمله صنعت بانکداری اسلامی در تلاش‌اند تا جایگاه خود را پیدا کنند؛ اگرچه اصول بانکداری اسلامی حتی در خود کشورهای اسلامی هم در حاشیه هستند. لذا فناوری بلاک چین فرصت خوبی است که بانکداری اسلامی بتواند رشد و پیشرفت خوبی را تجربه کند؛ زیرا شفافیت مالی که یکی از عناصر بنیادی بانکداری اسلامی است، در فناوری بلاک چین رعایت شده است.

او ابتدا به مقایسه فناوری بلاک چین و DNA پرداخته، معتقد است بلاک چین یک روش ضبط اطلاعات صادق است که از طبیعت اقتباس شده است. هر یک از بلوک‌های زنجیره سبب حفظ نسب یا میراث آن می‌شوند؛ دقیقاً به همان روشی که DNA ردیابی اجدادی را حفظ می‌کند. نویسنده ادعا می‌کند نیازی به اثبات این نیست که بلاک چین اسلامی است و متون کتاب مقدس هم شاهد بر آن است و با شریعت الهی نیز همخوانی دارد.

در ادامه بحث، ایشان قرآن و فناوری بلاک چین را از نظر محفوظ ماندن از تغییر و خطا ناپذیری مقایسه کرده، نتیجه می‌گیرد که قرآن هم از ساختاری بلوکی تشکیل شده

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

است. سپس به ارزش ذاتی طلا که به عنوان پشتوانه ارزها مطرح شده است، می‌پردازد و به ویژگی‌های طلا اشاره می‌کند که عبارت‌اند از:

۱. در کتاب مقدس به آن اشاره شده است.

۲. ارزش آن در بین نسل‌ها محفوظ است.

۳. ارزش آن مبتنی بر نظام عرضه و تقاضاست.

ایشان با بررسی گزینه‌های مختلف درباره روش برخورد بانکداری اسلامی با رمزارزها، بدین نتیجه می‌رسد که فناوری بلاک چین به دلیل شفافیت و اجرای ازپیش‌تعیین‌شده مبتنی بر قانون و عدم وابستگی به اقتصاد ناپایدار مبتنی بر بهره، فضای بیشتری برای مدیریت ثروت حلال در اختیار دارد. بانکداری اسلامی به جای انجام اقدامات اصلاحی گام‌به‌گام و تاکتیک‌های بقا در فضای مالی کنونی، اکنون می‌تواند اساس خود را صرفاً با استفاده از بلاک چین و رمزارزها و با پذیرش ارزش ذاتی ارزهای رمزپایه براساس همان اصول مربوط به طلاپذیرد و مدیریت حلال را اجرایی کند. بنابراین، بانکداری مدرن اسلامی می‌تواند با استفاده از فناوری بلاک چین، به دارایی‌های گران‌بها دست پیدا کند و به اندازه کافی قدرتمند است تا برنامه رمزارز حلال خود را به دست آورد و با برنامه‌ریزی عملکردهای حلال، جهانی را تحت تأثیر قرار دهد تا جایگزینی هوشمندانه و رقابتی را برای اقتصاد مبتنی بر بهره فراهم کند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور  | جایگاه علمی  | نویسنده   | ترجمه عنوان                                  | عنوان  |    |
|-------------|--|-------|--|---|--|--|----|
| ۳۸          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | مالزی | استاد دانشگاه<br>کوالالامپور مالزی<br><br>دانش آموخته<br>دانشکده حقوق<br>دانشگاه مالایا<br>کوالالامپور مالزی | Aishath<br>Muneeza<br>and<br>Zakariya<br>Mustapha | بلاک چین<br>و ساختار<br>همگون آن<br>با شریعت | Blockchain and<br>Its Shariah<br>Compliant<br>Structure <sup>۱</sup> | ۶۰ |

## گزارش اثر

نویسندگان بحث را این‌گونه آغاز می‌کنند که امور مالی اسلامی به عنوان روشی برای تأمین اعتبار در برخی از کشورها پذیرفته شده است و سعی شده با پیروی بیشتر از شریعت در معاملات و قراردادها، هماهنگی شرع را با قوانین مالی جدید تأمین کند. شریعت اسلامی در بخش اقتصادی خود، شامل برخی از ممنوعیت‌های اساسی مذهبی، مانند ممنوعیت ربا، قمار، عدم اطمینان طرفین و ارتقای برخی از فضیلت‌های مندرج در آن است که باید در کلیه نتایج معاملات تجاری رعایت شود. ایشان در گام بعد به بیان تاریخچه‌ای از فناوری بلاک چین می‌پردازند و آن را بستری می‌دانند که نه تنها بیت‌کوین و سایر ارزهای دیجیتال، بلکه هر نوع دارایی را می‌توان از طریق آن معامله کرد و شفافیت و اطمینان در آن بر تحقق ملزومات شریعت کمک می‌کند. پس طبق ضوابط موجود در این فناوری، هر معامله‌ای که مطابق با شرع نباشد، قابل تأیید نیست و نمی‌تواند به بلوک‌ها پیوندد. نگارندگان در ادامه شبکه رایانه‌ای P۲P را معرفی می‌کنند که برای بهره‌برداری از اصول بنیادی مالی اسلامی، از قبیل سود و تقسیم ریسک به جای مدل استفاده‌شده متعارف مالی که ریسک سود را منتقل می‌کند، طراحی شده است. ایشان در ادامه به

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

بررسی تجربه‌ها و برنامه‌های چندین کشور در خصوص بلاک چین اشاره می‌کنند، سپس برخی از مزایای فناوری بلاک چین، از قبیل شفافیت مالی، کاهش ریسک، امنیت یکپارچه و سیستم اعتمادساز، نظارت و کاهش هزینه معامله را برمی‌شمارند.

نویسندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که فناوری بلاک چین، نوآوری‌ای است که به خودی خود با شرع مغایرت ندارد، بلکه با شرع همسوست. البته این نوآوری بالقوه می‌تواند فضیلت‌های اسلامی را ارتقا دهد و از آن حمایت کند؛ به شرطی که ضوابط شریعت در آن رعایت شود تا کسی نتواند با سوءاستفاده از این فناوری، چهره درخشان اسلام را خدشه دار کند. همچنین این فناوری می‌تواند تأثیر مثبتی در تأمین معاملات مالی اسلامی داشته باشد و راه را برای ادغام و تنظیم نظارت شرکت به‌عنوان بخشی از حکومت IT فراهم آورد. تحقق ضوابط اسلام سبب می‌شود عده بیشتری از سرمایه‌داران مسلمان به سرمایه‌گذاری در این فناوری رغبت پیدا کنند. البته مثل هر امر جدید دیگر، با چالش‌هایی نیز روبه‌روست که از آن جمله می‌توان به محدودیت‌های نظارتی، تأثیر سرمایه انسانی، جابه‌جایی شغلی و پولشویی نام برد که تنها با گذشت زمان و انجام تحقیقات نتیجه‌گرا و اقدامات قاطع نظارتی دولت‌ها و تنظیم‌کنندگان قابل برطرف شدن است.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده   | ترجمه عنوان                                    | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|--|---|--|--|----|
| ۱۰          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | دکتری اقتصاد و<br>اقتصاددان ارشد<br>بانک توسعه<br>اسلامی عربستان<br><br>دکترای اقتصاد<br>مشاور بانک<br>توسعه اسلامی<br>عربستان | Hylmun<br>Izhar and<br>Ahmet<br>Suayb<br>Gundogdu | ماهیت<br>رمزارزها<br>و چرایی<br>اهمیت<br>آن‌ها | Characterizing<br>Cryptocurrencies<br>and Why It<br>Matters <sup>۱</sup> | ۶۱ |

## گزارش اثر

نویسندگان با این مقدمه وارد بحث می‌شوند که ظهور سریع فناوری رمزارزها به طور انکارناپذیری سبب تغییر چشم‌انداز معاملات مالی و رشد بی‌سابقه اقتصاد جهانی شده است. از آنجا که سیستم مالی اسلام هم جزو صنایع مالی رو به رشد در عرصه جهانی است، باید پاسخ‌گوی جواز یا عدم جواز این فناوری باشد. تلاش‌های گوناگونی هم از سوی علاقه‌مندان و طرفداران صنعت مالی اسلام صورت گرفته است تا به این موضوع بپردازند. برای پاسخ به این سؤال، جنبه اساسی آن است که اطمینان حاصل کنیم ماهیت رمزنگاری چیست؛ زیرا این امر تعیین می‌کند که آیا سرمایه‌گذاری در رمزارزها از دیدگاه شرعی موجه است یا خیر؟ همان‌طور که بسیاری از طرفداران امور مالی اسلام به اتفاق آرا موافقت می‌کنند. از همین رو، نگارندگان در بحث ابتدایی به بررسی چگونگی پیدایش ایده اصلی رمزارزها می‌پردازند و در گام بعد به سراغ پاسخ به این پرسش می‌روند که: ماهیت و حقیقت رمزنگاری چیست؟ زیرا حکم به جواز و عدم جواز شرعی رمزارزها را در گروه‌شناخت ماهیت آن‌ها می‌دانند و در اینجا چهار نظریه را مطرح می‌کنند:

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

۱. رمز‌ارزها مال و ثروت هستند. پس بیت‌کوین‌ها، تنها شماره‌هایی هستند دارای ورودی‌های دیجیتال در یک بلاک چین رمزنگاری، و عملکرد ذاتی مال را ندارند.

۲. آیا واحد پولی هستند؟ با بررسی شرایط واحد پول نتیجه می‌گیرد که خیر؛ زیرا ویژگی‌های آن را ندارند.

۳. دارایی هم نیستند؛ چون ارزش ذاتی ندارند.

۴. وثیقه و ضمانت هم نیستند.

ایشان این نکته را یادآور می‌شوند که تحلیل یا عقاید مندرج در این مقاله، به هیچ وجه نمی‌تواند حکم قطعی تلقی شود و صرفاً تلاش برای تحریک بیشتر در بحث از این موضوع در حال ظهور و ارائه بینش برای علمای شریعت است.

نویسندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که رمز‌ارزها چیزی جز نشانه نیست که از طریق فرایندی به نام رمزگذاری ایجاد می‌شود و مثال اصلی آن بیت‌کوین است. هنگامی که ما مالک بیت‌کوین هستیم، ما مالک آن نیستیم؛ زیرا هیچ پشتوانه ذاتی ندارد و صرف اعتبار است. ممکن است ما بتوانیم از بیت‌کوین برای خرید یک فنجان قهوه استفاده کنیم، اما تاجر بیت‌کوین شما را به صلاحدید خود قبول می‌کند؛ زیرا آن‌ها هیچ تعهدی قانونی ندارند که بیت‌کوین ما را بگیرند و به ما قهوه بدهند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی   | نویسنده                      | ترجمه عنوان   | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|---|------------------------------|---|--|----|
| ۱۳          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | استاد دانشگاه<br>اقتصاد<br>اسلامی،<br>استانبول ترکیه      | Mohamed<br>Cherif El<br>Amri | بررسی<br>رمزارزها<br>با توجه به<br>مقاصد<br>الشریعه | The Analysis of<br>Cryptocurrency<br>Based<br>on Maqasid<br>al-Shari'ah <sup>۱</sup> | ۶۲ |
|             |  | مالزی   | رئیس و استاد<br>دانشکده<br>اقتصاد دانشگاه<br>اسلامی مالزی | Mustafa<br>Omar<br>Mohammed  |   |  |    |

## گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه به بررسی تاریخچه مختصری از پول پرداخته، قدمت تاریخی پول را به اندازه تاریخچه آثار ابتدایی روی زمین برمی شمردند. در طول تاریخ اشیای مختلفی به عنوان پول مورد استفاده قرار می گرفته است؛ از طلا، نقره، صدف، خز و پوست حیوانات گرفته تا پول کاغذی رایج و پول الکترونیکی که در زمان حاضر از آن بهره برداری شده است. یکی از انواع پول که در بستری اینترنت ارائه می شود، ارزهای رمزپایه است. با توجه به اهمیت بررسی حکم شرعی استفاده از این ارزها در مبادله های امروزی، علمای شریعت متناسب با شناخت ماهیت این رمزاها و مقاصد مدنظر شریعت، به اظهار نظر پرداخته اند. برخی از علما از جمله مفتیان مصر، ترکیه، مرکز فتوای فلسطین و شیخ هیثم اهل انگلیس، معامله با آن را جایز نمی دانند و در طرف مقابل، برخی به جواز آن قائل شده اند.

نویسندگان در ادامه به بیان برخی از معایب و مزایای رمزارزها می پردازند. ایشان تمرکززدایی، عدم نیاز به نظارت بانک مرکزی، رقابت در توزیع، شفافیت اطلاعات، کارایی، سرعت

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

نسبی و کاهش در هزینه‌ها را از مزایای آن برمی‌شمردند و از طرفی نداشتن پشتوانه، استفاده شدن برای اهداف غیرقانونی مثل پولشویی، خطر سرقت و هک شدن را جزو معایب رمز‌ارزها بیان می‌کنند. ایشان در مطلب بعد به بیان مفهوم مقاصد الشریعه پرداخته، سیر تکامل و تطور تاریخی آن را بررسی می‌کنند و ضمن آن با بحث از «مال» از دیدگاه اسلام و قرآن، آن را به هر چیز منقول یا غیرمنقول که دارای ارزش باشد، تعریف می‌کنند.

در بخش سوم ذیل عنوان «مقاصد الشریعه و رمز‌ارزها» به توضیح پنج مسئله عدالت، شفافیت و افشای اطلاعات، گردش ثروت، صداقت و همکاری و سهولت در معامله همت می‌گمارند. هدف ایشان آن است که بررسی کنند که: آیا این پنج مورد درباره رمز‌ارزها صدق می‌کند یا خیر؟ برای نمونه، نویسندگان در بخش تحقق عدالت اقتصادی، با توجه به اصول کار ارزهای رمزپایه، نتیجه می‌گیرند که عدالت محقق نشده است؛ زیرا نوسان در ارزش ارزها، محدودیت تراکنش‌ها در حالی که معامله‌های شریعت نامحدود می‌تواند باشد موجب ظلم به افراد می‌شود و عدالت را زیر سؤال می‌برد.

ایشان در پایان نتیجه می‌گیرند که ارزهای رمزپایه به دلیل فراهم نکردن بستر عادلانه برای معامله همه افراد، نبود شفافیت، عدم سهولت در استفاده، نبودن صداقت و داشتن غرر و فریب، نمی‌توانند مقاصد شریعت را برآورده کنند و به همین دلیل، معامله با آن‌ها جایز نیست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                          | کشور     | جایگاه علمی                  | نویسنده    | ترجمه عنوان                 | عنوان                                   |    |
|-------------|---|----------|------------------------------|------------|-----------------------------|---|----|
| ۱۵          | ۲۰۱۹ کتاب Halal Cryptocurrency Management | بریتانیا | مدیر مؤسسه امانه لستر انگلیس | Faraz Adam | بررسی فتاوا درباره بیت‌کوین | Fatawa Analysis of Bitcoin <sup>1</sup> | ۶۳ |

### گزارش اثر

نویسنده با این مقدمه وارد بحث می‌شود که جهان شاهد تحولات و پیشرفت‌های بسیاری در زمینه‌های حمل و نقل، ارتباطات، بهداشت و به‌ویژه اقتصاد و صنعت مالی بوده است. دانشمندان اسلامی همواره با این پیشرفت‌ها درگیر بوده‌اند تا بتوانند آن‌ها را از طریق لنزهای قوانین اسلامی درک کنند و بعد از تجزیه و تحلیل، به جواز یا عدم جواز آن حکم بدهند. سرمایه‌گذاران مسلمان با توجه به تصمیم خود برای سرمایه‌گذاری در ارزهای رمزی، همچنان سردرگم و حیران هستند. این سردرگمی تا حدی ناشی از تضاد فتاوی‌ای علماست. بنابراین، نویسنده هدف خود را از این مقاله، تجزیه و تحلیل فتاوی‌ای سه عالم برجسته در صنعت مالی اسلامی، دکتر علی القرا داگی، دکتر محمود داود باکار و دکتر عبدوس ستار ابوقدوده دانسته است.

او با تعریف «فتوا» آغاز می‌کند و سپس به نقش علمای شریعت در شکل‌گیری نظام مالی اسلام اشاره کرده، معتقد است افزون بر پایه‌ریزی اصل نظام، وظیفه نظارت و ارزیابی همیشگی بر آن نیز بر عهده علماست و این علما باید دارای شرایطی از جمله تسلط بر فقه معاملات و داشتن درک درست از مقاصد الشریعه باشند. در ادامه نظر شیخ دکتر علی القرا را بیان می‌دارد که معامله با بیت‌کوین و ارزهای رمزنگاری شده را جایز نمی‌داند و سه پیشنهاد برای سازگاری آن با شرع ارائه می‌دهد:

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

۱. وجود نهاد و چارچوبی نظارتی؛

۲. انتشار آن تحت نظارت بانک‌ها؛

۳. ایجاد شرکت سهامی که سبب مالکیت مشترک در یک رمزنگاری بشود. در گام بعد به بررسی فتوای دکتر باکار می‌پردازد که معتقد است استفاده از رمز ارزها جایز است و صرف وجود خطر کلاهبرداری و پولشویی نمی‌تواند سبب حرمت باشد. در سومین دیدگاه به سراغ نظر دکتر عبدوس رفته که وی با بررسی ویژگی‌های بیت‌کوین، به این نتیجه می‌رسد که معامله با آن جایز نیست. در مطلب بعد به جمع‌بندی نقل این سه فتوا پرداخته، بیان می‌دارد که هر سه فتوا حول مضامین زیر می‌چرخد: اقتدار دولت در خصوص سیاست‌های پولی، ویژگی‌های پول، ماهیت غرری و خطر و آسیب‌ها. در بخش پایانی با بررسی وجوه اشتراک هر سه دیدگاه و با توجه به متون معتبر شریعت، به این نتیجه می‌رسد که استفاده از بیت‌کوین منع شرعی ندارد و آنچه از ماهیت غرری و منع خطرپذیری در قوانین اسلام بیان شده، معتبر و متقن نیست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی                                  | نویسنده                              | ترجمه عنوان                                     | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|--|--------------------------------------|---|--|----|
| ۱۵          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | استاد<br>اقتصاد<br>دانشگاه<br>جده<br>عربستان | Mohd<br>Ma'Sum<br>Billah             | ساختار<br>اخلاقی<br>شریعت<br>درخصوص<br>رمزارزها | Shari'ah Code<br>of Ethics in<br>Cryptocurrency <sup>۱</sup> | ۶۴ |
|             |  | غنا     | کارشناس<br>ارشد<br>مدیریت<br>بازرگانی        | Mohammed-<br>Fawzi<br>Aminu<br>Amadu |   |  |    |

### گزارش اثر

نویسندگان با این مقدمه وارد بحث می‌شوند که فناوری رمزارزها، نوعی نوآوری ارز دیجیتال است که از طریق رمزنگاری ایجاد شده و با استفاده از یک زنجیره بلوک ذخیره می‌شود. این فناوری در حال حاضر دنیای امور مالی جهان را دستخوش تغییر قرار داده است و از آنجاکه صنعت مالی اسلامی با رشد سریع در حال تبدیل شدن به پدیده‌ای جهانی است و یکی از امور مورد تأکید اسلام، رعایت اخلاقیات در همه سطوح زندگی است، لازم می‌آید که مسائل اخلاقی ناشی از فعالیت‌های رمزارزها با نگرانی تجزیه و تحلیل شود.

در مطلب نخست به ملاحظات اخلاقی که در اثر استفاده از رمزارزها دچار می‌شویم، اشاره کرده، جواز فعالیت با آن‌ها را در گرو صدور حکم از جانب مراجع ذی صلاح می‌داند. درگام بعد سراغ این مطلب می‌رود که اصول اخلاقی را با تجزیه و تحلیل بیت‌کوین بررسی کند. ابتدا بحث غرر (اصل خطر در معامله) را مطرح می‌کند و معتقد است خلأهای قانونی در بیت‌کوین از این جهت است. سپس وجه آلت قمار بودن بیت‌کوین را مطرح

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

و موضع اسلام را تبیین می‌کند. در گام بعد بحث انحصارگرایی را مطرح و مخالفت پیامبر را با آن مطرح می‌سازد. در نکته بعد به آثار مخرب زیست‌محیطی استفاده از بیت‌کوین می‌پردازد که استخراج آن، سبب بالا رفتن مصرف انرژی و به‌خطر افتادن طبیعت می‌شود. پیامد دیگر استفاده از بیت‌کوین، ایجاد فساد است؛ زیرا فاقد مقررات یکپارچه در کنترل و نظارت دولت‌هاست که به ایجاد آسیب‌هایی از این قبیل هک، سرقت، پولشویی و تجارت مواد مخدر می‌انجامد. یکی دیگر از موانع بر سر راه استفاده از بیت‌کوین، بحث نداشتن پشتوانه و ارزش ذاتی آن است. اگرچه دولت‌های چین و امارات خواسته‌اند با قرار دادن طلا در برابریت کوین و اختراع وان‌گرام این مشکل را حل کنند، ولی باز هم مشکل ابزار قمار بودن آن باقی است. در مطلب پایانی نویسندگان این مطلب را یادآور می‌شوند که توصیه اصلی این تحقیق آن است که باید دانشمندان و مؤسسات معتبر اسلامی تلاش بیشتری برای تحلیل موضوعات مربوط به نگرانی‌های اخلاقی اسلام و برطرف کردن آن‌ها صورت دهند.

نگارندگان در نتیجه بحث بیان می‌دارند که اگرچه صنعت مالی اسلامی وظیفه دارد در زمینه توسعه سیستم‌هایی که زندگی مردم را سهولت می‌بخشد، وارد میدان شود و آن‌ها را معرفی و ترویج کند، ولی نکته مهم‌ترین است که باید اخلاق مالی اسلامی نیز تحقق یابد.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                          | کشور                       | جایگاه علمی                      | نویسنده                | ترجمه عنوان                 | عنوان  |    |
|-------------|---|----------------------------|----------------------------------|------------------------|-----------------------------|--|----|
| ۱۳          | ۲۰۱۹ کتاب Halal Cryptocurrency Management | عربستان                    | استاد اقتصاد دانشگاه جده عربستان | Mohd Ma'Sum ,Billah    | نظام و ساختار شرعی رمزارزها | Standard Shari'ah Regulatory Frameworks of Cryptocurrency <sup>۱</sup> | ۶۵ |
|             |   | مالزی                      | دکترای حقوق                      | Asma Hakimah -Ab Halim |                             |  |    |
|             |   | کارشناس ارشد اقتصاد اسلامی | Aminurasyed Mahpop               |                        |                             |  |    |

## گزارش اثر

نویسندگان در ابتدای مقاله به این نکته اشاره می‌کنند که علما و کارشناسان اسلامی دیدگاه‌های متفاوتی درباره استفاده از رمزارزها دارند. برخی علت مخالفت و عدم جواز را نداشتن ارزش ذاتی آن و بدون پشتوانه بودنش می‌دانند و برخی آن را به دلیل تسهیل در اقتصاد جایز می‌دانند. ایشان در بحث چارچوب‌های نظارتی می‌گویند که بسته به نوع معامله و کشور مدنظر، باید چارچوب نظارتی برای محافظت از مصرف‌کننده و اطمینان از محدودیت‌های منصفانه و تنظیم سازوکارهای جبران ضرر در برابر رفتارهای خلاف قانون فراهم شود. در مطلب بعد نویسندگان به بررسی قوانین اتخاذشده در جهت بهره‌وری بهتر در تجارت با رمزارزها و قوانین مطرح‌شده در جهت نظارت بر تخلفات احتمالی در کشورهای مختلف، از جمله مالزی، ژاپن، کانادا، آلمان، انگلستان و امارات متحده عربی پرداخته‌اند. در مطلب بعدی ذیل عنوان «توصیه‌هایی برای رمزارز حلال» به بیان نکات کلیدی در خصوص داشتن رمزارز حلال می‌پردازند؛ اینکه رمزارزها باید متعلق به

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

حاکمیت و بانک مرکزی باشد، و باید کسی که رمز ارز را تولید می‌کند، مشخص باشد تا جلو خطرهایی چون غرر و کلاهبرداری گرفته شود. ایشان در اینجا بیان می‌دارند که یکی از بهترین برنامه‌ها در این باره، رویکرد بانک مالزی است. آن‌ها در تهیه مقررات شرعی چارچوب رمزنگاری، جنبه شفافیت گزارش‌دهی و خطرپذیری را در سند سیاست‌گذاری خود ذکر کرده‌اند. مثلاً در باب خطرپذیری (ریسک) سه مرحله را بیان می‌دارند: ارزیابی ریسک، کنترل و کاهش ریسک و ارائه پروفایل ریسک به مشتریان خود.

نگارندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که چندین حوزه قضایی در برخورد با رمزنگاری دیجیتال با رویکردهای متنوع روبه‌رو هستند که هر یک می‌توانند با معرفی قوانین بازدارنده، از دخالت اشخاص غیرمرتبط در بستر رمزنگاری محافظت و سازوکارهای دفاعی را اعمال کنند. در این میان، مالزی کشوری است که برخی از حوزه‌های قضایی اش، قوانین خود را برای تسهیل معامله در فضای مجازی مبتنی بر رمزنگاری تقویت کرده است. با این حال، موضوع تقویت زیرساخت‌های قانونی رمزنگاری برای اطمینان سرمایه‌گذاران از حفظ سرمایه و عدم سرقت و کلاهبرداری بسیار مهم است و خطر ضرر را کاهش می‌دهد. درباره مدل رمز ارز حلال هم این موارد صادق است که باید طبق دستوراتی که در دین بیان شده و ضامن تحقق مقاصد الشریعه است، قوانین نظارتی از سوی یک هیئت مشاوره واجد شرایط شرع تصویب شود.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده                      | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|--|---------|--|------------------------------|---|---|----|
| ۱۴          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | استاد اقتصاد<br>دانشگاه جده<br>عربستان | Mohd<br>Ma'Sum<br>Billah     | چارچوب‌های<br>نظارتی موجود<br>در رمزارزها<br>و جایگزین<br>شرعی آن | Existing<br>Regulatory<br>Frameworks<br>of<br>Cryptocurrency<br>and the<br>Shari'ah<br>Alternative <sup>۱</sup> | ۶۶ |
|             |  | مالزی   | دکترای حقوق                            | Asma<br>Hakimah<br>-Ab Halim |   |   |    |
|             |  |         | کارشناس<br>ارشد اقتصاد<br>اسلامی       | Aminurasyed<br>Mahpop        |   |   |    |

## گزارش اثر

نویسندگان با این مقدمه وارد بحث می‌شوند که سیستم مالی در سراسر جهان در حال تغییر و تحول گسترده، از حالت سنتی به استفاده پیشرفته از فناوری و نوآوری سریع مالی است و چشم‌انداز مالی را تغییر داده و بر توده‌های جامعه، از جمله مسلمانان که حدود ۱٫۸ میلیارد نفر از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند، اثر گذاشته است. به همین دلیل، هر نوآوری مالی باید متضمن رعایت اصول شرعی مبتنی برداشتن روش پرداخت مشروع و اسلامی باشد. این مقاله به بررسی چارچوب نظارتی موجود در رمزنگاری اسلامی می‌پردازد. ابتدا به چارچوب‌های نظارتی موجود در رمزارزها پرداخته، کشورها را از نظر اتخاذ تصمیم درباره جواز یا عدم جواز معامله با بیت‌کوین به سه دسته تقسیم می‌کند:

۱. کشورهایی که صریحاً بیت‌کوین را ممنوع و آن را غیرقانونی اعلام کرده‌اند؛ مانند هند، اندونزی و نپال.

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

۲. برخی قانون مشخصی درباره آن ندارد؛ مثل اتحادیه اروپا.

۳. کشورهایی که بیت‌کوین را پذیرفته‌اند و صریحاً با آن تجارت می‌کنند؛ مانند ونزوئلا و زیمبابوه. سپس به بیان قوانین موجود در برخی کشورها، از جمله الجزایر، نیجریه، لبنان، پاکستان، مکزیک، اردن، امارت، عربستان و ترکیه می‌پردازند. درباره ایران نیز می‌نویسند که بانک مرکزی ایران استخراج رمز ارز را غیرقانونی اعلام و تنها به سیاست صبر و نگاه کردن به آینده بسنده کرده است. در ادامه نگارندگان ذیل عنوان «دیدگاه شریعت درباره رمزنگاری» بیان می‌کنند که بین کارشناسان امور مالی اسلامی اتفاق نظر وجود ندارد. کسانی که به حرمت معتقدند، عدم ارزش ذاتی رمز ارزها را علت حرمت برمی‌شمارند. آن‌ها بر آن‌اند که هر شکلی از ارز به یک ارزش ذاتی نیاز دارد. ارزش یک ارز باید از سوی یک دارایی پشتیبان شود یا به کالایی با ارزش واقعی گره خورده باشد.

برای نتیجه‌گیری این بحث نویسندگان بیان می‌کنند که هنوز اجماعی درباره پذیرش، رد یا حتی تنظیم قانون برای رمز ارزها در سطح جهان وجود ندارد. چند کشور مانند ژاپن و کره جنوبی پیش‌تر پذیرش و استفاده از ارزهای دیجیتال را در معاملات روزانه خود آغاز کرده‌اند؛ در حالی که برخی از کشورها مانند اندونزی، هند، نپال، بنگلادش و پاکستان آن را ممنوع اعلام کرده‌اند و برخی از کشورها استدلال می‌کنند که اعمال مقررات در خصوص رمزنگاری از امور اجتناب‌ناپذیر است. بنابراین، کشورها و مقامات نظارتی مالی باید نظارت را آغاز و قوانین مرتبط را طراحی کنند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده                      | ترجمه عنوان                                  | عنوان  |    |
|-------------|--|-------|---|------------------------------|--|--|----|
| ۲۴          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | مالزی | استاد مؤسسه<br>بانکداری و<br>دارایی اسلامی<br>کوالالامپور،<br>مالزی | Rusni<br>Hassan              | چارچوب<br>نظارتی<br>شریعت<br>درباره رمزارزها | Regulatory<br>and Shari'ah<br>Framework<br>of<br>Cryptocurrency <sup>۱</sup> | ۶۷ |
|             |  |       | کارشناس<br>ارشد اقتصاد  | Nadiyah<br>Syahira<br>Nordin |  |  |    |
|             |  |       | دکترای علوم<br>رایانه، استادیار                                     | Rizal<br>Mohd Nor            |  |  |    |

## گزارش اثر

نویسندگان این‌گونه وارد بحث می‌شوند که رمزارزها به دلیل دارا بودن مزایای بالقوه بسیار، از جمله سرعت بیشتر در پرداخت و کارایی، به یکی از پدیده‌های نوظهور در صنعت مالی و اقتصادی دنیا تبدیل شده است. این نفوذ در سیستم مالی اسلامی نیز فراگیر بوده، تا جایی که کشور اندونزی از ارز رمزنگار (بیت‌کوین) به عنوان واحد پول در بخشی از بودجه خرد خود استفاده کرده است. در گام ابتدایی مقاله، نویسندگان به چارچوب‌های نظارتی موجود در برخی کشورها نظر کرده‌اند و یادآور می‌شوند که قوانین نظارتی اندکی در خصوص ارز مجازی وجود دارد. سپس به بررسی برخی از کشورها، از قبیل مالزی، کانادا، اتحادیه اروپا، آمریکا، ژاپن، کره جنوبی و انگلستان می‌پردازند و قوانین موجود در آن‌ها را بیان می‌دارند. ایشان ذیل بحث چارچوب شریعت درباره رمزنگاری، به این نکته اشاره دارند که برای صدور فتوا از جانب شریعت، باید فرایند اعتبارسنجی برای بررسی وضعیت رمزارزها از منظر شریعت انجام شود. در ادامه به این مطلب می‌پردازند

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

که تعداد فتاوی کمی درباره رمز‌ارزها وجود دارد. فتوای اول مربوط به شورای ملی فتوا مالزی است که بیان کرده‌اند بیت‌کوین برای استفاده به عنوان یک ارز مناسب نیست؛ به دلیل اینکه در برابر نوسانات بازار و شایعات آسیب‌پذیر است. فتوای دوم متعلق به مندر کھف است که به جواز استفاده از بیت‌کوین برای معامله قائل شده است. فتوای سوم در شورای محققان اسلامیہ قطر است که به جواز حکم داده‌اند. در فتوای چهارم شیخ دکتر عبدالستار حکم به عدم جواز صادر کرده است. در ادامه نگارندگان به نقل قول برخی از علما همچون غزالی، ابن تیمیہ و تقی عثمانی می‌پردازند که برخی از آن‌ها دو ویژگی را برای پول برمی‌شمارند که عبارت‌اند از:

۱. باید از آن به عنوان واسطه در پرداخت و ابزاری برای تسویه بدهی استفاده شود.
  ۲. از نظر قانونی در حوزه قضایی نیز ارز به حساب بیاید. در ادامه ایشان به بحث سازوکار اعتبارسنجی، الگوریتم ریاضی و عرضه سکه‌ها پرداخته‌اند.
- در پایان این نتیجه به دست می‌آید که هم سازوکار اعتبارسنجی و هم الگوریتم ریاضی که به عنوان معماری پیش فرض رمز‌ارزها عمل می‌کنند، می‌توانند امنیت و قابلیت اطمینان را برای جامعه مجازی و کاربران رمز‌ارزها ارائه دهند. این مقاله نشان می‌دهد که ویژگی‌های رمزنگاری در چارچوب معماری پیش فرض آن، سازوکار اعتبارسنجی، الگوریتم ریاضی و عرضه سکه‌ها توانسته است پیش‌نیاز ارز را از دیدگاه شریعت برآورده سازد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده                  | ترجمه عنوان   | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|--|--------------------------|---|--|----|
| ۲۱          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | استاد اقتصاد<br>دانشگاه جده<br>عربستان | Mohd<br>Ma'Sum<br>Billah | رمزارزهای<br>حلال؛<br>تأسیس<br>وروش<br>عملیاتی<br>شدن آن‌ها | Halal<br>Cryptocurrency:<br>Its<br>Establishment<br>and Operational<br>Mechanisms <sup>۱</sup> | ۶۸ |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه ورود به بحث به این نکته اشاره دارد که رمزارز حلال بر پایه پلتفرم ارز دیجیتال است که به واسطه رمزنگاری آغاز شده است و براساس فناوری زنجیره بلوک عمل می‌کند که باید هدف، سازوکارهای فنی، فرهنگ و کلیه فعالیت‌هایش کاملاً با شریعت مطابقت داشته باشد. او در گام ابتدایی بحث به اهداف شریعت از رمزنگاری حلال می‌پردازد و به کنترل و مدیریت رمزارز حلال منطبق با شرع، ایجاد فرصت سرمایه‌گذاری، کسب درآمد و اشتغال حلال اشاره می‌کند. سپس به اصول حاکمیتی که باید در مدل حلال رعایت شود، می‌پردازد و این موارد را برمی‌شمارد که در تمام سطوح مدیریت، خدمات، محصولات، طراحی و تنظیم باید اصول شریعت لحاظ شود. مقاصد الشریعه باید سرلوحه همه امور باشد و از نزدیک بر حسن انطباق این‌ها از طریق هیئت مشاوران نظارت شود. در ادامه به اصول اخلاقی اشاره می‌کند و معتقد است کلیه سطوح تصمیم‌گیرندگان، مشاوران، اپراتورها و کاربران مدیریت رمزنگاری حلال، باید اصول اخلاقی شریعت را رعایت کنند. در ادامه به برخی از محصولات و خدمات ارزرمز پایه حلال که عبارت‌اند از: مدیریت وقف، سرمایه‌گذاری، ایجاد پلتفرم

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

حلال، انجام امور انسان دوستانه و ارائه رمزارز دارای ارزش ذاتی حلال اشاره دارد. نکته مهم که در مدل ارزش‌های رمزپایه حلال وجود دارد، این است که این ارزش مبتنی بر ارزش ذاتی است و پشتوانه آن را طلابه عهده دارد. نویسنده در مطلب بعد به تصمیم‌گیرندگان هم اشاره می‌کند که متشکل از هیئت مدیره، هیئت مشورتی شرع و مشاور فنی هستند و البته با مدیریت یک فرد واجد شرایط و همکاری گروهی باتجربه و کارآمد اداره می‌شود. نگارنده در پایان نتیجه می‌گیرد که در فضای دیجیتال معاصر، انواع بی‌شماری ارزش‌رمزپایه وجود دارد، اما بدون یک سیستم استاندارد، سازوکارهای عملیاتی و عدم رعایت الزامات قانونی نمی‌تواند به اهداف خودش دست یابد که ممکن است پدیده‌ای منفی برای شرکت‌کنندگان در رمزارز پایه و همچنین به‌طور کلی برای سیستم باشد. برای وجود پایدار رمزارز پایه، باید از زمان تأسیس تا زمان اجرای مؤثر آن، کلیه الزامات قانونی را رصد و حفظ کرد. مدل حلال رمزنگاری حلال نیز از این قاعده مستثنا نیست که فقط با وجود و رعایت قانون مطابقت شریعت در تأسیس سیستم، عملکرد و اصول اخلاقی می‌توان از کسب درآمد حلال مطمئن شد.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده                      | ترجمه عنوان                              | عنوان   |    |
|-------------|--|-------|---|------------------------------|--|---|----|
| ۱۴          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | مالزی | استاد دانشگاه<br>اقتصاد اسلامی<br>کوالالامپور مالزی | Farrukh<br>Habib             | مطالعه<br>بیت کوین<br>و میزان<br>حلیت آن | Case Study<br>of Bitcoin<br>and Its Halal<br>Dimension <sup>۱</sup> | ۶۹ |
|             |  |       | دکترای اقتصاد<br>اسلامی                             | Salami<br>Saheed<br>Adekunle |  |   |    |

## گزارش اثر

از آنجا که پیشرفت های عرصه فناوری، چالش های بسیاری را برای علمای شریعت پدید آورده است، این موضوعات موجب می شود که علما با روش اجتهاد به پاسخ گویی بدان پردازند. یکی از مباحث جدید، مسئله بیت کوین و ارزش رمزیابیه است. اصلی ترین کلید برای درک این پدیده پیشرفته و یافتن راه حل های شرعی آن، تجزیه و تحلیل دقیق ماهیت و خصوصیات فقهی بیت کوین است. هدف این مقاله این است که با بررسی ویژگی های مال و انواع پول به این سؤال پاسخ دهد که: آیا می توان احکام پول را درباره بیت کوین جاری کرد یا خیر؟

نویسندگان در مقدمه مقاله به تعریف رمزارز پرداخته، آن را به نمایش دیجیتالی ارزش که از تکنیک رمزنگاری استفاده شده است، تعریف می کنند و گزارشی کوتاه از سیر تاریخی تحول پول تا ارزیات و ارز دیجیتال را بیان می دارند. ایشان ابتدا سراغ تعریف بیت کوین می روند و چندین تعریف را بیان می کنند، سپس ذیل عنوان فتاوا

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

درباره بیت‌کوین به موافقان و مخالفان با آن می‌پردازند. این شخصیت‌ها بیت‌کوین را جایز نمی‌دانند:

۱. مدیرکل امور دینی ترکیه؛

۲. دفتر مفتی اعظم مصر؛

۳. شورای عالی فتوای فلسطین، و محمد داود باکار، یک محقق برجسته شریعت در مالزی موافق بیت‌کوین است.

در مطلب بعد به سراغ این پرسش می‌روند که: آیا بیت‌کوین مال محسوب می‌شود یا خیر؟ ایشان با برشمردن برخی از ویژگی‌های مال، از جمله قابل ملکیت بودن، قابلیت ذخیره داشتن و ارزشمند بودن، نتیجه می‌گیرند که بیت‌کوین مال است. در ادامه این مطلب را یادآور می‌شوند که ناملموس بودن و عین نداشتن، مانع شرعی در حلال بودن بیت‌کوین نیست؛ زیرا شرایط مالیت را داراست. نویسندگان سپس ذیل بحث معیارهای حقوق اسلامی برای پول و بیت‌کوین، دو ویژگی واسطه در مبادله بودن و داشتن ارزش پایدار را برمی‌شمارند و در تفاوت میان پول و کالا به چندین مورد اشاره می‌کنند:

۱. پول ارزش ذاتی ندارد، ولی کالا دارد.

۲. کالا خصوصیات و کیفیات مختلفی دارد، ولی پول همیشه یکسان است.

۳. خصوصیت خاص را می‌توان در کالا لحاظ کرد، ولی در پول این امکان وجود ندارد. نگارندگان در نتیجه مقاله، با تقسیم پول به پول طبیعی همچون طلا و نقره و پول عادی مانند پول کاغذی و ارزها، نتیجه می‌گیرند که بیت‌کوین پول عادی است و احکام آن را داراست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده                     | ترجمه عنوان                            | عنوان   |    |
|-------------|--|---------|--|-----------------------------|--|---|----|
| ۱۶          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | دکترای فلسفه،<br>اقتصاددان بانک<br>توسعه اسلامی<br>جده عربستان | Hussem<br>eddine<br>Bedo ui | اقتصاد<br>جامعه<br>اسلامی و<br>رمزارها | Islamic Social<br>Financing<br>Through<br>Cryptocurrency <sup>۱</sup> | ۷۰ |
|             |  | مالزی   | دانشجوی دکتری<br>اقتصاد اسلامی                                 | Aroua<br>Robbana            |  |   |    |

### گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله این‌گونه آورده‌اند که طلوع ارزشهای رمزیپایه اجتماعی خصوصی، ثابت کرده است که هنوز هم امکان صدور و ایجاد رمزنگاری به دلایل خاص اجتماعی وجود دارد. با این حال، امر مهم تر آن است که تنظیم‌کننده این رمزارزهای ملی، آن‌ها را برای پروژه‌های اجتماعی در جهت ارائه طرحی برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار تنظیم کند.

نویسندگان در گام نخست به تعریف امور مالی دیجیتال و ارزش رمزیپایه می‌پردازند و می‌گویند که مؤسسه جهانی مک‌کینزی، امور مالی دیجیتال را به هرگونه خدماتی که از طریق زیرساخت‌های دیجیتال (موبایل و اینترنت) ارائه می‌شود، تعریف می‌کند که همه کاربران این خدمات، کلیه خدمات مالی ارائه شده در بستروب و کلیه ارائه‌دهندگان خدمات مالی، مثل بانک‌ها را در برمی‌گیرد. سپس این نکته را بیان می‌دارند که ارزشهای رمزیپایه، نوعی ارزش‌مگذاری شده دیجیتالی هستند که از سوی یک پلتفرم به نام بلاک چین ساخته می‌شوند. در ادامه به این سوال پاسخ می‌دهند که: آیا ارزشهای رمزیپایه پول هستند

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

یا خیر؟ و با بیان ویژگی‌های پول، یعنی ارزشمند بودن و واسطه در مبادله قرار گرفتن، نتیجه می‌گیرند که ارزهای رمزپایه، پول محسوب می‌شوند.

ایشان در بخش دیگری از مقاله به پیوند پدیده‌های نوظهور مالی و خدمات مالی فراگیر می‌پردازند. نویسندگان، این مسئله را فرصتی برای تأمین مالی اجتماعی و توسعه پایدار ارزیابی می‌کنند. سپس تأثیر تأمین مالی پایدار را این‌گونه بیان می‌کنند که درحقیقت بسیاری از افراد فقیر جهان از خدمات مالی بهره‌مند می‌شوند، اما به دلیل خرابی بازاریا سیاست‌های ناکافی عمومی نمی‌توانند به آن‌ها دسترسی پیدا کنند. در ادامه به بیان آماری همت می‌گمازند که براساس نتایج تحقیقات مؤسسه جهانی مک‌کینزی، در سال ۲۰۱۶ امور مالی دیجیتال به تنهایی می‌تواند با الهام از یک رشد فراگیر که ۱٫۶ میلیارد نفر از مردم سود ببرند، ۳٫۷ تریلیون دلار به تولید ناخالص داخلی کشورهای نوظهور تا سال ۲۰۲۵ بیفزاید که نشان‌دهنده افزایش ۶٪ در برابر روال معمول تجارت است.

ایشان در پایان این‌گونه جمع‌بندی می‌کنند که بانک مرکزی برای صدور رمزنگاری اجتماعی خود، به دو امر نیاز دارد که اولین آن نیاز به چشم‌اندازی است که چالش‌های مختلف سیاست پولی را نشان دهد و واکنش‌های متناسب را تنظیم کند. امر دوم رعایت موازین شریعت و توجه به به‌روز بودن آن‌هاست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده                 | ترجمه عنوان                             | عنوان   |    |
|-------------|--|---------|--|-------------------------|---|---|----|
| ۱۰          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | اندونزی | استادیار گروه اقتصاد، پژوهشگر مرکز مطالعات استراتژیک هیئت ملی زکات اندونزی | Irfan Syauqi, Beik      | ساختار مورد تأیید زکات و رمزارزهای حلال | Zakat Standard Framework of Halal Cryptocurrency <sup>۱</sup> | ۷۱ |
|             |  |         | دکترای اقتصاد  | mohammad Soleh Nurzaman |   |   |    |
|             |  |         | کارشناسی ارشد اقتصاد اسلامی  | Aisha Putrina Sari      |   |   |    |

## گزارش اثر

نویسندگان ابتدا به توضیح مختصری درباره رمزهای ارزپایه، بیت‌کوین و فناوری بلاک‌چین پرداخته، به برخی مزایای این فناوری‌ها، از قبیل شفافیت، کاهش در هزینه‌ها و امنیت معامله اشاره می‌کنند. ایشان درباره جایگاه بحث این فناوری‌ها در مباحث علمی شریعت خاطر نشان می‌کنند که امکان استفاده از رمزپرداخت در معاملات مالی اسلامی هنوز مورد تردید است؛ زیرا مشخص نیست که آیا ارزهای رمزپایه را می‌توان به عنوان واحد پولی تعریف کرد یا اینکه دارایی یا ثروت محسوب می‌شوند که در صورت واحد پولی بودن، برای تبعیت از قوانین شریعت، به رمزپردازی نیاز دارد و در صورت ثروت بودن، مسئله زکات در آن پیش می‌آید.

به منظور تحقق این کمبود تحقیقاتی، این مقاله در تشریح دیدگاه شریعت از رمزنگاری و استفاده از آن در پرداخت زکات می‌کوشد. در مطلب ابتدایی مقاله ذیل عنوان «زکات و

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

بلاک چین» به مستحقان زکات اشاره می‌کند و به فواید پرداخت زکات از سوی مؤسسات زکات می‌پردازد و شناسایی افراد مستحق و به‌کارگیری زکات را در کارهای تولیدی، از مزایای آن برمی‌شمارد. استفاده از فناوری بلاک چین در پرداخت زکات، سبب کاهش هزینه‌ها شده، واسطه را حذف می‌کند و از همه مهم‌تر اینکه سوابق معاملات در آن ثبت می‌شود و قابل تغییر نیست و نیز از ارزش‌های اسلامی مانند اعتماد، عدالت، برابری و کارایی که روح امور مالی اسلامی را تشکیل می‌دهد، پشتیبانی می‌کند.

در مطلب بعد، نویسندگان به بحث ثروت از دیدگاه اسلامی اشاره می‌کنند و به تعریف ثروت و مال از دیدگاه مذاهب چهارگانه اهل سنت (شافعی، مالکی، حنبلی و حنفی) می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند که تعریف ابوحنیفه از مال، برارزهای رمزپایه مطابقت ندارد؛ پس احکام مال را ندارد. اما تعریف امام شافعی و حنبلی از مال برارزهای رمزپایه صدق می‌کند؛ پس احکام مال، از جمله زکات درباره آن قابل اجراست. در ادامه به حد نصاب زکات در ارزهای رمزپایه می‌پردازند و پس از بیان اختلاف نظرها درباره اینکه آیا زکات، تنها در محصولات کشاورزی است یا اینکه در درآمد و حقوق هم مطرح است، نتیجه می‌گیرند که زکات درباره ارزهای رمزپایه صدق می‌کند و حد نصاب آن را معادل ۸۵ گرم طلا می‌دانند که ۲٫۵ درصد آن به عنوان زکات باید پرداخت شود.

نگارندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که استفاده از فناوری بلاک چین در پرداخت زکات مجاز است و این فناوری اجازه می‌دهد تا پرداخت زکات کارآمدتر، قابل اعتمادتر و با قابلیت کنترل بیشتر صورت پذیرد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده               | ترجمه عنوان                                | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|--|-----------------------|--|--|----|
| ۱۴          | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | اندونزی | استادیار گروه اقتصاد، پژوهشگر مرکز مطالعات استراتژیک هیئت ملی زکات اندونزی | Irfan Syauqi, Beik    | وقف، الگوی رمزارزهای حلال را مدیریت می‌کند | Waqf Led Halal Cryptocurrency Model <sup>1</sup> | ۷۲ |
|             |  |         | دکتر، جانشین مرکز مطالعات استراتژیک هیئت ملی زکات اندونزی                  | Muhammad Hasbi Zaenal |  |  |    |
|             |  |         | کارشناس ارشد اقتصاد اسلامی   | Priyesta Rizkiningsih |  |  |    |

## گزارش اثر

نویسندگان با این مقدمه وارد بحث می‌شوند که گسترش سریع فناوری دیجیتال در سراسر جهان، جنبه‌های گوناگون زندگی انسانی را، از نحوه ارتباط با یکدیگر گرفته تا نحوه انجام معامله‌های مالی تحت تأثیر قرار داده است. براساس گزارش مؤسسه جهانی مک‌کینزی، در سال ۲۰۱۶ تأثیر این فناوری را می‌توان در سه بخش خلاصه کرد:

۱. امور مالی دیجیتال می‌تواند دسترسی مشتریان را گسترش دهد.
۲. این فناوری جدید می‌تواند هزینه ارائه خدمات مالی را، به ویژه برای مشتریان فقیری که در مناطق دورافتاده زندگی می‌کنند، هشتاد تا نود درصد کاهش دهد.
۳. این فناوری دیجیتال می‌تواند الگوی جدیدی از تجارت ارائه دهد؛ البته مانند هر فناوری جدید دیگر، چالش‌ها و فرصت‌های خاص خود را به همراه دارد که باید مورد توجه قرار گیرد.

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

نویسندگان در مطلب نخست ذیل عنوان «بلاک چین و ارزهای رمزپایه از دیدگاه اسلام» به بررسی جواز یا عدم جواز استفاده از این دو فناوری می‌پردازند. درباره بلاک چین به دلیل مزایایی همچون جلوگیری از کلاهبرداری در معاملات، افزایش سطح شفافیت، بهبود مسئولیت‌پذیری و اعتماد بیشتر، حکم به جواز می‌کنند، اما درباره ارزهای رمزپایه، با بررسی ویژگی‌های پول به این نتیجه می‌رسند که تعریف پول بر آن‌ها مطابقت ندارد. سپس در پاسخ به این پرسش که: آیا ارزهای رمزپایه کالا محسوب می‌شوند یا خیر؟ بیان می‌دارند که آن‌ها چون فاقد ارزش ذاتی هستند، نمی‌توانند کالا شمرده بشوند. با وجود این، آن‌ها به عنوان مال و ثروت می‌توانند لحاظ شوند.

در مطلب دوم ذیل عنوان «مفهوم وقف» آن را تعریف کرده، به سه بخش وقف مذهبی، بشردوستانه و خانوادگی تقسیم می‌کنند. در ادامه به بررسی چگونگی دریافت و هزینه‌کرد وقف در گذشته پرداخته، به مزایای استفاده از فناوری دیجیتال، از جمله شفافیت، کاهش هزینه‌ها و جذابیت بیشتر اشاره می‌کنند. ایشان در ادامه ذیل عنوان «وقف پلتفرم ارزهای رمزپایه را هدایت می‌کند» به بیان قالب‌های مختلف وقف، از جمله مغازه‌های اجاره‌ای، خانه‌ها، مزارع، سهام در شرکت‌ها یا مشاغل، کتابخانه‌ها و سالن‌ها می‌پردازند. در بخش دیگر به مدل‌های رمزنگاری وقف اشاره کرده، برخی مزایای بلاک چین را در وقف معرفی می‌کنند و نظارت بر نحوه هزینه‌کرد و شفافیت آن را یکی از مزیت‌های مهم آن برمی‌شمارند.

نگارندگان در پایان این‌گونه جمع‌بندی می‌کنند که رواج یافتن استفاده از پول دیجیتال، می‌تواند به عنوان راه‌حلی برای مشکلات ناکارآمدی مدیریت وقف لحاظ شود. این پیشنهاد می‌تواند بلافاصله از سوی مؤسسه وقف اعمال گردد و گام اولیه با همکاری میان سازندگان و ارائه‌دهندگان فناوری برای تنظیم و ایجاد مدل‌ها برداشته شود.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده                  | ترجمه عنوان                           | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|--|--------------------------|---------------------------------------|--|----|
| ۸           | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | استاد اقتصاد<br>دانشگاه جده<br>عربستان | Mohd<br>Ma'Sum<br>Billah | الگوی<br>شریعت برای<br>مدیریت<br>ریسک | Shari'ah<br>Paradigm<br>of Risk<br>Management <sup>۱</sup> | ۷۳ |

### گزارش اثر

نویسنده با این مقدمه وارد بحث می‌شود که هیچ‌کس نمی‌تواند خود را در برابر خطرهای پیش‌بینی نشده محافظت کند؛ چه در امور مالی و چه در امور دینی. او برای بیان اهمیت بحث، به بیان نمونه‌هایی از مدیریت شریعت در این‌گونه مواقع می‌پردازد و مصادیق زیر را بیان می‌دارد: ۱. دستور به تعدد زوجات پس از جنگ احد و شهید شدن تعداد زیادی از یاران پیامبر، تا امنیت یتیمان و بیوه‌های شهدا تأمین شود. ۲. بیان حکم نماز خوف در جنگ که به دلیل محافظت از خطرهای غیرمنتظره دشمن تشریح شد.

نگارنده با بیان این مقدمه وارد بحث شده است و ابتدا به بیان اختلاف نظر فقها درباره جواز و عدم جواز قرارداد بیمه اشاره می‌کند و می‌نویسد که برخی از فقها به دلیل غرری بودن بیمه، حکم به حرمت داده‌اند؛ درحالی‌که غرری بودن سبب بطلان نیست، بلکه اگر دلیلی بر بطلان پیدا شود، آن است که بیمه شده حسن نیت نداشته و از این رو، قرارداد بیمه باطل است. او در ادامه به بیان شرط‌های بیمه برای پوشش دادن خطرهای پیش‌بینی نشده می‌پردازد که عبارت‌اند از: ۱. غیرمنتظره باشد. ۲. هدف از داشتن بیمه‌نامه محافظت در برابر خطر باشد، نه صرفاً برای بهره بردن از یک مزیت یا شانس مادی. ۳. امر غیرقانونی نباشد. ۴. وقوع حادثه عمدی نباشد.

از آنجاکه بیمه موظف است خطرها را تحت پوشش قرار دهد، نویسنده به سراغ بیان انواع خطرهای می‌رود: ۱. خطر فرضی: فرض وجود ترس از وجود خطر، تحت پوشش قرار نمی‌گیرد. ۲. خطر عینی: این در شرایطی است که همیشه ترس از خطر در خصوص موضوع وجود دارد؛ مثل طرح بازنشستگی که در آن کارمندان پس از بازنشستگی، به علت خطر عدم حمایت مالی کافی از آن‌ها، بیمه می‌شوند. ۳. خطر خالص و مشخص: مانند بیمه خودروها که همیشه در معرض خطر هستند. ۴. خطر سوداگرانه: که شبیه قمار بوده، به صراحت بر حرمت آن حکم صادر شده است. ۵. خطر وقایع خاص: یعنی شخصی با علم به وقوع اتفاق در مورد خاص، آن را بیمه کند؛ مانند ساختمانی که می‌دانیم تخریب می‌شود و فقط برای گرفتن خسارت آن را بیمه کنیم که قطعاً حرام است. ۶. خطری که عمدی پدید می‌آید. ۷. ایجاد یک خطر در موضوعی خاص: چنین خطری به دلیل داشتن سیاست، غرر و فریب بیمه‌گر حرام است. ۸. خطر در موضوع غیرقانونی و خلاف شرع: مثل الکل و قمار. ۹. خطر در موضوع ناشناخته که نه تحت اختیار انسان است و نه ماهیت آن معلوم است.

نویسنده سپس به بحث خطر در ارزش‌های رمزی پایه می‌پردازد و این‌گونه بیان می‌کند که در یک مدیریت رمزنگاری، خطرهای بی‌شماری مثل هک، کلاهبرداری و سرقت، هم‌کار، و هم‌گیرنده، مدیریت، بهره‌برداری و سیستم را تهدید می‌کند. او در پایان نتیجه می‌گیرد که برای مدیریت رمزنگاری حلال، طرح تکافل توصیه می‌شود که مبنایی برای برنامه خطرپذیری فرد باشد تا خطرهای پیش‌بینی نشده علیه مدیریت رمزنگاری را به حداقل برساند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                   | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده                  | ترجمه عنوان                                    | عنوان   |    |
|-------------|--|---------|--|--------------------------|--|---|----|
| ۷           | ۲۰۱۹ کتاب<br>Halal<br>Cryptocurrency<br>Management | عربستان | استاد اقتصاد<br>دانشگاه جده<br>عربستان | Mohd<br>Ma'Sum<br>Billah | عوامل<br>ریسک‌آمیز<br>رمزرها و<br>راه‌حل تکافل | Risk Factors in<br>Cryptocurrency<br>and Its Takaful<br>Solution <sup>1</sup> | ۷۴ |

### گزارش اثر

نویسنده، این مقاله را با اندکی تغییر و با عنوان «Digital Currency Takaful» (بیمه ارزهای دیجیتال) منتشر کرده است. او با اشاره به این مطلب وارد بحث می‌شود که هرگونه فعالیت تجاری یا مالی، به‌طور طبیعی در معرض خطرهای بی‌شمار پیش‌بینی نشده‌ای قرار دارد و این امر به‌عنوان تهدیدی برای آینده محسوب می‌شود. از این رو، مسئله مدیریت خطر، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های مدیریت به‌شمار می‌آید. یکی از راهکارهای بشر برای مدیریت خطر، صنعت بیمه است. در مدل رمزنگاری حلال نیز ممکن است عوامل خطر، مانند کلاهبرداری، سوءاستفاده، هک شدن و نقص فنی سیستم رخ دهد. برای همین، طرح تکافل به‌عنوان راه‌حلی برای به حداقل رساندن خطر در رمزنگاری حلال مطرح است که در این مقاله به آن می‌پردازد.

در گام ابتدایی بحث، نویسنده ذیل عنوان عوامل خطر در ارزهای رمزپایه حلال، به عوامل خطر آفرین می‌پردازد. در اولین خطر به عدم وجود قانون و سیاست‌های یکپارچه اشاره می‌کند. نویسنده خطرهای فنی، از قبیل هک شدن، از دست دادن داده‌ها و کلاهبرداری را به‌عنوان خطر دوم لحاظ می‌کند. او خطر بعدی را ورشکستگی می‌داند که رخ دادن آن در هر نوع فعالیت تجاری، فردی، شرکتی یا عمومی غیرمعمول و غیرقابل پیش‌بینی نیست. سوءمدیریت از دیگر خطرهایی است که نویسنده به آن اشاره داشته است و

1. [https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs\\_selected\\_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com/books?id=p.edDwAAQBAJ&pg=PA91&hl=ar&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false)

خطر سوء استفاده و خطر جنگ را به عنوان آخرین خطرها ذکر می‌کند. او سپس به تشریح طرح تکافل در جهت جبران خسارت‌های ناشی از خطرهای ذکر شده پرداخته، بیان می‌دارد که در این طرح شرکت‌کننده (گیرنده) ارزش‌های رمزی پایه با اپراتور طرح تکافل بسته به مدت قرارداد در خصوص تحت پوشش دادن خطرهای احتمالی به توافق می‌رسد. پس از معامله، سود حاصل از حساب سرمایه‌گذاری منوط به کسر ۲٫۵ درصد به عنوان زکات از درآمد خالص، بین گیرنده ارزش و اپراتور توزیع می‌شود.

نگارنده در جمع‌بندی بحث این‌گونه بیان می‌کند که عدم وجود برنامه محافظت در برابر خطرها، ممکن است مانع رشد و گسترش رمزنگاری شود. برای همین مدل رمزنگاری حلال، برای به حداقل رساندن خطرهای آن، دو دسته از طرح‌های تکافل را پیشنهاد داده است. در طرح اول، مدل تکافل کاربر برای محافظت در برابر هرگونه خطای تعریف شده، ارائه می‌شود و در طرح دوم، طرح تکافل گیرنده برای محافظت او از هرگونه خطر تعریف نشده و پیش‌بینی نشده ارائه می‌گردد. بنابراین، برای رشد پایدار رمزنگاری، باید یک برنامه ریسک مؤثر طراحی شود و طرح تکافل می‌تواند راه حلی مؤثر برای چنین برنامه خطر، به‌ویژه برای مدیریت رمزنگاری حلال باشد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور    | جایگاه علمی                      | نویسنده            | ترجمه عنوان         | عنوان                                 |    |
|-------------|--|---------|----------------------------------|--------------------|---------------------|---------------------------------------|----|
| ۷           | ۲۰۱۹ کتاب محصولات بیمه اسلامی (Islamic Insurance Products) | عربستان | استاد اقتصاد دانشگاه جده عربستان | Mohd Ma'Sum Billah | بیمه ارزهای دیجیتال | Digital Currency Takaful <sup>۱</sup> | ۷۵ |

### گزارش اثر

این مقاله با اندکی تغییر در مقایسه با مقاله قبل، از سوی همان نویسنده در صفحه ۲۳۷ کتاب محصولات بیمه اسلامی (Islamic Insurance Products) منتشر شده است. محمد معصوم بلاه می نویسد: هرگونه فعالیت تجاری یا مالی به طور طبیعی در معرض خطرهای بی شمار پیش بینی نشده قرار دارد و این امر تهدیدی برای آینده شمرده می شود. از این رو، مسئله مدیریت خطر، یکی از مهم ترین مؤلفه های مدیریت به شمار می آید. یکی از راهکارهای بشر برای مدیریت خطر، صنعت بیمه است. در مدل رمزنگاری حلال نیز ممکن است عوامل خطر، مانند کلاهبرداری، سوء استفاده، هک شدن و نقص فنی سیستم رخ بدهد. از این رو، طرح تکافل به عنوان راه حلی برای به حداقل رساندن خطر در رمزنگاری حلال مطرح است که نویسنده در این مقاله به آن می پردازد. در این نوع بیمه، شرکت کننده (گیرنده) ارزهای رمز پایه با اپراتور طرح تکافل بسته به مدت قرارداد درباره تحت پوشش دادن خطرهای احتمالی به توافق می رسد و پس از معامله، سود حاصل از حساب سرمایه گذاری منوط به کسر ۲٫۵ درصد به عنوان زکات از درآمد خالص، بین گیرنده ارز و اپراتور توزیع می شود.

1. [https://books.google.com/books?id=svGrDwAAQBAJ&pg=PA243&lpg=PA243&dq=%22Digital+Currency+Takaful%22&source=bl&ots=BMPvm6kea\\_-&sig=ACfU3U0\\_kUWgpjmKXuXx710tuNJSF4p3Yw&hl=en&sa=X&ved=2ahUKewjSsci34d3mAhXViVwKHQSaC6wQ6AEwAnoECAoQAQ#v=onepage&q=%22Digital%20Currency%20Takaful%22&f=false](https://books.google.com/books?id=svGrDwAAQBAJ&pg=PA243&lpg=PA243&dq=%22Digital+Currency+Takaful%22&source=bl&ots=BMPvm6kea_-&sig=ACfU3U0_kUWgpjmKXuXx710tuNJSF4p3Yw&hl=en&sa=X&ved=2ahUKewjSsci34d3mAhXViVwKHQSaC6wQ6AEwAnoECAoQAQ#v=onepage&q=%22Digital%20Currency%20Takaful%22&f=false)

نویسنده مقاله در نتیجه‌گیری می‌نویسد: عدم وجود برنامه محافظت در برابر خطرها، ممکن است مانع رشد و گسترش رمزنگاری شود. وی برای به حداقل رساندن خطرهای ارزش‌های رمزپایه حلال، دودسته از طرح‌های تکافل را پیشنهاد داده است. در طرح اول، مدل تکافل کاربر، برای محافظت در برابر هرگونه خطای تعریف شده ارائه می‌شود و در طرح دوم، طرح تکافل گیرنده برای محافظت او از هرگونه خطر تعریف نشده و پیش‌بینی نشده ارائه می‌گردد. بنابراین، برای رشد پایدار رمزنگاری، باید یک برنامه ریسک مؤثر طراحی شود و طرح تکافل، راه حلی مؤثر برای چنین برنامه خطر، به‌ویژه برای مدیریت رمزنگاری حلال است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                   | کشور   | جایگاه علمی                   | نویسنده          | ترجمه عنوان                             | عنوان   |    |
|-------------|------------------------------------|--------|-------------------------------|------------------|---|---|----|
| ۱۱          | مجله اقتصاد و بانکداری اسلامی ۲۰۱۵ | آمریکا | استادیار دانشگاه باری فلوریدا | Charles W. Evans | بیت‌کوین در امور مالی و بانکداری اسلامی | Bitcoin in Islamic Banking and Finance <sup>۱</sup> | ۷۶ |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه مقاله به مطالبی از کتاب عارف محمد، نویسنده عربستانی در خصوص بانکداری اسلامی اشاره دارد و از قول او نقل می‌کند که با اینکه ادبیات امور مالی و بانکداری اسلامی مدرن، به بیش از نیم قرن پیش بازمی‌گردد، ولی در عمل هنوز در دوران کودکی خود به سر می‌برد. او پیشنهاد می‌کند اگرچه مرحله اول بانکداری اسلامی بر ارائه جایگزین‌های مبتنی بر شریعت تمرکز دارد، ولی در مرحله دوم باید بر خدمات مبتنی بر شریعت تأکید کند که ممکن است هیچ شباهتی به خدمات بانکداری و امور مالی سنتی نداشته باشد.

در ادامه نویسنده هدف از نگارش این مقاله را ارائه سیستم مدیریت بلاک چین، مانند بیت‌کوین بر شمرده و معتقد است این سیستم می‌تواند در بین مسلمانان دنیا که در حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد جمعیت دنیا را تشکیل می‌دهند و حتی غیرمسلمانان، مورد استقبال قرار گیرد. عنوان ابتدایی که نویسنده برای شروع مقاله انتخاب می‌کند، «مروری کوتاه بر ادبیات مدرن بانکداری اسلامی» است که ذیل آن بیان می‌دارد که با گذشت نیم قرن از آغاز فعالیت آن‌ها، هنوز هم میان موافقان و مخالفان ادغام این بانک‌ها با سیستم بانکی و مالی جهانی درگیری وجود دارد. مهم‌ترین شاخصه بانکداری اسلامی

که هنوز هم رعایت می‌شود، مسئله حرام بودن رباست؛ یعنی به خلق پول از پول معتقد نیستند و اشتراک‌گذاری میزان ریسک را در معامله از اصول خود می‌دانند.

عنوان دیگری که مورد بحث قرار می‌گیرد، «سیستم‌های مدیریت بلاک چین در فضای مجازی» است. نویسنده پس از معرفی بیت‌کوین به عنوان موفق‌ترین نوع از این سیستم‌ها، به بیان چگونگی عملکرد آن‌ها می‌پردازد. او در ادامه به بیان تاریخچه به وجود آمدن پول و سیر تحول آن اشاره دارد. وی پول را به کالایی که افراد داوطلبانه در قبال دریافت کالا یا خدمت‌های دیگران می‌پذیرند، تعریف می‌کند که شامل طلا، نقره، سکه، پول کاغذی و الکترونیکی نیز می‌شود. نگارنده در عنوان بعدی به «بررسی تقابل میان بانک مرکزی و سیستم مدیریت رمزارزها» می‌پردازد.

او در نتیجه بحث این‌گونه بیان می‌دارد که تجزیه و تحلیل رابطه میان سیستم‌های مدیریت بلاک چین و الزامات بانکداری اسلامی، نشان می‌دهد که سیستم مدیریت بلاک چین می‌تواند با ممنوعیت ربا و اشتراک‌گذاری ریسک متقابل و پذیرفتن دیگر الزامات بانکداری اسلامی، آثار مثبتی بر تمام کاربران بازار یکپارچه جهانی در بستر وب فراهم آورد.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار  | کشور    | جایگاه علمی   | نویسنده                              | ترجمه عنوان            | عنوان  |    |
|-------------|---|---------|---|--------------------------------------|------------------------|--|----|
| ۱۲          | ۲۰۱۸<br>ششمین کنفرانس بین‌المللی اسلام و آزادی در پاکستان | پاکستان | دانشجو دکتری مهندسی الکترونیک، اسلام آباد پاکستان<br>استادیار مدرسه علوم رایانه | Hina Binte ,Haq<br><br>Syed Taha Ali | دورنمای رمزهای ارزپایه | NAVIGATING THE CRYPTOCURRENCY LANDSCAPE <sup>1</sup> | ۷۷ |

## گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله با ارائه تاریخچه کوتاهی از بیت‌کوین، برآن اند که بیت‌کوین نتیجه یک آزمایش زیرزمینی است که در سال ۲۰۰۹ انجام شده و توانسته است با رشد فزاینده خود در مدتی کوتاه، از نظر ارزش اقتصادی به برابری با دلار آمریکا برسد و هر روز هم در حال پیشرفت بیشتر است؛ به طوری که استفاده از آن برای پرداخت‌ها و اهداف تجاری در چندین کشور، از جمله ایالات متحده، کانادا، انگلستان، استرالیا، ترکیه و برزیل قانونی است و به طور قابل توجهی در ژاپن و آلمان به وضعیت قانونی دست یافته است. بیت‌کوین نه یک نوآوری صرف در فناوری پرداخت، بلکه نشان‌دهنده یک پارادایم اقتصادی متمایز و انقلابی است که سعی دارد جایگزین پول‌های رایج در مبادله‌های تجاری شود. متأسفانه در این زمینه از دیدگاه اقتصاد اسلامی کاوشی صورت نگرفته است. نویسندگان هدف خود را از ارائه این مقاله، پاسخ به این پرسش مطرح می‌کنند که: آیا رمزهای ارزپایه از دیدگاه اقتصاد اسلامی پول به‌شمار می‌آیند یا خیر؟

1. <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1811/1811.05935.pdf>

ایشان در ابتدای مقاله به بیان توضیح مختصری از اقتصاد اسلامی همت گمارده، راهکارهای اسلام را برای داشتن اقتصاد ایدئال بیان می‌کنند. سپس با بیانی خلاصه، به ویژگی‌ها و چگونگی فعالیت بیت‌کوین و فناوری ارزهای رمزپایه می‌پردازند و تحقیقات موجود در این حوزه را بیان می‌دارند. سپس فتوای مختلف در این زمینه را بیان کرده، به بررسی دقیق استدلال‌های موافقان و مخالفان می‌پردازند. معتقدان به عدم جواز معامله با بیت‌کوین و رمز ارزها، فقدان ارزش ذاتی، وجود نوسان در قیمت، ابزار قمار بودن، عدم شفافیت و مخاطرات امنیتی را از دلایل خود برای صدور این حکم بیان می‌دارند. نویسندگان در عنوان بعدی به بحث «ملاک پول بودن در اسلام» اشاره کرده، با بررسی تاریخی در مباحث صدر اسلام، انعطاف‌پذیری قابل توجهی را در انتخاب ارز از سوی مسلمانان نتیجه می‌گیرند. ایشان در ادامه، شباهت‌ها و تفاوت‌های طلا را با بیت‌کوین بیان می‌کنند و به این نکته می‌پردازند که بیت‌کوین نوعی کاملاً جدید از پول با ویژگی‌های منحصر به فرد است.

آن‌ها در پایان نتیجه می‌گیرند که ارزهای رمزپایه به عنوان یک واحد پول اسلامی پذیرفته شده‌اند و معتقدند برخی مشکلات آن‌ها، از جمله وجود عنصر قمار و آثار زیست‌محیطی در زمان استخراج را می‌توان با کمک توسعه فناوری‌های جدید و اجرای قوانین بازدارنده کاهش داد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور                          | جایگاه علمی                        | نویسنده                   | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|--|-------------------------------|------------------------------------|---------------------------|---|---|----|
| ۱۰          | مجله<br>International<br>Journal of<br>Management<br>Science<br>and Business<br>Administration,<br>۲۰۱۷ ۴ .vol | مالزی                         | دانشیار<br>دانشگاه<br>اقتصاد مالزی | Nashirah<br>Abu<br>.Bakar | چارچوب<br>تشخیصی<br>ارزهای رمز پایه<br>از منظر اقتصاد<br>اسلامی: نگاهی<br>نوبه معاملات<br>بیت‌کوینی | Cryptocurrency<br>Framework<br>Diagnostics<br>from Islamic<br>Finance<br>Perspective: A<br>New Insight of<br>Bitcoin System<br>Transaction <sup>۱</sup> | ۷۸ |
|             |  |                               | دانشجوی<br>پرلیس مالزی             | Sofian<br>.Rosbi          |   |   |    |
|             |  | دانشجوی<br>شهر اوئیتا<br>ژاپن | Kiyotaka<br>Uzaki                  |                           |   |   |    |

## گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله، تجارت الکترونیک را به روند خرید و فروش محصولات و خدمات از طریق اینترنت یا دیگر سیستم‌های الکترونیکی تعریف کرده، از آن به عنوان تحولی در زندگی روزمره انسان معاصر، با آوردن بازار به منزل یا محل کار یاد می‌کنند. نظر اسلام درباره این تجارت مثبت است و آن را جایز می‌داند. دو ویژگی این تجارت آن است که اولاً شرکت‌های اینترنتی نقش واسطه را دارند و ثانیاً هزینه بردار هستند. به خاطر همین دو نکته، روش و فناوری جدیدی ابداع شد که هزینه‌ها را کاهش می‌دهد و واسطه‌گری را حذف می‌کند که به «فناوری رمزارزها» شهرت دارد. نویسندگان هدف خود را از نوشتن این مقاله، ارزیابی چارچوب رمزنگاری در جهت رعایت قانون مالی اسلامی و ارائه اطلاعات مناسب به سرمایه‌گذار مسلمان درباره سرمایه‌گذاری بیت‌کوین بیان می‌دارند.

1. [https://pdfs.semanticscholar.org/a8e3/7228976c3502c46602b5a439ad333ba43fdc.pdf?\\_ga=2.261319429.962928477.1576437269-667074152.1576437269](https://pdfs.semanticscholar.org/a8e3/7228976c3502c46602b5a439ad333ba43fdc.pdf?_ga=2.261319429.962928477.1576437269-667074152.1576437269)

ایشان در ابتدای مقاله ذیل عنوان بررسی توسعه ارزهای رمزپایه، این نوع ارز را این‌گونه معرفی می‌کنند که نوعی ارز دیجیتال است که در آن، تکنیک‌های رمزگذاری که برای تنظیم تولید واحدهای ارزی انجام شده، انتقال وجه را تأیید و مستقل از بانک مرکزی عمل می‌کند. ایشان در عنوانی دیگر به بررسی «تفاوت‌های روش معامله با ارز سنتی و ارز دیجیتال» پرداخته، به جنبه‌های فنی ارزهای رمزپایه اشاره کرده‌اند. آن‌ها درباره زنجیره تراکنش‌ها این‌گونه توضیح می‌دهند که در هر معامله، مقداری بیت‌کوین در شبکه توزیع و در بلوک‌ها جمع می‌شود. یک معامله به‌طور معمول به‌عنوان ورودی معامله جدید به خروجی‌های معاملات قبلی ارجاع داده شده، تمام مقادیر ورودی بیت‌کوین را به خروجی‌های جدید اختصاص می‌دهد. معاملات رمزگذاری شده نیستند؛ بنابراین، می‌توان هر معامله‌ای را که تاکنون در یک بلوک جمع‌آوری شده است، مرور و مشاهده کرد. پس از انجام معاملات و تأیید نهایی، آن‌ها غیرقابل برگشت خواهند بود.

نگارندگان در عنوان پایانی، به بررسی «نظر اسلام در خصوص بیت‌کوین» پرداخته، به برخی مزایای بیت‌کوین، از جمله حذف واسطه‌ها، کاهش هزینه‌ها و شفافیت اشاره می‌کنند و در نقطه مقابل، معایب بیت‌کوین را این‌گونه برمی‌شمارند:

۱. به دلیل عدم وجود مرجع نظارتی، امکان هک، کلاهبرداری و سرقت اطلاعات وجود دارد و چون اطمینان‌آور نیست، غرری محسوب می‌شود و غرر هم در نظام مالی اسلام به بطلان معامله می‌انجامد.

۲. بیت‌کوین فاقد ارزش ذاتی است.

۳. نوسانات در قیمت آن هم زیاد است و موجب زیان می‌شود.

در پایان نویسندگان نتیجه می‌گیرند که در نظام مالی اسلام، معامله با بیت‌کوین جزو معامله‌های غرری طبقه‌بندی شده و جایز نیست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور  | جایگاه علمی                                   | نویسنده                 | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|--|-------|---|-------------------------|--|---|----|
| ۱۳          | International Journal on Islamic Applications in Computer Science And Technology, V. Vol | مالزی | دکترای فناوری اطلاعات از دانشگاه اسلامی مالزی | AI-hussaini, A.I.S, A   | درک کاربران از کاربرد سیستم ارزیابی از دیدگاه‌های اسلامی | Users Perception of Cryptocurrency System Application from the Islamic Views <sup>1</sup> | ۷۹ |
|             |  |       | استادیار دانشکده علوم رایانه                  | Adamu Abubakar, Ibrahim |  |   |    |
|             |  |       | دکترای فناوری اطلاعات                         | Mohamad Fauzan Noor din |  |   |    |
|             |  |       | استادیار                                      | H Mohd Mohadis          |  |   |    |

### گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله، به تاریخ شکل‌گیری مبادله‌های تجاری پرداخته‌اند که ابتدا به صورت مبادله کالا به کالا بود، بعد طلا و نقره جایگزین آن شد و در ادامه سکه‌های فلزی هم وارد میدان معامله‌ها گردید تا به مرور زمان، اسکناس و پول کاغذی رواج پیدا کرد. در حال حاضر با توسعه سیستم‌های رایانه‌ای به وسیله صنعت اصلی بانکداری، استفاده از پول نقد دیجیتال و معاملات مبتنی بر پول الکترونیکی رایج شده و از محبوبیت خوبی نیز برخوردار گردیده است. از سال ۲۰۰۹ با پیدایش بیت‌کوین، تحولی در مبادله‌های مجازی صورت گرفت. بیت‌کوین یا به تعبیری ارز رمزپایه، یک سیستم تبادل دیجیتال است که از رمزنگاری برای تولید و توزیع نشانه‌ها استفاده می‌کند. نویسندگان هدف خویش را از نگارش این مقاله، بررسی ادراک کاربران سیستم رمزنگاری ارزهای رمزپایه از دیدگاه اسلامی بیان می‌کنند. در این مقاله از روش تحقیق کیفی با

1. [https://scholar.google.com/citations?user=15fVN8gAAAAJ&hl=en#d=gs\\_md\\_cita-d&u=22F2citations/33Fview\\_op/33Dview\\_citation/26hl/3Den/26user/33D15fVN8gAAAAJ/26citation\\_for\\_view/33D15fVN8gAAAAJ/3A2osOgNQ5qMEC/26tzom/33D-210](https://scholar.google.com/citations?user=15fVN8gAAAAJ&hl=en#d=gs_md_cita-d&u=22F2citations/33Fview_op/33Dview_citation/26hl/3Den/26user/33D15fVN8gAAAAJ/26citation_for_view/33D15fVN8gAAAAJ/3A2osOgNQ5qMEC/26tzom/33D-210)

انجام مصاحبه به منظور تعیین درک کاربران از سیستم استفاده شده است. داده‌های مصاحبه جمع‌آوری شده و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در ابتدا قبل از بحث درباره وضعیت ارزهای رمزنگاری شده، مفهوم مال از دیدگاه اسلام بررسی شده است. مال، چیزی است که قابل تملک و دارای ارزش باشد. با توجه به دیدگاه اسلامی درباره رمزنگاری، علمای مسلمان و صاحب نظران شریعت، عقاید متنوعی را مطرح کرده‌اند که برخی آن را مجاز (حلال) و برخی دیگر آن را غیرمجاز (حرام) می‌دانند. مفتی اعظم مصر، همچنین مرکز فتوای فلسطین، مقام مذهبی دولت ترکیه و شیخ هیثم اهل انگلیس، معامله با بیت‌کوین و سایر ارزهای رمزپایه را به دلیل وجود غرر، عدم شفافیت و نقض قانون اساسی کشورها ممنوع و حرام می‌دانند. در طرف مقابل، مرکز فتوای حوزه علمیه اسلامی آفریقای جنوبی به جواز این‌گونه رمزارزها قائل شده است و دلیل آن را اصالة الاباحه در معامله‌ها بیان می‌کند؛ یعنی اصل در هرگونه معامله مالی و تجاری، مجاز بودن آن است، مگر اینکه به طور واضح با اصول شرع مغایر باشد.

نگارندگان در ادامه مقاله، به چالش‌های پیش روی این فناوری در جهت مطابقت با اصول شریعت پرداخته‌اند و معتقدند اگر مسائل مربوط به اعتبار از طریق یک مدل ارزآوری ارز دیجیتال اسلامی حل و فصل شود، استفاده از ارز دیجیتال سازگار با شرع، قابل توسعه است. سپس به نحوه گردآوری اطلاعات این مقاله از طریق مصاحبه اشاره کرده، با تجزیه و تحلیل داده‌ها به این نتیجه می‌رسند که گرچه عدم اطمینان، از شاخصه‌های اصلی رمزارزهاست، ولی مسلمانان می‌توانند بدون ترس از خطرهای غیرضروری به آن اعتماد کنند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده          | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|--|-------|---|------------------|--|---|----|
| ۴           | ۲۰۱۸<br>کنفرانس<br>بین‌المللی<br>نوآوری و<br>فناوری و رایانه<br>در بحرین | بحرین | استادیار گروه<br>سیستم‌های<br>اطلاعاتی<br>دانشگاه بحرین | Faisal<br>Hammad | آیا بیت‌کوین<br>حلال است؟<br>بررسی حکم<br>شرعی استخراج<br>بیت‌کوین | Is Bitcoin<br>Mining Halal?<br>Investigating<br>the Sharia<br>Compliance of<br>Bitcoin Mining | ۸۰ |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه مقاله این‌گونه وارد بحث می‌شود که با توجه به جذابیت ارزهای رم‌زپایه، مانند بیت‌کوین در طول این چند سال و افزایش ارزش آن طی پنج سال از ۴۰۰ دلار به ۶۴۰۰ دلار، عموم مردم، از جمله مسلمانان برای سرمایه‌گذاری در بیت‌کوین‌ها وسوسه شده‌اند. پس بر محققان اسلامی و علما لازم است که حکم شرعی بیت‌کوین را بررسی کنند.

نویسنده هدف خود را از نگارش این مقاله، چگونگی درک ناشناس بودن یک معامله مالی در بانکداری اسلامی بیان می‌دارد. او ابتدای مقاله ذیل عنوان «بلاک چین» به بررسی نحوه عملکرد آن می‌پردازد. او در گام بعد به بیان توضیحی درباره بیت‌کوین پرداخته، خاطرنشان می‌کند که به دلیل نبود نهاد نظارتی در معامله با بیت‌کوین، از آن در فعالیت‌های غیرقانونی، از قبیل پولشویی، خرید مواد مخدر و اسلحه نیز استفاده شده است. در بحث بعدی به ماینرها یا همان دستگاه‌های استخراج بیت‌کوین اشاره کرده، توضیحاتی درباره نامعلوم بودن این ارزها بیان می‌دارد. همچنین در ادامه، به مزیت ناشناس بودن بیت‌کوین می‌پردازد. نگارنده سپس از طریق مصاحبه با چند شخص که در امور بانکی بحرین فعالیت دارند، به این جمع‌بندی می‌رسد که مشکل بیت‌کوین آن است که هیچ راهی برای اطلاع از نحوه عملکرد و خرید و فروش آن وجود ندارد. آن

سپس در پاسخ به این پرسش که: آیا راهی برای شرعی بودن معامله با بیت‌کوین هست یا نه؟ پاسخ می‌دهد که اگر توانستید معاملات بیت‌کوین را از منبع آن ردیابی کنید، در تطابق آن با شرع شکی ندارید، ولی این امر غیرممکن است؛ زیرا ماهیت بیت‌کوین بر ناشناس بودن نهاده شده است.

نگارنده در پایان این‌گونه نتیجه می‌گیرد که به دلیل ماهیت ناشناس بودن و نحوه استفاده از بیت‌کوین در بسیاری از فعالیت‌های غیرقانونی، مانند خرید و فروش الکل، مواد مخدر و پولشویی، اکثر محققان و مصاحبه‌شوندگان در این مقاله، به غیرشرعی بودن بیت‌کوین رأی داده‌اند. اگرچه کار استخراج بیت‌کوین می‌تواند راه‌حلی برای بهبود اشتغال برای کسانی که تازه فارغ‌التحصیل رشته فناوری اطلاعات و ارتباطات شده‌اند، و نیز دانشجویان و نیز افرادی که به دنبال کسب درآمد دیگری هستند، باشد، متأسفانه مزیت اصلی بیت‌کوین که ناشناس بودن آن است، به مهم‌ترین مشکل در تطبیق صحت معامله با بیت‌کوین با شرع تبدیل شده است.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                | کشور   | جایگاه علمی                    | نویسنده      | ترجمه عنوان                               | عنوان  |    |
|-------------|---------------------------------|--------|--------------------------------|--------------|---|--|----|
| ۱۱          | ۲۰۱۸ مجله اروپایی اقتصاد اسلامی | آمریکا | استاد یار دانشگاه باتلر آمریکا | Fait Muedini | سازگاری ارزهای رمزیایه و امور مالی اسلامی | The Compatibility of Cryptocurrencies and Islamic Finance <sup>۱</sup> | ۸۱ |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه مقاله، با بیان نکاتی درباره پیشینه بیت کوین، ارزهای دیجیتال و سیر تحول پول در مبادله‌ها از گذشته تا به امروز، بحث را آغاز کرده، هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی سازگاری بیت کوین و سایر ارزهای رمزنگاری شده در چارچوب قوانین اسلامی بیان می‌دارد. او مقاله را با معرفی بیت کوین و سایر ارزهای رمزیایه شروع می‌کند و در گام بعد با تأکید بر عنصر اخلاق در معامله، به بررسی مفهوم پول در تاریخ صدر اسلام پرداخته، خاطرنشان می‌کند که در قرآن دستورالعمل خاصی درباره چگونگی و شرایط پول بیان نشده است و با نظریه سیره پیامبر و اصحاب می‌توان به مواردی دست پیدا کرد. سپس استدلال می‌کند که بیت کوین و سایر ارزهای رمزنگاری شده با منابع مالی اسلامی سازگاری دارند؛ با این استدلال که بیت کوین و سایر ارزهای رمزیایه، راه حل بهتری برای چندین مشکل هستند که مسلمانان با آن‌ها مواجه‌اند که مهم‌ترین آن‌ها مسئله ریاست که در قرآن کریم جنگ با خدا دانسته شده است و در بسیاری از موارد، راه حل‌هایی را برای مشکلات ارزهای کنترل شده مؤسسه دولتی ارائه می‌دهد. او سپس به بررسی مشکلات و نقاط ضعف ارزهای سنتی، از جمله طلا و نقره و پول کاغذی همت می‌گمارد و اولین نقطه ضعف را، امکان جعل آن‌ها برمی‌شمارد.

1. <http://www.ojs.unito.it/index.php/EJIF/article/download/2569/pdf>

دومین مشکل، تورم و تأثیر آن بر اقتصاد است. عرضه نامحدود و مورد سوء استفاده واقع شدن ازسوی دولت‌ها، از دیگر مشکلات این‌گونه ارزهاست. در مقابل، ارزهای رمزپایه و بیت‌کوین این مشکلات را نداشته، با اصول عدالت و انصاف اجتماعی و خصوصیات ارزش‌گذاری شده در فقه اسلامی مطابقت بیشتری دارند. سهولت نقل و انتقال، ماهیت نامتمرکز، دادن قدرت به مردم به جای دولت‌ها یا بانک‌ها، عدم امکان جعل، شفافیت و عدم تورم‌زا بودن، مزایایی است که ارزهای رمزپایه برای جامعه به‌ارمغان می‌آورند که ارزهای سنتی قادر به انجام آن نیستند.

نگارنده در پایان نتیجه می‌گیرد که فناوری بلاک‌چین و رمز ارزها، بدون تکیه بر دولت‌ها و بانک‌ها با استفاده از قدرتی که برای محافظت از ثروت خود در اختیار آن‌ها قرار داده شده، می‌توانند یک سیستم مالی جدید و قدرتمند را که با قوانین و حقوق مالی اسلام سازگار است و پیام عدالت را برای همه مردم به‌طور یکسان نشر می‌دهد، پایه‌ریزی کنند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار  | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده            | ترجمه عنوان              | عنوان   |    |
|-------------|---|-------|---|--------------------|--------------------------|---|----|
| ۱۸          | ۲۰۱۷<br>مجله<br>پژوهشگاه<br>بین‌المللی<br>اندیشه و تمدن<br>اسلامی | مالزی | دانشیار دانشکده<br>اقتصاد و علوم<br>مدیریت در دانشگاه<br>بین‌المللی اسلامی<br>مالزی | Gapur<br>-Oziev    | رمزارها از<br>منظر شریعت | Cryptocurrency<br>from Shari'ah<br>Perspective <sup>۱</sup> | ۸۲ |
|             |   | روسیه | استادیار دانشکده<br>اقتصاد  | Magomet<br>Yandiev |                          |   |    |

## گزارش اثر

نویسندگان در این مقاله، ابتدا ضوابط پولی را در اسلام و آرای علمای اهل سنت، از جمله مالک بن انس، غزالی و ابن تیمیه را در خصوص پول بررسی کرده‌اند. ایشان نقش مقبولیت جامعه را پررنگ می‌دانند و انحصار پول را در نقدین (طلا و نقره) و حتی پشتوانه بودن آن‌ها را نمی‌پذیرند. سپس به ویژگی‌های بیت‌کوین و انطباق آن با ضوابط شرعی پرداخته‌اند. نگارندگان مقاله، در پایان بیت‌کوین را با معیارهای اسلامی منافات نمی‌دانند و در صورت رفع ایرادها، آن را مجاز می‌دانند.

نتایج مقاله عبارت است از:

اگر هدف از استخراج بیت‌کوین و فعالیت دستگاه‌های ماینر، به دست آوردن بیت‌کوین و خرید کالا و خدمات باشد، مجاز است، اما اگر هدف، ازدیاد نرخ مبادله‌ای آن باشد، مجاز نیست؛ چون باعث غرر و نوعی قمار است.

با توجه به ناشناس بودن افراد در بیت‌کوین و فرار مالیاتی گسترده ایشان، نویسنده پیشنهاد می‌دهد تا انتشار رمزارز مناسب و عاری از این مشکل، بیت‌کوین محدود شود.

1. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEWjstTPH8znAhVbThUIHb-SAiMQFjAAegQIAhAB&url=https://3A.ZF.ZFwww.ssm.com/2Fabstract/3D3101981&usq=A0vVaw3TXxlgeJabrZMPMUEWBeFt>

با توجه به شبهه وجود اشخاصی در پشت پرده بیت‌کوین با اقتصاد نامعلوم و پیچیده، بهتر است بیت‌کوین تنها به مبادله میان اشخاص محدود شود و دولت‌ها از ورود به این عرصه و مبادله پول‌های هنگفت خودداری کنند.

با توجه به پیشرفت سریع فناوری‌های اینترنتی و تمایل شدید مردم، توصیه می‌شود کشورهای اسلامی با نظارت بانک توسعه اسلامی، ارزی رمزپایه و مطابق با ضوابط اسلامی منتشر کنند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار  | کشور   | جایگاه علمی  | نویسنده                       | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|---|--------|--|-------------------------------|--|---|----|
| ۱۱          | مجله<br>SEISENSE<br>Journal of<br>Management<br>۱ Vol<br>۲۰۱۸ | مالزی  | استاد دانشکده<br>تجارت<br>اسلامی،<br>دانشگاه مالزی | Yusuf Sani<br>-Abub akar      | بیت‌کوین و<br>قانونی بودن<br>آن از دیدگاه<br>شریعت | Bitcoin and<br>its Legality<br>from Shariah<br>Point of View <sup>۱</sup> | ۸۳ |
|             |   | برونئی | دکتر و استاد<br>دانشکده<br>مدیریت توسعه<br>اسلامی  | Ahamad Faosiy<br>Ogunbado     |  |   |    |
|             |   | مالزی  | دانشجوی<br>دانشکده روابط<br>بین‌الملل              | Mpawenimana<br>Abdallah Saidi |  |   |    |

### گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله، ضمن بیان مطالبی کلی درباره فناوری بیت‌کوین، به این نکته اشاره می‌کنند که بیت‌کوین، یکی از پدیده‌های فناوری دیجیتال معاصر است که در سال‌های اخیر پدیدار شده و از جمله موفق‌ترین‌ها در عرصه مدیریت بلاک چین محسوب می‌شود. ایشان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی دیدگاه دانشمندان مسلمان درباره مطابقت یا عدم مطابقت بیت‌کوین با موازین شریعت اسلام بیان داشته، روش تحقیق این مقاله را، روش تحقیق توصیفی کیفی متکی به داده‌های ثانویه، از قبیل کتاب‌های متنی، نشریات، روزنامه‌ها، وب‌سایت‌های مرتبط و غیره اعلام کرده‌اند که از تجزیه و تبیین محتوا در تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

1. <https://www.google.com/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwihkbrunpHmAhVJxoUKHRBsBCYQfjABegQIBhAC&url=https%3A%2F%2Fjournal.seisense.com%2Findex.php%2Fjom%2Farticle%2Fdownload%2F32%2F27%2F&usq=AOvVaw1AnzFDXgqalTYHJYBGpMik>

ایشان در عنوان ابتدایی مقاله، ذیل عنوان «ویژگی‌های برجسته بیت‌کوبین» به بیان چگونگی پیدایش بیت‌کوبین، نحوه عملکرد و توضیحات کامل درباره آن می‌پردازند. در ادامه به بیان مشکلاتی که بیت‌کوبین ایجاد می‌کند نیز اشاره دارند و موارد زیر را برمی‌شمارند:

۱. وجود محدودیت‌های کمی در تولید و استخراج؛
۲. نداشتن پشتوانه و ارزش ذاتی؛
۳. امکان تقلب و هک شدن؛
۴. عدم وجود نهاد نظارتی و حقوقی مسئول و پاسخ‌گو در برابر مشکلات؛
۵. امکان سوءاستفاده در موارد غیرقانونی، همچون پولشویی، کلاهبرداری، قاچاق مواد مخدر و فرار از پرداخت مالیات.

نگارندگان در عنوان بعدی به بررسی دیدگاه‌های دانشمندان مسلمان درباره بیت‌کوبین می‌پردازند. ایشان ابتدا به نظریه موافقان جواز بیت‌کوبین، مانند مرکز فتوای حوزه علمیه آفریقای جنوبی اشاره دارند. آن‌ها معتقدند چون بیت‌کوبین شرایط مال را از نگاه شریعت اسلام دارد، معامله با آن جایز است. در مقابل، برخی از علما، از جمله مفتیان مصر، ترکیه، مرکز فتوای فلسطین و شیخ هیثم اهل انگلستان، معامله با آن را جایز نمی‌دانند. آن‌ها غرری بودن، ابزار قمار قرار گرفتن، عدم داشتن مالیت و پشتوانه، نوسان در قیمت، ناشناس بودن صادرکننده، نبود نظارت ازسوی مرجع قانونی و عدم شفافیت را از دلایل خود برای قول به حرمت بیت‌کوبین بیان می‌دارند.

نویسندگان در پایان این‌گونه نتیجه می‌گیرند که محققان براین باورند که بسیاری از استدلال‌هایی که از جانب مخالفان بیان می‌شود، اولاً به دلیل عدم شناخت درست از ماهیت بیت‌کوبین و سایر ارزهای رمزپایه بوده است. ثانیاً این مخالفت‌ها مبتنی بر مشکلات موقتی است که دولت‌ها می‌توانند با تنظیم قوانین صحیح و کارآمد در حوزه ارزهای رمزپایه، به ویژه بیت‌کوبین آن‌ها را برطرف کنند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور  | جایگاه علمی                               | نویسنده                          | ترجمه عنوان                               | عنوان   |    |
|-------------|---|-------|---|----------------------------------|---|---|----|
| ۱۱          | Journal of Islamic Finance, Vol ۱.No ۵ (۲۰۱۶) | مالزی | دکترای اقتصاد مؤسسه بانکداری اسلامی مالزی | Zalina Muhamed Zahudi            | تنظیم ارزهای مجازی: کاهش خطرهای و چالش‌ها | Regulation of Virtual Currencies: Mitigating the Risks and Challenges Involved <sup>1</sup> | ۸۴ |
|             |   |       | دکترای اقتصاد                             | Radin Ariff Taquiddin Radin Amir |   |   |    |

### گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله، علت توجه مردم را به ارزهای مجازی، عدم اعتماد به سیستم‌های مالی بانک‌ها و مؤسسه‌های دولتی بیان می‌کنند و هدف خود را از نگارش این مقاله، ایجاد آگاهی در بین کاربران درباره ارز مجازی به وسیله برجسته کردن تفاوت‌های میان ارز مجازی و پول رایج می‌دانند. ایشان ابتدا به مفهوم‌شناسی ارز مجازی پرداخته، آن را این‌گونه تعریف می‌کنند: نماد دیجیتالی از ارزش که از سوی بانک مرکزی یا نهاد دولتی صادر نشده است و لزوماً پشتوانه پول فیات را ندارد که از سوی اشخاص حقیقی یا حقوقی به عنوان وسیله پرداخت، پذیرفته شده و ویژگی منتقل شدن، ذخیره شدن و استفاده به صورت الکترونیکی در معامله‌ها را دارد.

ایشان سپس به بیان تفاوت‌های پول ملی کشورها با ارز دیجیتال پرداخته، عدم ضمانت ارز مجازی را از سوی دولت، از تفاوت‌های اصلی آن‌ها بیان می‌کنند. در ادامه بحث به چالش‌ها و خطرهای احتمالی ارز مجازی اشاره کرده، سه مورد را بیان می‌دارند:

1. [http://www.myjurnal.my/filebank/published\\_article/52936/6.pdf](http://www.myjurnal.my/filebank/published_article/52936/6.pdf)

۱. نحوه تعامل ارز مجازی و تأثیر آن بر اقتصاد واقعی، از این نظر که بیت‌کوین از سیستم نامتمرکز در پرداخت‌ها استفاده می‌کند و عرضه آن محدود است.
  ۲. داشتن ماهیت و عملکرد چندمنظوره ارزهای مجازی و نامشخص بودن کاربران آن، سبب شده است که خطر استفاده از آن‌ها برای اهداف غیرقانونی، همچون کلاهبرداری، پولشویی و تأمین مالی تروریسم گسترش یابد.
  ۳. عدم اطمینان از نظر حفظ حقوق مشتری‌ها.
- نگارندگان در مطلب بعد سراغ پاسخ این پرسش رفته‌اند که: آیا امور مالی اسلامی می‌تواند با ارزهای دیجیتال وفق پیدا کند و می‌توان معامله با این ارزها را شرعی و حلال دانست یا خیر؟ با بررسی تاریخی و شرایط بیان شده در فقه اسلامی، به این نتیجه می‌رسیم که به دلیل غرری بودن، عدم نظارت و امکان استفاده در فعالیت‌های غیرقانونی، معامله با بیت‌کوین شرعی نیست.
- ایشان در گام بعد به این مطلب می‌پردازند که حل شدن چند مسئله درباره این ارزها، به صدور حکم شرع به حلیت آن‌ها کمک می‌کند:
۱. ارز مجازی قابل شناسایی باشد و شفافیت در آن لحاظ شود.
  ۲. استفاده گسترده از ارز مجازی در صورت عدم تنظیم مقررات شرعی آن، می‌تواند ثبات پولی و مالی را به خطر اندازد.
  ۳. در صورت عدم کنترل این ارزها، عموم مردم به دلیل عدم حمایت از مصرف‌کننده در معرض خطر قرار می‌گیرند.
- نویسندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که در خصوص تمام ارزهای مجازی باید با احتیاط بیشتری برخورد کرد.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور   | جایگاه علمی  | نویسنده                      | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|--|--------|--|------------------------------|--|--|----|
| ۱۰          | Jurnal ۲۰۱۹<br>Perspektif<br>Pembiayaan<br>dan<br>Pembangunan<br>.Daerah Vol<br>May .۶ .No .۶<br>۲۰۱۹ - June | نیجریه | استاد<br>دانشگاه علوم<br>اقتصادی<br>دانشکده<br>علوم<br>اجتماعی | Ibrahim<br>Mohammed<br>Lawal | همخوانی<br>و تناسب<br>رمزارها با<br>ساختار<br>سرمایه‌گذاری<br>و بانکداری<br>اسلامی | The<br>Suitability Of<br>Cryptocurrency<br>In The Structure<br>Of Islamic<br>Banking And<br>Finance <sup>۱</sup> | ۸۵ |

## گزارش اثر

نویسنده در این مقاله به بررسی رمزارها و مجاز بودن آن در ساختار بانکداری و سرمایه‌گذاری اسلامی پرداخته است و ضمن برشمردن انواع رمزارز (بیت‌کوین، دش، ریپل، مونرو، تتر و ...) نقاط ضعف و قوت آن‌ها را مورد توجه قرار داده است. او در بخش بعد ضمن برشمردن اصول بانکداری و سرمایه‌گذاری اسلامی و مقایسه آن با کارکرد رمزارها، همخوانی یا عدم همخوانی این دو مقوله را رصد می‌کند. از این منظر اصول سرمایه‌گذاری و بانکداری اسلامی استخراج شده بر مبنای اجماع، قیاس و اجتهاد عبارت‌اند از ممنوعیت گرفتن سود (ربا)، مشارکت در سود و زیان، ممنوعیت قمار (میسر)، عدم امکان فریبکاری (غرر) و ممنوعیت تجارت و سرمایه‌گذاری غیراخلاقی، که از این رویکرد در قیاس با پول فیات یا پول بی‌پشتوانه، رمزارها تمامی شرایط تطابق با اصول سرمایه‌گذاری و بانکداری اسلامی را احراز می‌کنند؛ بدین معنا که امکان قمار و غرر در آن بسیار اندک بوده، دارای قطعیت و عدم امکان فریبکاری هستند و به لحاظ مشارکت در خطر و عدم ایجاد ربا با سرمایه‌گذاری و بانکداری اسلامی تطابق زیادی دارند. در زمینه ممنوعیت تجارت و سرمایه‌گذاری در امور غیراخلاقی با استناد

1. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjOuM73jqjmAhVOZVAKHXMsBrsQFjACegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fonline-journal.unja.ac.id%2FJES%2Farticle%2Fdownload%2F6603%2F4447%2F&usq=AOvVaw0EE..B0SsLhSVam8NipXPc>

به این حکم که استفاده از عاملی حلال در راه حرام موجب حلیت‌زدایی از عامل حلال نمی‌شود، عدم تطابق رمزارزها با اصول تجارت اسلامی منتفی است.

در ادامه نویسنده برای اثبات مجاز بودن رمزارزها در سرمایه‌گذاری و بانکداری اسلامی، به بررسی مفهوم پول در اسلام و مقایسه آن با رمزارزها می‌پردازد. با توجه به تعریف پول به عنوان واسطه تبادل، دو نوع پول طبیعی (طلا و نقره) و پول مرسوم (پول کاغذی و سکه) مفهوم پیدا می‌کنند. پول مرسوم خود به پول کالایی و پول بدون پشتوانه (فیات) تقسیم می‌شود. نگارنده شش ویژگی عمومی را در اسلام برای پول برمی‌شمرد: برگرفته از فلز یا ماده خوراکی ارزشمند، فراوانی و آزادانه در دسترس بودن، با دوام بودن و عدم فسادپذیری و تخریب، برخورداری از ارزش ذاتی، وجود آن در خلقت و ارزش‌گذاری از سوی خداوند، واسطه تبادل بودن که از منظر این ویژگی‌ها، رمزارزها در تمامی موارد دارای تطابق با مفهوم پول در اسلام هستند و فقط در خصوص ویژگی اول (رؤیت‌پذیری)، با این اصول ناهمگون و متباین‌اند؛ حال آنکه پول فیات فقط دو تا سه مورد از این ویژگی‌ها را داراست.

در بخش پایانی، نویسنده به نقاط ضعف مطرح در خصوص رمزارزها و پاسخ به آن‌ها می‌پردازد. این ضعف‌ها عبارت‌اند از: عدم جایگیری آن در شمار پول‌های رایج و قانونی، ناشناخته بودن انتشاردهنده و فقدان پشتیبانی دولتی از آن، هموار کردن راه برای پولشویی و اقدامات مجرمانه که در مورد اول، چند کشور که بیت‌کوین را قانونی اعلام کرده‌اند (ژاپن، آلمان، ایسلند، اردن و...) معرفی شده‌اند. در خصوص ناشناخته بودن عامل انتشاردهنده رمزارزها، نویسنده فناوری بلاک چین را حلال مسئله عنوان می‌کند و درباره سوءاستفاده از رمزارزها برای تجارت‌های غیرقانونی، نویسنده این عامل را نافی حلیت آن نمی‌داند؛ چراکه به‌کارگرفتن ابزاری قانونی در مسیری غیرقانونی، غباری بردامن قانونی بودن آن نمی‌نشانند. در نهایت نویسنده نتیجه می‌گیرد که رمزارزها در هماهنگی با سرمایه‌گذاری و بانکداری اسلامی هستند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور | جایگاه علمی                         | نویسنده                 | ترجمه عنوان   | عنوان                                    |    |
|-------------|--|------|-------------------------------------|-------------------------|---------------|--|----|
| ۴۶          | TECHNOLOGY AND FINANCIAL DISINTERMEDIATION WITH A SPECIAL REFERENCE TO BLOCKCHAIN AND ISLAMIC FINANCE<br>۲۰۱۸ A Thesis | قطر  | دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد اسلامی | KABUYE MAHAWUYA KASUJJA | اقتصاد اسلامی | ISLAMIC FINANCE PERSPECTIVE <sup>۱</sup> | ۸۶ |

### گزارش اثر

نویسنده در این مقاله که فصل پنجم از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم مالی اسلامی در کشور قطر بوده و در سال ۲۰۱۸ دفاع شده است، به بررسی دیدگاه مالی شریعت اسلام درباره فناوری های مالی جدید می پردازد. او ابتدا به اجمال به تشریح عملکرد نهاد خدمات مالی اسلامی در راستای تبیین و اعلام دستورالعمل های اجرایی در سه بخش بانکداری اسلامی، بازارهای سرمایه و صنعت بیمه اشاره دارد و علت اقبال مشتریان را به فناوری های مالی جدید، هزینه های بالای معامله های سنتی، کاهش اعتماد مشتریان به بانک ها و سرعت در معامله برمی شمارد.

نویسنده در ضمن بحث به ارائه پیشنهادهایی برای علمای شریعت در جهت ارائه قانون بهتری برای رمزارزها اشاره دارد و خاطر نشان می کند که باید علمای شریعت، قوانین حاکم بر معامله های جدید را کاملاً مطالعه کرده، نظر اسلام را با شناخت کامل از ماهیت این قراردادها بیان کنند. در ادامه ذیل بحث از مجاز بودن استفاده از ارزهای رمزپایه از سوی شریعت اسلام، به بیان سه دسته از دیدگاه های علما درباره ارزهای رمزپایه

1. <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=473081090103074070069006126011002091117005056063054005028093075064085098104115066122018063022011024019026116117028067064076112013040042001029099108104090096115084111070080003096016064096122093013013004088098005104064126090114086079084069016097086115103&EXT=pdf>

می‌پردازد. دسته اول: قائلان به عدم جواز معامله با آن‌ها، که علت این حکم را عدم مالیت بیت‌کوین، نداشتن ارزش ذاتی و وجود نوسان در قیمت می‌دانند که موجب غرر و ضرر می‌شود. دسته دوم: این‌گونه ارزها را دارایی دیجیتال برمی‌شمارند، ولی آن را پول نمی‌دانند و با بیان شرایط مال بودن از دیدگاه فقه شافعی، به این نتیجه می‌رسند که بیت‌کوین تنها برخی شرایط را داراست. دسته سوم: با بیان شرایط پول، به این نتیجه می‌رسند که بیت‌کوین نوعی پول و ارزش است؛ پس معامله با آن جایز است.

در ادامه به بحث درباره چگونگی بهره‌مندی امور مالی اسلام از این فناوری در جهت رسیدن به مقاصد شریعت می‌پردازد و راهکارهایی برای استفاده بهتر از این فناوری ارائه می‌دهد. ابتدا به علما توصیه می‌کند که به‌طور کامل ماهیت و قوانین حاکم بر ارزهای رمزپایه را مطالعه کنند و بعد به صدور حکم بپردازند و به یک حکم بسنده نکنند؛ چون این فناوری هر روز به سمت تغییر و تکامل حرکت می‌کند. بنابراین، علما باید مطابق با شرایط جدید، حکم مرتبط با آن را صادر کنند. نویسنده برای جلوگیری از مشکل عدم وجود پشتوانه و نوسان در قیمت ارزها، ضرب سکه را پیشنهاد می‌دهد و رعایت قوانین صرف و به‌ویژه ربا را یکی دیگر از توصیه‌های خود بیان می‌دارد.

نگارنده در این مقاله به جواز استفاده از این‌گونه ارزها معتقد است؛ البته به شرطی که ملاحظات شرعی در آن لحاظ شود.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار               | کشور  | جایگاه علمی           | نویسنده  | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|--------------------------------|-------|-----------------------|--|---|---|----|
| ۱۴          | ۲۰۱۸<br>دارالمراجعه<br>الشریعه | بحرین | گروهی از<br>کارشناسان | گروهی از<br>کارشناسان<br>اسلامی «دار<br>المراجعه<br>الشریعه» | فکتورهای<br>شریعت در<br>ارزهای رمزپایه<br>و توکن‌ها | The shariah<br>factor in<br>cryptocurrencies<br>and tokens <sup>1</sup> | ۸۷ |

### گزارش اثر

این مقاله را گروهی از کارشناسان اسلامی «دارالمراجعه الشرعیه» نگاشته‌اند و بانک مرکزی بحرین نیز آن را تأیید کرده است. نویسندگان با این مقدمه به سراغ بحث می‌روند که ارزهای رمزپایه به یکی از مباحث رایج و پرکاربرد نظام مالی دیجیتال تبدیل گردیده و بازدهی مناسب آن، سبب جذب سرمایه‌گذاران و کارآفرینان مسلمان شده است. سوال اساسی که به‌طور مداوم مطرح می‌شود، این است که: آیا شریعت اسلام موافق با این فناوری است یا خیر؟

نویسندگان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی ماهیت ارزهای رمزپایه و علایم آن از منظر شریعت بیان می‌دارند و معتقدند نمی‌توان درباره همه انواع آن حکمی کلی صادر کرد، بلکه باید هر مورد را جداگانه بررسی و حکم آن را مشخص کنیم. ایشان در گام ابتدایی بحث، به چیستی ارزهای رمزپایه اشاره و آن را این‌گونه تعریف می‌کنند: نوعی ارز مجازی که به وسیله فناوری رمزنگاری، شخص دارنده آن این حق را پیدا می‌کند تا ارز را در مبادله‌ها استفاده کند. در عنوان بعدی مقاله، نویسندگان به بیان چگونگی فعالیت و کارکرد ارزهای رمزپایه بر مبنای بلاک چین اشاره دارند و می‌نویسند که معامله‌ها با استفاده از رمزنگاری، به‌طور معمول از طریق یک شبکه نامتمرکز و بدون

1. <https://shariyah.com/wp-content/uploads/2019/05/The-Shariah-factors-in-Cryptocurrencies-and-Tokens.pdf>

مراجعه به بانک یا مرجع مرکزی بر بستر بلاک چین انجام می‌شود و مراحل به‌روزرسانی بلاک چین را نیز توضیح می‌دهند.

در مطلب بعد، ایشان به بیان تفاوت بین کوین‌ها و توکن‌ها اشاره دارند، سپس به انواع مختلف توکن‌ها پرداخته، آن‌ها را به شش دسته تقسیم می‌کنند:

۱. توکن‌هایی که برای کار استفاده می‌شوند.
۲. توکن‌های ابزار که برای استفاده از خدمات خاص یا واحدهای خدماتی به‌کار می‌روند.
۳. توکن‌های پشتیبان‌داری که مطالبه‌ای راجع به دارایی ادعای مالکیت را نشان می‌دهند.
۴. توکن‌های درآمدی، که طبق تعهد قانونی شرکت‌ها باید در معامله‌های آینده استفاده بشود.

۵. توکن‌های سهام علامت‌های تجاری که نوعی مالکیت و مشارکت در سود سهام آینده را منعکس می‌کنند.

۶. توکن‌های بازپرداخت که پس از تحقق درآمد پایدار صادر می‌شوند. نویسندگان در ادامه، بحث طبقه‌بندی اسلامی را از اشیای قابل معامله مطرح کرده، ضمن بیان موارد آن، مانند مال، منفعت، حق و عین، تفاوت آن‌ها را نیز از منظر فقه حنفی بیان می‌دارند. ایشان در مطلب بعد به بیان تجزیه و تحلیل شریعت اسلام درباره انواع مختلف توکن‌ها می‌پردازند.

نگارندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که توکن‌ها از روش ابتکاری برای افزایش سرمایه برخوردارند و در صورتی که ساختاری نظام‌یافته پیدا کنند، می‌توانند با شریعت سازگار باشند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور    | جایگاه علمی                      | نویسنده               | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|------------------|---------|----------------------------------|-----------------------|--|--|----|
| ۵           | ۲۰۱۸             | اندونزی | استاد دانشکده علوم اقتصاد اسلامی | Nur rizqi Febriandika | جایگاه ارزهای رمزی پایه در سیستم مالی اسلامی؛ مطالعه موردی: بیت کوین | cryptocurrency position in islamic financial system, a case study of bitcoin | ۸۸ |
|             |                  |         | دکترای اقتصاد                    | Raditya sukmana       |  |  |    |

### گزارش اثر

نویسندگان در این مقاله، ضمن بیان تاریخچه رمزارزها و میزان گسترش آن‌ها، به بررسی دیدگاه نظام مالی اسلامی درباره رمزارزها به طور عام و بیت کوین به طور خاص می‌پردازند. ایشان رمزارز را این‌گونه تعریف می‌کنند: به مجموعه فناوری گفته می‌شود که کدها و رمزهایی را به زبان ریاضی برای چاپ پول مجازی در اختیار کاربران قرار می‌دهد. ایشان در ادامه به بیان کاربردهای بیت کوین اشاره کرده، موارد زیر را از جمله آن‌ها برمی‌شمرند:

۱. خرید آنلاین؛
۲. پرداخت‌ها؛
۳. سرمایه‌گذاری؛
۴. تجارت. سپس به کارکردهای پول در اقتصاد سنتی پرداخته، واسطه‌گری در تبادل، ذخیره دارایی و استاندارد ارزش را در پرداخت بیان می‌دارند. ایشان در مطلب بعد مؤلفه‌های ارزش را از منظر اسلام می‌نگارند:

۱. پذیرش گسترده از سوی کاربران و عموم مردم؛
۲. قابلیت بخش پذیری و تبدیل به اجزای کوچک‌تر؛

۳. قابلیت انتقال؛

۴. جایگزینی در شمار پول قانونی و رایج؛

۵. پایداری و دوام.

نویسندگان سپس به این مطلب اشاره دارند که از دیدگاه فقه اسلامی، ارز در قالب نقود شناخته می‌شود. از دیدگاه شریعت اسلام، ارز در زمان واحد نمی‌تواند هم پول و هم کالا واقع بشود؛ زیرا فقه قواعد و قوانین متفاوتی برای ارز و کالا وضع کرده است. در پایان نویسندگان پرسشی را طرح می‌کنند که به مشخص کردن هرچه بهتر ماهیت بیت‌کوین کمک می‌کند: آیا بیت‌کوین پول است یا کالا یا دارایی مالی؟ و سپس با تحلیل دقیق به این نتیجه می‌رسند که بیت‌کوین هیچ‌کدام از این‌ها نیست.

ایشان در پایان با برشمردن مشکلات بیت‌کوین از منظر فقه اسلامی، نتیجه می‌گیرند که استفاده از بیت‌کوین در تجارت جایز نیست. این مشکلات از این قرار است:

۱. تجارت با بیت‌کوین در حقیقت تبادل پول با پول برای کسب سود است و این‌گونه معامله، ربا و حرام است.

۲. بیت‌کوین به دلیل عدم شفافیت، زمینه بروز تخلفاتی از جمله کلاهبرداری، سرقت و قمار را فراهم می‌آورد و از همین جهت معامله با آن جایز نیست.

۳. بیت‌کوین فاقد ارزش ذاتی است و پشتوانه واقعی ندارد. از این رو، ارزش آن منحصر به نظام عرضه و تقاضا بوده، فاقد ضمانت و قاعده‌مندسازی دولتی است و موجب غرر می‌شود.

۴. عدم وجود نظارت نهاد حاکم که ابتدا قوانین مرتبط با بیت‌کوین را تنظیم کند و در مرحله اجرا، بر آن‌ها نظارت نماید.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                        | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده                                   | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|---|-------|---|---|---|---|----|
| ۹           | International Business Research<br>۲۰۱۷ | مالزی | عضوانستیتو بانکداری اسلامی<br>ذکترای رشته اقتصاد اسلامی | Ibrahim Bassam Zubai di<br>Ahmad Abdullah | توسعه ارز دیجیتال از دیدگاه اسلامی با توجه به فناوری بلاک چین | Developing a Digital Currency from an Islamic Perspective: Case of Blockchain Technology <sup>1</sup> | ۸۹ |

### گزارش اثر

نویسندگان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی امکان شکل‌گیری ارز دیجیتال سازگار با مقررات اسلامی بیان می‌کنند. ایشان در مقدمه بحث به بیان تفاوت نظام مالی اسلام با نظام مالی رایج می‌پردازند و سپس نتیجه می‌گیرند که از این رویکرد پول بدون پشتوانه (فیات)، نمی‌توان در قالب ذخیره ارزش استفاده کرد. اسلام فقط کالاها را دارای ارزش ذاتی می‌داند. از منظر شریعت اسلام، پول افزون برداشتن ارزش ذاتی، باید دارای خصوصیتی از جمله واسطه تبادل بودن، قابلیت سنجش، پایدار بودن و بخش‌پذیری به اجزای کوچک‌تر باشد؛ درحالی‌که پول فیات فاقد ارزش ذاتی بوده، فقط با افزایش عرضه موجب تورم و کاهش ارزش پول و بروز ناهنجاری مالی می‌شود. البته در این میان، انطباق‌های موردی پول فیات را با قوانین اسلام نیز ذکر می‌کنند؛ تاجایی‌که آکادمی فقه اسلامی، پول کاغذی را فرم مستقلی از پول می‌داند که احکام وضع شده برای طلا و نقره درباره آن صدق می‌کند. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که پول‌های کالاگونه همچون طلا و نقره، بیشتر منطبق بر شریعت اسلام هستند.

البته سیاست‌های پولی که بر نظریه پولی مرسوم مبتنی است، دایرمدار استدلال سکولار است و در قیاس با مدل تحلیلی اسلام که مبتنی بر شریعت بوده، نه صرف استدلال انسانی، دارای نقطه‌ضعف‌هایی است که موجب تعمیق شکاف میان فقیر و غنی می‌شود. از این رو، یافتن جایگزین‌هایی چون ارز دیجیتال برای رفع برخی از این نقص‌ها ضرورت پیدا می‌کند. مفهوم زیربنایی رمزارزها موسوم به بلاک چین عبارت است از: ایجاد وضعیت مشترک، وجود مجموعه قواعدی برای به‌روز کردن اطلاعات بلوک‌ها، مدل اعتمادسازی برای زمان‌بندی و تمرکززدایی برای تأیید معامله‌ها در شبکه. برخی کارشناسان، ارز دیجیتال را به لحاظ فراوانی، قابلیت دسترسی آزادانه و پایداری، با دیدگاه اسلامی راجع به پول هماهنگ می‌دانند، اما این ارزها نقطه‌ضعف‌هایی هم دارند که از آن میان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. تمرکززدایی که مانع نظارت و کنترل دولت‌ها می‌شود.
  ۲. عدم قبول آن به عنوان پول رایج و عدم وجود قانون پاسخ‌گو به مشکلات مشتریان.
  ۳. امکان بهره‌برداری از آن در امور غیرقانونی همچون تجارت مواد مخدر و الکل.
- نویسندگان در ادامه به بیان دوره‌حل برای برطرف شدن این مشکل‌ها می‌پردازد. در پایان نگارندگان نتیجه می‌گیرند که پول دیجیتال به علت مبتنی نبودن بر سیستم ذخیره‌گری و قرض، ارزش خود را از دست نمی‌دهد؛ به ویژه اگر با کالای فیزیکی مثل طلا مرتبط شود. بنابراین، مبادله با پول دیجیتال به دلیل شفافیت و قابلیت پیگیری برای کاربران و البته به شرط برطرف کردن وجوه ضعف آن، مجاز خواهد بود.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور    | جایگاه علمی   | نویسنده                                 | ترجمه عنوان                                     | عنوان  |    |
|-------------|--|---------|---|---|---|--|----|
| ۷           | ۳rd The International Conference on Management, Economics and Business<br>۲۰۱۸ | اندونزی | استاد<br>دانشکده<br>مهندسی،<br>دانشگاه<br>ویدیاتاما،<br>اندونزی | R. A. E.<br>Virgana<br>Targa<br>Sapanji | تحقیق<br>مفهومی<br>رمزارها<br>مبتنی بر<br>شریعت | Conceptual<br>Research:<br>Sharia-Based<br>Cryptocurrency <sup>۱</sup> | ۹۰ |
|             |  |         | دکترای رشته<br>مدیریت<br>بازرگانی                               | Mohd<br>Haizam<br>Mohd<br>Saudi         |   |  |    |

### گزارش اثر

نویسندگان ابتدا با ارائه آماری مستند نشان می‌دهند که خدا رحمت خود را بر کشورهای اسلامی به واسطه دارا بودن سرزمین‌های حاصلخیز، معادن و بهره‌های طبیعی سرشار و کشورهای ثروتمند عطا کرده است، ولی مسلمانان به دلایل زیر موفقیت چندانی در عرصه اقتصاد بین‌الملل ندارند؛ از جمله سوءمدیریت زمین، عدم وجود اطلاعات درباره اقتصاد، نظام پولی شکننده، بدهی‌های غیرقابل فروش، افراد رباخوار و نزول بگير که شایع‌اند، و نیز حرص و آز و فساد.

نویسندگان هدف اصلی خود را از نگارش این مقاله، یافتن بهترین ایده برای به اشتراک‌گذاری ثروت و رفاه در کشورهای مسلمان بیان می‌کنند. ایشان در گام نخست به مرور و بررسی مفاهیمی از جمله ارز و رمزنگاری ارزی می‌پردازند و ضمن آن بیان می‌دارند که بنا بر نظر غزالی، هدف اصلی شرع، ترویج رفاه افرادی است که در پناه ایمان، زندگی، عقل، نیاکان و ثروت خود قرار دارند. در ادامه ارزشهای رمزپایه را این‌گونه تعریف

1. [https://www.researchgate.net/publication/334821645\\_Conceptual\\_Research\\_Sharia-based\\_Cryptocurrency](https://www.researchgate.net/publication/334821645_Conceptual_Research_Sharia-based_Cryptocurrency)

می‌کنند: ارزش‌مزی پایه، یک دارایی دیجیتال است که به‌عنوان واسطه مبادله‌ای استفاده می‌شود که ارزش‌مزی برای تأمین معاملات و کنترل واحدهای ارزی استفاده می‌کند. ایشان در ادامه به بحث روش‌شناسی این رمز‌ارزها پرداخته، بلاک چین را به فناوری اساسی برای توزیع، مدیریت و به‌روز کردن داده‌ها در یک سیستم زیرساختی گسترده و جهانی فناوری اطلاعات تعریف می‌کنند. در گام بعد به بررسی ارزش‌مزی نظام مالی اسلام و نقش طلا و نقره در آن می‌پردازند و علت آن را این امر بیان می‌کنند که طلا و نقره به‌عنوان ارزش‌مزی استفاده می‌شده است؛ پس می‌تواند با بحث رمز‌ارزها رابطه پیدا کند. بیشتر علمای مالکی، شافعی و حنبلی ادعا کرده‌اند که دلیل تشریح حرمت ربا در طلا و نقره دو مسئله بوده است: ۱. آن دو به‌عنوان واسطه مبادله استفاده می‌شدند. ۲. ارزش‌گذاری سایر کالاها تأثیر داشتند.

نگارندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که کشورهای مسلمان می‌توانند با حفظ استقلال نظام‌های مالی خود، در تنظیم قوانین موجود در نظام رمز‌نگاری مبتنی بر شرع مشارکت داشته باشند. هر کدام از کشورها می‌توانند کاملاً مطابق قانون اساسی خود عمل کنند. همان‌طور که در گذشته افتخار و شکوفایی سرزمین‌های مسلمانان، از اندلس غربی در اسپانیا گرفته تا سرزمین‌هایی در شرق دور اتفاق افتاده است، مسلمانان هنوز هم می‌توانند با بهره‌گیری از قوانین شریعت الهی اسلام و با همگرایی بیشتر به رفاه خود کمک کنند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                              | کشور    | جایگاه علمی   | نویسنده                    | ترجمه عنوان   | عنوان   |    |
|-------------|---|---------|---|----------------------------|---|---|----|
| ۱۴          | مجله Asian Business and Economic Studies ۲۰۱۹ | اندونزی | کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی دانشکده مدیریت باندونگ اندونزی | Mirza Hedismarlina uneline | تجزیه و تحلیل ویژگی‌های ارزهای رمزپایه از چهار منظر | Analysis of cryptocurrency's characteristics in four perspectives | ۹۱ |

### گزارش اثر

نویسنده با این مقدمه وارد بحث می‌شود که از زمان راه‌اندازی بیت‌کوین در سال ۲۰۰۹، استفاده از رمزارزها به‌طور فزاینده‌ای در سراسر جهان رواج یافته است و به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد آن، از جمله امنیت، شفافیت و اثربخشی مقرون به صرفه و نامتمرکز بودن، توجه بسیاری را به خود جلب کرده، به ارز جایگزین تبدیل شده است. اما تنها مشکل آن، عدم نظارت قانونی از طرف بانک مرکزی و به تبع آن، استفاده کاربران در معامله‌های غیرقانونی از آن است. مفتی اعظم مصر و ترکیه حکم به عدم جواز معامله با این‌گونه ارزها، و مرکز فتوای حوزه علمیه اسلامی آفریقای جنوبی حکم به جواز معامله را صادر کرده‌اند.

نویسنده هدف خود را از نگارش این مقاله، تحلیل ماهیت رمزنگاری براساس ویژگی‌های پول، دیدگاه حقوقی، چشم‌انداز اقتصادی و چشم‌انداز شریعت اسلام بیان می‌دارد. او روش این مقاله را توصیفی کیفی می‌داند. نگارنده در مطلب نخست، به بررسی ماهیت پول و چگونگی شکل‌گیری آن پرداخته، چهار ویژگی ارزش ذاتی داشتن، قابل قسمت شدن به اجزای کوچک‌تر، پایداری و امکان جابه‌جایی راحت را برای پول برمی‌شمرد، سپس سیر تحول آن را از مبادله کالا به کالا، استفاده از طلا و نقره، پول فلزی،

پول فیات و ارز دیجیتال بیان می‌کند. او در مطلب بعد به بیان تاریخچه و سیر تحول و توسعه ارز مجازی اشاره دارد.

نویسنده عنوان بعدی را به بررسی پول از دیدگاه شریعت اختصاص داده است و به سه شرط مال بودن (مورد تمایل انسان‌ها بودن)، سبب خیر بودن و قابلیت ذخیره داشتن اشاره می‌کند، سپس به بررسی ارزهای رمزپایه از منظر قانونی و اقتصادی می‌پردازد. او در مطلب بعد به نگاه شریعت اسلام به این ارزرها پرداخته، دو دیدگاه مخالف و موافق استفاده از آن‌ها را بیان می‌کند. برخی از علما، از جمله مفتیان مصر، ترکیه، مرکز فتوای فلسطین و شیخ هیثم اهل انگلستان، معامله با آن را جایز نمی‌دانند. آن‌ها غرری بودن، ابزار قمار قرار گرفتن، عدم داشتن مالیت و پشتوانه، نوسان در قیمت، ناشناس بودن صادرکننده، نبود نظارت از سوی مرجع قانونی و عدم شفافیت را از دلایل خود برای قول به حرمت بیت‌کوین برمی‌شمارند. در طرف مقابل، برخی دیگر، از جمله مرکز فتوای حوزه علمیه اسلامی آفریقای جنوبی به جواز استفاده معتقدند و علت آن را تطبیق مال و معیارهای آن بر ارزهای رمزپایه بیان می‌دارند.

نویسنده در پایان نتیجه می‌گیرد که از منظر شریعت اسلام، ارزهای رمزپایه به دلیل مطلوب بودن و ذخیره‌پذیری می‌توانند به عنوان مال در نظر گرفته شوند و معامله با آن‌ها جایز است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                 | کشور | جایگاه علمی                            | نویسنده         | ترجمه عنوان                 | عنوان                       |    |
|-------------|--|------|--|-----------------|-----------------------------|-----------------------------|----|
| ۱۹          | مجله Asian Business and Economic Studies<br>۲۰۱۹ | هلند | استاد انفورماتیک دانشگاه آمستردام هلند | Jan A. Bergstra | بیت‌کوین و امور مالی اسلامی | Bitcoin and Islamic Finance | ۹۲ |

### گزارش اثر

نویسنده ابتدا با بیان این نکته که ارزش‌های رمزپایه مانند بیت‌کوین می‌توانند ابزار مناسب و مؤثری برای توسعه بیشتر امور مالی اسلامی باشند، به سه حوزه‌ای که مورد مناقشه است، اشاره می‌کند که به ترتیب عبارت‌اند از:

۱. نظریه گردش در بیت‌کوین با هدف پرداخت بهره؛
۲. اینکه بیت‌کوین کالاست یا پول، و اینکه آیا پشتوانه و ارزش ذاتی دارد یا نه؛
۳. الزام‌هایی که نظام مالی اسلام برای دستیابی به اهداف اجتماعی و اقتصادی لازم می‌داند.

او در ابتدای بحث، الزام‌های امور مالی اسلامی را بیان می‌دارد که عبارت‌اند از:

۱. ممنوعیت گرفتن بهره و سود در مقابل پرداخت وام؛
۲. شفافیت معامله و نبود ابهام در کالای مورد تبادل؛
۳. پول در برابر کالا و خدمات حقیقی ارائه شود، نه صرف مبادله صوری؛
۴. ممنوعیت قمار؛
۵. پرداخت خمس. وی در گام بعد به سراغ تجزیه و تحلیل این پنج الزام رفته، منشأ پیدایش آن‌ها و چگونگی اثرگذاری‌شان را مورد بررسی قرار داده است و بیشتر بر عقلانی بودن این اصول تأکید دارد. در ادامه ذیل عنوان «بیت‌کوین کالای اطلاعاتی

شبیه پول است» به بررسی تاریخچه بیت‌کوین، و تفاوت‌ها و شباهت‌های آن با پول همت می‌گمارد. سپس به سیستم گردش پرداخت بهره در بیت‌کوین اشاره می‌کند که کاربران، همه مبلغ دریافتی را به روشی چرخه‌ای به دارندگان دیگر وام می‌دهند و در عوض، سود آن را می‌گیرند. در ادامه بحث به بررسی بیت‌کوین در نظام مالی اسلامی و روش مطابقت آن با معیارهای اسلامی می‌پردازد و اصلی‌ترین مشکل بیت‌کوین را، ابزار قمار بودن و غرری بودن آن برمی‌شمارد.

در پایان نویسنده معتقد است اگر سازوکاری اتخاذ شود که بتواند جلوی ضرر نامتعارف را بگیرد، می‌توان به پذیرش آن امیدوار شد. نکته دیگر درباره بیت‌کوین، نبود اعتماد در بین کاربران است. گفته می‌شود که بیت‌کوین به‌گونه‌ای طراحی شده است که کاربران آن نیازی به اعتماد به مشخصات خاصی ندارند. برای رهایی از این مشکل باید شرکت‌هایی متشکل از کاربران و استخراج‌کنندگان بیت‌کوین پدید آیند تا اعتماد و اطمینان متقابل شکل گیرد. نویسنده در اظهارنظری عجیب پیش‌بینی می‌کند که به احتمال بسیار زیاد بالاتر از ۹۹ درصد حدس می‌زند که بیت‌کوین در آینده از صحنه مبادله‌های تجاری ناپدید می‌شود و سرمایه‌گذاران ناامید خواهند شد.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                    | کشور     | جایگاه علمی  | نویسنده  | ترجمه عنوان                                       | عنوان   |    |
|-------------|---|----------|--|--|---|---|----|
| ۱۲          | FINTECH IN ISLAMIC FINANCE Theory and Practice ۲۰۱۹ | انگلستان | مشاوره مالی مؤسسه امانه لستر انگلیس<br>دکترای فلسفه و مشاوره مالی چند بانک | Mufti Faraz Adam<br>Mufti Abdul Kadir Barkatulla | ارزاز دیدگاه حقوق اسلامی، تحلیل شریعت از بیت کوین | CURRENCY IN ISLAMIC LAW A Shar'ah analysis of bitcoin | ۹۳ |

## گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله با اشاره به وقایع و تحولات یک دهه گذشته در عرصه امور پولی و بانکی دنیا، از جمله بحران مالی جهانی، اصلاحات اقتصادی در چین، رکود در قیمت نفت و دیجیتالیزه شدن اقتصاد به سبب روش های نوین پرداخت که باعث تحول در مفهوم واسطه گری مالی شده، به سیر تحول و تطور تاریخی مفهوم پول، از پول فلزی در عصر سنگ گرفته تا ارز دیجیتال می پردازند و هدف خود را از نگارش این مقاله، تبیین دیدگاه شرع درباره ارزهای رمز پایه بیان می دارند.

ایشان در مطلب نخست به بیان نقش پول در اقتصاد و امور مالی اشاره کرده، می نویسند که اقتصاددانان تمایل دارند پول را با بیان کارکردهای آن تعریف کنند؛ یعنی ذخیره ارزش، واحد حساب، واسطه مبادله و استاندارد برای پرداخت معوقه ها. آنها در ادامه ذیل عنوان «فلسفه ارز در اسلام» این گونه بیان می دارند که بنابر بیان قرآن کریم در آیه پنجم سوره نساء، پول وسیله ای برای حفظ و پشتیبانی افراد و خانواده هاست و هدف نهایی پول در اسلام، تسهیل و تداوم امور دنیوی فرد بوده است. سپس به بیان عناصر حقوقی لازم برای تحقق ارز از دیدگاه اسلام اشاره کرده، مالیت و ارزش داشتن، متقوم بودن (دارای ارزش حقوقی) و ثمن واقع شدن را بیان می کنند. در ضمن این

بحث به بیان شرایط مال بودن از دیدگاه فقها پرداخته، با بررسی و بیان اختلاف نظرها در این باره، به این جمع‌بندی می‌رسند که مال باید دو ویژگیِ مطلوبیت از جانب مردم و قابلیت ذخیره‌سازی را داشته باشد؛ زیرا معتقدند اسلام معیار کلی را درباره ارزش بیان کرده، تشخیص مصادیق را به عرف واگذاشته است. در عنوان بعد، مقاله به تحلیل فقه از بیت‌کوپین می‌پردازد و می‌نویسد که برای اینکه بیت‌کوپین از منظر اسلام، ارزش در نظر گرفته شود، باید سه ویژگی مالیت، ارزش ذاتی داشتن و واسطه مبادله بودن را داشته باشد. نویسندگان در ادامه با بررسی ویژگی‌های بیت‌کوپین از نظر مورد استقبال واقع شدن آن از سوی مردم، واسطه در معامله بودن و دارا بودن پشتوانه مالی، به این نتیجه می‌رسند که بیت‌کوپین شرایط ارزش بودن را از نظر اسلام داراست. بیت‌کوپین به خودی خود مغایرتی با شرع ندارد و سرمایه‌گذاری در آن جایز است.

ایشان در پایان این‌گونه نتیجه‌گیری می‌کنند که اگرچه بیت‌کوپین از دیدگاه فقه اسلامی و به خودی خود مشکلی ندارد، اما وجود سؤال‌ها و ابهام‌های فراوان درباره بیت‌کوپین، از قبیل عدم وجود نهاد نظارتی، داشتن فناوری پیچیده و امکان استفاده در پولشویی و فعالیت‌های غیرقانونی، آینده صنعت بیت‌کوپین را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور  | جایگاه علمی                        | نویسنده                        | ترجمه عنوان                                     | عنوان  |    |
|-------------|--|-------|------------------------------------|--------------------------------|---|--|----|
| ۶           | International Journal of Latest Engineering and Management ۲۰۱۸ Research | مالزی | دکترای اقتصاد و علوم مدیریت، مالزی | Sardar Md Humayun, Kabir       | نقش رمزارز اسلامی در حمایت از رشد اقتصادی مالزی | The Role of Islamic Crypto Currency in Supporting Economic Growth of Malaysia <sup>۱</sup> | ۹۴ |
|             |  |       | دکترای رشته مدیریت بازرگانی        | Mohammad Abdul Matin Chowdhury |   |  |    |
|             |  |       | نامعلوم                            | Mohammed, Aktaruzzaman         |   |  |    |
|             |  |       | کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی      | Mohammad Moshiur Rahman        |   |  |    |

## گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله با بیان انواع پول مانند طلا و نقره، ارزیابی و ارزشهای دیجیتال، به طور خلاصه به نکات مقدماتی اشاره می‌کنند و هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی نقش ارز رمز پایه اسلامی در حمایت از رشد اقتصادی کشور مالزی بیان داشته، بحث‌هایی از قبیل نحوه دسترسی، پذیرش، امنیت، تنظیم مقررات و انطباق ارزهای رمز پایه را با شریعت اسلامی مطرح می‌نمایند. ایشان در گام نخست به بررسی چرستی ارز رمز پایه پرداخته، آن را به دارایی دیجیتال به عنوان واسطه در مبادله که مبتنی بر فناوری رمزنگاری است و برای تأمین جریان تراکنش و نیز کنترل ایجاد واحدهای اضافی ارزش طراحی شده، تعریف می‌کنند. در گام بعد به بیان قوانین رمزارز پایه اسلامی اشاره داشته، سه مورد را بیان می‌دارند:

1. <http://www.ijlcmr.com/papers/volume3-issue11/9-IJLEMR-33333.pdf>

۱. نبود عنصر سود و ربا؛

۲. نبود ضرر و غرر؛

۳. نبود عنصر و ابزار قمار بودن. سپس به بیان دیدگاه‌های متفاوت درباره ارزش‌های رمزپایه و این مسئله می‌پردازند که آیا تفاوتی با ارز فیات، از نظر تأثیر بر تورم دارند یا خیر، و به دوازده رمزپایه وان‌گرام که در امارات، و هلوگرام که در مالزی منتشر شده است، اشاره می‌کنند. ایشان در ادامه به نحوه اثرگذاری این ارزها بر اقتصاد می‌پردازند و می‌نویسند که در مالزی یازده صرافی رمزنگاری در سال ۲۰۱۷ فعالیت داشته‌اند و در فوریه ۲۰۱۷، دولت مالزی زیر چتر مقررات وضع شده، سیستم چک و تعادل در ارز رمزپایه را که به عنوان بزرگ‌ترین قانون تاریخ صنعت فناوری‌های نوپدید در مالزی به حساب می‌آمد، برای مبارزه با پولشویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم به اجرا درآورد. نگارندگان در ادامه با بیان کاهش رشد تولید ناخالص داخلی مالزی، استفاده از ارزش‌های رمزپایه را براساس اصول شرعی اسلامی، کمک به حمایت از اقتصاد ملی می‌دانند.

ایشان در پایان این‌گونه جمع‌بندی می‌کنند که مالزی یک کشور فرهنگی متنوع با نژادها و مذاهب مختلف است که «اعتقاد به خدا» به عنوان اصل ملی در آن مطرح است. پس باید ارز رمزپایه اسلامی ارائه دهد تا تصویر خوبی برای مسلمانان و حتی غیرمسلمانان داشته باشد. بررسی تاریخی به ما توصیه می‌کند که به جای ارز سنتی فیات، چارچوب ارز رمزپایه را توسعه دهیم و آن را تقویت کنیم. همان‌طور که معامله‌های تجاری براساس ارز رمزپایه اسلامی در دبی، نقش مهمی در حمایت از اقتصاد آن‌ها دارد، همین مدل می‌تواند در سایر کشورها دنبال شود. رمزنگاری ارز اسلامی می‌تواند در صورت بهینه‌سازی و تطبیق کامل با اصول شرعی اسلامی، انقلابی در تاریخ اقتصادی دنیا پدید آورد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                           | کشور  | جایگاه علمی                    | نویسنده       | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|--|-------|--------------------------------|---------------|--|--|----|
| ۱۱          | wileyonlinelibrary.com/journal/tic<br>۲۰۱۹ | مالزی | دکترای اقتصاد                  | Mousa A jouz  | پذیرش ارز رمزپایه با پشتوانه فلزات قیمتی سازگار با شریعت         | Acceptance of Sharī'ah-compliant precious metal-backed cryptocurrency as an alternative currency: An empirical validation of adoption of innovation theory | ۹۵ |
|             |  |       | دکترای اقتصاد، استادیار        | Adam Abdullah | به عنوان ارز جایگزین، براساس اعتبارسنجی تجربی پذیرش نظریه نوآوری |  |    |
|             |  |       | دکترای اقتصاد اسلامی، استادیار | Salina Kassim |  |  |    |

### گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله، به بیان ضرورت این تحقیق پرداخته، هدف خود را از نگارش آن، بررسی پتانسیل‌های درک کاربران برای تعیین عوامل مهم اثرگذار پذیرش ارز رمزپایه با پشتیبانی فلزات گران بها براساس نظریه انتشار نوآوری بیان کرده‌اند. این تحقیق در چهار بخش تنظیم شده است. در بخش اول نگارندگان به مرور ادبیات تحقیق پرداخته‌اند و با بررسی فناوری بلاک چین و تأثیر نوسانات ارزها در قیمت‌گذاری، از گرایش کاربران به اتخاذ نظریه شریعت در پشتوانه بودن طلا از این ارزها اشاره کرده، هدف این پژوهش را پر کردن این خلأ بیان می‌کنند. ایشان در ادامه به تبیین نظریه انتشار نوآوری پرداخته، در تبیین پشتوانه سازی ارز رمزپایه با طلا، این‌گونه استدلال می‌کنند که با توجه به ثبات ارزش طلا، این فلز گران بها می‌تواند نقش پول را ایفا و ثبات قیمت را تضمین کند و در نتیجه از ایجاد تورم محافظت نماید. سپس به پیامدهای مثبت استفاده از این فناوری اشاره می‌کنند و مواردی از قبیل وجود شفافیت، سهولت در به‌کارگیری، اعتماد و قابلیت تبدیل را بیان می‌دارند.

در بخش دوم مقاله به معرفی جامعه هدف خود در انجام این تحقیق اشاره دارند و دو علت را برای انتخاب کشور مالزی برمی‌شمارند:

۱. وجود اکوسیستم مالی اسلامی؛

۲. وجود تنوع قومی و مذهبی که بازتاب مناسبی دارد. در ادامه به چگونگی جمع‌آوری اطلاعات می‌پردازند. نویسندگان در بخش سوم مقاله، به تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از تحقیقات میدانی به وسیله مدل‌ها پرداخته، آن‌ها را با رسم جدول نشان می‌دهند. ایشان در بخش چهارم، به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مباحث مطرح شده می‌پردازند.

به طور کلی، تأثیر پذیرش ارزهای رمزی با پشتوانه فلزهای گران بها از نظر آماری معنادار بودند و علایم صحیحی در سطح اطمینان ۹۵ درصد را بر اساس فاکتورهای RA، CO، AX، OB، FC و TS نشان دادند. باین حال، سازه‌های TR و CV در این مطالعه از نظر آماری معنادار نبودند و یکی از آن‌ها یک علامت اشتباه به نمایش گذاشت. افزون بر این، مشخص شد که ۶۳٫۵۵ درصد از پاسخ‌دهندگان حاضر به پذیرش ارزهای رمزی با پشتوانه فلزهای گران بها در معاملات آینده خود هستند. یافته‌های این تحقیق می‌تواند به محققان، طرفداران و دست‌اندرکاران اقتصاد و امور مالی اسلامی در جهت سازگار کردن این فناوری با شریعت کمک کند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار  | کشور  | جایگاه علمی  | نویسنده                  | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|---|-------|--|--------------------------|--|---|----|
| ۸           | مجله<br>International<br>Journal of<br>Business and<br>Management<br>۲۰۱۸ | مالزی | دکتری<br>اقتصاد<br>دانشکده<br>تجارت<br>اسلامی،<br>دانشگاه<br>بازرگانی<br>مالزی | Nashirah<br>Abu<br>Bakar | بررسی چارچوب<br>قوی بلاک چین<br>برای سیستم<br>تراکنش<br>بیت کوین؛<br>تجزیه و تحلیل<br>فنی از دیدگاه<br>فناوری مالی<br>اسلامی | Robust Framework<br>Diagnostics of<br>Blockchain for<br>Bitcoin Transaction<br>:System<br>A Technical<br>Analysis from<br>Islamic Financial<br>Technology<br>(i-FinTech))<br>Perspective <sup>1</sup> | ۹۶ |
|             |   |       | دانشجوی<br>پرلیس مالزی   | Sofian<br>Rosbi          |  |   |    |

## گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله با بیان تأثیر بیت کوین و فناوری های نوپدید در بازار مالی جهانی، خاطرنشان می کنند که فناوری نوپدید اسلامی هم می تواند با توجه به جمعیت قابل توجه مسلمانان در سرتاسر دنیا، مزیت ها و قابلیت های خود را به راحتی و به سرعت تبلیغ کند. ایشان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی چارچوب بیت کوین از نظر امنیت و دادن اطمینان به کاربران آن بیان می دارند. نگارندگان در گام نخست به بیان تاریخچه فناوری های نوپدید پرداخته، سیر تحولات مالی را در عرصه خرید و فروش و پرداخت پول از سال ۱۹۵۰ تا عصر حاضر دنبال می کنند. ایشان در گام بعد به سراغ توضیح چگونگی عملکرد بیت کوین در بستر بلاک چین می روند و این گونه بیان می دارند که معامله بیت کوین در سیستمی که به سیستم همتا به همتا شهرت یافته، از سوی یک فناوری نامتمرکز اداره می شود. بلوک ها با استفاده از فناوری رمزنگاری امن به صورت عمومی به اشتراک گذاشته می شوند و هر بلوک حاوی اطلاعات مربوط به معامله قبلی و داده های

1. [http://www.myjurnal.my/filebank/published\\_article/74866/4.pdf](http://www.myjurnal.my/filebank/published_article/74866/4.pdf)

معامله جدید به زبان برنامه‌نویسی رمزنگاری شده است. آن‌ها در مطلب بعد به تحلیل ساختار بلوک‌ها در فناوری بلاک چین همت نهاده، از نظر فنی به ارزیابی آن می‌پردازند. نگارندگان در پایان مقاله این یافته‌ها را از دستاوردهای این مطالعه بیان می‌دارند:

۱. وجود سیستم نام‌مركز در فناوری بلاک چین، هزینه تراکنش کمتری را در مقایسه با تراکنش‌های موجود در سیستم بانکی فعلی به همراه دارد.

۲. امنیت بلاک چین به دلیل اجرای الگوریتم هش بسیار قابل اعتماد است. الگوریتم هش یک الگوریتم ریاضی است که داده‌های اندازه دلخواه را به کمی رشته با اندازه ثابت (یک هش) نقشه‌برداری می‌کند و به‌گونه‌ای طراحی شده است که یک عملکرد یک‌طرفه است.

۳. نقطه ضعف این سیستم، ناشناس بودن هویت گیرنده است؛ بنابراین، در صورت بروز فعالیت مشکوک در تراکنش، دارنده حساب شناسایی نمی‌شود.

۴. از دیدگاه فناوری مالی اسلامی، ایده بلاک چین در ثبت معاملات قابل اعتماد است. با این حال، ابهام‌هایی در تنظیم برنامه‌نویسی بیت‌کوین هنوز ناشناخته و غیرقابل شفاف است و ویژگی ناشناس بودن، احتمال مشارکت در معامله‌ها و فعالیت‌های غیرقانونی، مانند قمار و پولشویی را افزایش می‌دهد. یافته‌های این مطالعه به سازمان‌های دولتی، عمومی و سرمایه‌گذاران کمک می‌کند تا ماهیت ساختار بیت‌کوین را بهتر بشناسند و همچنین به سیاست‌گذاران این حوزه هم در تصمیم‌گیری بهتر در خصوص رمزنگاری کمک خواهد کرد.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                        | کشور   | جایگاه علمی  | نویسنده    | ترجمه عنوان  | عنوان  |    |
|-------------|---|--------|--------------|------------|--|--|----|
| ۵۴          | JOURNAL OF HIGH TECHNOLOGY .LAW<br>۲۰۱۶ | آمریکا | محقق و مترجم | Eric Engle | آیا بیت کوین همانند مرگ موش، کشنده است؟ رمز ارزها، جرایم و جعل | IS BITCOIN RAT POISON? CRYPTOCURRENCY, CRIME, AND COUNTERFEITING (CCC) | ۹۷ |

### گزارش اثر

نویسنده در ابتدای مقاله به بیان برخی از ویژگی‌های مثبت و منفی ارزهای رمزپایه، به ویژه بیت کوین می‌پردازد. او آنلاین بودن، کاهش هزینه‌ها و تمرکززدایی را از نکات مثبت بیت کوین دانسته، و ناشناس بودن گیرنده، عدم پشتیبانی از سوی یک نهاد یا دولت مستقل، عدم ردیابی معامله‌ها و استفاده در امور غیرقانونی، از قبیل قاچاق مواد مخدر، پولشویی و تجارت اسلحه را از نکات منفی فناوری بیت کوین برشمرده است. وی در ادامه به بیان اهمیت فناوری رمزنگاری برای ایالات متحده آمریکا اشاره کرده، علت پیروزی آن‌ها را در جنگ جهانی دوم همین مسئله می‌داند.

نویسنده هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی سازوکارهای نظارتی بیان می‌کند که می‌توانند جلواستفاده از ارزهای رمزپایه‌ای را در فعالیتهای غیرقانونی بگیرند. او در گام نخست عنوان صلاحیت جهانی برای کارکردهای اساسی دولت، مانند فناوری ارز رمزپایه را تحت قوانین بین‌المللی بیان داشته و به حق حاکمیت آمریکا از نظر تضمین ارز، ابزارهای مالی و گذرنامه در سرتاسر جهان اشاره می‌کند. وی در ادامه به اختیارات ارزی دولت فدرال آمریکا طبق قانون اساسی ایالات متحده اشاره کرده، دو مورد را بیان

می‌دارد: ۱. انحصار ایجاد پول که جلورشده تورم را می‌گیرد. ۲. حق انحصار دولت فدرال در صدور سکه و پول نقد در ایالات متحده. قانون اساسی آمریکا ایالت‌ها را از ساختن هر چیز دیگری جز طلا و نقره سکه‌ای برای پرداخت بدهی منع کرده است. نویسنده سپس با بررسی قوانین مربوط به پولشویی و ارزها، بیان می‌کند که مطابق با احکام دادگاه فدرال، ارزهای رمزپایه می‌توانند هم ارز و هم یک وثیقه و ضمانت باشند. ارزهای رمزپایه مانند بیت‌کوین به دلیل ماهیت دوگانه‌شان به عنوان واسطه مبادله‌ای و ابزاری سوداگرانه، به درستی تابع قوانینی در برابر تقلب‌ها و قوانین ضد کلاهبرداری نیز قرار می‌گیرند. او در ادامه به چیستی وثیقه و اینکه چگونه این ارزهای رمزپایه وثیقه قرار می‌گیرند، اشاره دارد. نگارنده در عنوان پایانی به مشکلات این فناوری، از قبیل فرار مالیاتی، کلاهبرداری و جعل می‌پردازد و در پایان نتیجه می‌گیرد که ارزهای رمزپایه به واسطه تضعیف اعتماد سرمایه‌گذاران، تهدیدی برای امنیت داخلی، بین‌المللی و نیز پس‌انداز سرمایه‌گذاران و خود بازار به‌شمار می‌آیند و بنابراین، باید ایالات متحده از تمام روش‌های قانونی استفاده کند تا جلوسوء استفاده از آن را بگیرد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور  | جایگاه علمی                  | نویسنده        | ترجمه عنوان                        | عنوان  |    |
|-------------|--|-------|------------------------------|----------------|------------------------------------|--|----|
| ۱۲          | International Journal of Economics and Finance ۲۰۱۸; Finance | مالزی | دکترای اقتصاد                | Adam Abdullah  | چارچوبی برای توسعه ارز رمزپایه ملی | A Framework for the Development of a National Crypto-Currency <sup>۱</sup> | ۹۸ |
|             |  |       | دکترای علوم رایانه، استادیار | Rizal Mohd Nor |                                    |  |    |

### گزارش اثر

نویسندگان ابتدا به بیان نقطه ضعف ارزیات و پول‌های رایج در معامله‌ها که سبب بروز تورم و در نتیجه، کاهش ارزش پول می‌شود، اشاره می‌کنند و در نقطه مقابل، به سراغ ارزهای رمزپایه می‌روند و حفظ ثروت و نبود اثر تورمی را از مزایای این فناوری جدید برمی‌شمردند و می‌نویسند که ظهور ارزهای رمزنگاری خصوصی، مانند بیت‌کوین، اتریوم و حتی نسخه‌های پشتیبانی شده از طلا، مانند وان‌گرام، نشان داده است که امکان انتقال ایمن از طریق شبکه همتا به همتا بدون مشارکت شخص ثالث، اعتمادساز و امکان‌پذیر است.

ایشان هدف خود را از نگارش این مقاله، ارائه چارچوبی نظام‌مند برای توسعه فناوری رمزنگاری ملی بیان می‌کنند که موجب می‌شود فروشگاه‌های رمزارزها ارزش خود را از نظر عملکرد پولی و ثبات قیمت حفظ کنند و همچنین بررسی می‌کند که آیا اجرای آن مناسب است یا خیر؟

نگارندگان در گام ابتدایی با بیان مشکل اصلی ارزیات (کاهش ارزش پول و در نتیجه، افزایش عرضه پول بر تقاضا و تأثیر آن بر قیمت‌های بالاتر و ایجاد تورم) ضرورت استفاده از فناوری ارزهای رمزپایه را تبیین می‌کنند. ایشان سپس با بیان پرسش‌هایی، درصد تبیین

1. <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijef/article/download/76282/42636>

بهبتر بحث برمی‌آیند و در ادامه با اشاره به بحث تاریخی، به روشنگری درباره تأثیر پشته‌بانه بودن طلا و نقره در سال‌های گذشته می‌پردازند. آن‌ها در ادامه به بیان مواردی از ارزهای رمز پایه که با پشتیبانی طلا در حال فعالیت هستند، پرداخته، موارد زیر را بیان می‌دارند؛ مانند HelloGold، e-Dinar، EuroPacific، GoldMoney، OneGram، Glint Pay که خارج از محدودیت‌های مجوزهای انتقال پول ایالات متحده عمل می‌کنند.

نویسندگان در جمع‌بندی این‌گونه بیان می‌دارند که از آنجاکه بانک‌های مرکزی مسئول ثبات پولی و مالی هستند، ما متدولوژی مناسبی ارائه داده‌ایم که شامل تجزیه و تحلیل کمی و کیفی برای اندازه‌گیری عملکرد پولی مقایسه‌ای، آزمایش استرس و ارزیابی تأثیر ارز رمزنگاری جدید است که شامل پشته‌بانه‌های طلا، نقره یا سبک کالا (شامل طلا و نقره) می‌باشد. چارچوب پیشنهادی شامل یک تحلیل اقتصادی پولی است که به واسطه تحقیقی فناوری، تحت چارچوب شرکت‌های شرعی انجام می‌شود و ارزیابی تأثیر پذیرش ارز رمزنگاری ملی را مورد بررسی قرار می‌دهد. نتیجه این امر شامل انتشار ارز رمزنگاری عمومی است که می‌تواند از نظر ارزش پولی و ثبات قیمت، ارزش تجاری خود را حفظ کند؛ زیرا این امر به جای بدهی، مانند دارایی‌های پشتیبان‌دارایی ملموس است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی                              | نویسنده                   | ترجمه عنوان                                    | عنوان   |    |
|-------------|------------------|-------|--|---------------------------|--|---|----|
| -           | ۲۰۱۸             | مالزی | دانشیار دانشکده حسابداری کابانگسان مالزی | Siti Faridah Abdul Jabbar | ارزرمزپایه و امور مالی اسلامی؛ راه رفتن بادیست | Cryptocurrency and Islamic finance: walking ?hand-in-hand | ۹۹ |

گزارش اثر (به دلیل عدم دسترسی به اصل مقاله، تنها به بیان نکات مطرح شده در چکیده آن اکتفا می شود و اطلاعات بیشتری درباره این مقاله یافت نشد).

چکیده: ظهور ارزهای رمزپایه، واکنش های مختلفی را به همراه داشته است. از طرفی، کسانی هستند که از این موضوع هیجان زده شده اند و در عین حال کسانی از این امر مبهوت و متحیر مانده اند. در یک طرف کسانی وجود دارند که ثروت خود را از راه همین فناوری رمزنگاری به دست آورده اند و روزگار می گذرانند؛ در حالی که در جای دیگر، تعداد زیادی از افراد وجود دارند که آن را موضوعی خطرناک می دانند و از آن گریزانند و سؤالاتی درباره چیستی این فناوری مطرح می کنند و از ماهیت آن می پرسند که: آیا به عنوان مناقصه قانونی پذیرفته شده است؟ درحقیقت، جهان بر سر این کودک نسبتاً جدید در حالت سردرگمی به سر می برد. به نظر می رسد اگر فناوری ارزهای رمزپایه به خودی خود سبب ایجاد بحث و جدل نشود، استفاده از این فناوری در امور مالی اسلامی سبب سونامی بزرگ تری می شود. نویسنده هدف از نگارش این مقاله را به طور خلاصه بیان می کند که: ارزرمزپایه چیست؟ فناوری بلاک چین که این فناوری در بستر آن عرضه شده، چیست و نظر علمای اسلام درباره آن چگونه می باشد؟

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی                               | نویسنده         | ترجمه عنوان                    | عنوان   |     |
|-------------|--|---------|---|-----------------|--------------------------------|---|-----|
| ۱۶          | Qudus International Journal of Islamic Studies<br>۲۰۱۷ | اندونزی | محقق در وزارت امور اجتماعی جمهوری اندونزی | Luqman Nurhisam | بیت‌کوین از دیدگاه حقوق اسلامی | Bitcoin: Islamic Law perspective <sup>1</sup> | ۱۰۰ |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه مقاله به اهمیت و ضرورت نقش پول در اقتصاد اشاره کرده، آن را مانند جریان خون در بدن انسان می‌داند. او در ادامه به سیر تحول پول از سکه‌های فلزی تا ارزیات اشاره می‌کند و می‌نویسد که با توجه به محدودیت‌های ارزیات در انتقال و بالا بودن هزینه‌ها، در سال ۲۰۰۹ رمزارزها که در حال حاضر به بیت‌کوین مشهور شده است، پایه‌گذاری شد. بیت‌کوین به خودی خود نوعی ارز دیجیتال است که به عنوان یک ابزار پرداخت در معامله‌ها استفاده می‌شود که از سوی صاحبان مشاغل آنلاین (بازرگانان) مندرج در آیین‌نامه پول الکترونیکی بانک اندونزی که کشوری اسلامی است، مورد استفاده قرار گرفته است. اما بیت‌کوین هنگام استفاده به عنوان ارز، معایب مختلفی دارد؛ مانند عدم وجود چتر قانونی که گردش ارزهای بیت‌کوین را تنظیم کند. نیز در صورت سوء استفاده از آن، مانند سرقت، پولشویی، کلاهبرداری و جرایم دیگر، هیچ نهادی مسئولیتی را برعهده نمی‌گیرد و البته بیت‌کوین برخی از الزام‌های پولی را هم برآورده نکرده است.

1. <https://www.google.com/url?sa=t&rcct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewju846f-dfmAhWFBGMBHUmkDLwQFjA AegQIBRAC&url=http://3A/2F/2Fjournal.stainkudus.ac.id/2Findex.php/2FQJUIS/2Farticle/2Fdownload/2F2413/2Fpdf&usg=AOvVaw1Rj-gE9J0ah5d2JGOflz8W>

نویسنده در این مقاله سعی دارد تا با رویکرد حقوق اسلامی به این موضوع رسیدگی کند. او در مطلب اول به بیان وضعیت حقوقی ارز و واحد پولی از منظر فقه اسلامی پرداخته، بیان می‌دارد که مرجع صدور پول و پشتیبانی آن با دولت است تا بتواند جلو آثار منفی، مانند وقوع جعل، تورم و کاهش ارزش را بگیرد. وی در ادامه به آزادی انتخاب ابزار مبادله در شرع اشاره می‌کند. نگارنده سپس در عنوان بعدی به بیان مزایا و معایب استفاده از بیت‌کوین بنا بر نظر فقه اسلامی می‌پردازد. مزایای استفاده از بیت‌کوین را می‌توان سهولت در پرداخت، کاهش در هزینه‌ها و شفافیت نام برد، اما بزرگ‌ترین عیب آن، وجود ضرر و غرر در آن است. نویسنده با استفاده از قاعده «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام» و وجود این اصل که تمام محدودیت‌های دینی صرفاً برای جلوگیری از وقوع مفاسدی است که به زندگی دنیا و آخرت آسیب می‌رسانند، نتیجه می‌گیرد که استفاده از بیت‌کوین به دلیل وجود ریسک زیاد و غرر جایز نیست. او در ادامه، بیت‌کوین را به شراب تشبیه می‌کند و می‌نویسد همان‌طور که خدا فرمود شراب فایده دارد، ولی مفاسد آن بیشتر است، بیت‌کوین هم قطعاً خالی از فایده و مصلحت نیست، ولی مفاسد استفاده از آن بیشتر است؛ لذا به عدم جواز استفاده از بیت‌کوین قائل می‌شود.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی  | نویسنده                        | ترجمه عنوان  | عنوان  |     |
|-------------|------------------|-------|--|--------------------------------|--|--|-----|
| ۸           | December ۲۰۱۹    | مالزی | دکترای گروه امور مالی، دانشگاه بین‌المللی اسلامی مالزی | Mohammad Abdul Matin Chowdhury | پویایی و سازوکار ارز دیجیتال (رمزارز) در خصوص امور مالی اسلامی | Dynamism and Mechanism of Digital Currency (Cryptocurrency) towards Islamic Finance <sup>۱</sup> | ۱۰۱ |
|             |                  |       | دانشیار  | Dzuljastri Bin Abdul Razak     |  |  |     |

### گزارش اثر

نویسندگان، مقاله را با این مقدمه آغاز می‌کنند که ارز دیجیتال، یکی از فناوری نوپدید عصر حاضر است که مورد توجه بسیاری از کاربران، سرمایه‌گذاران، محققان، کارآفرینان و سیاست‌گذاران در سراسر جهان قرار گرفته است و با تغییر الگوهای امور مالی اسلامی، در خدمت به مسلمانان و غیرمسلمانان به سرعت در حال توسعه است؛ به همین دلیل، برای امور مالی اسلامی الزامی است که به ارائه محصولات و خدمات نوآورانه به‌روز مجهز شوند.

نویسندگان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی موضوعات و سازوکارهای رمزنگاری به منظور ارزیابی دیدگاه اسلامی بیان می‌کنند. ایشان در عنوان ابتدایی به «مفهوم‌شناسی رمزارز» می‌پردازند و آن را این‌گونه تعریف می‌کنند: رمزارز بخشی از نوآوری دنیای فناوری است که یک ارز دیجیتالی یا مجازی محسوب شده، به صورت الکترونیکی برای ضمانت رمزگذاری می‌شود و برای معاملات آنلاین مورد استفاده

1. [https://www.researchgate.net/publication/338208096\\_Dynamism\\_and\\_Mechanism\\_of\\_Digital\\_Currency\\_Cryptocurrency\\_towards\\_Islamic\\_Finance](https://www.researchgate.net/publication/338208096_Dynamism_and_Mechanism_of_Digital_Currency_Cryptocurrency_towards_Islamic_Finance)



قرار می‌گیرد و از طریق مبادله هم‌تا به هم‌تا انتقال می‌یابد. آن‌ها در عنوان بعدی به بیان «مسائل و چالش‌های رمزارزها» پرداخته، عدم وجود نهاد نظارتی، داشتن فناوری پیچیده، بی‌ثباتی نرخ، وجود غرر، و امکان استفاده از آن را در پولشویی، فرار مالیاتی و سایر فعالیت‌های غیرقانونی، از چالش‌های فراروی این فناوری بیان می‌کنند. نگارندگان در عنوان سوم به بررسی «نظر شریعت اسلام درباره رمزارزها» اهتمام می‌نهند و اختلاف موجود بین علما را بیان می‌دارند. برخی از علما از جمله مفتیان مصر، ترکیه، مرکز فتوای فلسطین و شیخ هیثم اهل انگلستان، معامله با آن را جایز نمی‌دانند. آن‌ها غرری بودن، ابزار قمار قرار گرفتن، عدم داشتن مالیت و پشتوانه، نوسان در قیمت، ناشناس بودن صادرکننده، نبود نظارت از سوی مرجع قانونی و عدم شفافیت را از دلایل خود برای قول به حرمت بیت‌کوین بیان می‌دارند. نویسندگان در ادامه به بیان نکاتی از مصاحبه با دکتر باکار اشاره می‌کنند. او معتقد است صرف وجود خطر و غرر نمی‌تواند دلیل برای حکم به عدم جواز استفاده از رمزارزها باشد.

نگارندگان در پایان این‌گونه نتیجه‌گیری و توصیه می‌کنند که به جای ارز سنتی فیات، باید چارچوب ارز رمزپایه را توسعه دهیم و آن را تقویت کنیم. ارز سازگار با شریعت اسلامی در صورتی امکان‌پذیر است که بتوانیم راه‌حلی برای غلبه بر آسیب‌های فعلی ارزهای رمزپایه، از قبیل نوسان ارزش و عدم وجود سیستم نظارتی ارائه بدهیم. رمزنگاری ارز اسلامی می‌تواند به معنای جهانی سازی بوده، در صورت بهینه‌سازی و ذخیره‌سازی عملکرد ارزش با اصول شرعی اسلامی، می‌تواند انقلابی در تاریخ اقتصادی به شمار آید.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                   | کشور    | جایگاه علمی                             | نویسنده                  | ترجمه عنوان   | عنوان                     |     |
|-------------|------------------------------------|---------|---|--------------------------|---------------|---------------------------|-----|
| ۲۳          | Islamic Financial Products<br>۲۰۱۹ | عربستان | استاد اقتصاد<br>دانشگاه جدّه<br>عربستان | Mohd<br>Ma'Sum<br>Billah | رمزارز اسلامی | Islamic<br>Cryptocurrency | ۱۰۲ |

### گزارش اثر

نویسنده ابتدا به بیان اجمالی درباره فناوری رمزارزها پرداخته، آن را به پلتفرم مدیریت مالی دیجیتال در فضای مجازی تعریف می‌کند. او شرعی بودن این فناوری را به شرط تحقق موارد زیر می‌پذیرد: مبتنی بودن بر سیستم قابل قبول، داشتن سازوکار عملیاتی، دارا بودن برنامه‌ریزی و استراتژی‌های استاندارد برای رسیدن به اهداف و سیاست‌های قانونی از پیش تعیین شده که همه باید مطابق قوانین شرع مدیریت شود.

نویسنده هدف از نگارش این مقاله را تبیین سازوکارهای عملیاتی رمزنگاری با اصول شریعت بیان می‌کند. او در ادامه به مبانی رمزارز اسلامی می‌پردازد که عبارت‌اند از:

۱. تمام قوانین موجود باید منطبق با شرع باشد.

۲. ارزش‌ها باید ارزش ذاتی و پشتیبان حقیقی داشته باشند.

۳. عملیات و مبادله‌ها باید براساس عقود اسلامی، مثل مضاربه، مشارکت، بیع صرف و جعاله انجام شود.

نویسنده در عنوان بعدی به بیان اهداف رمزنگاری اسلامی پرداخته است که عبارت‌اند از:

۱. ارائه مدیریت رمزنگاری شرعی منطبق با قوانین دین اسلام؛

۲. ایجاد فرصت کسب درآمد مشروع برای همه افراد بشر؛

۳. ایجاد بستر سرمایه‌گذاری جامع با رویکرد جهانی؛

۴. ایجاد رفاه اقتصادی برای همه بشر بر پایه همکاری و همبستگی؛  
 ۵. پرداختن به امور بشردوستانه.

اوسپس به بیان اصول حاکم بر رمزنگاری شرعی می پردازد که عبارت اند از:  
 ۱. کلیه سیاست ها، فعالیت ها، خط مشی ها، امور فنی و سازوکارهای رمزنگاری باید مطابق با شریعت باشد.

۲. هیئت مشاوران باید نقش مهمی در تبیین سیاست ها و نظارت بر آن ها داشته باشند.  
 ۳. انطباق با سایر قوانین ملی و بین المللی نیز ملاحظه گردد.

وی در ادامه به بیان اصول اخلاقی حاکم بر این رمزنگاری پرداخته، موارد ذیل را بیان می دارد:  
 ۱. کلیه افراد حاضر در این فعالیت مالی، از جمله تصمیم گیرندگان، مشاوران، اپراتورها و کاربران باید اصول شریعت را رعایت کنند.

۲. هرکس در رمزنگاری شرعی شرکت می کند، باید اصول الهی صداقت، شفافیت، عمل به تعهدات و ضرر نرساندن به غیر را رعایت کند.

۳. هیچ یک از طرف های درگیر در مدیریت رمزنگاری شرعی، مجاز به اعمال نفوذ ناعادلانه، اظهارات نادرست، سوء استفاده و فریبکاری یا سایر اقدامات غیر اخلاقی نیستند. نویسنده در ادامه به بیان تفصیلی موارد ذیل می پردازد: خدمات و محصولات، گروه مدیریتی، سکه شرعی، مدل و ساختار، و نتایج به دست آمده. او در پایان نتیجه می گیرد که برای پایدار بودن رمزنگاری، باید تمام الزامات قانونی را از ابتدای کار تا زمان نتیجه دهی و عملکرد مؤثر آن رعایت و حفظ کرد. مدل رمزنگاری شده شریعت نیز از این قاعده مستثنی نیست و تنها باید مطابق قوانین شرعی در مرحله ایجاد سیستم، عملکرد و کدگذاری عمل نمود.

| عنوان | ترجمه عنوان  | نویسنده            | جایگاه علمی   | کشور | سال و محل انتشار | تعداد صفحات |
|-------|--|--------------------|---|------|------------------|-------------|
| ۱۰۳   | Does Shariah Recognize Cryptocurrencies as Valid ?Currencies | Abdulazeem Abozaid | دانشیار دانشکده مطالعات اسلامی امور مالی اسلامی قطر | قطر  | ۲۰۱۹             | ۱۵          |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه مقاله، ارز رمزپایه را این‌گونه تعریف می‌کند: یک دارایی دیجیتالی است که واسطه در مبادله قرار می‌گیرد و با استفاده از تکنیک‌های رمزگذاری برای تأمین امنیت معاملات، از سوی نهاد مستقل از بانک مرکزی اداره می‌شود. او سپس بیان می‌کند از آنجا که اسلام ارز را مهم‌ترین مؤلفه اقتصاد می‌داند، قوانین سختگیرانه‌ای در خصوص معامله‌ها و دارایی‌ها وضع کرده است.

نویسنده هدف از نگارش این مقاله را بررسی ملاک‌های ارز معتبر و این مسئله بیان می‌کند که: آیا این ملاک‌ها بر مبنای شریعت اسلام بر ارز رمزپایه صدق می‌کند یا خیر؟ او ابتدا درباره پول که واسطه مبادله است، می‌نویسد که شرع نمی‌تواند پول را در طلا و نقره خلاصه کند، بلکه سایر ارزها را با جعل قانون در خصوص ربا نبودن و سایر قوانین بازدارنده، مدیریت می‌کند. وی در ادامه به بیان ملاک‌های شناخت ارز معتبر مبادرت ورزیده، موارد ذیل را بیان می‌دارد:

۱. دارای ارزش ذاتی بودن، بدین معنا که به وسیله دارایی پشتیبانی شود؛
۲. پذیرش از طرف عموم مردم؛
۳. ثبات ارزش، یعنی پایداری در برابر نوسان بازار.

نگارنده سپس به بیان شرایط شریعت اسلام در باب مبادله با ارزهای رمزپایه پرداخته، سه شرط را برمی شمارد:

۱. برای پیشگیری از ضرر، ارز باید حین مبادله و بدون تأخیر در زمان معامله پرداخت شود.
۲. حواله به آینده و پرداخت نسبه ممنوع است.
۳. قانون حرمت ربا در اینجا هم جاری است.

نویسنده بر آن است که یکی از اهداف اصلی شریعت اسلام، اجرای اقتصاد اسلامی در جامعه است که این مهم با تحقق سه شرط برای ارز معامله محقق می شود که عبارت اند از:

۱. ارزش واسطه در مبادله باشد.
۲. دارای ارزش باشد.
۳. واحد حساب تلقی شود. او در پایان بیان می کند که ارزهای رمزپایه، هنوز فاقد خصوصیات لازم برای تبدیل به ارزی معتبر هستند و نکات زیر را به عنوان جمع بندی بحث بیان می کند:

۱. اصولاً هیچ اعتراض شرعی در خصوص ایجاد ارز جدید، مانند ارز دیجیتال تا وقتی شرایط شرعی یک ارز معتبر را برآورده کند، وجود ندارد.
۲. مطالعه دقیق درباره بیت کوین نشان می دهد که به دلیل بی ثباتی در ارزش آن، پذیرش محدود و عدم محافظت کافی، قادر به رعایت موازین شرعی ارز معتبر نیست.
۳. محبوبیت و موفقیت اخیر بیت کوین به دلیل معاملاتی سوداگرانه است، نه استفاده واقعی از آن به عنوان ارز. بیشتر کسانی که آن را خریداری می کنند، دلالتان هستند که قصد دارند از تجارت سریع سود ببرند، بدون اینکه خطر ننگ داشتن آن را برای مدت طولانی در نظر بگیرند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                             | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده            | ترجمه عنوان                    | عنوان                              |     |
|-------------|--|---------|--|--------------------|--------------------------------|------------------------------------|-----|
| ۱۷          | Modern Islamic Investment Management<br>۲۰۱۹ | عربستان | استاد اقتصاد<br>دانشگاه جده<br>عربستان | Mohd Ma'Sum Billah | سرمایه‌گذاری<br>در رمزارز حلال | Investment in Halal Cryptocurrency | ۱۰۴ |

### گزارش اثر

نویسنده ابتدا به بیان اجمالی درباره فناوری رمزارزها پرداخته و آن را به پلتفرم مدیریت مالی دیجیتال در فضای مجازی تعریف می‌کند. او شرعی بودن این فناوری را به شرط تحقق موارد ذیل می‌پذیرد: ۱. مبتنی بودن بر سیستم قابل قبول؛ ۲. داشتن سازوکار عملیاتی؛ ۳. دارا بودن برنامه‌ریزی و استراتژی‌های استاندارد برای رسیدن به اهداف و سیاست‌های قانونی ازپیش تعیین شده که همه باید مطابق قوانین شرع مدیریت شود. او در ادامه، هدف اصلی مدل رمزنگاری شرعی را، ایجاد اشتغال و کارآفرینی در سراسر جهان از طریق مدیریت و مشارکت رمزنگاری شرعی در سطح بین‌المللی می‌داند که در نهایت به مبارزه با فقر، بیکاری و بحران اقتصادی می‌انجامد. از جمله مهم‌ترین فاکتورهای ارزش‌رمز اسلامی، دارا بودن پشتوانه است که به وسیله طلا و نقره پشتیبانی می‌شود. نویسنده در عنوان بعدی به بیان اهداف رمزنگاری اسلامی پرداخته که عبارت‌اند از:

۱. ارائه مدیریت رمزنگاری شرعی منطبق با قوانین دین اسلام؛
۲. ایجاد فرصت کسب درآمد مشروع برای همه افراد بشر؛
۳. ایجاد بستر سرمایه‌گذاری جامع با رویکرد جهانی؛
۴. ایجاد رفاه اقتصادی برای همه بشر برپایه همکاری و همبستگی؛
۵. پرداختن به امور بشردوستانه.

وی سپس به بیان اصول حاکم بر رمزنگاری شرعی می‌پردازد که عبارت‌اند از:

۱. کلیه سیاست‌ها، فعالیت‌ها، خط‌مشی‌ها، امور فنی و سازوکارهای رمزنگاری باید مطابق با شریعت باشد.
۲. هیئت مشاوران باید نقش مهمی در تبیین سیاست‌ها و نظارت بر آن‌ها داشته باشند.
۳. انطباق با سایر قوانین ملی و بین‌المللی نیز ملاحظه گردد.

او در ادامه به بیان اصول اخلاقی حاکم بر این رمزنگاری پرداخته، موارد ذیل را بیان می‌کند:

۱. کلیه افراد حاضر در این فعالیت مالی، از جمله تصمیم‌گیرندگان، مشاوران، اپراتورها و کاربران باید اصول شریعت را رعایت کنند.
۲. هرکس در رمزنگاری شرعی شرکت می‌کند، باید اصول الهی صداقت، شفافیت، عمل به تعهدات و ضرر نرساندن به غیر را رعایت کند.
۳. هیچ‌یک از طرف‌های درگیر در مدیریت رمزنگاری شرعی، مجاز به اعمال نفوذ ناعادلانه، اظهارات نادرست، سوءاستفاده و فریبکاری یا سایر اقدامات غیراخلاقی نیستند.

ساختار مدیریت شرکت رمزنگاری شرعی به این ترتیب است که پلتفرم ترکیبی شرعی از رمزارزها تشکیل می‌شود که به وسیله دارایی ارزشمند پشتیبانی می‌گردد. نویسنده در ادامه به تفصیل به بیان سطوح خدماتی، تصمیم‌گیران، نحوه مدیریت، سکه شرعی و نحوه حمایت از فعالیت‌های بشردوستانه این فناوری رمزارز شرعی می‌پردازد. او در پایان نتیجه می‌گیرد که رمزنگاری شرعی باید کلیه الزامات قانونی شرع را در اصل تأسیس، کارکرد سیستم نظارتی، عملکرد رمزنگاری و اصول اخلاقی خود در بستر مقاصد الشریعه رعایت کند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی  | نویسنده                   | ترجمه عنوان  | عنوان   |     |
|-------------|------------------|-------|--|---------------------------|--|---|-----|
| ۱۲          | ۲۰۱۸             | مالزی | دکتری اقتصاد<br>دانشکده<br>تجارت<br>اسلامی،<br>دانشگاه<br>بازرگانی مالزی | Nashirah<br>Abu<br>-Bakar | تحلیل چارچوب<br>معاملات<br>بیت‌کوین از<br>دیدگاه مالی<br>اسلامی؛ چالش<br>معاصر مالی<br>اسلامی در شرایط<br>جهانی شدن<br>پول دیجیتال | Bitcoin transaction<br>framework analysis<br>from perspective<br>of Islamic Finance:<br>A contemporary<br>challenge of<br>Islamic Finance<br>in digital money<br>globalization<br>condition | ۱۰۵ |
|             |                  |       | دانشجوی<br>پرلیس مالزی   | Sofian<br>Rosbi           |  |   |     |

### گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله به بیان اهمیت تجارت الکترونیک پرداخته، ارزشمندی را این‌گونه تعریف می‌کنند: ارزی دیجیتال است که در آن، تکنیک‌های رمزگذاری برای تنظیم تولید واحدهای ارزی و تأیید انتقال وجه انجام شده، مستقل از یک بانک مرکزی است و معامله انتقال مقدار بیت‌کوین در یک بلوک جمع می‌شود.

ایشان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی و ارزیابی چارچوب فناوری ارزشهای رمزپایه از نظر رعایت قوانین مالی اسلامی و تأسیس سیستم مالی اسلامی در راستای تهیه کالاها و خدمات مطابق قانون شرع بیان می‌دارند. آن‌ها در عنوان ابتدایی به بیان توضیحات مهم و کلی درباره چیستی، نحوه عملکرد و سازوکار ارزشمندی به می‌گمارند، سپس با ارائه جدول، روش معامله با پول سنتی و دیجیتال را مقایسه می‌کند. برخی از ویژگی‌های ارزش سنتی از این قرار است:

۱. در اکثر موارد، بانک مرکزی حق انحصار صدور سکه و اسکناس (پول فیات) را برای حوزه گردش خود (یک کشور یا گروهی از کشورها) دارد.



۲. تنظیم سیاست‌های پولی برعهده بانک مرکزی است.
۳. نرخ ارز را می‌توان به صورت شناور یا ثابت طبقه‌بندی کرد. در گذشته، حرکت روزانه نرخ ارز به وسیله بازار تعیین می‌شد. در طرف مقابل، ارز دیجیتال مستقل از نهاد قانون‌گذاری و نظارت آن عمل می‌کند و نرخ ارز بسته به مقدار عرضه و تقاضا تغییر می‌نماید. نویسندگان در عنوان بعد به نحوه عملکرد زنجیره تراکنش‌ها و استخراج بیت‌کوین اشاره می‌کنند، سپس به بررسی دیدگاه اسلام درباره این‌گونه ارزها پرداخته، نتیجه می‌گیرند که به دلیل وجود عنصر غرر در این مبادله‌ها، این فناوری مجاز نیست.
- ایشان در جمع‌بندی مقاله، ابتدا به بیان مزایای بیت‌کوین پرداخته، چندین مورد را برمی‌شمارند: کاهش هزینه در معامله، نبود نهاد نظارت‌کننده و سایر واسطه‌های مالی، شفافیت، نامتمرکز بودن و در دسترس بودن. سپس در ادامه به بیان نقاط ضعف این فناوری می‌پردازند.
۱. می‌توان هر معامله‌ای را که تاکنون در یک بلوک جمع‌آوری شده است، مرور و مشاهده کرد و این امر برگشت‌ناپذیر بوده، این سیستم در برابر هک آسیب‌پذیر است که با عنصر غرر همراه است.
۲. بیت‌کوین هیچ ارزش ذاتی ندارد و تنها در شبکه موجود است.
۳. نوسان‌های بازار در عرضه و تقاضا، بر ارزش آن اثر می‌گذارد و سبب ضرر و غرر می‌شود. بنابراین، مبادله با بیت‌کوین و سایر ارزهای رمزپایه به دلیل رعایت نشدن ملاک‌های شریعت اسلام، قانونی و جایز نیست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده             | ترجمه عنوان   | عنوان  |     |
|-------------|------------------|---------|--|---------------------|---|--|-----|
| ۱۸          | ۲۰۱۹             | مالزی   | استادیار دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه بین‌المللی اسلامی مالزی | Sheila Ainin -Yusof | ارز رمز پایه به عنوان ارز جایگزین در مالزی؛ مسائل و چالش‌ها | CRYPTOCURRENCY AS AN ALTERNATIVE CURRENCY IN MALAYSIA: ISSUES AND CHALLENGES | ۱۰۶ |
|             |                  | نامعلوم | نامعلوم  | Abdullah Al-Harthy  |   |  |     |

### گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله با اشاره به گسترش استفاده از بیت‌کوین و سایر رمز ارزها در صنعت مالی جهان، به بیان چند نکته از علل جذابیت بیت‌کوین پرداخته‌اند. ایشان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی مزایا و معایب استفاده از بیت‌کوین و ارائه چارچوبی مناسب برای تنظیم قانونی جامع براساس رویکرد حوزه‌های قضایی بیان می‌کنند.

این مقاله در چهار بخش تنظیم شده است. در بخش اول نویسندگان به نقش سنتی پول، و مسائل و چالش‌های آن پرداخته، نکاتی را درباره تصویب ارزهای رمز پایه به عنوان ارز جایگزین در مالزی بیان می‌کنند. ایشان در بخش دوم با بررسی دقیق پیدایش بیت‌کوین و استفاده از آن در تجارت، به مزایای آن، از جمله کمبود آن، امنیت، شفافیت، اثربخشی مقرون به صرفه و نامتمرکز بودن آن اشاره کرده و خطرهای مربوط به امنیت سایبری، جرایم سایبری و سایر جرایم، از قبیل فرار مالیاتی، کلاهبرداری، بازارهای سیاه آنلاین، پولشویی و تأمین مالی تروریسم را تذکر داده‌اند. نگارندگان در بخش سوم با انجام مطالعه مقایسه‌ای درباره بیت‌کوین، آیین‌نامه‌های قبلی و آیین‌نامه‌های جدید در حوزه‌های قضایی را با

قوانین مطرح شده در حوزه یوروپول، اینترپل و مؤسسه بازل در جهت محافظت از مبادلات بیت کوین و کاربران از خطر پولشویی مقایسه کرده‌اند.

ایشان در بخش پایانی این گونه نتیجه‌گیری می‌کنند که در این باره باید چارچوبی اتخاذ کرد که هم امنیت عمومی و هم نوآوری تولید مدنظر گرفته شود، سپس چند توصیه را بیان می‌کنند:

۱. برای نظارت بیشتر بر سیستم مالی، باید رمز ورود سرمایه ملی را تحت کنترل بانک مرکزی مالزی قرار داد. معاملات باید به سرعت و ارزان انجام شود.

۲. باید یک سیستم ارزی دوگانه در مالزی طراحی شود که رمزنگاری سازگار با شریعت را در کنار رمزنگاری معمولی ارائه کند.

۳. در رمزنگاری سازگار با شریعت، باید از طلا حمایت شود؛ زیرا طلا از نظر تاریخی در مقایسه با سایر پول‌های فیات، به ویژه در موارد عدم ثبات اقتصادی بازار، مقاومت بیشتری دارد. قانون‌گذاران باید ارز رمز پایه وان‌گرام را بررسی و یک نمونه ملی و سازگار با شریعت را طراحی کنند.

۴. برای تنظیم اسناد جدید مالی و سیستم‌های پرداخت، تنظیم‌کنندگان باید چارچوب قانون‌های گذشته را مطابق با قوانین فناوری‌های نوپدید اصلاح کنند.

۵. تنظیم ارز رمزنگاری در قالب مقررات و دستورالعمل‌های جدید باید به گونه‌ای انجام شود که نوآوری تولیدی خنثی نگردد. چارچوب نظارتی باید هر دو منافع را برآورده کند: امنیت عمومی و نوآوری تولیدی.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                         | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده                  | ترجمه عنوان                            | عنوان   |     |
|-------------|--|---------|--|--------------------------|--|---|-----|
| ۲۶          | Journal of Islamic Economic Laws<br>۲۰۱۹ | اندونزی | استاد دانشکده مطالعات اسلامی، دانشگاه سوراکارتا. اندونزی | Filka Catur Windiastuti  | ارزرمزپایه اینوکین از منظر حقوق اسلامی | Inacoin Cryptocurrency :Analysis An Islamic Law Perspective | ۱۰۷ |
|             |  |         | استاد دانشکده مطالعات اسلامی، دانشگاه سوراکارتا اندونزی  | Fauzul Hanif Noor Athief |  |   |     |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه مقاله با بیان سیر تحول و تطور تاریخی مفهوم پول و نحوه استفاده مردم از آن، به فناوری ارزهای رمزپایه اشاره و آن را این‌گونه کرده است: به سیستمی می‌گویند که از رمزنگاری برای انتقال ایمن داده‌ها و پردازش اطلاعات استفاده می‌کند. در کنار بیت‌کوین که معروف‌ترین ارز دیجیتال شمرده می‌شود، ارز دیگری به نام Inacoin در کشور اندونزی ابداع شد. نویسنده هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی الزامات و معیارهای حقوق اسلامی درباره این ارز جدید بیان می‌کند که: آیا مطابق این معیارهاست یا خیر؟ نویسنده در عنوان ابتدایی بحث به بررسی پیشینه تحقیق درباره ارز رمزپایه پرداخته، نظر برخی از علما را که به عدم جواز استفاده از بیت‌کوین معتقدند، آورده است. او در ادامه به روش گردآوری مطالب مقاله اشاره و دو نوع منبع را ذکر می‌کند: داده‌های اولیه که از نتایج مصاحبه با جامعه استفاده‌کننده از Inacoin به دست آمده، و داده‌های ثانویه که از مطالعات پیشینه ارزرمزها، مجلات، مقالات و رسانه‌ها فراهم آورده است. وی سپس

به بیان دستاوردهای این منابع همت گمارده و در ادامه به بیان مؤلفه‌های اصلی رمزارز Inacoin پرداخته است که عبارت‌اند از:

۱. مبتنی بودن بر شبکه اینترنت؛

۲. ذخیره‌سازی اطلاعات؛

۳. استخراج و فرایند تولید؛

۴. استفاده در تجارت.

در مطلب بعدی نویسنده سراغ بیان ملاک‌های اسلام برای پذیرش یک ارز به عنوان پول می‌رود و این موارد را بیان می‌کند:

۱. در دسترس بودن؛

۲. مقبولیت و پذیرش عمومی ارز به وسیله مردم؛

۳. پایدار بودن ارزش پول؛

۴. قابلیت ذخیره‌سازی در جاهای مختلف؛

۵. انتقال آسان. پس از بیان این موارد، محقق نتیجه می‌گیرد که Inacoin را نمی‌توان

ارز نامید؛ زیرا اکثر شرایط یا معیارها پول در اسلام را برآورده نمی‌کند و بیشتر به عنوان کالا در اقتصاد مورد استفاده قرار گرفته است، نه پول و ارز.

نگارنده در مطلب پایانی، بیع صرف، یعنی خرید و فروش سکه و نقود را مطرح کرده

و با بیان شرایط صحت بیع صرف، تجارت با inacoin را به آن تشبیه می‌کند و نتیجه می‌گیرد که برخی از الزامات بیع صرف در این رمزارز وجود ندارد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار        | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده      | ترجمه عنوان  | عنوان  |     |
|-------------|-------------------------|-------|---|--------------|--|--|-----|
| ۲۵          | MPRA Paper<br>۲۰۱۷ June | مالزی | دانشجوی کارشناسی ارشد در امور مالی اسلامی کوالالامپور مالزی | Siok Jin Lim | بررسی فرصت‌های متنوع‌سازی نمونه‌کارها در بازارهای سرمایه اسلامی از طریق بیت‌کوین؛ شواهدی از رویکردهای MGARCH - Wavelet و DCC | Exploring portfolio diversification opportunities in Islamic capital markets through bitcoin: evidence from MGARCH - DCC and Wavelet approaches <sup>۱</sup> | ۱۰۸ |
|             |                         |       | استاد تمام  | Mansur Masih |  |  |     |

### گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله به بررسی علت جذابیت بیت‌کوین و به‌طورکلی ارز دیجیتال پرداخته، مزایا و معایب استفاده از این فناوری را یادآور می‌شوند. اگرچه از نگاه برخی از علمای شریعت، مبادله با بیت‌کوین به دلیل نداشتن شرایط ارز بودن، جایز نیست، ولی نویسندگان هدف خود را از نگارش این تحقیق، بررسی پتانسیل‌های بیت‌کوین در اقتصاد بیان کرده، نشان می‌دهند که سرمایه‌گذاران سهام اسلامی می‌توانند از تنوع بیت‌کوین سود ببرند و از مبانی چنین ارزهای رمزپایه‌ای می‌توان به سود بازارهای سرمایه اسلامی استفاده کرد.

ایشان در عنوان ابتدایی بحث به بررسی پیشینه استفاده از بیت‌کوین و نقش آن در تنوع بخشیدن به بازار سهام می‌پردازند، سپس پرسش‌هایی را مطرح می‌کنند که این مقاله در پی پاسخ به آن‌هاست:

1. [https://mpra.ub.uni-muenchen.de/79752/1/MPRA\\_paper\\_79752.pdf](https://mpra.ub.uni-muenchen.de/79752/1/MPRA_paper_79752.pdf)

۱. آیا سرمایه‌گذاران بازار سهام اسلامی مالزی می‌توانند با سرمایه‌گذاری در بیت‌کوین سود بیشتری به دست آورند؟

۲. بیت‌کوین چه تأثیری در دریافت سود سهام سرمایه‌گذاران خواهد داشت؟ آن‌ها در ادامه به روش انجام این تحقیق اشاره کرده‌اند و پس از آن، با ارائه نمودار شاخص‌ها، به بیان فنی نحوه عملکرد و تأثیر wavelet در بازار سهام پرداخته‌اند.

نگارندگان در پایان نتایج به دست آمده از مقاله خود را این‌گونه جمع‌بندی می‌کنند: این مطالعه با استفاده از داده‌های روزانه از ژانویه ۲۰۱۳ تا ژانویه ۲۰۱۷، پیوندهای علت و معلولی میان نوسانات بازده بیت‌کوین و شاخص‌های شریعت را بررسی کرده و به سه یافته کلیدی دست یافته است. در مرحله اول، بین بورس سهام شرعی مالزی و بیت‌کوین همبستگی کم و البته منفی وجود دارد. این بدان معناست که سرمایه‌گذاران در مالزی می‌توانند با سرمایه‌گذاری در بیت‌کوین، سود متنوع‌سازی نمونه‌کارها را نیز به دست آورند. در مرحله دوم این نتیجه گرفته شده که ارتباط و همبستگی میان بورس نوظهور اسلامی داوجونز (DJIEI)، داوجونز اسلامی اروپا (DJIU) و بازارهای اسلامی توسعه یافته داوجونز (DJIDEV) با بیت‌کوین کم است. هرچند این همبستگی میان بورس کالا و بیت‌کوین در حال افزایش است و ارزش بیت‌کوین در آینده دور با ارزش بورس هماهنگ خواهد شد. نویسندگان در نهایت توصیه می‌کنند که برای تحقیقات تجربی آینده روی سایر شاخص‌های بورس کالا تمرکز شود و مطالعه‌ای جامع‌تر که ممکن است شامل شاخص‌های مسئولیت اجتماعی نیز باشد، جایگزین شاخص بورس اسلامی گردد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده            | ترجمه عنوان                                | عنوان   |     |
|-------------|--|---------|--|--------------------|--|---|-----|
| ۶           | Journal of Economics and Sustainable Development<br>۲۰۱۹ | مصر     | دکترای اقتصاد<br>دانشگاه<br>الازهر مصر | Nsreen<br>Shetewy  | چالش‌های<br>بیت‌کوین<br>در کشورهای<br>عربی | Challenges<br>of the Bitcoin<br>in the Arabic<br>Countries <sup>۱</sup> | ۱۰۹ |
|             |  | چین     | دکترا                                  | Jamal<br>Aitlaadam |  |   |     |
|             |  | نامعلوم | Li Jun<br>Jiang                        |                    |  |   |     |

## گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله، برخلاف بسیاری که آغاز ارز دیجیتال را به سال ۲۰۰۹ و ساتوشی ناکاموتو پیوند می‌دهند، معتقدند شروع تحقیق درباره ارز دیجیتال به سال ۱۹۸۲ و شخصی به نام چایوم بازمی‌گردد. ایشان سپس با بیان نقاط ضعف بیت‌کوین، از جمله نداشتن منابع ثبات، ناپایدار بودن در برابر نوسان‌های بازار و استفاده در فعالیت‌های غیرقانونی، به اختصار به وضعیت بیت‌کوین در کشورهای عربی اشاره می‌کنند. در کشورهای عربی، بیت‌کوین هنوز در مرحله نوظهور است؛ جایی که بیشتر کشورها اجازه استفاده از بیت‌کوین را در تجارت صادر نکرده‌اند و تنها امارات متحده عربی امکان ایجاد و گسترش فناوری بلاک چین را صادر کرده است.

نویسندگان هدف خود را از نگارش این مقاله، تحلیل چالش‌های واقعی پیش روی تجارت با بیت‌کوین و ضرورت آشنایی با آن می‌دانند. ایشان در عنوان ابتدایی به نحوه دریافت بیت‌کوین اشاره داشته، سه راه را بیان می‌کنند:

۱. خرید؛



۲. فروش محصولات تجاری و قبول معاملات بیت‌کوبین به عنوان نوعی سازوکار پرداخت؛  
 ۳. استخراج زنجیره‌های بلوک.

ایشان سپس به چالش‌های موجود در کشورهای عربی در مواجهه با بیت‌کوبین پرداخته، به سه مورد آن بسنده می‌کنند:

۱. ابعاد مذهبی آن و نظر علمای شریعت، که برخی به دلیل نبود نهاد نظارتی، نداشتن پشتوانه مالی، بی‌ثباتی نرخ آن، وجود غرر و امکان استفاده از آن در پولشویی، فرار مالیاتی و سایر فعالیت‌های غیرقانونی، استفاده از بیت‌کوبین را در معامله‌ها جایز نمی‌دانند و برخی دیگر با بیان دلایلی آن را جایز می‌دانند.

۲. عدم توسعه مناسب زیرساخت‌ها و دسترسی به شبکه‌های اینترنتی که طبق آمار سال ۲۰۱۷ کاربران اینترنت در کشورهای عربی به ۱۷۳ میلیون کاربر می‌رسد که برابر با ۴۹ درصد از کل جمعیت این کشورهاست. این بدان معناست که بیش از نیمی از جمعیت نمی‌توانند از اینترنت استفاده کنند.

۳. عدم علاقه مندی مردم عرب به بیت‌کوبین. اگرچه کشورهای حوزه خلیج فارس، از جمله امارات متحده عربی، استفاده از فناوری بلاک چین را آغاز کرده‌اند و برای نمونه، قرار شده امارات شهرداری را تا سال ۲۰۲۰ به شهروشمند تبدیل کند، ولی هنوز هم میزان پایین جست‌وجوی بیت‌کوبین در شبکه وجود دارد که از علاقه کم افراد خبر می‌دهد.

نگارندگان در نتیجه‌گیری بحث به بیان اصطلاحات فقهی مرتبط با بیت‌کوبین پرداخته‌اند که در اعلام نظر در خصوص عدم جواز استفاده از بیت‌کوبین مؤثرند؛ اصطلاحاتی شامل مال، غرر، ربا، قمار، حلال و حرام.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                    | کشور     | جایگاه علمی                                       | نویسنده                        | ترجمه عنوان   | عنوان   |
|-------------|-------------------------------------|----------|---|--------------------------------|---|---|
| ۹۱          | Central European university<br>۲۰۱۵ | مجارستان | کارشناسی ارشد دانشگاه مرکزی اروپای مرکزی مجارستان | Mohammad Mahmoud Ibrahim Tayel | آیا بیت‌کوین می‌تواند مناقصه قانونی خودت‌نظیم‌کننده باشد؟ تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای از ایالات متحده، اتحادیه اروپا و سیستم‌های حقوقی اسلامی | Can bitcoin be self-regulatory legal tender? A comparative analysis of united states, European union and Islamic legal systems <sup>1</sup> |

### گزارش اثر

نویسنده ابتدا به اهمیت بحث از پول اشاره کرده، آن را در سطح جهان به ستون فقرات تجارت ملی و بین‌المللی تشبیه می‌کند. به همین دلیل است که باید اندازه‌گیری آن مبتنی بر استانداردی روشن باشد تا بتواند یقین و اعتماد پدید آورد و وظایف دوگانه روابط معامله‌ای را انجام دهد.

نویسنده هدف خود را از نگارش این پایان‌نامه، تلاش برای باز کردن لایه‌ها و ویژگی‌های بیت‌کوین و ارائه طبقه‌بندی روشن و مقایسه آن با پول و کالای سنتی می‌داند. از نظر تئوریک، بیت‌کوین با روش‌های متداول مبادله تفاوت چندانی ندارد، اما دوگانگی گسترده‌ای درباره آن در بین عموم مردم دیده می‌شود. یک بررسی جدید در بازار بیت‌کوین امارات نشان داد که ۷۳ درصد از شرکت‌کنندگان، از میزان انطباق بیت‌کوین با قوانین تجارت اسلامی مطمئن نیستند. به همین ترتیب، قانون‌گذاران آمریکایی در خصوص طبقه‌بندی آن اختلاف نظر دارند. برخی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا، مانند فنلاند و

1 . [https://autoblog.postblue.info/autoblogs/lamaredugoffrblog\\_a1de86d064e376dc283723997fd86bde6ba2d492/media/b98a6cca.brahim\\_mohammad.pdf](https://autoblog.postblue.info/autoblogs/lamaredugoffrblog_a1de86d064e376dc283723997fd86bde6ba2d492/media/b98a6cca.brahim_mohammad.pdf)

آلمان درباره بیت‌کوین اقداماتی انجام داده‌اند. در حالی که فنلاند بیت‌کوین را به عنوان کالای قیمتی در نظر می‌گیرد، آلمان آن را به عنوان ارز خصوصی به رسمیت شناخته است. این پایان‌نامه در چهار فصل تنظیم شده است. فصل اول با بررسی مکانیسم بنیادی، کدهای حاکم، تاریخ و توسعه پروتکل و ارزیابی کوین، توضیحاتی در خصوص بلوک‌های ساختاری بیت‌کوین ارائه می‌دهد. در فصل دوم مسائل حقوقی و اشکالاتی که به پروتکل‌های بیت‌کوین وارد شده، بررسی شده است. نویسندگان در فصل سوم، دلایل اصلی عدم ثبات بیت‌کوین را بیان کرده است.

این پایان‌نامه نتیجه می‌گیرد که پول دیجیتال به منظور شبیه‌سازی با ویژگی پایداری فلزات گران‌بها در قدرت خرید، باید با توجه به سودمندی و انرژی اقتصادی تولید خود، استانداردسازی شود. نکته دیگر این‌که، نویسندگان با تمرکز بر مسائل نوسانات و برگشت‌ناپذیری بیت‌کوین، نشان می‌دهد نوسانات ناشی از عوامل بیرونی است، نه عوامل درونی پول.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور   | جایگاه علمی                        | نویسنده                   | ترجمه عنوان  | عنوان   |     |
|-------------|------------------|--------|------------------------------------|---------------------------|--|---|-----|
| ۱۱          | ۲۰۱۷             | امارات | استاد دانشگاه اقتصاد و دارایی      | Abdussalam Ismail, Onagun | پیدایش ارز رمز پایه در اقتصاد اسلامی؛ تجزیه و تحلیل شرعی از توکن‌های HLC | The genesis of Cryptocurrency in Islamic economics: Shariah analysis of HLC tokens <sup>1</sup> | ۱۱۱ |
|             |                  |        | کارشناسی ارشد از دانشگاه مینزو چین | Abdullah Han              |  |   |     |

## گزارش اثر

نویسندگان در مقدمه مقاله، با اشاره به شکل‌گیری نظام مالی و بانکی اسلامی و تأثیر و موفقیت آن در خدمت‌رسانی به مشتریان، پول و مفهوم ارز را به دلیل به‌کارگیری به‌عنوان یک سیستم پرداخت برای تسویه معاملات در سیستم مالی و نیز زندگی روزمره، از عناصر اصلی ساختن یک سیستم مالی برمی‌شمردند. ایشان سپس با بررسی ارزیابی و ارزیابی دیجیتال، هدف خود را از نگارش این مقاله، تجزیه و تحلیل دیدگاه‌های کارشناسان شرع در خصوص رمزنگاری به‌طور عام و همچنین مطالعه موردی توکن HLC بر مبنای اصول اقتصاد اسلامی به‌طور خاص بیان می‌دارند.

ایشان در عنوان ابتدایی به بحث چيستی رمزنگاری می‌پردازند و در ادامه به این پرسش، پاسخ می‌دهند که: آیا ارز رمز پایه پول است یا کالا؟ و با بیان اختلاف نظرها در این باره، می‌نویسند که ارزهای مجازی با کالاهایی همچون فلزات گران بها، سوخت‌ها

1. [https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/61316696/Cryptocurrency\\_in\\_Islamic\\_economics\\_FINAL\\_1308\\_11820191124-53661-16wmeup.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DThe\\_genesis\\_of\\_Cryptocurrency\\_in\\_Islamic.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20200227%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4-request&X-Amz-Date=20200227T112527Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=d968a7e0950054bb63b781719bd52567e559ed24bfd4c06cee58d394fe94882](https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/61316696/Cryptocurrency_in_Islamic_economics_FINAL_1308_11820191124-53661-16wmeup.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DThe_genesis_of_Cryptocurrency_in_Islamic.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20200227%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4-request&X-Amz-Date=20200227T112527Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=d968a7e0950054bb63b781719bd52567e559ed24bfd4c06cee58d394fe94882)

و محصولات کشاورزی اشتراک‌های فراوانی دارند. نگارندگان سپس به سراغ بیان چستی زنجیره حلال و فایده آن برای اقتصاد اسلامی می‌روند. شرکت زنجیره حلال در رأس صنعت بلاک چین قرار دارد و ارائه راه‌حل‌های جامع در خصوص قابلیت ردیابی صنعت حلال، اقتصاد و دارایی اسلامی، پرداخت سریع آن، تجارت الکترونیکی، هوش مصنوعی، فناوری‌های بیومتریک و سایر برنامه‌های صنعتی را با استفاده از بلاک چین عهده‌دار است. آن‌ها در عنوان بعد به بیان نحوه عملکرد توکن‌های HLC همت می‌گمارند و در ادامه بحث به روش انجام این تحقیق اشاره کرده، می‌نویسند ارائه تصویری جامع از چگونگی ادغام این موارد، مانند علایم HLC می‌تواند به این نتیجه برسد که ارزش‌های رمزپایه در ماهیت با شرع سازگارند.

طراحی این مقاله با هدف تجزیه و تحلیل دیدگاه‌های کارشناسان شریعت به منظور آگاهی از موقعیت شریعت در برخورد با ارزش رمزپایه انجام شده است. نویسندگان در عنوان پایانی به بررسی دو دیدگاه موافقان و مخالفان از علمای اقتصاد اسلامی با ارزش رمزپایه پرداخته‌اند. قائلان به جواز استفاده از بیت‌کوین معتقدند پتانسیل ارزش رمزپایه از نظر وجود شفافیت و اعتماد به آن به سیستم مالی کمک می‌کند و از همه مهم‌تر، مشکل اصلی بیت‌کوین، یعنی نبود پشتوانه و ارزش ذاتی را ندارد؛ چون توکن‌های HLC ارزش ذاتی دارند و در نتیجه، شرایط شرعی را برآورده می‌کنند. در طرف مقابل، معتقدان به عدم جواز ارزش رمزپایه بر آن‌اند که این ارزش‌ها به دلیل نوسان و ناپایداری در قیمت، سبب غرر می‌شوند. مفتی اعظم مصر شیخ شاکی علام، دلیل حکم به عدم جواز را عدم وجود نهاد نظارت‌کننده و امکان استفاده از آن در پولشویی، فرار مالیاتی و سایر فعالیت‌های غیرقانونی بیان می‌کند. نگارندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که توکن‌های HLC و سیستم پرداخت آن با شریعت سازگار هستند.

| عنوان                      | ترجمه عنوان       | نویسنده          | جایگاه علمی                       | کشور   | سال و محل انتشار                   | تعداد صفحات |
|----------------------------|-------------------|------------------|-----------------------------------|--------|------------------------------------|-------------|
| Bitcoin: Shariah Compliant | حکم شرعی بیت‌کوین | Mufti Faraz Adam | مشاور مالی مؤسسه امانه لسترانگلیس | انگلیس | Amanah Finance Consultancy<br>۲۰۱۷ | ۵۰          |

### گزارش اثر

نویسنده با این مقدمه وارد بحث می‌شود که مفهوم پول در طول زمان در حال تحول است. کالاهای، طلا، نقره، اسکناس و پول الکترونیکی، همگی به نوعی نقش پول را بازی کرده‌اند. دهه اخیر شاهد وقایع و تحولات بسیاری در جهان مالی، از جمله بحران مالی جهانی، اصلاحات اقتصادی در چین، رکود در قیمت نفت و چرخش جهانی به سمت اقتصاد بدون پول بوده، دیجیتالی شدن اقتصاد، روش‌های پرداخت را تغییر داده و مفهوم پول را متحول کرده است.

نویسنده روش تحقیق این مقاله را روش تفسیری و استقرایی در تحلیل منابع اولیه و فرعی قوانین اسلامی برای شناسایی اصول تعریف پول در شریعت ذکر می‌کند و دیدگاه‌های مختلف علمی را درباره بیت‌کوین در نظر گرفته است. اگرچه این عقیده که بیت‌کوین به هیچ وجه مال و دارایی نیست، برخی حسن‌ها را داراست، به نظر می‌رسد بین بیت‌کوین و سایر مشتقات تفاوت وجود دارد.

نویسنده این مقاله را در هشت عنوان نگاشته است. او در عنوان اول به فلسفه، تاریخچه و انواع پول از منظر اسلام اشاره دارد. در عنوان دوم به سه شاخصه پول بودن در فقه اسلامی می‌پردازد و مالیت (ثروت)، تقوم (ارزش قانونی) و ثمن بودن (استفاده پولی) را بررسی می‌کند و در این میان، دو معیار مهم برای مال بودن از این تعریف مال برجسته می‌شود: مطلوبیت و قابلیت ذخیره‌سازی. وی در عنوان سوم به تجزیه و تحلیل بیت‌کوین

همت نهاد، نتیجه می‌گیرد که بیت‌کوین نتوانسته نقش پولی را که شریعت توصیف کرده است، ایفا کند. در عنوان چهارم به چالش‌ها و خطرهای پیش روی بیت‌کوین اشاره داشته، این موارد را برمی‌شمارد: خطر امنیتی، خطر فناوری، خطر پولشویی، خطر ناپایداری، خطر داده‌ها، خطر واسطه‌ای، چالش نظارتی، خطر تورم ساختاری، رقابت، خطر مقیاس‌پذیری بیت‌کوین، خطر انحصار و خطر نقدینگی. در عنوان پنجم به این مطلب می‌پردازد که: آیا بیت‌کوین می‌تواند پاسدار مقاصد الشریعه باشد یا خیر؟ و سپس به این نتیجه می‌رسد که به دلیل نوسان قیمت و امکان استفاده در مقاصد غیرقانونی، مقاصد شریعه برآورده نمی‌شود. در عنوان ششم به تحلیل بیت‌کوین از منظر فقه اسلامی پرداخته، این‌گونه نتیجه گرفته است که بیت‌کوین در راستای اصول فقه معاملی اسلام نیست؛ زیرا هدف اصلی اقتصاد اسلامی، تأمین اعتبار و سرمایه‌گذاری‌های جاسازی شده با اقتصاد واقعی است؛ در حالی که سرمایه‌گذاری‌های بیت‌کوین و ارز رمزپایه در خدمت اقتصاد واقعی نبوده، رشد واقعی اقتصاد را ترویج نمی‌کند.

نگارنده در دو عنوان پایانی به آینده ارز رمزپایه و تمرکز بر پول از نظر اسلام می‌پردازد و در پایان نتیجه می‌گیرد که سرمایه‌گذاری در بیت‌کوین، نه به نفع جامعه است و نه اقتصاد واقعی. سرمایه‌گذاری‌های بیت‌کوین موجب افزایش خدمات، نیروی کار و تولید کالاها نمی‌شود، ولی به هر حال، هرگونه سود سرمایه‌گذاری بیت‌کوین، قانونی و مطابق با شرع است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                       | کشور    | جایگاه علمی  | نویسنده               | ترجمه عنوان  | عنوان   |     |
|-------------|--|---------|--|-----------------------|--|---|-----|
| ۱۵          | Journal of information systems and informatics<br>۲۰۱۹ | اندونزی | عضو گروه انفورماتیک، دانشگاه بینا دارما، پالمبانگ، اندونزی | Ferdiansyah           | بررسی برآورد ارزش اقتصادی رمز ارزهای پشتیبانی شده با طلا، روش‌ها، تکنیک‌ها و ابزارها | A Study of Economic Value Estimation on Cryptocurrency Value back by Gold Methods, Techniques, and Tools <sup>1</sup> | ۱۱۳ |
|             |  | نامعلوم | دکترا  | Siti Hajar Othman     |  |   |     |
|             |  | مالزی   | دکترا  | Raja Zahilah Md Radzi |  |   |     |
|             |  | اندونزی | استاد تمام و عضو هیئت علمی                                 | Deris Stiawan         |  |   |     |

### گزارش اثر

نویسندگان با این مقدمه وارد بحث می‌شوند که پس از معرفی بیت‌کوین در سراسر جهان، بسیاری از ارزهای رمز پایه پدید آمدند که از استاندارد بیت‌کوین پیروی می‌کردند. استفاده از بیت‌کوین دیگر به عنوان یک ارز از منظر اقتصاد اسلامی مورد توجه قرار گرفت و به همین دلیل، از نگاه ابوبکار نیازمند نهاد نظارت‌کننده است تا از خطر ربا، قمار و غرر مواظبت شود. از این رو، نظریه پشتوانه‌سازی بیت‌کوین با طلا مطرح گردید که این امر سبب ارزش واقعی داشتن ارز رمز پایه می‌شود.

نویسندگان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی این نظریه و تجزیه و تحلیل آن بیان می‌کنند. ایشان در عنوان ابتدایی به پیشینه تاریخی بحث اشاره داشته، آغاز این راه را دهه ۱۹۸۰ و دیوید چایوم می‌دانند. آن‌ها در عنوان بعدی به بیان دیدگاه حقوق

1. [https://pdfs.semanticscholar.org/8cfl/9ff406b6363df719cb8fd2e5f7d3a6f213b6.pdf?\\_ga=2.161834684.1684088051.1582987862-394758635.1582987862](https://pdfs.semanticscholar.org/8cfl/9ff406b6363df719cb8fd2e5f7d3a6f213b6.pdf?_ga=2.161834684.1684088051.1582987862-394758635.1582987862)



اسلامی درباره ارزش پایه همت گمارده، این گونه بیان می کنند که اسلام به عنوان آیینی کامل، که برای معاملات مسلمانان دستورالعمل های استاندارد می دهد، قوانین و مقررات مربوط به سیستم های مالی را بیان می کند که نباید فعالیت های اقتصادی به تحقق قمار (میسر)، بهره (ربا) و عدم اطمینان (غرر) بینجامد و از آنجا که دارایی های امور مالی اسلامی در بانک تجاری جهانی به حدود یکصد و شصت و دو تریلیون دلار ایالات متحده رسیده است، ضرورت حل این مشکل دوچندان می شود و به همین دلیل، نظریه پشتوانه سازی با طلا مطرح شده است. ایشان سپس ذیل عنوان «ارزش پایه شریعت» به بیان ارزش های رمز پایه شرعی می پردازند که عبارت اند از: وان گرام، نورکوبین، هلوگرام، Digix و gold و Cyronium که خصوصیت مشترک آنها این است که با پشتوانه طلا عرضه می شوند و غرر و قمار بودن را از خود دور نگه داشته اند.

نگارندگان در عنوان بعدی به بررسی اجمالی برآورد ارزش اقتصادی ارزش پایه از دیدگاه علوم کامپیوتر پرداخته اند و با بیان دیدگاه های مختلف، اظهار می کنند که ما در اینجا به دنبال تخمین مقدار ارزش ارزش پایه براساس طلا هستیم. ایشان سپس به تحلیل برآورد ارزش رمز پایه بر مبنای طلا می پردازند و بیان می دارند که با استفاده از الگوریتم مشابه پیش بینی بیت کوبین، می توان پیش بینی ارزش کرد یا می توانیم مقدار تقریبی روز جاری یا روز بعد را براساس حافظه کوتاه یا بلند مدت، قیمت تاریخی و سایر تکنیک ها پیش بینی نماییم. آنها در ادامه به توضیح استفاده از روش ها و تکنیک های برآورد طلا می پردازند. تحلیل تکنیکی بازار، روشی است که با نگاه به داده های تاریخی قیمت که از طریق نمودار رسانه ای در بازار رخ می دهد، حرکت قیمت را بررسی می کند. یکی دیگر از تکنیک های روند تفسیر شاخص فنی، مجموعه ای از نقاط داده است که با استفاده از فرمول در قیمت اوراق بهادار داده ها به دست می آید. ترکیبی از داده های قیمت، از جمله کم و زیاد یا بسته و باز بودن قیمت ها می تواند به عنوان داده های مربوط

به دوره زمانی خاص استفاده شود. برخی از شاخص‌ها تنها می‌توانند در باز یا بسته شدن قیمت‌ها مورد استفاده قرار گیرند؛ داده‌های قیمت در فرمول وارد و یک نقطه داده تولید می‌شود. با ایجاد یک دوره زمانی از نقاط داده، می‌توان مقایسه‌ای میان سطح فعلی و گذشته انجام داد. برای تجزیه و تحلیل از شاخص‌های فنی، معمولاً برای تصحیح نقاط داده استفاده می‌شود و به صورت نمودار، قیمت یا ارزش و سیگنال به شکل گرافیکی در بالا یا پایین نمایش داده می‌شود. استراتژی معاملاتی این است که ما موقعیت +۱ بیت‌کوین، ۰ بیت‌کوین یا -۱ بیت‌کوین را حفظ می‌کنیم. در هر زمان میانگین حرکت قیمت را در بازه ده ثانیه پیش‌بینی می‌کنیم. می‌گوییم  $\Delta p$ ، (اگر  $t > \Delta p$ ، سپس یک بیت‌کوین خریداری می‌کنیم. اگر موقعیت بیت‌کوین فعلی ۰ باشد، اگر  $t < -\Delta p$ ، پس ما یک بیت‌کوین را می‌فروشیم و اگر موقعیت فعلی ۰ ≤ باشد، کاری انجام نمی‌دهیم. انتخاب مراحل زمانی که تصمیم‌گیری در معاملات انجام می‌دهیم، با نگاه به روندهای اخیر بادقت انتخاب می‌شود.

نویسندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که قیمت ارزهای رمزپایه، متأثر از بسیاری از عوامل، مانند مسائل سیاسی و مسائل اقتصادی در سطح محلی یا جهانی است. بنابراین، پیش‌بینی قیمت بیت‌کوین با استفاده از LSTM نمی‌تواند به اندازه کافی خوب باشد تا تصمیم به سرمایه‌گذاری در ارزش ارزهای رمزپایه را به طابریگرداند و فقط به نوعی می‌تواند مشکل غرر را برطرف کند. تنها راه، نظارت مداوم و بررسی روزانه بازگشت قیمت بیت‌کوین به طلاست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی  | نویسنده        | ترجمه عنوان                | عنوان   |     |
|-------------|------------------|-------|--|----------------|----------------------------|---|-----|
| ۴           | ۲۰۱۷             | مالزی | استادیار مرکز بین‌المللی آموزش در امور مالی اسلامی مالزی | Ziyaad Mahomed | شیدایی رمزنگاری: احکام شرع | Crypto mania: The shariah verdicts <sup>1</sup> | ۱۱۴ |
|             |                  |       | دکترا  | Shasher Mhamed |                            |   |     |

### گزارش اثر

نویسندگان، مقاله را با بیان حادثه‌ای تاریخی اقتصادی آغاز می‌کنند. در قرن هفدهم کشور هلند پیشروترین قدرت اقتصادی جهان بود، اما به دلیل حبابی بودن رشد اقتصادی آن‌ها، در سال ۱۶۳۷ بازار آن سقوط کرد و به «شیدایی لاله‌ها» معروف گشت. در عصر حاضر هم قیمت بیت‌کوین افزایش ۱۵۰۰ درصدی را در سال ۲۰۱۷ تجربه کرده است. این سود بالا، سرمایه‌گذاران مسلمان را هم وسوسه کرده که در این بازار سرمایه‌گذاری کنند. نویسندگان هدف خود را از نگارش این مقاله، بررسی دیدگاه‌های علمای شریعت درباره جواز یا عدم جواز بیت‌کوین دانسته‌اند. ایشان در عنوان ابتدایی به بیان «چیستی ارز رمزپایه» پرداخته، آن را به سیستم الکترونیکی که نامتمرکز بوده، وظیفه نقل و انتقال وجه را به صورت مجازی برعهده دارد و بر بستر فناوری بلاک چین فعالیت می‌کند، تعریف کرده‌اند. آن‌ها در عنوان بعد به روش ایجاد کوین‌ها پرداخته‌اند. از آنجاکه هر معامله پس از تأیید طرف‌های متعامل در شبکه پخش می‌شود، باز هم به تأیید شبکه برای اضافه شدن به بلاک چین نیاز دارد. برای نمونه، اگر احمد ده بیت‌کوین را به اسماعیل منتقل کند و هر دو طرف آن را از طریق ورود به سیستم دیجیتال تصویب و تأیید کنند، باز هم

1. <http://www.inceif.org/archive/wp-content/uploads/2018/04/Crypto-Mania-The-Shariah-Verdicts.pdf>

این امر باید ازسوی شبکه تأیید شود تا بتواند به بانک اطلاعاتی جهانی اضافه گردد. بااین حال، تنها ماینردارها می‌توانند معامله را تأیید کنند. پس از تأیید، معامله به‌عنوان یک گره به بلاک چین اضافه و یک رکورد ثابت و تغییرناپذیر برای همه تلقی می‌شود.

نگارندگان سپس به بیان دیدگاه اسلام درخصوص ارزهای رمزپایه همت می‌گمارند و معتقدند برای شناخت حکم شرع، باید سه وجه در نظر گرفته شود:

۱. اینکه ارز رمزپایه مال است یا نه؛

۲. عبور از فیلتر شریعت؛

۳. برآورده شدن مقاصد الشریعه. در مرحله اول که «آیا این ارزها مال هستند یا خیر؟» ابتدا باید شرایط مالیت، مثل ارزشمند بودن، قابلیت تملک و امکان ذخیره‌سازی را بررسی کنیم و با توجه به این موارد، برخی همچون مرکز مدرسه علمیه مشهور اسلامی آفریقای جنوبی و دارالعلم زاکاریا به مال بودن فتوا داده‌اند.

اما با توجه به وجه دوم و سوم، ارز رمزپایه نتوانسته از فیلتر شرع عبور کند و مقاصد شریعت را برآورده سازد. در طرف مقابل، برخی از علما، از جمله مفتیان مصر، ترکیه، مرکز فتوای فلسطین و شیخ هیثم اهل انگلستان، معامله با آن را جایز نمی‌دانند. آن‌ها غرری بودن، ابزار قمار قرار گرفتن، عدم داشتن مالیت و پشتوانه، نوسان در قیمت، ناشناس بودن صادرکننده، نبود نظارت ازسوی مرجع قانونی و عدم شفافیت را از دلایل خود برای قول به حرمت بیت‌کوین برشمرده‌اند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور     | جایگاه علمی   | نویسنده      | ترجمه عنوان                       | عنوان  |     |
|-------------|------------------|----------|---|--------------|-----------------------------------|--|-----|
| ۹           | ۲۰۱۹             | انگلستان | دکترای فلسفه از دانشگاه بیرمنگام و رئیس هیئت تطبیق شرع در بانک الرایان انگلستان | Samir Alamad | ارزهای دیجیتال از منظر فقه اسلامی | Digital currency in the context of Islamic jurisprudence | ۱۱۵ |

### گزارش اثر

این مقاله در صفحه ۶۲ تا ۷۱ کتاب Financial and Accounting Principles in Islamic Finance (اصول مالی و حسابداری در اقتصاد اسلامی) منتشر شده است. نویسنده ابتدا به تشتت آرای صاحب نظران درباره حکم فقهی ارزهای دیجیتال اشاره می‌کند و اینکه مسلمانان در به‌کارگیری این نوع ارز، همچنان سردرگم و حیران هستند. وی سپس توضیحی اجمالی در خصوص فناوری بلاک چین و بیت کوین ارائه می‌دهد. او پس از آن، به توضیح چند اصطلاح، از جمله توکن و آلت کوین (Altcoin) می‌پردازد و می‌نویسد: آلت کوین‌ها جایگزین‌های بیت کوین به شمار می‌روند که بعد از موفقیت و استقبال از بیت کوین ایجاد شده‌اند. ارزهای دیجیتال فراوانی با هدف همگام‌سازی برخی از ویژگی‌های خود با بیت کوین و برطرف کردن محدودیت‌های موجود در شبکه بیت کوین به وجود آمده‌اند و در تلاش‌اند تا ویژگی‌های برتری از بیت کوین ارائه کنند. بنابراین، می‌توان گفت تمامی ارزهای دیجیتال به جز بیت کوین، یک آلت کوین (Altcoin) محسوب می‌شوند. نویسنده سپس به بیان دیدگاه فقهی خود در خصوص ارزهای رمزپایه می‌پردازد. او ابتدا نظر چهار مذهب فقهی اهل سنت را درباره مال بیان می‌کند و ارزهای رمزپایه را مال می‌داند؛ چراکه دارای ارزش و قابل تملیک و تملک است. سپس نقش غیر و جهالت را در عدم صدق پول بر رمزارزها پررنگ می‌داند و ارزهای رمزپایه را پول نمی‌داند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی                                  | نویسنده               | ترجمه عنوان                             | عنوان  |     |
|-------------|------------------|-------|--|-----------------------|---|--|-----|
| .           | ۲۰۱۸             | مالزی | استادیار دانشگاه اسلامی سلطان شریف علی پرونی | Hakimah Yaacob Yaacob | بررسی ارزهای دیجیتال از منظر شریعت سنتی | Analysis of Digital Currencies from Shariah classical thoughts | ۱۱۶ |

### گزارش اثر (متن کامل این اثربافت نشد و تنها چکیده آن در دسترس بود).

نویسنده در چکیده به آینده نامعلوم، ریسک و مخاطرات ارزهای رمزپایه اشاره می‌کند و در ادامه می‌نویسد با وجود نوسانات ارزش این نوع ارز، اما همچنان اقبال به سوی آن از سوی مردم مشاهده می‌شود. وی می‌نویسد: هدف از این مقاله، بررسی نقش عوامل بیرون از ارزهای رمزپایه، از جمله عرضه و تقاضا در جوامع و تأثیر آن بر نظرانديشمندان مسلمان است. این مقاله به این نتیجه می‌رسد که مصلحت عامه مردم درباره این پدیده نودر نظر گرفته نشده است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور    | جایگاه علمی                            | نویسنده         | ترجمه عنوان   | عنوان  |     |
|-------------|------------------|---------|--|-----------------|---|--|-----|
| -           | ۲۰۱۹             | مراکش   | استاد دانشکده مدیریت کازابلانکا، مراکش | Salim Lahmiri   | تجزیه ساختار تداوم ارزشهای رمزنگاری اسلامی و ارزشهای رمزپایه سبز با فیلتر مرحله‌ای غیرخطی | Decomposing the persistence structure of Islamic and green crypto-currencies with nonlinear stepwise filtering | ۱۱۷ |
|             |                  | ایتالیا | استاد تمام                             | Stelios Bekiros |   |  |     |

### گزارش اثر (متن کامل این اثربافت نشد و تنها چکیده آن در دسترس بود.)

نویسندگان بیان می‌کنند که برای اولین بار است که در ادبیات اقتصادشناسی درباره پویایی رمزنگاری ارزشهای اسلامی و ارزش رمزپایه سبز بررسی‌ای صورت می‌پذیرد. ایشان مدعی‌اند که به‌طور خاص، ما سیگنال‌های زمانی قیمت‌ها، بازده‌ها، حجم و نوسانات ارزش رمزپایه‌های اسلامی و سبز را در مقایسه با نمونه‌های معمولی تجزیه و تحلیل می‌کنیم. یافته‌های این مقاله حاکی از آن است که در حالی که بازده ارزشهای رمزپایه‌ای اسلامی و سبز، پویایی ضدپایداری را نشان می‌دهد، قیمت، نوسانات و ضمانت آن‌ها در مقایسه با ارزشهای رمزنگاری معمولی، پایداری بالایی را نشان می‌دهد. آزمایش‌های آماری بیشتر نشان می‌دهد که توزیع برآوردهای پارامتر آشفته در مقابل رمزهای رمزنگاری رایج متفاوت است؛ واقعیتی که ناهمگونی را در الگوهای چندشکستگی و الگوهای حافظه طولانی نشان می‌دهد. نکات برجسته این مقاله عبارت‌اند از:

۱. مجموعه‌های رمزنگاری ارزش اسلامی و سبز برای اولین بار در اقتصادشناسی مورد بررسی قرار گرفته است.
۲. یک رویکرد تجزیه چندمرحله‌ای غیرخطی را معرفی می‌کند.
۳. شباهت‌ها در اقدامات آشوب‌آور رمزهای اسلامی، سبز و رایج مورد بررسی قرار گرفته است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار   | کشور  | جایگاه علمی  | نویسنده             | ترجمه عنوان                | عنوان                              |     |
|-------------|--|-------|--|---------------------|----------------------------|------------------------------------|-----|
| ۱۹          | کتاب Fintech and Islamic Finance: Digitalization, Development and Disruption<br>۲۰۱۹ | مالزی | استاد تمام و رئیس مدرسه فناوری و نوآوری دانشگاه آسیا و اقیانوسیه مالزی | Nafis Alam          | ارزرمزپایه و اقتصاد اسلامی | Cryptocurrency and Islamic Finance | ۱۱۸ |
|             |  |       | نامعلوم  | Lokesh Gupta        |                            |                                    |     |
|             |  |       | دکترا  | Abdolhossein Zameni |                            |                                    |     |

### گزارش اثر

این مقاله در صفحه ۹۹ کتاب *Fintech and Islamic Finance: Digitalization, Development and Disruption* (فناوری‌های مالی و اقتصاد اسلامی: دیجیتالی‌سازی، پیشرفت و چالش‌ها) منتشر شده است. نویسندگان ابتدا ویژگی‌های ارزهای رمزپایه و بیت‌کوین را به عنوان پدیده‌های نوظهور بیان می‌کنند. ایشان سپس به بیان تاریخچه‌ای از پول در ادوار اسلامی می‌پردازند و می‌نویسند: تا سال هفتاد هجری قمری طلا، نقره و مس واسطه مبادلات بود و بعد از آن، سکه‌های اسلامی با تقلید از سکه‌های امپراطوری بیزانس و امپراطوری ساسانیان ضرب شد. ایشان سپس جایگاه پول را در قرآن و اسلام بررسی می‌کنند و می‌نویسند: بنابر نظر اسلام، پول ارزش ذاتی ندارد و کالا نیست و آنچه ارزش ذاتی دارد، طلا، نقره، برنج، گندم، جو، نمک و خرماست. لذا هر معامله و هر نوع پولی که دارای پشتوانه این هفت جنس باشد، مجاز است؛ و الا به ربای حرام می‌انجامد. نویسندگان سپس آرا و فتاوی‌های علمای اهل سنت از کشورهای مختلفی همچون عربستان، مالزی و مصر را نقل می‌کنند و می‌نویسند: در خصوص حلیت یا حرمت ارزهای رمزپایه،



فتوهای مختلفی صادر شده است. ایشان سپس به بررسی ارزهای رمزیایه با پشتوانه طلا می‌پردازند. آن‌ها ارزهای وان‌گرم (OneGram)، گلدایکس (Goldx) حلال‌دسک (Halaldex) و رمزارز ایرانی پیمان را مطرح می‌کنند و راه‌اندازی آن‌ها را، تلاش مؤثری در انطباق رمزارزها با شریعت می‌دانند؛ چراکه این نوع رمزارزها دارای پشتوانه مشخصی چون طلا هستند.

| عنوان                                       | ترجمه عنوان                             | نویسنده                | جایگاه علمی                                      | کشور  | سال و محل انتشار       | تعداد صفحات |
|---|---|------------------------|--|-------|------------------------|-------------|
| FINTECH IN THE LIGHT OF MAQASID AL-SHARĪ'AH | فناوری‌های نوپدید از منظر مقاصد الشریعه | Mustafa Omar Mohammed  | استاد دانشگاه اقتصاد اسلامی استانبول ترکیه       | مالزی | ۲۰۱۹<br>Chennai, India | ۱۹          |
|   |   | Mohamed Cherif El Amri | رئیس و استاد دانشکده اقتصاد دانشگاه اسلامی مالزی |       |                        |             |

### گزارش اثر

نویسندگان با برشمردن تاریخچه شکل‌گیری فین‌تک (فناوری‌های مالی نوپدید) اهمیت و ضرورت بررسی آن را از منظر قوانین شریعت بررسی می‌کنند. شفافیت، اعتماد متقابل، انصاف و توزیع عادلانه ثروت میان افراد جامعه، از جمله ویژگی‌های فین‌تک است که مورد توجه شریعت نیز می‌باشد. در مقاله حاضر نویسندگان می‌کوشند برخی از قوانین و مزایای فین‌تک را که مورد تأکید شریعت است، واکاوی کنند و مطالبی را که در زمینه امور مالی اسلامی در خصوص بحث مقاصد الشریعه این فناوری است، تحلیل و ارزیابی نمایند.

این مقاله در پنج بخش نگاشته شده است. بخش اول، با نگاهی تاریخی و مقدماتی به جایگاه و اهمیت بحث فین‌تک پرداخته است. بخش دوم درباره ظرفیت‌های فین‌تک در امور مالی سخن به میان آورده که شامل مختصری از تاریخچه، تعاریف و سیر رشد آن است. بخش سوم اکوسیستم فین‌تک، مدل‌های تجاری و برنامه‌های کاربردی را بررسی می‌کند. بخش چهارم بر توسعه فین‌تک در امور مالی اسلامی تأکید دارد. بخش پنجم درباره مقاصد الشریعه و فین‌تک صحبت می‌کند؛ همچنین به بیان

چارچوب‌های نظری لازم در جهت توسعه کشور با استفاده از ظرفیت‌های فین‌تک در امور مالی اسلامی همت می‌گمارد.

از نکات مهمی که در مسئله امور مالی اسلامی به آن پرداخته شده، می‌توان به ترویج مصلحت (خیر یا منفعت عمومی) و جلوگیری از مفسده (سختی یا آسیب) و مالیت اشاره کرد. این موارد از جمله اموری است که از زمان صدر اسلام نیز مورد توجه اصحاب پیامبر (ص) نیز قرار گرفته است.

نویسندگان در این مجال به بررسی گزاره ارزش‌هایی پرداخته‌اند که شارع هنگام معامله بر آن تأکید کرده است. این ارزش‌ها شامل رعایت اصل عدالت در مقابل بی‌عدالتی، جلوگیری از اتلاف، اسراف، احتکار، سرقت و سوءاستفاده می‌شود. ایشان همچنین به گردش ثروت، اعتماد و شفافیت در فعالیت‌های تجاری توصیه کرده‌اند. در این باره موارد فراوانی از آیات و روایات را می‌توان بررسی کرد که در آن به کسب درآمد و تولید ثروت اشاره کرده است، ولی نکته مهم در تولید ثروت این است که باید سمت و سوی هزینه‌کرد این درآمدها در جهت گسترش رفاه اقتصادی، اجتماعی جامعه باشد که شریعت، سازوکار آن را با روش‌هایی مانند زکات، صدقات و اوقاف مشخص کرده است.

نگارندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که ارزش‌های مدنظر اسلام می‌تواند با ظرفیت‌های موجود در فین‌تک تولدی دیگر بیابد و به واسطه آن‌ها رشد کند.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار  | کشور  | جایگاه علمی                                   | نویسنده                 | ترجمه عنوان   | عنوان   |     |
|-------------|---|-------|---|-------------------------|---|---|-----|
| ۱۸          | Journal of Theoretical and Applied Information Technology<br>۲۰۲۰ March | مالزی | دکترای فناوری اطلاعات از دانشگاه اسلامی مالزی | AI-hussaini.A.I.S, A    | رویکرد اسلامی درباره پالایش معامله با استفاده از رمزنگاری | ISLAMIC APPROACH TOWARD PURIFICATION OF TRANSACTION WITH CRYPTOCURRENCY | ۱۲۰ |
|             |   |       | استادیار دانشکده علوم رایانه                  | Adamu Abubakar Ibrahim  |   |   |     |
|             |   |       | دکترای فناوری اطلاعات                         | Mohamad Fauzan Noor din |   |   |     |
|             |   |       | استادیار                                      | H Mohd Mohadis          |   |   |     |

### گزارش اثر

نویسندگان در این مقاله، به تاریخ شکل‌گیری مبادله‌های تجاری پرداخته‌اند که ابتدا به صورت مبادله کالا به کالا بود، بعد طلا و نقره جایگزین آن شد و در ادامه، سکه‌های فلزی هم وارد میدان معامله‌ها گردید تا به مرور زمان، اسکناس و پول کاغذی رواج پیدا کرد. در حال حاضر با توسعه سیستم‌های رایانه‌ای به وسیله صنعت بانکداری، استفاده از پول نقد دیجیتال و معاملات مبتنی بر پول الکترونیکی رایج شده و محبوبیت قابل توجهی یافته است. از سال ۲۰۰۹ با پیدایش بیت‌کوین، تحولی در مبادله‌های مجازی صورت

گرفت. بیت‌کوین یا به تعبیری ارز رمزپایه، یک نظام تبادل دیجیتال است که از رمزنگاری برای تولید و توزیع نشانه‌ها استفاده می‌کند.

این مقاله، مطالعه‌ای کیفی را ارائه می‌دهد که درک کاربران را از رویکرد اسلامی درباره پالایش معامله‌ها با ارزهای رمزپایه بررسی می‌کند. بیت‌کوین به عنوان یکی از انواع ارزهای رمزپایه برای مطالعه موردی استفاده شده است. بسیاری از دیدگاه‌های علمای اسلامی درباره معامله با بیت‌کوین اختلافات زیادی دارد. به طور خاص، برخی از صاحب‌نظران معتقدند این ارزها می‌تواند چونان ابزاری برای دستیابی به اهداف غیرقانونی استفاده شود و عموم مردم جهان، در حال حاضر بیشتر از بیت‌کوین برای اهداف غیرقانونی و غیرشرعی (بر اساس برداشت‌های اسلامی) استفاده می‌کنند. در نتیجه، این تحقیق به منظور بررسی چگونگی پالایش تصورات منفی ارز رمزنگاری شده از دیدگاه‌های اسلامی انجام شده است و محققان در آن، از روش تحقیق کیفی با انجام مصاحبه به منظور تعیین درک کاربران از بیت‌کوین بهره برده‌اند. ایشان برای این منظور، داده‌های مصاحبه را جمع‌آوری و سپس تجزیه و تحلیل کرده‌اند.

یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که از ارز رمزپایه به عنوان روش پرداخت امور غیرقانونی استفاده می‌شود. همچنین ادعا شده است که این ارزها سبب تسهیل در معاملات شده، هزینه عادی انتقال پول بین‌المللی را کاهش می‌دهد. برخی از کشورهای مسلمان به دلیل سهولت در استفاده و شفافیت آن، استفاده از ارزهای رمزپایه را تشویق و دلیل آن را داشتن پشتوانه روایت و حدیث بیان می‌کنند.

محققان در پایان پژوهش به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده از ارزهای رمزپایه از نظر شرعی مانند پول فیات معتبر است و باید به عنوان روش پرداخت دیگری که می‌تواند در معاملات استفاده شود، پذیرفته گردد؛ زیرا ارزش آن قابل اندازه‌گیری است. این مطالعه به درک دیدگاه‌های اسلامی در زمینه اجرای ارز رمزپایه کمک کرده است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار                                     | کشور  | جایگاه علمی         | نویسنده                | ترجمه عنوان                   | عنوان                                   |     |
|-------------|--|-------|---------------------|------------------------|-------------------------------|---|-----|
| ۹۷          | پایان‌نامه ارشد دانشگاه بین‌المللی اسلامی مالزی ۲۰۱۷ | مالزی | کارشناس ارشد اقتصاد | Nadiyah Syahira Nordin | ارزهای رمزپایه از منظر اسلامی | Cryptocurrency from shariah perspective | ۱۲۱ |

### گزارش اثر

ارزهای رمزپایه، پدیده‌ای جدید در چشم‌انداز صنعت خدمات مالی جهانی است. این موضوع در زمینه جلب توجه بیشتر بازیگران در صنعت مالی دنیا مورد توجه قرار گرفته است. بیت‌کوین نخستین ارز رمزپایه‌ای است که به عنوان وسیله پرداخت در بخش‌های مختلف استفاده شده است. اقتصاد اسلامی، به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از اقتصاد دنیا نیز نگران ظهور این ارز جدید است. به همین دلیل، دانستن دیدگاه شریعت در این زمینه ضرورت پیدا می‌کند. این تحقیق به دنبال شناسایی مفهوم ارز رمزپایه و ویژگی‌ها و روند آن است. ویژگی‌های فنی متشکل از سازوکار اعتبارسنجی، الگوریتم ریاضی و عرضه سکه در زمینه تحقق پیش‌نیازهای ارزی از دیدگاه شریعت مورد تجزیه و تحلیل می‌شود. نویسنده در مقدمه، به اهمیت و ضرورت استفاده از فناوری ارزهای رمزپایه پرداخته است. دو ویژگی ذیل را می‌توان به عنوان ویژگی‌های اصلی این ارزها برشمرد: (۱) سرعت پرداخت و کارایی بیشتر، به ویژه در خارج از مرزها که به عنوان بهترین انتخاب در جهت ترویج امور مالی با استفاده از بستر آنلاین مورد استفاده قرار می‌گیرد. (۲) امکان دسترسی عادلانه مردم به منابع مالی برای ارتقای کارآفرینی اجتماعی.

از آن جا که اندونزی، که کشوری اسلامی است، این ارزها را در بخشی از معامله‌های خود جایگزین ارزهای رایج بانکی کرده است، اهمیت علم به دیدگاه اسلامی در باب

جواز یا عدم جواز معامله با این ارزها نمایان می‌شود. به همین دلیل، به دو بحث اصلی در این پایان‌نامه پرداخته شده است: یک، بررسی مفهوم ارزهای رمزپایه و وضعیت آن‌ها در آینده؛ دو، تحلیل دیدگاه شریعت اسلام درباره ارزهای رمزپایه با توجه به ویژگی‌های آن‌ها. این پایان‌نامه در چهار بخش تدوین شده است: بخش اول، به مفاهیم و مباحث کلی و مقدماتی اشاره دارد که اهمیت و ضرورت نگارش این تحقیق را بیان می‌کند. بخش دوم، به بررسی اجمالی تعریف ارز مجازی، رمزنویسی و ارزرمز و انواع و ویژگی‌های آن‌ها می‌پردازد. بخش سوم، به بیان دیدگاه شریعت درباره ارزهای رمزپایه اختصاص دارد که نویسنده در آن، به مؤلفه‌های ارز مورد قبول اسلام اشاره می‌کند. مالیت و ارزش داشتن، متقوم بودن (دارای ارزش حقوقی) و ثمن واقع شدن در معامله، از جمله ویژگی‌هایی است که ارز باید داشته باشد. نویسنده در ادامه به بیان فتوای علما درباره این ارزها پرداخته و تحلیل شریعت اسلام را درباره ویژگی این ارزها این‌گونه بیان می‌کند: این ارزها دارای نظام اعتبارسنجی هستند و برپایه چارچوب‌های ریاضی بنا شده‌اند. نگارنده در بخش پایانی این پژوهش، به تحلیل و بررسی یافته‌های خود در باب رمزرها پرداخته است.

## پایان‌نامه‌ها

| عنوان | ترجمه عنوان   | نویسنده                     | جایگاه علمی                      | کشور   | سال و محل انتشار          | تعداد صفحات |
|-------|---|-----------------------------|----------------------------------|--------|---------------------------|-------------|
| ۱     | احکام التعامل بالنقود الالكترونية<br>واثره على المعاملات المعاصرة | شیماء جودت مجدی عیاده منصور | کارشناسی ارشد دانشگاه اسلامی غزه | فلسطین | ۲۰۱۵، غزه، دانشگاه اسلامی | ۱۶۲         |

### گزارش اثر

پول‌های الکترونیکی دارای انواعی است. برخی در کیف الکترونیکی و برخی در بستر شبکه و وب محفوظ می‌ماند. پول‌های الکترونیکی، مهم‌ترین وظایف پول، یعنی وسیله پرداخت قیمت کالاها و تبادل و نیز معیاری برای ارزش کالاها را برآورده می‌سازند. اما این پول‌ها قانوناً الزام‌آور نیستند. پول‌های الکترونیکی ویژگی‌هایی دارند که آن‌ها را از انواع دیگر پول و از وسایل پرداخت الکترونیکی دیگر متمایز می‌سازند. اختلاف اقتصاددانان درباره تعیین وضعیت پول‌های الکترونیکی امری طبیعی است؛ زیرا اولاً، این پول‌ها پدیده‌ای جدید هستند و ثانیاً، این پول‌ها از برخی جوانب با پول‌های موجود شباهت دارند و از برخی جوانب اختلاف دارند. به همین دلیل علمای شریعت، درباره تعیین وضعیت این پول‌ها با یکدیگر اختلاف دارند.

شریعت اسلام معامله با هر نوع پول جدید را که مورد پذیرش مردم قرار گرفته، می‌پذیرد. همچنین صدور این پول باید با قوانین شرع و مقاصد آن توافق داشته باشد. پول‌های الکترونیکی سندِ قرض، رهن یا ضمانت یا حواله نیستند، بلکه این پول‌ها، نوعی شکل الکترونیکی برای پول‌های کاغذی قانونی به‌شمار می‌آیند. در صورت تبادل این پول‌ها



با یکدیگر و با وسایل پرداختِ مختلف، معامله «عقد صرف» (خرید و فروش طلا و نقره در برابر هم) خواهد بود و شروط عقد صرف در آن باید رعایت شود.

شروط عقد صرف بر سازوکار معامله با پول‌های الکترونیک منطبق است؛ مگر اینکه تأخیر انداختنِ برخی منابع در برداشت معادل کاغذی برای مدتی، مخالف شرط قبضِ دو طرفه (تقابض) باشد که جایز نخواهد بود. تبدیل پول‌های الکترونیک به حساب جاری، تبدیل و صرف در مافی الذمه است که در پول‌های الکترونیک جایز دانسته شده است؛ زیرا سازوکار آن با شروط فقها مطابقت دارد.

خطرهای پول‌های الکترونیک به مصلحت فردی ضرر می‌رساند و اینکه صدور آن‌ها مشخص نیست، به مصلحت عمومی آسیب می‌رساند. اقتصاددانان و قانون‌گذاران می‌کوشند این پول‌ها را پیشرفته کنند؛ به گونه‌ای که با مصلحت همگان مطابقت داشته باشند.

| عنوان | ترجمه عنوان  | نویسنده                         | جایگاه علمی                             | کشور   | سال و محل انتشار | تعداد صفحات |
|-------|--|---------------------------------|---|--------|------------------|-------------|
| ۲     | التنظيم القانوني للعمليات الرقمية المستحدثة في التشريع الإماراتي والمقارن (دراسة تحليلية مقارنة) | عبدالله ناصر عبید نصیری الزعابی | کارشناس ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه امارات | امارات | ۲۰۱۸ امارات      | ۷۹          |

## گزارش اثر

این پایان‌نامه به ساختار قانونی رمزارزها می‌پردازد. نویسنده فصل اول را در ماهیت رمزارزها بدین ترتیب بیان می‌کند: خاستگاه رمزارزها (برای نمونه بیت‌کوین)، چگونگی انتشار آن، نرم‌افزارهای استخراج آن، فناوری بلاک‌چین، تعریف پول دیجیتال و رمزارز و بیان تفاوت‌های آن دو، بررسی ویژگی‌های رمزارزها و تفاوت آن با پول دیجیتال و مقدار ویژگی‌های پول‌های قانونی در رمزارزها. او در پایان این فصل به رویکردهای قانونی به رمزارزها و چالش‌های آن، مانند مواضع بین‌المللی و داخلی درباره آن پرداخته است. در فصل دوم پس از بررسی ابعاد تاریخی و فناوری رمزارزها، به ماهیت قانونی این ارزها و میزان وجود ضوابط مالی پول قانونی در آن، مانند پذیرش عمومی و وضعیت قانونی منتشرکننده پرداخته است و در پایان، به مسئولیت‌های منتشرکننده و استفاده‌کننده این ارزها در معاملات می‌پردازد.

در پایان نویسنده نتیجه می‌گیرد از آنجاکه انتشار پول حق دولت است و رواج این ارزها مخالف قوانین دولت بوده، محل انتشار آن مجهول است، این ارزها غیرقانونی هستند. رمزارزها ویژگی‌های پول، یعنی اتکا به قوانین پولی، پذیرش عمومی و وسیله ابراء ذمه را ندارند. جدید بودن رمزارزها سبب اختلاف فقها درباره تعریف جامعی از آن‌ها

شده است. این مسئله نیز به عدم وجود سازمانی مالی و قانونی که وظیفه نظارت بر این پول‌ها را برعهده داشته باشد، برمی‌گردد. همچنین این ارزها مانند یکدیگر نیستند و هر یک از آن‌ها با ارز دیگر تفاوت‌هایی دارد. هر رمزارز سیستم مالی و تکنولوژیک مختص به خود را داراست. رمزارزها ذاتاً ارزش مالی ندارند، بلکه ارزش آن‌ها از طریق مسائل ریاضی (الگوریتم‌ها) و معامله استفاده‌کنندگان آن‌ها ایجاد می‌شود. این مسئله باعث می‌شود استفاده‌کنندگان از این نوع ارزها برای بهره‌برداری از افت و خیزها در ارزش این ارزها به سوی مبادله با آن‌ها کشیده شوند. این افت و خیزها در ارزش رمزارزها نیز ناشی از عرضه و تقاضای بازار برای این ارزهاست.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور    | جایگاه علمی                    | نویسنده     | ترجمه عنوان   | عنوان   |   |
|-------------|------------------|---------|--------------------------------|-------------|---|---|---|
| ۱۰۸         | ۲۰۱۸             | اندونزی | کارشناسی دانشگاه اسلام اندونزی | GAZI AMALIN | حقوق تجارت با ارزرمز پایه مطابق با اصول قانون بانکداری اسلامی | THE LEGALITY OF CRYPTOCURRENCY TRADE IN ACCORDANCE WITH THE PRINCIPLES OF ISLAMIC BANKING LAW | ۴ |

### گزارش اثر

نویسنده در مقدمه این پایان‌نامه به بیان نقش و اهمیت پول در زندگی بشر پرداخته و نکاتی را در این زمینه یادآور می‌شود و ارزرمز پایه را به عنوان ابزاری برای مبادله ارزش بین طرفین متعاقد در یک سیستم جریان باز تعریف می‌کند. این امر به طرف‌های متعاقد امکان خرید، انتقال و تبادل ارزش مستقیم و بدون واسطه مؤسسات مالی یا مداخله دولت را فراهم می‌آورد. ایشان روش تحقیق در این پایان‌نامه را توصیفی تحلیلی بیان می‌کند و هدف خود را از نگارش این تحقیق، بررسی شرایط پیمان‌کاری و و نیز خرید و فروش در اسلام و تطبیق آن بر ارزرمز پایه برمی‌شمارد. پرسش‌های اصلی پژوهش از این قرار است:

۱. آیا ارزرمز پایه با اصول قانون بانکداری اسلامی مغایرت دارد؟
  ۲. آیا تجارت ارزرمز پایه بر اساس اصول قانون بانکداری اسلامی قابل طبقه‌بندی است؟
- چارچوب نوشتن این تحقیق از قرار ذیل است: فصل اول شامل مقدمه‌ای از پایان‌نامه است که بخش‌های زیر را دربردارد: پیشینه تحقیق، بیان مشکلات، اهداف تحقیق، چارچوب‌های نظری، روش‌های تحقیق و سیستم نگارش. در فصل دوم به بیان این مسائل همت می‌گمارد: بررسی‌های نظری درباره صرف در حقوق اسلامی، قانون بانکداری

اسلامی، رمزنگاری و تجارت بین‌المللی. همچنین در این فصل، تعریف عناصر مرتبط با ارزش‌رمزپایه، به‌ویژه رابطه آن با صرف توضیح داده شده است. در فصل سوم به تجزیه و تحلیل ارزش‌های رمزپایه در قانون بانکداری اسلامی، هم از جهت کاربردی بودن و هم از جهت مطابقت با قانون بانکداری اسلامی پرداخته و ضمن تحلیل ارزش‌رمزپایه، به ارتباط آن با صرف اشاره کرده است. در فصل چهارم نتیجه‌گیری کرده و توصیه‌هایی را که براساس تحلیل‌های قبلی تهیه شده، ارائه می‌دهد.

نویسنده در نتیجه اعلام می‌دارد:

۱. ارزش‌های رمزپایه با اصول قانون بانکداری اسلامی مغایرت ندارد؛ زیرا ماده آن در واقع قابل قبول است و اصول بانکداری اسلامی را تحقق می‌بخشد. هیچ ربایی هم وجود ندارد؛ زیرا معامله هیچ هزینه اضافی و تأخیری در زمان ندارد. تنها چیزی که احتمالاً باعث بروز غرر می‌شود، عدم تنظیم قانون تجارت ارزش‌های رمزپایه و ناشناس ماندن کاربران است که با تنظیم مقررات جدید آن مشکلات هم حل خواهد شد.

۲. تجارت ارزش‌رمزپایه براساس اصول قانون بانکداری اسلامی قابل طبقه‌بندی است؛ زیرا تمام ویژگی‌های رمزازرپایه با ارزش‌رایج در قانون بانکداری اسلامی تقریباً مشابه است؛ اگرچه در خصوص مقررات و نیز ناشناس بودن کاربران ضعف‌هایی دارد، اما به‌رغم نقاط ضعف آن، معیارهای خرید و فروش در قانون بانکداری اسلامی در حال حاضر برآورده شده است؛ زیرا فروشندگان و خریداران، قیمت و کالاها و نیز ایجاب و قبول وجود دارد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار      | کشور  | جایگاه علمی  | نویسنده       | ترجمه عنوان                              | عنوان   |   |
|-------------|-----------------------|-------|--|---------------|--|---|---|
| نامعلوم     | ۸<br>November<br>۲۰۱۷ | مالزی | دکتری<br>اقتصاد<br>دانشگاه<br>بین‌المللی<br>اسلامی مالزی | مرجان<br>محمد | بررسی حکم<br>شرعی رمز ارزها:<br>بیت‌کوین | SHARI'AH<br>ANALYSIS OF<br>CRYPTOCURRENCY:<br>BITCOIN | ۶ |

**گزارش اثر** (به دلیل عدم دسترسی به اصل پایان‌نامه، تنها به بیان نکات مطرح‌شده در پاورپوینت ارائه‌شده آن بسنده شده است.)

این پایان‌نامه پنج بخش دارد:

**بخش اول:** با نگاهی اجمالی به ارزهای رمزپایه، درخصوص بیت‌کوین به نحوه عملکرد، ویژگی‌ها، کشورهایی که این ارز را غیرقانونی اعلام کرده‌اند و شرکت‌هایی که با آن معامله می‌کنند، پرداخته است.

**بخش دوم:** به بررسی دیدگاه فقه اسلامی درباره بیت‌کوین اختصاص یافته است. نویسنده ابتدا به اهمیت پرداختن به این مسئله اشاره دارد و در ادامه، با بیان ویژگی‌های مال از دیدگاه اسلام، این بحث را مطرح کرده است که آیا بیت‌کوین ثمن است یا کالا یا دارایی مالی؟

**بخش سوم:** نگارنده در این بخش به دنبال پاسخ این پرسش است: آیا بیت‌کوین کالا است؟ او با بررسی ویژگی‌هایی که در فقه اسلامی برای کالا برشمرده‌اند، به این نتیجه می‌رسد که بیت‌کوین کالا نیست.

**بخش چهارم:** نویسنده با بررسی ویژگی‌های ارزش‌ثمن از دیدگاه اسلامی، یعنی ارزشمند بودن، گستردگی استفاده و وسیله مبادله قرار گرفتن، نتیجه می‌گیرد که بیت‌کوین نمی‌تواند ارز باشد.

**بخش پنجم:** او در این بخش به دنبال پاسخ این پرسش است: آیا بیت‌کوین مالیت دارد یا نه؟ و با بررسی ویژگی‌های مالیت از منظر فقه اسلامی، نتیجه می‌گیرد که بیت‌کوین مالیت ندارد.

نویسنده در پایان این‌گونه جمع‌بندی می‌کند که بیت‌کوین قطعاً کالا نیست، ولی درباره ارز بودن و مالیت داشتن، نظری نهایی و قطعی مطرح نمی‌کند.

## کتاب‌ها

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده          | ترجمه عنوان  | عنوان  |   |
|-------------|------------------|-------|---|------------------|--|--|---|
| ۳۵۴         | ۲۰۱۸             | لبنان | استاد اقتصاد دانشگاه آمریکایی لبنان و عضو هیئت مطالعات سرمایه‌داری و جامعه‌شناسی دانشگاه کلمبیا | سیف‌الدین عَمُوص | معیار بیت‌کوین، جایگزین نام‌مركز برای نظام بانکی مرکزی | معیار البیتکونین البدیل اللامرکزی للنظام المصرفي المركزي | ۱ |

### گزارش اثر

نویسنده در فصل‌های هشتم تا دهم به بحث از «پول‌های رمزپایه و به‌ویژه بیت‌کوین» می‌پردازد. او در فصل هشتم تاریخچه بیت‌کوین را بیان می‌کند، سپس به راه‌های به‌دست‌آوردن واحدهای این ارز دیجیتال می‌پردازد. پس از آن، میانگین رشد قیمت واحدهای پول بیت‌کوین و میزان عرضه آن را در سال‌های مختلف با نمودار نشان می‌دهد. نگارنده در فصل نهم به این پرسش، پاسخ می‌دهد که: چرا بیت‌کوین شایستگی دارد در معاملات مورد استفاده قرار گیرد؟ ویژگی‌های بیت‌کوین که باعث می‌شوند این ارز شایستگی وسیله معامله قرار گیرد، از قرار ذیل است:

۱. ذخیره برای ارزش کالاها: پول بیت‌کوین به‌گونه‌ای است که عرضه آن محدود است. هرچه تعداد افراد استفاده‌کننده از بیت‌کوین باشد، هر قدر قیمت این ارز افزایش



یابد و هرچه وسایل استخراج بیت کوین پیشرفته تر شود، تعداد این ارز از ۲۱ میلیون بیشتر نمی شود و فناوری برای افزایش عرضه بیت کوین، متناسب با افزایش تقاضا وجود ندارد. به همین دلیل، وقتی تقاضای مردم برای نگهداری بیت کوین افزایش یابد، تنها راه برای برآوردن تقاضا، افزایش قیمت ارزهای عرضه شده برای فروش خواهد بود.

۲. حاکمیت فردی بر بیت کوین: از آنجا که بیت کوین نخستین رمز ارز است، اولین و مهم ترین ویژگی آن، توانایی آن برای اعطای حاکمیت هر فرد بر پولش در هر نقطه از دنیا است. این ارز باعث شده مالک آن، آزادی اقتصادی به دست آورد که تا قبل از اختراع آن وجود نداشت. مالک بیت کوین می تواند مقادیر زیادی از اموال را به هر نقطه از دنیا بفرستند، بدون اینکه از هیچ فردی اجازه بگیرد.

۳. تسویه حساب به صورت بین المللی و از طریق شبکه اینترنت و واحد پولی بین المللی. در فصل دهم نویسنده به پرسش هایی درباره ارزی بیت کوین می پردازد و به آن ها پاسخ می دهد: آیا به دست آوردن بیت کوین اسراف است؟ چرا تغییر بیت کوین برای هیچ فردی امکان پذیر نیست؟ آیا استفاده از بیت کوین مخصوص افراد مجرم است؟

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور | جایگاه علمی               | نویسنده                    | ترجمه عنوان   | عنوان   |
|-------------|------------------|------|---------------------------|----------------------------|---|---|
| ۶۴          | ۲۰۱۸             | عراق | استادیار فقه معاملات مالی | مثنی و عدالله یونس النعیمی | بیت‌کوین نظام پرداخت الکترونیک (مشابه در برابر مشابه) و حکم آن در شریعت اسلام | البتکوین نظام الدفع الإلكتروني (الند للند) وحکمه فی الشریعة الإسلامية |

### گزارش اثر

نویسنده این کتاب می‌گوید: استاد دکتر عبدالله بن محمد بن عبدالوهاب العقیل، استاد همکار در بخش فقه دانشکده شریعت دانشگاه اسلامی، موضوع ارزهای دیجیتال را به صورت مفصل در مقاله‌ای با عنوان «احکام فقهی ارزهای الترونیک (Bitcoin)» بررسی کرده است؛ من نیز حکم شرعی این ارزها را با بیان فتواهای صادر شده از برخی محافل فتوادهنده در جهان اسلام بیان می‌کنم.

عضو هیئت فتوا در وزارت اوقاف دولت کویت، دکتر احمد الحجی الکردی گفته است: «من نیز مانند فتواهای صادر شده در مصر و سعودی، به حرمت معامله با ارز بیت‌کوین معتقدم. البته من نود درصد با تحریم بیت‌کوین موافقم. دلایل تحریم، بسیار زیادند و شاید بارزترین آن‌ها، جهل به آنچه در اقدامات مالی صورت می‌گیرد و مشخص نبودن این اقدامات، می‌باشد».

دارالافتاء مصر نیز به جای نبودن شرعی معامله با ارز بیت‌کوین فتوا داده است؛ زیرا این ارز از سوی مقامات مسئول به عنوان واسطه‌ای در معاملات، پذیرفته نشده است. مفتی کشور مصر، آقای شوقی علام گفته است: «ارز بیت‌کوین از جمله ارزهای مجازی است که وجود خارجی ندارد. این ارز، ریشه مشخصی ندارد و در صادر شدن هیچ

شرط و قانونی ندارد و به آن‌ها در هیچ نظام اقتصادی مرکزی در امور مالی اطمینان نشده است و هیچ نهاد مالی معینی بر آن‌ها نظارت ندارد». شوقی علام همچنین گفته است: «نمی‌توان ارزش مجازی را واسطه‌ای قابل اعتماد در معاملات و امور زندگی به شمار آورد؛ زیرا این ارزش‌ها شروط معتبر در پول‌ها و واحدهای پولی و ارزش‌ها را ندارند؛ چراکه نه می‌توان آن‌ها را کالا دانست و نه مانند پول‌های نقد رواج دارند».

نویسنده سپس به تعریف لغوی و اصطلاحی «غرر» می‌پردازد. اوسه قول از فقهای اهل سنت را در این باره ذکر می‌کند و در نهایت به بیان قولی که خودش انتخاب می‌کند، می‌پردازد.

| عنوان | ترجمه عنوان   | نویسنده  | جایگاه علمی                      | کشور    | سال و محل انتشار | تعداد صفحات      |     |
|-------|---|--|----------------------------------|---------|------------------|------------------|-----|
| ۳     | العملات الافتراضية حقيقتها وأحكامها الفقهية، دراسة فقهية مقارنة | ماهیت و احکام فقهی رمزارزها؛ بررسی فقهی تطبیقی | یاسر بن عبد الرحمن آل عبد السلام | نامعلوم | عربستان          | ۲۰۱۸ دارالمیمنان | ۱۹۴ |

### گزارش اثر

(اصل متن این کتاب در دسترس نبود و این مطالب براساس چکیده نوشته شد.) این کتاب در دو فصل و یک خاتمه هشت صفحه‌ای نگاشته شده است. نویسنده در فصل اول سعی کرده در چهل صفحه ماهیت رمزارزها را بیان کند. سپس در فصل دوم احکام فقهی رمزارزها را بررسی کرده است.

مؤلف در این فصل ابتدا به این پرسش، پاسخ داده که: آیا صادر کردن پول، امری حکومتی است یا نه؟ و آیا غیر از حاکم می‌تواند پول صادر کند؟ او سپس فروع دیگری بیان کرده، از جمله اینکه: آیا معامله و استخراج رمزارزها، مصداق اکل مال به باطل، ربا و یا غرر است یا نه؟ حکم مضاربه در رمزارزها چیست؟ مؤلف در خاتمه نتایج مباحث گذشته و توصیه‌های خود را بیان کرده است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور   | جایگاه علمی          | نویسنده    | ترجمه عنوان   | عنوان   |   |
|-------------|------------------|--------|----------------------|------------|---|---|---|
| ۲۳۶         | ۲۰۱۹             | مالزی  | دکترای اقتصاد اسلامی | هازیک محمد | بلاک چین و اقتصاد اسلامی؛ آینده اقتصاد دیجیتال اسلامی | Blockchain fintech and islamic finance building the future in the new islamic digital economy | ۴ |
|             |                  | برونئی | دکترا                | حسنین علی  |   |   |   |

### گزارش اثر

این کتاب در هشت فصل نگاشته شده است. نویسندگان در مقدمه، با اشاره به خدمات اینترنتی و فروشگاه‌های آنلاین در جنوب شرق آسیا، از جمله لازادا (Lazada) و گوچک (Go-Jek) استارت‌آپ فعال در زمینه حمل و نقل آنلاین در اندونزی، کمپانی بزرگ کارنا فعال در حوزه بازی‌های آنلاین و اپلیکیشن تاکسی اینترنتی گرب (Grab)، آن‌ها را تنها سرآغاز و نمونه‌هایی کوچک از پیشرفت‌های عصر حاضر می‌دانند. ایشان در فصول ابتدایی سعی کرده‌اند مفاهیم فین‌تک و بلاک چین را برای خواننده تبیین کنند و در ادامه به مفهوم فین‌تک اسلامی می‌پردازند و در خلال آن، وضعیت فین‌تک (فناوری‌های مالی) را در کشورهای پاکستان، بحرین، عربستان سعودی، مالزی، اندونزی، برونئی، ترکیه و امارات مورد بررسی قرار می‌دهند. هزیک محمد و حسنین علی در این کتاب تلاش دارند به این پرسش، پاسخ دهند که: آیا می‌توان از منظر اسلامی به فناوری‌های خدمات مالی و بلاک چین نگاه کرد؟

در فصل اول کتاب، مقدمات و مفاهیم پایه ارائه شده است. در فصل دوم دسته‌های مختلف فناوری‌های مالی نوپدید، از جمله رمزارزها و پیشینه تحول آن‌ها بررسی شده است. فصل سوم به موارد مهم از فناوری‌های مالی نوپدید در بازار مالی فعلی اشاره دارد. فصل چهارم به پیشرفت‌های فناوری‌های مالی نوپدید اسلامی پرداخته است.

فصل پنجم بر سرمایه‌گذاری‌ها در فناوری‌های مالی نوپدید، از جمله بلاک چین متمرکز است و فرصت‌ها و تهدیدهای آن را بیان می‌کند. در فصل ششم مطالعات موردی از دیگر استفاده‌های بلاک چین و ... بیان شده است. در فصل هفتم مطالعات موردی به شرایطی که مورد توجه سازمان‌های چندملیتی است، پرداخته است. در نهایت در فصل هشتم، پیشنهادهایی برای کشورهای اسلامی برای مواجهه با دیجیتالی شدن و فناوری‌های مالی نوپدید ارائه شده است.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور    | جایگاه علمی                      | نویسنده            | ترجمه عنوان           | عنوان                          |   |
|-------------|------------------|---------|----------------------------------|--------------------|-----------------------|--------------------------------|---|
| ۳۱۷         | ۲۰۱۹             | عربستان | استاد اقتصاد دانشگاه جده عربستان | Mohd Ma'Sum Billah | مدیریت رمزارزهای حلال | Halal Cryptocurrency Managemen | ۵ |

## گزارش اثر

این کتاب مجموعه‌ای از بیست مقاله است که خلاصه همه آن‌ها در بخش مقالات نگاشته شده است. عناوین این بیست مقاله به ترتیب زیر می‌باشد:

۱. رمزارزها؟ روش حلال و جایگزین آن؛
۲. تحلیل «اس دبلیواوتی» از ساختار رمزارز حلال؛
۳. اقدام ابتکاری در مدیریت رمزارز حلال؛
۴. رمزارز حلال و ثبات اقتصادی؛
۵. تکنولوژی بلاک چین برای مدیریت رمزارزهای حلال؛
۶. بلاک چین و ساختار همگون آن با شریعت؛
۷. ماهیت رمزارزها و چرایی اهمیت آن‌ها؛
۸. بررسی رمزارزها با توجه به مقاصد الشریعه؛
۹. بررسی فتاوا درباره بیت کوین؛
۱۰. ساختار اخلاقی شریعت در خصوص رمزارزها؛
۱۱. نظام و ساختار شرعی رمزارزها؛
۱۲. چارچوب‌های نظارتی موجود در رمزارزها و جایگزین شرعی
۱۳. چارچوب نظارتی شریعت درباره رمزارزها

۱۴. رمزارزهای حلال؛ تأسیس و روش عملیاتی شدن آن‌ها؛
۱۵. مطالعه مورد بیت‌کوین و میزان حلیت آن؛
۱۶. اقتصاد جامعه اسلامی و رمزارزها؛
۱۷. ساختار مورد تأیید زکات و رمزارزهای حلال؛
۱۸. وقف، الگوی رمزارزهای حلال را مدیریت می‌کند؛
۱۹. الگوی شریعت برای مدیریت ریسک؛
۲۰. عوامل ریسک آمیز رمزارزها و راه حل آن.



| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی   | نویسنده             | ترجمه عنوان   | عنوان   |   |
|-------------|------------------|-------|---|---------------------|---|---|---|
| ۳۱۷         | ۲۰۱۹             | مالزی | رئیس مدرسه فناوری و نوآوری دانشگاه آسیا و اقیانوسیه مالزی | Nafis Alam          | فناوری های مالی و اقتصاد اسلامی: دیجیتال کردن، پیشرفت و چالش ها | Fintech and Islamic Finance: Digitalization, Development and Disruption | ۶ |
|             |                  |       | نامعلوم   | Lokesh Gupta        |   |   |   |
|             |                  |       | دکتر  | Abdolhossein Zameni |   |   |   |

## گزارش اثر

فناوری مالی نوپدید در صنعت امور مالی جهان معاصر، به عنوان یکی از سریع ترین بخش ها از نظر رشد در میان بخش های فناوری و مالی تبدیل شده است. فناوری مالی نوپدید با استفاده از اصول اساسی فناوری بلاک چین، جامعه مالی را گردهم آورده و خدمات مالی را در دسترس همگان قرار داده است. فناوری مالی نوپدید دارای تأثیر گسترده ای در امور مالی اسلامی، مانند بانکداری، سرمایه گذاری، بیمه (تکافل) و مدیریت ثروت است که شریعت اسلام می تواند از این جهات از آن کمال استفاده را ببرد. این کتاب مروری جامع درباره چگونگی شکل گیری صنعت مالی اسلامی از طریق سه جنبه مهم دیجیتالی شدن، توسعه و اختلال ارائه می دهد. این کتاب بینش شرع را درباره فناوری مالی نوپدید، از این نظر که مطابق با شرع است یا خیر، و کاربرد آن را در صنعت مالی اسلامی ارائه می دهد. این کتاب همچنین مروری بر تحولات بلاک چین و فناوری مالی نوپدید و نحوه عملکرد آن ها به عنوان بلوک های ساختاری صنعت مالی دیجیتال ارائه می دهد. خوانندگان این کتاب همچنین تفسیر مفصلی از دیدگاه اسلامی

درخصوص رمزنگاری و نیز کاربرد قرارداد هوشمند در خدمات مالی مختلف اسلامی خواهند دید. این کتاب توضیحات مفصلی از کاربرد بلاک چین و فناوری مالی نوپدید را در امور مالی اسلامی در اختیار دانشجویان، دانشگاهیان و محققان قرار می‌دهد.

عناوین فصل‌های کتاب بدین قرار است:

فصل یکم. دیجیتالی شدن و اختلال در بخش مالی؛

فصل دوم. ظهور فناوری مالی نوپدید و تکامل جهانی؛

فصل سوم: فناوری مالی نوپدید به عنوان اخلاک‌گران و توانمندسازی صنعت مالی؛

فصل چهارم: ظهور تکنولوژی شریعت و چشم‌انداز آن؛

فصل پنجم: کاربرد بلاک چین در چشم‌انداز امور مالی اسلامی؛

فصل ششم: ارزش‌های رمزپایه و امور مالی اسلامی؛

فصل هفتم: قرارداد هوشمند و امور مالی اسلامی؛

فصل هشتم: مقررات مربوط به فناوری مالی نوپدید؛

فصل نهم: چالش‌ها و عوامل موفقیت برای فناوری مالی نوپدید اسلامی.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور    | جایگاه علمی                      | نویسنده            | ترجمه عنوان         | عنوان                      |   |
|-------------|------------------|---------|----------------------------------|--------------------|---------------------|----------------------------|---|
| ۴۴۱         | ۲۰۱۹             | عربستان | استاد اقتصاد دانشگاه جده عربستان | Mohd Ma'Sum Billah | محصولات مالی اسلامی | Islamic Financial Products | ۷ |

### گزارش اثر

نویسنده با این مقدمه به سراغ ضرورت نگارش این کتاب می‌رود که مطالب بسیاری در خصوص امور مالی اسلامی وجود دارد، اما متأسفانه هیچ ادبیاتی جامع دیده نمی‌شود که منحصراً به محصولات مالی اسلامی و ساختار آن‌ها بپردازد. این باعث سردرگمی قابل توجهی نه تنها در صنعت مالی، بلکه برای مشتریان، مروجان، کارشناسان و حتی دانشگاه‌ها می‌شود. بنابراین، این کتاب به طور مفصل به ادبیات مالی می‌پردازد؛ همان‌طور که درباره یکسری محصولات مالی اسلامی و ساختار آن‌ها بحث می‌کند که در واقعیت اقتصاد اجتماعی نوین کاربرد دارد. این کتاب درسی عنوان و در قالب سه بخش ارائه و به طور خاص روی راه‌حل‌های محصول مالی سازگار با شرع متمرکز شده است. واقعیت اقتصادی اجتماعی این برنامه به ادبیات کاربردی راه‌حل‌های محصول مالی اسلامی، سیاست‌ها، ساختارها، سازوکارها و تحلیل‌های تجربی کمک می‌کند. در بخش اول، مروری کلی بر سیستم مالی اسلامی می‌کند و در سه فصل به موضوعات اصلی مختلف می‌پردازد. فصل یک، نظام مالی اسلامی را به طور خلاصه ارائه می‌کند و به وضوح نشان می‌دهد که امور مالی اسلامی صرفاً محصولی با هدف تجاری نیست؛ در عوض، نظامی یکپارچه با ارزش‌های معنوی، اخلاقی، اقتصادی و بشردوستانه و به نفع بشر است و اخلاق شایسته‌سالاری را ترغیب می‌کند. فصل دو، مطالعه موردی درباره نقش سازمان همکاری اسلامی (OIC) در توسعه مؤثر محصولات و خدمات مالی

اسلامی است؛ به‌گونه‌ای که نشان از مراقبت از بشریت در سطح جهانی و به‌ویژه در بین کشورهای عضو OIC دارد. فصل سه، به تکامل و پایداری محصولات و خدمات مالی اسلامی می‌پردازد که ممکن است یک عنصر اساسی برای جذب بازار باشد.

بخش دوم به اصول حاکم و استراتژی‌های محصولات و خدمات مالی اسلامی اختصاص دارد. فصل چهار به جنبه‌های مختلف سیاست‌های مالی اسلامی و اجرای آن می‌پردازد. فصل پنج به بررسی عملکردهای هیئت خدمات مالی اسلامی (IFSB) در خصوص تنظیم صنایع مالی اسلامی پرداخته است. در فصل شش به تجزیه و تحلیل آموزه جنجالی بیع العین و تأثیر آن بر محصولات و خدمات مالی می‌پردازد. در فصل هفت به تجزیه و تحلیل طبقه‌های مختلف ابزار شریعت که محصولات و خدمات مالی اسلامی را تسهیل می‌کند، ادامه می‌دهد. فصل هشت تکنیک‌های قیمت‌گذاری محصولات و خدمات مالی اسلامی را در مقاصد الشریعه تحلیل می‌کند. فصل نه به ارائه تجزیه و تحلیل جامع درباره روش‌های درمانی موجود برای نقض هرگونه قرارداد مالی تحت شریعت ارائه همت گمارده است.

در بخش سوم به طبقات مختلف محصول‌های مالی اسلامی همراه با ساختارها، سازوکارها و راه‌حل‌های تجربی می‌پردازد. فصل ده، سازوکارهای تأمین اعتبار سهام اسلامی را که در دنیای مالی امروز به کار می‌رود، تحلیل می‌کند. فصل یازده درباره مدل تأمین بدهی بدون بهره سازگار با شریعت بحث می‌نماید. در فصل دوازده تأمین مالی تجارت اسلامی، مدل، ابزارهای تسهیل‌کننده و سازوکارهای عملیاتی آن بررسی شده است. فصل سیزده چارچوبی شرعی برای یک مدل تأمین مالی تجارت ارائه کرده است. فصل چهارده یک مدل و ساختار تأمین مالی تجارت بین‌الملل را براساس اصول شریعت تحلیل می‌کند. فصل پانزده در خصوص عملی بودن تجارت و حمل و نقل بین‌المللی اسلامی بحث می‌نماید. فصل شانزده چگونگی عملکرد یک لایحه پذیرفته‌شده اسلامی

را در تجارت بین‌المللی مدرن تحلیل می‌کند. فصل هفده به الگوی اسلامی تأمین مالی اجاره و ساختار آن می‌پردازد. فصل هجده درباره مدل لیزینگ اسلامی منتهی به مالکیت (اجاره به شرط تملیک) بحث می‌کند. فصل نوزده به الگوی خرید اجاره اسلامی می‌پردازد. فصل بیست درباره مدل تولید اسلامی (الاستثنی) بحث می‌کند. در فصل بیست و یک، قرارداد تولید اسلامی (عقد الاستثنی) تحلیل شده است. فصل بیست و دو در خصوص مدل و ساختار سرمایه‌گذاری اسلامی صحبت می‌کند. فصل بیست و سه به ارائه یک مدل و ساختار سکوک یاری می‌دهد. فصل بیست و چهار مدل شریعت را برای اعطای وام (قرض) به بررسی می‌نشیند. فصل بیست و پنج مدل حلال مدیریت ثروت مالی را تحلیل می‌کند. فصل بیست و شش به تحلیل برنامه‌ریزی مالی اسلامی می‌پردازد. فصل بیست و هفت به بیان الگوی اسلامی اعتماد واحد پرداخته است که قابلیت استفاده در جهان امروز را دارد. فصل بیست و هشت منابع مالی اسلامی را برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار، تجزیه و تحلیل می‌کند. فصل بیست و نه به بیان ساختار فناوری‌های نوپدید و دیجیتال اسلامی پرداخته است. فصل سی، یک مدل اسلامی از ارزش‌های رمزپایه را که به همه کاربران سود می‌رساند، ارائه می‌دهد.

به‌طور خلاصه می‌توان بیان داشت که هنوز تحقیقات منحصر به فردی در خصوص محصولات مالی اسلامی با تمرکز بر محصولات مالی شرعی مطابق با خواسته‌های آکادمی‌ها، محققان، صنعتگران و متخصصان برای راه‌حل‌های خاص به‌طور گسترده در دسترس نیست. بنابراین، این کتاب ممکن است از پیشگامان این موضوع باشد تا بتواند راه‌حل‌های آکادمیک، تجربی و علمی را به محققان، دست‌اندرکاران، تصمیم‌گیرندگان، برنامه‌نویسان و متخصصان ارائه دهد.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور   | جایگاه علمی                              | نویسنده                  | ترجمه عنوان                   | عنوان                                     |   |
|-------------|------------------|--------|--|--------------------------|-------------------------------|---|---|
| ۳۶۴         | ۲۰۱۹             | انگلیس | کارشناسی ارشد قوانین بین‌المللی حقوق بشر | mohammed ibrahim ludwick | اقتصاد اسلامی در عصر بیت‌کوین | The Islamic Economy in the Age of Bitcoin | ۸ |

## گزارش اثر

نویسنده در مقدمه کتاب به نقش اقتصاد در دین اسلام اشاره کرده، می‌نویسد که اگرچه هدف اصلی آموزه‌های اسلامی، سعادت اخروی انسان است، ولی به سعادت دنیوی هم بی‌اعتنا نبوده، یکی از دستوره‌های اصلی بعد از امر به عبادت، مسئله اقتصاد و پرداخت زکات است. سپس با بررسی قوانین و احکام متقن دین اسلام به این نتیجه می‌رسد که قطعاً این دین منشأ و حیانی داشته و ساخته ذهن بشر نیست. در ادامه به عصر طلایی امپراطوری اسلام اشاره کرده و یکی از ارکان آن را عدالت و برابری برشمرده است. از اینجا وارد بحث هدف خود از نگارش این کتاب شده است و بیان می‌کند از آنجاکه بحث عدالت نقش مهمی در اقتصاد برعهده دارد، فناوری بلاک چین آمده است تا انحصار و سلطه پول رایج را از بین ببرد و دسترسی برابر را برای همه افراد به ارز فراهم بیاورد. پس بررسی و شناخت پیامدهای این فناوری، امری عاقلانه به نظر می‌آید. ایشان تصریح می‌کند که من فقیه نیستم، اما مشاهده کرده‌ام که برخی فقها به دلیل عدم شناخت دقیق ماهیت فنی و سیستمی رمزارزها، احکامی صادر کرده‌اند که صحیح نیست. برای همین من تلاش دارم در این کتاب به زوایای مختلف این فناوری بپردازم. این کتاب در سه بخش تنظیم شده و شامل بیست فصل است.

در بخش اول به چرایی توجه و پرداختن به بیت‌کوین می‌پردازد که خود چند فصل دارد.

فصل اول: بیت‌کوین چگونه کار می‌کند و بلاک چین چیست؟

فصل دوم: قدرت اعداد؛

فصل سوم: اهمیت اطمینان و اعتماد؛

فصل چهارم: پول به عنوان سرویس، گذشته و آینده کشور و ملت؛

فصل پنجم: پرکردن خلأهای قدرت؛

فصل ششم: آگاهی از نقش سیاسی پول؛

فصل هفتم: نیاز به جدایی؛

فصل هشتم: قدرت جمعیت؛

فصل نهم: کار نامتمرکز، راهی برای استقلال؛

فصل دهم: آیا می توان از ارز رمزیایه برای احیای سنت استفاده کرد؟

در بخش دوم ذیل عنوان ارز رمزیایه در شریعت، به مباحث احکام اسلامی پرداخته، استدلال هایی را که درباره رمزنگاری بر مبنای اجتهاد از طریق قرآن و حدیث است، مطرح می کند.

فصل یازدهم: بیت کوین چگونه اسلامی می شود؛

فصل دوازدهم: دیدگاه اسلامی درباره روش های اجماع؛

فصل سیزدهم: علم و قمار؛

فصل چهاردهم: تنظیم یا عدم تنظیم؛

فصل پانزدهم: پول اسلامی چیست؟

در بخش سوم ذیل عنوان نظام اقتصادی اسلام، به بیان برخی از ایده ها در جهت چگونگی استفاده از این فناوری در پیشبرد اهداف اسلام می پردازد.

فصل شانزدهم: نظام اسلامی چیست؛

فصل هفدهم: چه کسی پول می گیرد؛

فصل هجدهم: دادگاه های بدون دولت؛

فصل نوزدهم: اعمال ثروت اجتماعی برای دستیابی به فرزندخواندگی گسترده؛

فصل بیستم: پول و ارزش.

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور  | جایگاه علمی  | نویسنده                        | ترجمه عنوان   | عنوان  |   |
|-------------|------------------|-------|--|--------------------------------|---|--|---|
| ۳۷۵         | ۲۰۱۹             | مالزی | استادیار مرکز بین‌المللی آموزش در امور مالی اسلامی مالزی | Umar A. Oseni and S. Nazim Ali | فناوری‌های نوپدید در امور مالی اسلامی؛ نظریه و کاربرد | FINTECH IN ISLAMIC FINANCE Theory and Practice | ۹ |

### گزارش اثر

این کتاب مجموعه‌ای از مقالات است. نویسنده در مقدمه کتاب به بیان نکات مهم در خصوص اهمیت، ضرورت و مطالب مطرح‌شده در این تحقیق اشاره دارد. او ابتدا به بیان چیستی و ضرورت این فناوری نوپدید (FINTECH) می‌پردازد، سپس به بیان اهداف و ویژگی‌های این کتاب اشاره می‌کند که به شرح زیر است:

۱. این کتاب به عنوان یک کتاب پیشگام در زمینه فناوری در امور مالی اسلامی است که متضمن پرداختن به برخی از موارد، ایده‌های تازه و ارائه برنامه‌های جایگزین فناوری نوپدید بوده، مسائل اقتصادی اجتماعی، حقوقی و شرعی مرتبط با چنین برنامه‌هایی را بیان می‌دارد.

۲. از آنجاکه تصور عمومی در صنعت خدمات مالی اسلامی و در گفتمان کلی در خصوص فناوری نوپدید، تأکید بیش از حد بر جلب سرمایه، سرمایه‌گذاری‌های رمزنگاری و کلاهبرداری شده است، این کتاب موارد دیگری را ارائه می‌دهد که می‌توان از این فناوری استفاده کرد که عبارت‌اند از قراردادهای مالی اسلامی، مانند اسناد حقوقی، تجارت الکترونیکی و حل و فصل اختلافات که در آن قراردادهای وجود دارد.



۳. این فناوری اگر شرایط شریعت هم در آن لحاظ شود، علاوه بر جلوگیری از پولشویی، تأمین مالی ضد تروریسم و رعایت دقیق حق مشتری، می‌تواند در سایر جنبه‌های اقتصادی شرع هم کمک کند که این کتاب سعی در پرکردن این خلأ دارد.

۴. نکته دیگری که این کتاب آن را برجسته می‌کند، این است که خدمات مالی اسلامی منحصر در ارائه نظام بانکداری اسلامی نبوده، طیف وسیعی از خدمات، از قبیل بانکداری اسلامی، بیمه اسلامی، بازار سرمایه و بازار پول اسلامی را در برمی‌گیرد. همچنین فناوری نوپدید، خدمات مالی از مرحله مذاکره، امتیازدهی اعتبار، مرحله بررسی، مرحله مستندات، مرحله اجرا تا زمان اجرای معامله را پوشش داده، موضوعاتی از قبیل مدیریت پیش فرض، رسیدگی به اختلافات و اجرای قرارداد، شرایط، داوری دادگاه‌ها یا توافق‌نامه تسویه حساب را نیز شامل می‌شود.

در ادامه به بیان ساختار کتاب می‌پردازیم. این کتاب در قالب شش بخش که حاوی بیست مقاله بوده، نگاشته شده است. در بخش اول که به عنوان مقدمه شمرده می‌شود، نویسندگان به بیان مطالب کلی مربوط به بحث فناوری نوپدید می‌پردازد. در بخش دوم به بحث واسطه‌گری مالی و نقش بی‌نظیر فناوری‌های نوپدید در توسعه امور مالی اسلامی اشاره می‌کند. در بخش سوم به بیان اصول و شاخصه‌های شریعت در استفاده از فناوری‌های نوپدید که به عنوان راهنمایی با ارزش برای مبتکران و تنظیم‌کننده‌ها به طور یکسان عمل کند، اشاره داشته، همچنین موضع قوانین اسلامی را در خصوص ارزش‌های رمزی پایه، مانند بیت‌کوین روشن می‌کند. در بخش چهارم مسائل مربوط به قراردادهای هوشمند در امور مالی اسلامی از نظر حقوقی و نظارتی در فناوری‌های نوپدید و از جمله پتانسیل‌های موجود در آن مورد بررسی قرار می‌گیرد و موارد مفیدی در جهت بیان چارچوب قانونی و نظارتی شریعت برای حل مشکلات مربوط به امور مالی اسلامی ارائه می‌دهد. در بخش پنجم به بررسی موردی برخی برنامه‌های کاربردی فناوری‌های نوپدید در امور

مالی اسلامی می‌پردازد. در بخش پایانی به بیان آینده و تأثیر این فناوری‌ها در امور مالی اسلامی همت می‌گمارد.

- برخی از عناوین مهم مقالات مطرح شده در این کتاب از قرار زیر است:

- پول در قانون اسلام؛ بررسی فقهی بیت‌کوین (ص ۱۲۰)؛

- فناوری‌های مالی در اقتصاد اسلامی؛ الگوهای تجاری و ضرورت راه‌حل‌های قانونی (ص ۱۷۴)؛

- فناوری‌های بلاک‌چین و چشم‌انداز قراردادهای هوشمند در اقتصاد اسلامی (ص ۱۸۳)؛

- ظرفیت قراردادهای هوشمند در تجارت اسلامی (ص ۲۱۵)؛

- جذب سرمایه‌های مردمی برای وقف با فناوری بلاک‌چین؛ رویکردی جدید برای ایجاد بازار وقف (ص ۲۶۶)؛

- گرایش‌های دنیای امروز و آینده تأثیرات فناوری‌های مالی در اقتصاد اسلامی (ص ۳۲۷).

| تعداد صفحات | سال و محل انتشار | کشور     | جایگاه علمی                            | نویسنده      | ترجمه عنوان  | عنوان   |    |
|-------------|------------------|----------|--|--------------|--|---|----|
| .           | ۲۰۱۹             | استرالیا | استادیار دانشکده مهندسی ملیون استرالیا | Paul Beckett | مالکیت، پاسخ‌گویی مالی و قانون: استراتژی‌های شفافیت و اقدامات ضد اقدامات | Ownership, financial accountability and the law : transparency strategies and counter-initiatives | ۱۰ |

**گزارش اثر** به دلیل عدم دسترسی به اصل کتاب، تنها با توجه به موارد مطرح شده در مقدمه آن، مطالبی را ذکر می‌کنیم. این کتاب توضیح می‌دهد که چرا مسئله مالکیت دارای اهمیت است و مالکیت در اصطلاح عرف، قانون مدنی و قانون شرع به چه معنا است. نویسنده بررسی این موضوع را در مباحثی از جمله پولشویی، فرار مالیاتی، رشوه و جرم‌های سازمان یافته دارای اهمیت می‌داند. در ادامه نویسنده به توضیح نسبت مالکیت با شفافیت، حریم خصوصی و محرمانه بودن اطلاعات مالی می‌پردازد. سپس او اصطلاح مالکیت گذرا را مطرح کرده و بلاک چین و ارزشهای رمزپایه را از این منظر مورد مطالعه و بررسی قرار می‌دهد.

فهرست مطالب کتاب بدین قرار است:

۱. مقدمه: چرایی مسائل مالکیت؛
۲. منظور از مالکیت چیست؛
۳. ابتکارات افشای اطلاعات و ثبت نام؛
۴. محرمانه بودن در مقابل پنهان کردن؛
۵. ارزش رمزپایه؛
۶. بلاک چین و مالکیت گذرا؛
۷. پیشنهادها.

| عنوان | ترجمه عنوان   | نویسنده                              | جایگاه علمی           | کشور | سال و محل انتشار | تعداد صفحات |
|-------|---|--------------------------------------|-----------------------|------|------------------|-------------|
| ۱۱    | العملات الافتراضية المشفرة دراسة اقتصادية شرعية محاسبية | رمزارزها بررسی اقتصادی شرعی حسابداری | أحمد هشام قاسم النجار | اردن | ۲۰۱۹             | ۱۸۷         |

### گزارش اثر

این کتاب برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد است. نویسنده، کتاب را در یک فصل مقدماتی و شش فصل اصلی نگاشته است. او در فصل مقدماتی، اهمیت موضوع تحقیق، سؤالات آن، اهداف تحقیق و روش آن و مطالعات گذشته درباره این موضوع را بیان کرده است.

در فصل دوم کتاب، نویسنده مسائل فنی رمزارزها را بیان کرده است. نویسنده نتیجه می‌گیرد که رمزارزها در سطوح مختلفی با مشکلات فنی مواجه هستند که مانع پذیرش و انتشار آنها می‌شود. نویسنده می‌گوید: «با وجود آن که سیستم اصلی رمزارزها از امنیت بالایی برخوردار است، بررسی‌ها نشان داده که امکان سرقت و کلاهبرداری در آنها وجود دارد. تشکیلات رمزارزها با امنیت ملی بسیاری از کشورهای دنیا منافات دارد و این به خاطر عدم رعایت قوانین صدور اموال و اداره آنها توسط رمزارزها می‌باشد. به همین دلیل کشورهای مختلف، رمزارزها را به عنوان یک تهدید وسیع تکنولوژیک در همه سطوح در نظر گرفته‌اند.»

در فصل سوم نویسنده به وضعیت اقتصادی رمزارزها پرداخته است. او در این فصل، آثار مثبت و منفی پذیرش رمزارزها را برمی‌شمارد. نویسنده معتقد است رمزارزها محیطی مستعد برای افرادی است که می‌خواهند معاملات تجاری شان با درجه بالایی

از سری بودن انجام شود. اما از سوی دیگر، رمزارزها گرفتارافت و خیزهای شدید در ارزش می‌باشند که باعث شده استفاده از آنها با ریسک بالایی همراه باشد.

در فصل چهارم، نویسنده به بیان مسائل شرعی معامله با رمزارزها پرداخته است. از جمله مطالب وی در این فصل، طبیعت قانونی و شرعی پول، وظایف اصلی آن، ثمن بودن، طلا و نقره و سایر پول‌ها، احکام ربا در چیزهایی که علت ثمن بودن در آن‌ها وجود دارد، میزان وجود معیار رواج و ثمن واقع شدن در رمزارزها و ضوابط قانونی و شرعی پول‌هاست. در فصل پنجم، نویسنده به راه حل حسابداری رمزارزها پرداخته است. از جمله مطالبی که در این فصل آمده، مسئله پذیرش و معیار حسابداری در رمزارزها، اصول و شروط پذیرش یک پول و میزان تطابق حسابداری اسلامی با رمزارزهاست. در فصل ششم، نویسنده نتایجی را که به آن‌ها دست یافته، به همراه تعدادی توصیه بیان می‌کند.

نویسنده نتیجه می‌گیرد که با وجود اینکه رمزارزها می‌توانند وظایف اصلی پول را به عهده بگیرند، آن‌ها مشکلات اساسی، همچون پذیرش و مشروعیت قانونی دارند. به عبارت روشن‌تر، بیشتر کشورها درباره استفاده از رمزارزها هشدار داده‌اند و از معامله با آن‌ها جلوگیری می‌کنند. همچنین رمزارزها دچار مشکلات اقتصادی ناشی از افت و خیزها و تغییرات شدید در ارزش هستند. نیز رمزارزها و در رأس آن‌ها بیت‌کوین، محیطی مناسب برای انجام کارهای مشکوک که از نظر قوانین بین‌المللی جرم شمرده می‌شوند، همچون پولشویی، قاچاق و تأمین مالی تروریسم هستند.

چاپ و نشر پول، یکی از حقوق دولت اسلامی یا نماینده آن است که باید تحت نظارت آن‌ها صورت گیرد، اما رمزارزها به دلیل فناوری خاص خود، از سوی حکومت یا نهاد رسمی صادر نمی‌شوند و هیچ مرکز معتبری بر آن نظارت ندارد و آن را به صورت رسمی تأیید نکرده است؛ به همین دلیل، کشورها صدور رمزارزها و معامله با آن‌ها را ممنوع کرده‌اند.

نویسنده توصیه می‌کند هماهنگی و همکاری بین‌المللی میان کشورها پدید آید تا قوانینی برای رمزارزها تدوین شود و خلأهای قانونی آن‌ها برطرف گردد. او پیشنهاد می‌دهد تا زمانی که قانونی بین‌المللی برای رمزارزها نوشته نشده، معامله با آن‌ها ممنوع باشد و تبلیغاتی برای آگاه‌سازی جامعه از مشکلات اقتصادی و فناورانه رمزارزها صورت پذیرد. نویسنده معتقد است به دلیل مخالفت رمزارزها با شریعت اسلامی و استفاده از آن‌ها در قمار و دستیابی به سود سریع، باید از معامله با رمزارزها جلوگیری شود.

## ضمیمه اول: جدول پژوهش‌های اسلامی رمزارزها در خارج از ایران

\* به علت عدم دسترسی به متن برخی از آثار و عدم علم به تعداد صفحات، عددی ذکر نشده است.

| عنوان اثر | ترجمه عنوان   | نویسنده                                | تعداد صفحات | قالب اثر |
|-----------|---|--|-------------|----------|
| ۱         | النقد الافتراضية - مفهومها وأنواعها وآثارها الاقتصادية                  | عبدالله بن سليمان بن عبدالعزيز الباحوث | ۶۰          | مقاله    |
| ۲         | الأحكام الفقهية المتعلقة بالعملة الإلكترونية (Bitcoin)                  | عبدالله بن محمد بن عبد الوهاب العقيل   | ۶۴          | مقاله    |
| ۳         | العملات الافتراضية تكييفها الفقهي و حكم التعامل بها (البيتكوين نموذجاً) | محمد رايق رشيد عودة                    | ۹۸          | مقاله    |
| ۴         | البيتكوين ماهيته، تكييفه الفقهي و حكم التعامل به شرعاً                  | احمد سرحيل / دكتور عدنان الكول         | ۲۵          | مقاله    |

|       |    |   |  |   |    |
|-------|----|---|--|---|----|
| مقاله | ۲۶ | یاسر بن عبد الرحمن آل عبد السلام                    | رمزارها  | العملات الافتراضية  | ۵  |
| مقاله | ۲۷ | باسم أحمد عامر                                      | رمزارها از باب نمونه بیت‌کوین و میزان سازگاری آن با ضوابط پول در اسلام                     | العملات الرقمية البتكوين انموذجاً ومدى توافقها مع ضوابط النقود في الاسلام                             | ۶  |
| مقاله | ۹  | منیر ماهر احمد                                      | بازخوانی علمی پژوهش «پول‌های دیجیتال از منظر شرع و پیامدهای اقتصادی» دکتر عبدالستار ابوغده | مراجعة علمية لبحث «النقود الرقمية الرؤية الشرعية والآثار الاقتصادية» للباحث الدكتور عبد الستار أبوغدة | ۷  |
| مقاله | ۲۲ | إبراهيم بن أحمد بن محمد يحيى                        | پول مجازی؛ بیت‌کوین از باب نمونه   | النقد الافتراضی؛ بتكوين أنموذجاً  | ۸  |
| مقاله | ۳۵ | منیر ماهر أحمد / أحمد سفیان عبد الله / سهیل بن شریف | راهنمایی شرعی برای معامله با ارزهای مجازی؛ همچون بیت‌کوین                                  | التوجيه الشرعي للتعامل بالعملات الافتراضية: البتكوين نموذجاً  | ۹  |
| مقاله | ۲۱ | نیبال محمد إبراهيم العتوم                           | عرف و اثر آن در قبض ارزهای دیجیتال (بررسی فقهی، تحلیلی و مقارن)                            | العرف وأثره في قبض النقود الرقمية (دراسة فقهية تحليلية مقارنة)  | ۱۰ |
| مقاله | ۷۸ | ياسر عبد الحميد جاد الله                            | پول‌ها الکترونیک و احکام فقهی آن‌ها؛ بیت‌کوین از باب نمونه، بررسی فقهی اقتصادی مقارن       | النقود الالکترونية وأحكامها الفقهية البتكوين نموذجاً دراسة فقهية اقتصادية مقارنة                      | ۱۱ |
| مقاله | ۹  | سلوی محمود أبوضيف أحمد                              | پول الکترونیک و اثر آن بر معاملات مالی: بررسی فقهی و اقتصادی                               | النقود الإلكترونية وأثرها على المعاملات المالية: دراسة فقهية واقتصادية                                | ۱۲ |
| مقاله | ۶  | سامی بن إبراهيم السويلم                             | درباره پول‌های رمزگذاری شده  | حول النقود المشفرة  | ۱۳ |
| مقاله | ۳۲ | صبحی فندی الكبيسي                                   | ارتباط علم اصول به مسائل اقتصادی (پول‌های الکترونیک از باب نمونه)                          | علاقة علم الأصول بالمسائل الاقتصادية (النقود الالکترونية انموذجاً)                                    | ۱۴ |



|       |    |                                |   |  |    |
|-------|----|--------------------------------|---|--|----|
| مقاله | ۳۵ | عبد العظیم ابوزید              | آیا شریعت، ثمن بودن رمزارزها را می پذیرد؟                     | هل تعترف الشريعة بثمانية العملات الرقمية المشفرة؟                | ۱۵ |
| مقاله | ۳۰ | تیمی از نویسندگان              | بیانیه انجمن اقتصاد اسلامی درباره حکم شرعی بیت کوین           | بيان منتدى الاقتصاد الاسلامي بشأن مشروعية البتكوين               | ۱۶ |
| مقاله | ۳۶ | دکتر غسان محمد الشیخ           | مبانی فقهی ارزهای رمزی؛ مطالعه موردی: بیت کوین                | التأصيل الفقهي للعملات الرقمية البتكوين نموذجاً                  | ۱۷ |
| مقاله | ۳۴ | دکتر عبد الله راضي الشمري      | مبانی فقهی ارزهای رمزی  | التأصيل الفقهي للعملات الافتراضية                                | ۱۸ |
| مقاله | ۲۲ | دکتر اسماعیل عبد عباس الجميلي  | انتشار رمزارزها؛ ضوابط شرعی و مقتضیات زمان                    | إصدار العملات الافتراضية بين ضوابط الشرع ومتطلبات العصر          | ۱۹ |
| مقاله | ۲۸ | اسامة اسعد ابو حسين            | حکم شرعی معامله با ارزهای رمزی                                | الحكم الشرعي للتعامل بالعملات الافتراضية                         | ۲۰ |
| مقاله | ۲۲ | دکتر محمد محمود أبولیل         | انتشار رمزارزها از منظر سیاست و شرع                           | حكم إصدار العملات الرقمية من منظور السياسة الشرعية               | ۲۱ |
| مقاله | ۱۶ | دکتر محمد سماعي                | ضرورت ثمن بودن و تأثیر آن در احکام شرعی رمزارزها              | التعليل بالثمانية وأثره في أحكام العملات الافتراضية              | ۲۲ |
| مقاله | ۲۰ | دکتر عمر عبد عباس الجميلي      | بررسی فقهی رمزارزها؛ ماهیت و حکم شرعی آن                      | العملات الافتراضية واقعتها وتكيفها الفقهي وحكمها الشرعي          | ۲۳ |
| مقاله | ۲۹ | دکتر مراد رايق رشيد عودة       | بررسی فقهی کارکردها و شروط پول و میزان تحقق آن در ارزهای رمزی | وظائف وشروط النقود ومدى تحققها في العملات الافتراضية دراسة فقهية | ۲۴ |
| مقاله | ۴۴ | دکتر بندر بن عبد العزيز اليحيى | حقیقت و احکام فقهی ارزهای رمزی                                | العملات الافتراضية حقيقتها وأحكامها الفقهية                      | ۲۵ |
| مقاله | ۱۶ | دکتر محمد علی صالح سميران      | بررسی تحلیلی انتقادی ضوابط کاربردی انتشار پول و ارزهای رمزی   | ضوابط عملية إصدار النقود والعملات الرقمية «دراسة تحليلية نقدية»  | ۲۶ |

|       |    |  |  |   |    |
|-------|----|--|--|---|----|
| مقاله | ۱۸ | دکتر منتهی صالح<br>عبدالعزیز ابوعین                          | ضوابط شرعی ارزهای رمزپایه  | الضوابط الشرعية<br>للعملات الافتراضية                                       | ۲۷ |
| مقاله | ۲۰ | دکتر ایمن صالح<br>مرعی السامرائی                             | ضوابط و معیارهای<br>شرعی ارزهای رمزپایه  | العملات الافتراضية<br>ضوابط ومعايير شرعية                                   | ۲۸ |
| مقاله | ۳۲ | دکتر خالدة ریحی<br>عبدالقادر الناطور                         | ضوابط شرعی معامله<br>با ارزهای رمزپایه   | الضوابط الشرعية للتعامل<br>مع العملات الافتراضية                            | ۲۹ |
| مقاله | ۲۰ | سامی مطر الحمود  | قوانین انتشار رمز ارزها در فقه<br>اسلامی؛ مطالعه موردی: بیت‌کوین                     | ضوابط إنشاء العملات<br>في الفقه الإسلامي عملة<br>البتكوين نموذجاً           | ۳۰ |
| مقاله | ۳۰ | دکتر احمد معبوط  | آثار شرعی رواج ارزهای رمزپایه  | الآثار الشرعية لتداول<br>النقود الافتراضية                                  | ۳۱ |
| مقاله | ۲۴ | مساعدا راشد<br>جمهور / دکتر<br>ابراهیم عبدالحلیم<br>عبادة    | زکات ارزهای رمزپایه؛ بررسی<br>فقهی و آثار اقتصادی آن                                 | زكاة العملات الافتراضية<br>معالجاتها الفقهية<br>وآثارها الاقتصادية          | ۳۲ |
| مقاله | ۲۸ | محمد ربیع محمد<br>صابر الحافی                                | ارزهای رمزپایه در<br>شریعت و واقعیت  | العملات الرقمية بين<br>الشريعة والواقع                                      | ۳۳ |
| مقاله | ۲۸ | دکتر لرمیاء<br>محمد رسلان                                    | ارزهای رمزپایه و آثار شرعی آن<br>(مطالعه موردی: بیت‌کوین)                            | العملات الافتراضية<br>وآثارها الشرعية حالة<br>البتكوين نموذجاً.             | ۳۴ |
| مقاله | ۳۸ | ظلال أم الخیر<br>أحمد تیسیر کعید                             | نگاه نتیجه‌گرایانه و رابطه آن<br>با حکم مسائل مستحدثه<br>(مطالعه موردی: ارز رمزپایه) | النظر المألی وعلاقته<br>بالحكم على المستجدات<br>«العملة الافتراضية نموذجاً» | ۳۵ |
| مقاله | ۱۲ | دکتر علی احمد<br>المهداوی / دکتر<br>اسماعیل کاظم<br>العیساوی | ابعاد ارز رمزپایه  | أبعاد العملة الافتراضية   | ۳۶ |

|       |    |   |   |  |    |
|-------|----|---|---|--|----|
| مقاله | ۲۰ | دکتر محمد الهادی المکنوزی                           | دشواری تعیین محدوده ماهیت قانونی ارزهای رمزی؛ بررسی دیدگاه حقوق دانان فرانسوی و اروپایی | صعوبة تحديد الطبيعة القانونية للعمليات الافتراضية: دراسة على ضوء موقف المشرعين الفرنسي والأوروبي | ۳۷ |
| مقاله | ۱۴ | دکتر بلاق محمد                                      | ارزهای رمزی؛ در قوانین الجزایر؛ واقعیت و چشم اندازها                                    | العملات الافتراضية في التشريع الجزائري... الواقع والآفاق   | ۳۸ |
| مقاله | ۲۸ | دکتر مراد بن صغیر                                   | چارچوب قانونی رواج ارزهای رمزی  | الإطار القانوني لتداول العملات الرقمية   | ۳۹ |
| مقاله | ۳۰ | دکتر جمال عبد العزیز عمر العثمان                    | ماهیت قانونی ارزهای رمزی؛ و جایگاه قانونی آن  | الطبيعة القانونية للعمليات الافتراضية والموقف التشريعي منها                                      | ۴۰ |
| مقاله | ۳۰ | دکتر الحاج محمد الحاج الدوش                         | چهل در ارزهای رمزی؛ بررسی تطبیقی فقهی قانونی  | الجهالة في العملات الافتراضية: دراسة فقهية قانونية مقارنة  | ۴۱ |
| مقاله | ۳۶ | دکتر اشرف توفیق شمس الدین                           | چالش های ارزهای رمزی؛ از دیدگاه سیاست جنایی   | مخاطر العملات الافتراضية في نظر السياسة الجنائية   | ۴۲ |
| مقاله | ۴۰ | دکتر هایدي عیسی حسن علي حسن                         | نیاز به بستر قانونی برای کلان پرداخت های دیجیتال کنونی و آینده                          | الحاجة لمظلة تشريعية لمارد الدفع الرقمي الحاضر والمستقبل   | ۴۳ |
| مقاله | ۱۸ | دکتر شامی یسین                                      | جرمی نوپدید؛ پولشویی از طریق رمزارزها   | تبييض الأموال عن طريق العملات الافتراضية كجرime مستحدثة  | ۴۴ |
| مقاله | ۳۰ | دکتر سیف الدین محمود ابونحل                         | بررسی تطبیقی جرایم مالی مربوط به ارزهای رمزی؛ و راهبردهای مبارزه با آن در قانون امارات  | جرائم العملات الافتراضية واستراتيجيات مكافحتها في التشريع الإماراتي والمقارن «دراسة مقارنة»      | ۴۵ |
| مقاله | ۱۶ | دکتر عبد العزیز شویش عبد الحمید / ابراهیم محمد احمد | تأثیر ارزهای رمزی؛ بر سیاست پولی بانک های مرکزی   | أثر العملات الافتراضية في السياسة النقدية للبنوك المركزية  | ۴۶ |

|       |    |  |   |   |    |
|-------|----|--|---|---|----|
| مقاله | ۲۶ | دکتر احلام<br>بو عبدلی / دکتر<br>حمزة عمی سعید | ارزهای رمزیپایه؛ فرصت‌ها و<br>تهدیدها، آسیب‌شناسی انتشار<br>رمزارها بر اقتصاد کشور الجزایر                  | العملات الافتراضية:<br>الفرص والتحديات، دراسة<br>حالة صدمة ناتجة عن<br>استخدام العملة الافتراضية<br>على الاقتصاد الجزائري | ۴۷ |
| مقاله | ۳۰ | دکتر احمد<br>ابراهیم دهشان                     | آسیب‌شناسی و آثار ارزهای رمزیپایه<br>بر اقتصاد جهانی و دولت‌ها  | العملات الافتراضية<br>إشكالياتها وآثارها على<br>الاقتصاد المحلي والعالمي  | ۴۸ |
| مقاله | ۳۰ | دکتر طارق<br>محمد السقا                        | ارزهای رمزیپایه؛ شتاب تکنولوژی<br>و چالش‌های فناوری   | العملات الافتراضية: بين<br>مطرفة التسارع التكنولوجي<br>وسندان المخاطر التقنية   | ۴۹ |
| مقاله | ۳۰ | عویسی امین /<br>معتوق جمال /<br>العیفة عبدالحق | آینده پول در جهان اسلام<br>«رمز دینار اسلامی»   | مستقبل النقود في<br>العالم الإسلامي «الدينار<br>الإسلامي المشفر»  | ۵۰ |
| مقاله | ۳۴ | حکوم السنیه /<br>باح مدرفیس                    | بررسی فقهی اقتصادی مالیت<br>ارزهای رمزیپایه (از باب نمونه<br>بیت‌کوین) و میزان تطبیق<br>آن بر کارکردهای پول | مالية العملة الافتراضية<br>ومدى انطباقها على<br>النقود من حيث الوظائف<br>(البتكوين نموذجاً)<br>دراسة شرعية اقتصادية       | ۵۱ |
| مقاله | ۲۹ | د. یوسف بن<br>هزاع بن مساعد<br>الشریف          | احکام و ضوابط فقهی پول‌های<br>دیجیتال (بیت‌کوین برای نمونه)   | الأحكام والضوابط<br>الفقهية المتعلقة بالنقود<br>الرقمية الإلكترونية<br>(البتكوين نموذجاً)                                 | ۵۲ |
| مقاله | ۲۳ | مفتی محمد ابوبکر                               | حکم شرعی بیت‌کوین،<br>رمزارها و بلاک چین  | Shariah Analysis of<br>Bitcoin, Cryptocurrency,<br>and Blockchain   | ۵۳ |
| مقاله | ۱۸ | Ahmed kameel<br>mydin meera                    | ارزهای رمزیپایه از منظر اسلام؛<br>مطالعه موردی: بیت‌کوین  | Cryptocurrencies from<br>Islamic perspectives:<br>the case of bitcoin   | ۵۴ |
| مقاله | ۱۲ | Mohd Ma`Sum<br>Billah                          | رمزارها؟ روش حلال و جایگزین آن  | Cryptocurrency? Its<br>Halal Alternative Model  | ۵۵ |

|       |    |   |   |   |    |
|-------|----|---|---|---|----|
| مقاله | ۸  | Mohd Ma`Sum Billah                              | تحلیل «اس.دبلیو.ا.تی» از ساختار رمزارز حلال | SWOT Analysis of Halal Cryptocurrency Structure             | ۵۶ |
| مقاله | ۱۱ | Mohd Ma`Sum Billah                              | اقدام ابتکاری در مدیریت رمزارز حلال         | Innovative Action of Halal Cryptocurrency Management        | ۵۷ |
| مقاله | ۱۵ | Muhamed Zulkhibri                               | رمزارز حلال و ثبات اقتصادی                  | Halal Cryptocurrency and Financial Stability                | ۵۸ |
| مقاله | ۱۶ | Shajahan K. Kakkattil                           | فناوری بلاک چین برای مدیریت رمزارزهای حلال  | Blockchain Technology in Managing Halal Cryptocurrency      | ۵۹ |
| مقاله | ۳۸ | Aishath Muneeza / Zakariya Mustapha             | بلاک چین و ساختار همگون آن با شریعت         | Blockchain and Its Shariah Compliant Structure              | ۶۰ |
| مقاله | ۱۰ | Hylmun Izhar / Ahmet Suayb Gundogdu             | ماهیت رمزارزها و چرایی اهمیت آن‌ها          | Characterizing Cryptocurrencies and Why It Matters          | ۶۱ |
| مقاله | ۱۳ | Mohamed Cherif El Amri / Mustafa Omar Mohammed  | بررسی رمزارزها با توجه به مقاصد الشریعه     | The Analysis of Cryptocurrency Based on Maqasid al-Shari'ah | ۶۲ |
| مقاله | ۱۵ | Faraz Adam                                      | بررسی فتاوا درباره بیت‌کوین                 | Fatawa Analysis of Bitcoin                                  | ۶۳ |
| مقاله | ۱۵ | Mohd Ma`Sum Billah / Mohammed Fawzi Aminu Amadu | ساختار اخلاقی شریعت در خصوص رمزارزها        | Shari'ah Code of Ethics in Cryptocurrency                   | ۶۴ |

|       |    |  |  |   |    |
|-------|----|--|--|---|----|
| مقاله | ۱۳ | Mohd Ma`Sum Billah / Asma Hakimah Ab Halim / Aminurasyed Mahpop  | نظام و ساختار شرعی رمز ارزها                           | Standard Shari`ah Regulatory Frameworks of Cryptocurrency                     | ۶۵ |
| مقاله | ۱۴ | Mohd Ma`Sum Billah / Asma Hakimah Ab Halim / Aminurasyed Mahpop  | چارچوب‌های نظارتی موجود در رمز ارزها و جایگزین شرعی آن | Existing Regulatory Frameworks of Cryptocurrency and the Shari`ah Alternative | ۶۶ |
| مقاله | ۲۴ | Rusni Hassan / Nadiyah Syahira Nordin / Rizal Mohd Nor           | چارچوب نظارتی شریعت درباره رمز ارزها                   | Regulatory and Shari`ah Framework of Cryptocurrency                           | ۶۷ |
| مقاله | ۲۱ | Mohd Ma`Sum Billah   | رمز ارزهای حلال؛ تأسیس و روش عملیاتی شدن آن‌ها         | Halal Cryptocurrency: Its Establishment and Operational Mechanisms            | ۶۸ |
| مقاله | ۱۴ | Farrukh Habib / Salami Saheed Adekunle                           | مطالعه بیت‌کوین و میزان حلیت آن                        | Case Study of Bitcoin and Its Halal Dimension                                 | ۶۹ |
| مقاله | ۱۶ | Husssem eddine Bedo ui / Aroua Robbana                           | اقتصاد جامعه اسلامی و رمز ارزها                        | Islamic Social Financing Through Cryptocurrency                               | ۷۰ |
| مقاله | ۱۰ | Irfan Syauqi Beik / mohammad Soleh Nurzaman / Aisha Putrina Sari | ساختار مورد تأیید زکات و رمز ارزهای حلال               | Zakat Standard Framework of Halal Cryptocurrency                              | ۷۱ |

|       |    |  |   |  |    |
|-------|----|--|---|--|----|
| مقاله | ۱۴ | Irfan Syauqi Beik / Muhammad Hasbi Zaenal / Priyesta Rizkiningsih                        | وقف، الگوی رمزارزهای حلال را مدیریت می‌کند  | Waqf Led Halal Cryptocurrency Model  | ۷۲ |
| مقاله | ۸  | Mohd Ma`Sum Billah   | الگوی شریعت برای مدیریت ریسک  | Shari`ah Paradigm of Risk Management   | ۷۳ |
| مقاله | ۷  | Mohd Ma`Sum Billah   | عوامل ریسک آمیز رمزارزها و راه حل تکافل   | Risk Factors in Cryptocurrency and Its Takaful Solution  | ۷۴ |
| مقاله | ۷  | Mohd Ma`Sum Billah   | بیمه ارزهای دیجیتال   | Digital Currency Takaful   | ۷۵ |
| مقاله | ۱۱ | Charles W. Evans   | بیت‌کوین در امور مالی و بانکداری اسلامی   | Bitcoin in Islamic Banking and Finance   | ۷۶ |
| مقاله | ۱۲ | /Hina Binte Haq Syed Taha Ali  | دورنمای رمزارزهای ارزپایه   | NAVIGATING THE CRYPTOCURRENCY LANDSCAPE  | ۷۷ |
| مقاله | ۱۰ | Nashirah Abu Bakar / Sofian Rosbi / Kiyotaka Uzaki                                       | چارچوب تشخیصی رمزارزهای ارزپایه از منظر اقتصاد اسلامی: نگاهی نوبه معاملات بیت‌کوینی | Cryptocurrency Framework Diagnostics from Islamic Finance Perspective: A New Insight of Bitcoin System Transaction | ۷۸ |
| مقاله | ۱۳ | Al-hussaini.A.I.S, A / Adamu Abubakar Ibrahim / Mohamad Fauzan Noor din H Mohd / Mohadis | درک کاربران از کاربرد سیستم ارزهای رمزارز از دیدگاه‌های اسلامی                      | Users Perception of Cryptocurrency System Application from the Islamic Views                                       | ۷۹ |

|       |    |   |   |   |    |
|-------|----|---|---|---|----|
| مقاله | ۴  | Faisal Hammad   | آیا بیت‌کوین حلال است؟ بررسی حکم شرعی استخراج بیت‌کوین              | Is Bitcoin Mining Halal? Investigating the Sharia Compliance of Bitcoin Mining    | ۸۰ |
| مقاله | ۱۱ | Fait Muedini  | سازگاری ارزهای رمز پایه و امور مالی اسلامی                          | The Compatibility of Cryptocurrencies and Islamic Finance                         | ۸۱ |
| مقاله | ۱۸ | Gapur Oziev / Magomet Yandiev   | رمزارها از منظر شریعت   | Cryptocurrency from Shari'ah Perspective  | ۸۲ |
| مقاله | ۱۱ | Yusuf Sani Abubakar / Ahamad Faosiy Ogunbado / Mpawenimana Abdallah Saidi | بیت‌کوین و قانونی بودن آن از دیدگاه شریعت                           | Bitcoin and its Legality from Shariah Point of View                               | ۸۳ |
| مقاله | ۱۱ | Zalina Muhamed Zahudi / Radin Ariff Taquiddin Radin Amir                  | تنظیم ارزهای مجازی: کاهش خطرها و چالش‌ها                            | Regulation of Virtual Currencies: Mitigating the Risks and Challenges Involved    | ۸۴ |
| مقاله | ۱۰ | Ibrahim Mohammed Lawal  | همخوانی و تناسب رمزارها با ساختار سرمایه‌گذاری و بانکداری اسلامی    | The Suitability Of Cryptocurrency In The Structure Of Islamic Banking And Finance | ۸۵ |
| مقاله | ۴۶ | KABUYE MAHAWUYA KASUJJA   | اقتصاد اسلامی   | ISLAMIC FINANCE PERSPECTIVE   | ۸۶ |
| مقاله | ۱۴ | تیمی از نویسندگان   | فاکتورهای شریعت در ارزهای رمز پایه و توکن‌ها                        | The shariah factor in cryptocurrencies and tokens                                 | ۸۷ |
| مقاله | ۵  | Nur rizqi Febriandika / Raditya sukmana                                   | جایگاه ارزهای رمز پایه در سیستم مالی اسلامی؛ مطالعه موردی: بیت‌کوین | cryptocurrency position in islamic financial system, a case study of bitcoin      | ۸۸ |



|       |    |  |   |  |    |
|-------|----|--|---|--|----|
| مقاله | ۹  | Ibrahim Bassam<br>Zubai di /<br>Ahmad Abdullah   | توسعه ارز دیجیتال از<br>دیدگاه اسلامی با توجه به<br>فناوری بلاک چین   | Developing a Digital<br>Currency from an Islamic<br>Perspective: Case of<br>Blockchain Technology  | ۸۹ |
| مقاله | ۷  | R. A. E. Virgana<br>/ Targa Sapanji<br>Mohd Haizam<br>Mohd Saudi   | تحقیق مفهومی ارزرها<br>مبتنی بر شریعت   | Conceptual Research<br>: Sharia –Based<br>Cryptocurrency   | ۹۰ |
| مقاله | ۱۴ | Mirza<br>Hedismarlina<br>uneline   | تجزیه و تحلیل ویژگی های<br>ارزهای رمز پایه از چهار منظر   | Analysis of<br>cryptocurrency’s<br>characteristics in<br>four perspectives   | ۹۱ |
| مقاله | ۱۹ | Jan A. Bergstra  | بیت کوین: و امور مالی اسلامی  | Bitcoin and Islamic<br>Finance   | ۹۲ |
| مقاله | ۱۲ | Mufti Faraz<br>Adam / Mufti<br>Abdul Kadir<br>Barkatulla   | ارز از دیدگاه حقوق اسلامی،<br>تحلیل شریعت از بیت کوین   | CURRENCY IN<br>ISLAMIC LAW A<br>Sharī’ah analysis<br>of bitcoin  | ۹۳ |
| مقاله | ۶  | Sardar Md<br>Humayun Kabir<br>/ Mohammad<br>Abdul Matin<br>Chowdhury /<br>Mohammed<br>Aktaruzzaman<br>/ Mohammad<br>Moshiur Rahman | نقش رمزارز اسلامی در حمایت<br>از رشد اقتصادی مالزی  | The Role of Islamic<br>Crypto Currency in<br>Supporting Economic<br>Growth of Malaysia   | ۹۴ |
| مقاله | ۱۱ | Mousa A jouz /<br>Adam Abdullah<br>/ Salina Kassim   | پذیرش ارز رمز پایه با پشتوانه فلزات<br>قیمتی سازگار با شریعت<br>به عنوان ارز جایگزین،<br>بر اساس اعتبارسنجی تجربی<br>پذیرش نظریه نوآوری | Acceptance of<br>Sharī’ah –compliant<br>precious metal –backed<br>cryptocurrency as an<br>alternative currency :<br>An empirical validation<br>of adoption of<br>innovation theory | ۹۵ |

|       |    |   |   |  |     |
|-------|----|---|---|--|-----|
| مقاله | ۸  | Nashirah<br>Abu Bakar /<br>Sofian Rosbi                                 | بررسی چارچوب قوی بلاک چین<br>برای سیستم تراکنش بیت‌کوین؛<br>تجزیه و تحلیل فنی از دیدگاه<br>فناوری مالی اسلامی | Robust Framework<br>Diagnostics of<br>Blockchain for Bitcoin<br>Transaction System<br>A Technical Analysis<br>from Islamic Financial<br>Technology<br>(i-FinTech) Perspective) | ۹۶  |
| مقاله | ۵۴ | Eric Engle  | آیا بیت‌کوین همانند مرگ<br>موش، کشنده است؟<br>رمزارزها، جرایم و جعل   | IS BITCOIN<br>RAT POISON?<br>CRYPTOCURRENCY,<br>CRIME, AND<br>COUNTERFEITING<br>(CCC)  | ۹۷  |
| مقاله | ۱۲ | Adam Abdullah /<br>Rizal Mohd Nor                                       | چارچوبی برای توسعه<br>ارز پایه ملی  | A Framework for<br>the Development of<br>a National Crypto-<br>Currency  | ۹۸  |
| مقاله | *  | Siti Faridah<br>Abdul Jabbar  | ارز پایه و امور مالی<br>اسلامی؛ راه رفتن با دست   | Cryptocurrency and<br>Islamic finance: walking<br>hand-in-hand?  | ۹۹  |
| مقاله | ۱۶ | Luqman<br>Nurhisam  | بیت‌کوین از دیدگاه حقوق اسلامی  | Bitcoin: Islamic<br>Law perspective  | ۱۰۰ |
| مقاله | ۸  | Mohammad<br>Abdul Matin<br>Chowdhury /<br>Dzuljastri Bin<br>Abdul Razak | پویایی و سازوکار ارز<br>دیجیتال (رمزارز) در خصوص<br>امور مالی اسلامی  | Dynamism and<br>Mechanism of<br>Digital Currency<br>(Cryptocurrency)<br>towards Islamic Finance  | ۱۰۱ |
| مقاله | ۲۳ | Mohd Ma`Sum<br>Billah   | رمزارز اسلامی   | Islamic Cryptocurrency   | ۱۰۲ |
| مقاله | ۱۵ | Abdulazeem<br>Abozaid   | آیا شریعت، ارزهای رمز پایه<br>را به عنوان ارزهای معتبره<br>رسمیت می‌شناسد؟                                    | Does Shariah Recognize<br>Cryptocurrencies as<br>Valid Currencies?   | ۱۰۳ |

|       |    |   |  |  |     |
|-------|----|---|--|--|-----|
| مقاله | ۱۷ | Mohd Ma'Sum<br>Billah                                       | سرمایه‌گذاری در رمزارز حلال  | Investment in Halal<br>Cryptocurrency  | ۱۰۴ |
| مقاله | ۱۲ | Nashirah<br>Abu Bakar /<br>Sofian Rosbi                     | تحلیل چارچوب معاملات<br>بیت‌کوین از دیدگاه مالی اسلامی؛<br>چالش معاصر مالی اسلامی در<br>شرایط جهانی شدن پول دیجیتال                    | Bitcoin transaction<br>framework analysis from<br>perspective of Islamic<br>Finance: A contemporary<br>challenge of Islamic<br>Finance in digital money<br>globalization condition | ۱۰۵ |
| مقاله | ۱۸ | Sheila Ainon<br>Yusof /<br>Abdullah<br>Al-Harthy            | ارز رم‌پایه به عنوان ارز جایگزین<br>در مالزی؛ مسائل و چالش‌ها  | CRYPTOCURRENCY<br>AS AN ALTERNATIVE<br>CURRENCY IN<br>MALAYSIA: ISSUES<br>AND CHALLENGES   | ۱۰۶ |
| مقاله | ۲۶ | Filka Catur<br>Windiastuti /<br>Fauzul Hanif<br>Noor Athief | رمزارز پایه اینوکیین از منظر<br>حقوق اسلامی  | Inacoin Cryptocurrency<br>Analysis: An Islamic<br>Law Perspective  | ۱۰۷ |
| مقاله | ۲۵ | Siok Jin Lim /<br>Mansur Masih                              | بررسی فرصت‌های متنوع‌سازی<br>نمونه‌کارها در بازارهای سرمایه<br>اسلامی از طریق بیت‌کوین؛<br>شواهدی از رویکردهای<br>Wavelet و MGARCH-DCC | Exploring portfolio<br>diversication<br>opportunities in Islamic<br>capital markets<br>through bitcoin:<br>evidence from<br>MGARCH-DCC and<br>Wavelet approaches                   | ۱۰۸ |
| مقاله | ۶  | Nsreen Shetewy<br>Jamal /<br>Aitlaadam /<br>Li Jun Jiang    | چالش‌های بیت‌کوین<br>در کشورهای عربی   | Challenges of the Bitcoin<br>in the Arabic Countries   | ۱۰۹ |

|       |    |   |   |  |     |
|-------|----|---|---|--|-----|
| مقاله | ۹۱ | Mohammad Mahmoud Ibrahim Tayel  | آیا بیت‌کوین می‌تواند مناقصه قانونی خود تنظیم‌کننده باشد؟ تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای از ایالات متحده، اتحادیه اروپا و سیستم‌های حقوقی اسلامی | Can bitcoin be self-regulatory legal tender? A comparative analysis of united states, European union and Islamic legal systems | ۱۱۰ |
| مقاله | ۱۱ | Abdussalam / Ismail Onagan Abdullah Han                                 | پیدایش ارز رمز پایه در اقتصاد اسلامی؛ تجزیه و تحلیل شرعی از توکن‌های HLC  | The genesis of Cryptocurrency in Islamic economics Shariah analysis of HLC tokens  | ۱۱۱ |
| مقاله | ۵۰ | Mufti Faraz Adam  | حکم شرعی بیت‌کوین   | Bitcoin: Shariah Compliant   | ۱۱۲ |
| مقاله | ۱۵ | Ferdiansyah / Siti Hajar Othman / Raja Zahilah Md Radzi / Deris Stiawan | بررسی برآورد ارزش اقتصادی رمز ارزهای پشتیبانی شده با طلا، روش‌ها، تکنیک‌ها و ابزارها  | A Study of Economic Value Estimation on Cryptocurrency ,Value back by Gold Methods, Techniques, and Tool                       | ۱۱۳ |
| مقاله | ۴  | Ziyaad ahomed / Shasher Mhamed  | شیدایی رمزنگاری: احکام شرع  | Crypto mania: The shariah verdicts   | ۱۱۴ |
| مقاله | ۹  | Samir Alamad  | ارزهای دیجیتال از منظر فقه اسلامی   | Digital currency in the context of Islamic jurisprudence   | ۱۱۵ |
| مقاله | *  | Hakimah Yaacob Yaacob   | بررسی ارزهای دیجیتال از منظر شریعت سنتی   | Analysis of Digital Currencies from Shariah classical thoughts   | ۱۱۶ |
| مقاله | *  | Salim Lahmiri / Stelios Bekiros   | تجزیه ساختار تداوم ارزهای رمزنگاری اسلامی و ارزهای رمز پایه سبز با فیلتر مرحله‌ای غیرخطی  | Decomposing the persistence structure of Islamic and green crypto-currencies with nonlinear stepwise filtering                 | ۱۱۷ |

|            |     |  |   |   |     |
|------------|-----|--|---|---|-----|
| مقاله      | ۱۹  | Nafis Alam /<br>Lokesh Gupta<br>/ Abdolhossein<br>Zameni | ارزرمز پایه و اقتصاد اسلامی   | Cryptocurrency and<br>Islamic Finance   | ۱۱۸ |
| پایان نامه | ۱۶۲ | شیماء جودت<br>مجدي عيادة<br>منصور                        | احكام معامله با پول های<br>الکترونیک و اثر آن بر<br>معاملات معاصر                       | احكام التعامل بالنقود<br>الالکترونية و اثره على<br>المعاملات المعاصرة   | ۱۱۹ |
| پایان نامه | ۷۹  | عبد الله ناصر عبید<br>نصیري الزعابی                      | ساختار قانونی ارزهای دیجیتال<br>نوبن در قوانین امارات و تطبیقی<br>(بررسی تحلیلی تطبیقی) | التنظیم القانوني للعمليات<br>الرقمية المستحدثة في<br>التشريع الإماراتي والمقارن<br>(دراسة تحليلية مقارنة)       | ۱۲۰ |
| پایان نامه | ۱۰۸ | GAZI AMALIN  | حقوق تجارت با ارزرمز پایه مطابق<br>با اصول قانون بانکداری اسلامی                        | THE LEGALITY OF<br>CRYPTOCURRENCY<br>TRADE IN<br>ACCORDANCE WITH<br>THE PRINCIPLES<br>OF ISLAMIC<br>BANKING LAW | ۱۲۱ |
| کتاب       | ۳۵۴ | سیف الدین<br>عمّوص                                       | معیار بیت کوین، جایگزین<br>نامتمرکز برای نظام بانکی مرکزی                               | معیار البیتکوین البديل<br>اللامركزي للنظام<br>المصرفي المركزي   | ۱۲۲ |
| کتاب       | ۶۴  | مثنی وعدالله<br>یونس النعیمی                             | بیت کوین نظام پرداخت<br>الکترونیک (مشابه در برابر مشابه)<br>و حکم آن در شریعت اسلام     | البیتکوین نظام الدفع<br>الإلکتروني (النند<br>للند) و حکمه في<br>الشریعة الإسلامية                               | ۱۲۳ |
| کتاب       | ۱۹۴ | یاسرین عبد<br>الرحمن آل<br>عبد السلام                    | ماهیت و احکام فقهی رمزارها؛<br>بررسی فقهی تطبیقی  | العملات الافتراضية<br>حقیقتها و احکامها الفقهية،<br>دراسة فقهية مقارنة  | ۱۲۴ |
| کتاب       | ۲۳۶ | هازیک محمد /<br>حسنین علی                                | بلاک چین و اقتصاد اسلامی؛<br>آینده اقتصاد دیجیتال اسلامی                                | Blockchain fintech and<br>islamic finance building<br>the future in the new<br>islamic digital economy          | ۱۲۵ |

|           |     |   |  |  |     |
|-----------|-----|---|--|--|-----|
| کتاب      | ۳۱۷ | Mohd Ma 'Sum Billah                             | مدیریت رمزارزهای حلال  | Halal Cryptocurrency Managemen   | ۱۲۶ |
| کتاب      | ۳۱۷ | Nafis Alam / Lokesh Gupta / Abdolhossein Zameni | فناوری‌های مالی و اقتصاد اسلامی: دیجیتال کردن، پیشرفت و چالش‌ها          | Fintech and Islamic Finance: Digitalization, Development and Disruption                          | ۱۲۷ |
| کتاب      | ۴۴۱ | Mohd Ma 'Sum Billah                             | محصولات مالی اسلامی  | Islamic Financial Products   | ۱۲۸ |
| کتاب      | ۳۶۴ | mohammed ibrahim ludwick                        | اقتصاد اسلامی در عصر بیت‌کوین  | The Islamic Economy in the Age of Bitcoin  | ۱۲۹ |
| کتاب      | ۳۷۵ | Umar A. Oseni and S. Nazim Ali                  | فناوری‌های نوپدید در امور مالی اسلامی؛ نظریه و کاربرد                    | FINTECH IN ISLAMIC FINANCE Theory and Practice   | ۱۳۰ |
| کتاب      | *   | Paul Beckett                                    | مالکیت، پاسخ‌گویی مالی و قانون: استراتژی‌های شفافیت و اقدامات ضد اقدامات | Ownership, financial accountability and the law :transparency strategies and counter-initiatives | ۱۳۱ |
| پایاننامه | *   | مرجان محمد                                      | بررسی حکم شرعی رمزارزها: بیت‌کوین  | SHARI'AH ANALYSIS OF CRYPTOCURRENCY: BITCOIN   | ۱۳۲ |
| مقاله     | ۲۰  | Mustafa Omar Mohammed – Mohamed Cherif El Amri  | فناوری‌های نوپدید از منظر مقاصد الشریعه                                  | FINTECH IN THE LIGHT OF MAQASID AL-SHARI'AH  | ۱۳۳ |

|            |     |  |   |  |     |
|------------|-----|--|---|--|-----|
| مقاله      | ۱۸  | Al-hussaini.A.I.S,<br>A - Adamu<br>Abubakar<br>Ibrahim<br>-Mohamad<br>Fauzan Noor<br>din - H Mohd<br>Mohadis | رویکرد اسلامی درباره پالایش<br>معامله با استفاده از رمزنگاری                  | ISLAMIC APPROACH<br>TOWARD<br>PURIFICATION OF<br>TRANSACTION WITH<br>CRYPTOCURRENCY                      | ۱۳۴ |
| مقاله      | ۱۴  | Al-hussaini.A.I.S,<br>A - Adamu<br>Abubakar<br>Ibrahim<br>-Mohamad<br>Fauzan Noor<br>din - H Mohd<br>Mohadis | عوامل مؤثر در تصویب<br>معامله مبتنی بر ارز رمزنگاری -<br>شده از دیدگاه اسلامی | Factors Influencing<br>Adoption of<br>Cryptocurrency-based<br>Transaction from an<br>Islamic Perspective | ۱۳۵ |
| پایان نامه | ۹۷  | Nadiyah Syahira<br>Nordin  | ارزهای رمز پایه از منظر اسلامی  | Cryptocurrency from<br>shariah perspective   | ۱۳۶ |
| کتاب       | ۱۸۷ | أحمد هشام<br>قاسم النجار   | رمزارزها بررسی اقتصادی<br>.شرعی حسابداری                                      | العملات الافتراضية<br>المشفرة دراسة اقتصادية<br>شرعية محاسبية  | ۱۳۷ |















